

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΩΝΙΑΝΑΚΗΣ Ε.

ΦΟΙΤΗΤΕΣ: ΤΣΑΦΑΝΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Α.Μ.:3260

ΤΖΩΡΤΖΑΚΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α.Μ.:3354

-ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2012-

ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u> σελ.4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Βασικές έννοιες τουρισμού: Η έννοια του τουρισμού.....σελ.5
1.2 Η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού.....σελ.6
1.3 Η έννοια του μαζικού τουρισμού.....σελ.6
1.4 Οι διαφορές του εναλλακτικού και του μαζικού τουρισμού.....σελ.8
1.5 Διεθνής οικονομική κρίση και ελληνικός τουρισμός.....σελ.10
1.6 Οι επιχειρήσεις εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη.....σελ.11
1.7 Οι τρεις άξονες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη.....σελ.11
1.8 Το πρόβλημα του καθορισμού και της Πιστοποίησης.....σελ.13
1.9 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Κρήτη.....σελ.19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Είδη εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται στην Κρήτη.....σελ.21
2.1 Αγροτουρισμός και Οικοτουρισμός.....σελ.22
2.2 Συνεδριακός τουρισμός.....σελ.28
2.3 Πολιτιστικός τουρισμός.....σελ.29
2.4 Γαστρονομικός τουρισμός.....σελ.30
2.5 Θρησκευτικός τουρισμός.....σελ.32
2.6 Αρχαιολογικός τουρισμός.....σελ.32
2.7 Γεωλογικός τουρισμός σελ.35

2.8 Θαλάσσιος τουρισμός.....σελ.36

2.9 Αθλητικός τουρισμός.....σελ.37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Δυνατότητες-επιλογές εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη.....σελ.41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Οφέλη & επιπτώσεις ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα σελ.144

4.1 Οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού για τους επιχειρηματίες, την κρητική οικονομία & κοινωνία.....σελ.144

4.2 Οφέλη για τον τουρίστα- επισκέπτη του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη.....σελ.146

4.3 Επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη.....σελ.147

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Προοπτικές εξέλιξης του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη.....σελ.150

5.2 Προγράμματα στήριξης του εναλλακτικού τουρισμού.....σελ.154

ΑΠΟΨΕΙΣ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ.....σελ.160

ΕΡΕΥΝΑ.....σελ.171

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ. 173

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ.....σελ.174

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εργασία αυτή γίνεται στο πλαίσιο των υποχρεώσεων για την απόκτηση πτυχίου από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Κρήτης και στοχεύει στη μελέτη της ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη.

Είναι δεδομένο ότι μια μελέτη που φιλοδοξεί να καλύψει όλες τις πλευρές του θέματος αυτού, σίγουρα υπερβαίνει τις απαιτήσεις μιας πτυχιακής εργασίας όμως αυτό δε σημαίνει ότι δεν έγινε προσπάθεια ώστε η παρούσα εργασία να μη στερείται των αναγκαίων επιστημονικών και ερευνητικών κριτηρίων, προκειμένου να έχει εγκυρότητα σε σχέση με το θέμα που πραγματεύεται.

Για το ζήτημα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη, έχουν γραφτεί και ειπωθεί πολλά. Η εργασία αυτή έχει στόχο να εντοπίσει και να καταστήσει συγκεκριμένο και ευκρινές το πλαίσιο και να περιγράψει την ανάπτυξη των μορφών αυτών τουρισμού στην Κρήτη, τόσο ως προς τη μεγέθυνσή τους όσο και ως προς την ποιοτική τους διάσταση. Προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε με απλό, κατανοητό και συνάμα έγκυρο τρόπο τη σχετική συζήτηση που αφορά τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κρήτη, να δούμε τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν, να περιγράψουμε σε γενικές γραμμές τις υφιστάμενες δομές και να εντοπίσουμε τα σχετικά προβλήματα αλλά και τις τάσεις και τις προοπτικές που διαμορφώνονται.

Για το σκοπό αυτό μελετήσαμε τη σχετική βιβλιογραφία, κάναμε έρευνα στο διαδίκτυο και βεβαίως τα άρθρα και τις μελέτες στον τύπο αλλά και στα ειδικά περιοδικά που ασχολούνται με το θέμα αυτό. Θα μελετήσουμε τις κρατικές αλλά και τις περιφερειακές πολιτικές που έχουν ασκηθεί προκειμένου να αναπτυχθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επίσης, θα δούμε συγκεκριμένες περιπτώσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη και μέσα από συνεντεύξεις συγκεκριμένων ατόμων που είτε είναι αρμόδιοι διοικητικοί παράγοντες είτε επιχειρηματίες που έχουν επιτυχημένη παρουσία στο χώρο του εναλλακτικού τουρισμού, ερευνήσαμε συγκεκριμένες δομές προκειμένου να εντοπίσουμε τις δυσκολίες αλλά και τις προοπτικές και τάσεις που διαφαίνονται στον τομέα αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Βασικές έννοιες τουρισμού: Η έννοια του τουρισμού

Ο τουρισμός διακρίνεται από πέντε γενικά χαρακτηριστικά:

- Είναι αποτέλεσμα της ατομικής ή ομαδικής μετακίνησης των ανθρώπων και η διαμονή τους σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς με σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών τους.
- Οι διάφορες μορφές τουρισμού, περιλαμβάνουν δυο βασικά στοιχεία δηλαδή το ταξίδι κι τη διαμονή στον τουριστικό προορισμό.
- Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων.
- Η μετακίνηση κι διαμονή έχουν προσωρινό και βραχυχρόνιο χαρακτήρα.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται διάφορους τουριστικούς προορισμούς για να γνωρίσουν νέους τόπους, διαφορετικές συνήθειες και διαφορετικές κουλτούρες.

Οι διάφορες μορφές τουρισμού διακρίνονται με βάση τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Το σκοπό της επίσκεψης (π.χ. αναψυχή και ψυχαγωγία, διακοπές, πολιτιστικός τουρισμός, τουρισμός υγείας, επίσκεψη φίλων και συγγενών, επιχειρηματικό - επαγγελματικό, συμπεριλαμβανομένων των συνεδρίων και των συναντήσεων).
- Τη διάρκεια της παραμονής (σαββατοκύριακο, επαγγελματικό ταξίδι, καθώς και οι παραδοσιακές διακοπές με μεγαλύτερη διάρκεια).
- Το είδος του ταξιδιού (προορισμός εντός ή εκτός συνόρων).
- Το είδος του προορισμού (αγροτικός, αστικός, παράκτιος ή ορεινός).
- Την απόσταση που θα καλυφτεί (μικρό ή μεγάλο ταξίδι).
- Τη φύση των ίδιων των τουριστών (νέοι, οικογένειες κτλ.).

Ο τομέας του τουρισμού θεωρείται γενικά ότι περιλαμβάνει ένα αριθμό διαφορετικών συστατικών μερών και ιδιαίτερα:

- Τη διαμονή

- Τα αξιοθέατα
- Τους διοργανωτές των ταξιδιών και τους ενδιάμεσους.

1.2 Η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια σύγχρονη μορφή ανάπτυξης του τουρισμού και σύμφωνα με τον Ανδριώτη (2006) «ΑΕΙΦΟΡΙΑ & ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» ορίζεται με τον παρακάτω ορισμό, ο οποίος θεωρείται ως πιο αντιπροσωπευτικός της έννοιας του εναλλακτικού τουρισμού:

«Εναλλακτικός τουρισμός είναι μια μικρής κλίμακας και μη σημαντικής φύσεως διαδικασία ανάπτυξης τουριστικών προορισμών, που προωθεί μια ενεργητική μορφή ταξιδιού, προσφιλή στις φυσικές, κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες των περιοχών υποδοχής τουριστών και που κάνει δυνατή την αλληλεπίδραση και την από κοινού συμβίωση μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών (των τουριστών και των προορισμών υποδοχής τους) και αναπτύσσεται με τη σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του εντόπιου κοινωνικού συνόλου στην παραγωγική διαδικασία.»

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια νέα μορφή τουρισμού, που εμπεριέχει αξίες, σέβεται το περιβάλλον, τα πολιτισμικά μνημεία και τις παραδόσεις του κάθε τόπου, δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες για το ντόπιο πληθυσμό και ταυτόχρονα μειώνει τις αρνητικές επιδράσεις του μαζικού τουρισμού, εκμεταλλευόμενος με θετικό τρόπο τους φυσικούς πόρους του τουριστικού προορισμού και δείχνοντας έμπρακτο ενδιαφέρον για τις επιθυμίες των τουριστών.

1.3 Η έννοια του μαζικού τουρισμού

Ο μαζικός χαρακτήρας που έχει πάρει πια ο τουρισμός, τον κάνει να διαφοροποιείται από παλαιότερες μορφές του. Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται σήμερα σε σχέση με παλαιότερα, διαφέρει στην ποιότητα και στην ποσότητα.

Ο μαζικός τουρισμός σαν οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, άρχισε να γίνεται εμφανής προς το τέλος της δεκαετίας του 50 και είναι ένα από τα χαρακτηριστικότερα γνωρίσματα του σύγχρονου τουρισμού. Ορίζεται σαν η μαζική μετακίνηση τουριστών, μέσα και έξω από τη χώρα στην οποία διαμένουν μόνιμα. Ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών και αναφέρεται στον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού,

στη συγκέντρωση των τουριστών στους τόπους διαμονής, και τους τουριστικούς προορισμούς που θα επισκεφτούν.

Οργάνωση του μαζικού τουρισμού

Την βάση στην ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού αποτελεί το σύστημα GIT(Group Inclusive Tours), το οποίο προσφέρει ολοκληρωμένα τουριστικά πακέτα, τα οποία περιλαμβάνουν τον τουριστικό προορισμό, το μεταφορικό μέσο, το κατάλυμα και το πρόγευμα ή την ημιδιατροφή.

Ανάλογα με τις ανάγκες και επιθυμίες του, ο τουρίστας εντάσσεται σε ομάδες και εξασφαλίζει την καλή οργάνωση και την εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των TOUR- OPERATIONS.

Το σύστημα αυτό παίζει μεγάλο ρόλο στη τουριστική ανάπτυξη ορισμένων περιοχών σε διάφορες χώρες, όπως για παράδειγμα στην Ισπανία, το Μαρόκο, τη Τυνησία, την Ελλάδα, την Καραϊβική κτλ. Η αναφορά που γίνεται σε κάποιες κατηγορίες φυσικών πόρων, όπως ο ήλιος, η θάλασσα, οι καθαρές ακτές, η πλούσια βλάστηση αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα σε σύγκριση με άλλους τουριστικούς πόρους, όπως οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία κτλ. Αυτό γίνεται ολοφάνερο από τα δίκτυα τουριστικών ροών, όπου βλέπουμε ότι μεγάλες πολιτιστικές πόλεις, όπως για παράδειγμα η Αθήνα, η Ρώμη ή η Μαδρίτη έχουν πάψει να είναι για το μαζικό τουρισμό τόσο μεγάλοι πόλοι έλξης, σε αντίθεση με την Κρήτη, τη Ρόδο, τη Σαντορίνη, τη Μύκονο, την Ίμπιζα, τη Μαγιόρκα, κ.ά. που όσο περνάει ο καιρός τόσο πιο πολύ αυξάνει η τουριστική αύξηση, αφού συνδυάζουν με τον καλύτερο τρόπο, πολλές μορφές εναλλακτικού τουρισμού.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η αναζήτηση νέων μορφών τουρισμού, που να είναι αποδοτικότερες από οικονομικής άποψης, να μην συνδέονται μόνο με τη θερινή περίοδο και να παρέχουν ποιότητα, ώστε να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις, σε κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, τις οποίες δημιουργεί η μαζικοποίηση της τουριστικής διακίνησης. Κατά συνέπεια εκδηλώθηκε ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με λιγότερες καταστροφικές επιπτώσεις στα επίπεδα που αναφέραμε παραπάνω, χωρίς να υποβαθμίζει τις θετικές οικονομικές επιπτώσεις.

Που οφείλεται ο μαζικός χαρακτήρας του τουρισμού:

Ο μαζικός χαρακτήρας που έχει πάρει ο τουρισμός σήμερα, οφείλεται ουσιαστικά στους εξής λόγους:

- Στην μείωση του αριθμού των ημερών για διακοπές και στην ταυτόχρονη αύξηση της συχνότητας πραγματοποίησης διακοπών.
- Στα χαμηλά επίπεδα του κόστους αερομεταφοράς.
- Στην αύξηση των ναυλωμένων πτήσεων για να εξυπηρετηθεί όσο καλύτερα γίνεται ο μαζικός τουρισμός.
- Στο ενδιαφέρον των TOUR - OPERATIONS για την αύξηση του μαζικού τουρισμού, γεγονός που τους αποφέρει μεγάλα κέρδη.
- Στη αύξηση της συμμετοχής των εργαζομένων στον οργανωμένο ομαδικό τουρισμό, λόγω της ευνοϊκής συναλλαγματικής ισοτιμίας.
- Στην τάση για αύξηση του μαζικού τουρισμού που μετακινείται με τουριστικά λεωφορεία, λόγω της χαμηλής οικονομικής επιβάρυνσης του τουριστικού πακέτου.

Μειονεκτήματα του μαζικού τουρισμού.

Σε ότι αφορά στο μαζικό τουρισμό θα πρέπει να παρατηρηθούν δυο σοβαρά μειονεκτήματα, που είναι:

1. Ο έντονος εποχιακός χαρακτήρας του.
2. Η άμεση εξάρτηση του από τους μεσάζοντες του διεθνούς τουρισμού.

1.4 Διαφορές εναλλακτικών μορφών τουρισμού από το μαζικό τουρισμό.

Όπως είναι γνωστό από τα προηγούμενα ο συμβατικός μαζικός τουρισμός, αναπτυσσόμενος άναρχα, προκαλεί έντονες πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον, σπαταλά τους φυσικούς πόρους, αλλοιώνει το δομημένο περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών, ενώ ένα άλλο χαρακτηριστικό του είναι η άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών.

Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση των πολιτών στα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός, οδήγησε στην ανάγκη για ανάπτυξη νέων, ήπιων μορφών τουρισμού, που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς. Σε αρκετές περιπτώσεις είναι δυνατή η διασύνδεση του μαζικού τουρισμού με οικολογικές δραστηριότητες και εναλλακτικές

μορφές απασχόλησης και διασκέδασης των τουριστών. Τέτοιες δραστηριότητες στην Κρήτη γίνονται σε μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις όπως είναι π.χ. οι δράσεις που προτείνουν και προσφέρουν στους πελάτες τους μεγάλα ξενοδοχεία της Βόρειας ακτής του Ρεθύμνου στο πλαίσιο του προγράμματος προστασίας της χελώνας Coretta-Caret a.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνθέτουν ένα νέο πρότυπο αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, οι σημαντικότερες μορφές του οποίου γενικά είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο φυσιολατρικός και περιπατητικός τουρισμός, ο ορειβατικός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας κ.λπ.

Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι συχνά γίνεται δυσδιάκριτος ο διαχωρισμός των εναλλακτικών μορφών τουρισμού τόσο με τον μαζικό τουρισμό, όσο και μεταξύ τους.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διαφέρουν από τον μαζικό τουρισμό όταν:

- Είναι μικρής, ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κλίμακας
- Ενισχύουν οικονομικά και κοινωνικά τις τοπικές κοινωνίες
- Ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση
- Στηρίζονται σε βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης.

Προκειμένου η ανάλωση φυσικών πόρων, που απαιτεί η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, να είναι αποκαταστάσιμη, η ανάπτυξη αυτή πρέπει να είναι "ήπια", δηλαδή να εντάσσεται στη λογική της αειφόρας ανάπτυξης. Γι' αυτό, η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού πρέπει να είναι σχεδιασμένη κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται ο βιώσιμος χαρακτήρας της και να διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, έτσι ώστε να είναι προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ιδιαίτερες δραστηριότητες της κάθε περιοχής.

1.5 Διεθνής οικονομική κρίση και ελληνικός τουρισμός

Στις Ηνωμένες πολιτείες Αμερικής μέσα στον πανικό που προκάλεσε η παγκόσμια οικονομική κρίση εμφανίστηκε μια ομάδα πολιτικών και οικονομολόγων που προσπάθησε να πείσει τους πολίτες ότι η οικονομική κρίση είναι επακόλουθο των ενεργειών της ελεύθερης αγοράς. Τέτοιες απόψεις εξέφρασαν σε μελέτες τους ο βουλευτής και πρώην υποψήφιος για πρόεδρος του Ρεπουμπλικανικού κόμματος το 2008 Ron Paul και ο οικονομικός αναλυτής Peter Schiff, στο βιβλίο του «crash proof». Όπως ήταν αναμενόμενο αυτές οι θεωρίες δεν έγιναν πιστευτές από τους πολίτες. Σε μια εμπειρική μελέτη που έκανε ο John B. Taylor συμπέρανε ότι, η οικονομική κρίση ήταν αποτέλεσμα της υπερβολικής νομισματικής επέκτασης, της παρατεταμένης αδυναμίας αξιολόγησης του κινδύνου μέσα σε αδιαφανείς οικονομικές καταστάσεις και των απρόβλεπτων κυβερνητικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης, που είχαν τελικά αρνητικό αποτέλεσμα.

Επιπλέον έχει συζητηθεί και σαν αιτία της κρίσης η υπερπαραγωγή αγαθών που προκλήθηκαν από τις πρακτικές της παγκοσμιοποίησης, που πρόκειται για μαζικές επενδύσεις σε χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία από μεγάλες Δυτικές πολυεθνικές εταιρείες κατά τα τελευταία 15 – 20 χρόνια, όπου αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό η παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή με μειωμένο κόστος. Η υπερπαραγωγή αγαθών τείνει να προκαλέσει αντιπληθωρισμό, σημάδια αντιπληθωρισμού ήταν εμφανή τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο του 2008, καθώς οι τιμές των αγαθών έπεσαν και η Ομοσπονδιακή τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών χαμήλωσε το επιτόκιο της κατά 0,25% .

Σε μία άλλη μελέτη ο καθηγητής Herman Daly παρουσιάζει την οικονομική κρίση σαν μία κρίση υπερανάπτυξης, που σχετίζεται με την επάρκεια των φυσικών πόρων. Αυτή η άποψη υποστηρίζεται και προβλέπεται σε ένα βιβλίο του 1972 που είχαν γράψει οι Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jargen Randers, και William W. Behrens με τίτλο "Τα όρια της ανάπτυξης". Στο συγκεκριμένο βιβλίο οι συγγραφείς υποστήριζαν ότι αν δεν υπάρξουν σημαντικές αποκλίσεις από τις πολιτικές ανάπτυξης που εφαρμόζονταν εκείνες τις ημέρες, στα τέλη του εικοστού αιώνα και στις αρχές του εικοστού πρώτου παρουσιαζόταν μία μεγάλη οικονομική κρίση, που θα οφειλόταν στην σταδιακή εξάντληση των φυσικών πόρων.

1.6 Οι επιχειρήσεις εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη.

Όπως είπαμε η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης ξεκίνησε και αναπτύχθηκε κυρίως με το πρότυπο του μαζικού τουρισμού, προσφέροντας βασικά τον ήλιο, τη θάλασσα, τις αμμουδερές παραλίες και σε αρκετές περιπτώσεις υποσχέσεις εφήμερων σχέσεων. (Συχνά το πρότυπο αυτό καταγράφηκε ως τα τέσσερα S από τις λέξεις Sun, Sea, Sand, Sex). Το πρότυπο αυτό αλλοίωσε σε μεγάλο βαθμό το φυσικό αλλά και το πολιτιστικό περιβάλλον του νησιού.

Από τη δεκαετία του 1980 ήδη αλλά κυρίως του 1990, άρχισαν να αναπτύσσονται νέες αντιλήψεις σχετικά με την προώθηση του τουρισμού και με τη συνέργεια συγκεκριμένων πολιτικών αλλά και με την οικονομική βοήθεια Ευρωπαϊκών προγραμμάτων άρχισαν να αναπτύσσονται εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Οι πρώτες μορφές ήταν οι λεγόμενες αγροτουριστικές εγκαταστάσεις, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις κατασκευάστηκαν μεν αλλά δεν λειτούργησαν για το σκοπό που χτίστηκαν ή και χρηματοδοτήθηκαν. Αργότερα, ειδικά από το τέλος της δεκαετίας του 90, το τοπίο άρχισε να ξεκαθαρίζει.

Εκτός από τις κλασικές αγροτουριστικές εγκαταστάσεις άρχισαν να αναπτύσσονται και άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού ακολουθώντας αφενός μεν τις απαιτήσεις των αντίστοιχων - Ευρωπαίων κυρίως - τουριστών αλλά και τις δυνατότητες του Κρητικού περιβάλλοντος, το οποίο προσφέρει μεγάλες δυνατότητες εναλλακτικών δραστηριοτήτων. Παρακάτω επιχειρούμε μια καταγραφή όσο το δυνατό πληρέστερη των δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού που υπάρχουν στην Κρήτη αλλά και μια ποσοτική καταγραφή των αντίστοιχων εκμεταλλεύσεων.

1.7 Οι τρεις άξονες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη.

Θα έλεγε κανείς ότι με βάση τον ορισμό του εναλλακτικού τουρισμού, η Κρήτη έχει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα τα οποία μπορεί να αξιοποιήσει προκειμένου να αναπτύξει τον τουρισμό αυτής της μορφής. Όλοι συμφωνούν ότι οι τρεις άξονες αυτοί είναι οι παρακάτω:

A) Η Φύση

Το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης, είναι ιδιαίτερα προικισμένο. Αποτελεί ένα σύνολο στο οποίο παρουσιάζεται τεράστια ποικιλία τοπίων, τα οποία

περιλαμβάνουν βραχώδεις και αμμώδεις παραλίες, λόφους και βουνά άλλοτε απόκρημνα και άλλοτε εύκολα στην προσπέλαση, ψηλά βουνά με αλπικό περιβάλλον ακόμη και υποτροπικά δάση από φοινικόδεντρα. Περιλαμβάνονται επίσης ελαιώνες, ποικίλες άλλες καλλιέργειες ενταγμένες στο φυσικό περιβάλλον, φυσικές και τεχνητές λίμνες. Η εναλλαγή του τοπίου είναι ιδιαίτερα έντονη. Στο σύνολο αυτό περιλαμβάνονται αρκετά και σημαντικά σπήλαια, περιοχές εξαιρετικού κάλους, φαράγγια με παγκόσμια φήμη αλλά και σημαντικότερα ιστορικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά μνημεία. Εξαιρετική ποικιλία αλλά και μοναδικότητα παρουσιάζει επίσης η πανίδα και η χλωρίδα του τόπου. Υπάρχουν σπάνια και μοναδικά ζώα (π.χ. Κρητικός Αίγαγρος), όπως επίσης σπάνια και μοναδικά βότανα. Το κλίμα επίσης είναι ήπιο με ήπιους χειμώνες και σχετικά δροσερά καλοκαίρια και μικρή υγρασία, ενώ η καλοκαιρινή περίοδος διαρκεί από το Μάιο μέχρι το Νοέμβριο.

Όλα αυτά, έχουν κάνει την Κρήτη ένα σπουδαιότατο πόλο έλξης τουριστών, όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο. Όμως προσφέρουν επιπλέον σημαντικές δυνατότητες στην ανάπτυξη όλων των ειδών τουρισμού και ιδιαίτερα εκείνων που χαρακτηρίζονται εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Η βιοποικιλότητα και το ιδιαίτερο περιβάλλον ευνοούν την ανάπτυξη δυνατοτήτων για την κάλυψη κάθε μορφής σχεδόν αναζητήσεων που θα έχει ένας περιηγητής, ο οποίος αναζητεί διάφορες εναλλακτικές μορφές αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου του.

Ο δεύτερος άξονας για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού είναι:

B) Οι άνθρωποι

Οι Κρητικοί φημίζονται για τη φιλοξενία τους. Χαρακτηρίζονται επίσης από συγκεκριμένα ήθη και έθιμα με τα οποία χαιρόνται τη ζωή και αξιοποιούν τις δυνατότητες του νησιού. Ο εγκάρδιος χαρακτήρας, η παραδοσιακή υποδοχή και ο σεβασμός στον ξένο, η ευκολία στη δημιουργία ανθρώπινων σχέσεων, καθιστά πολλές φορές τη σχέση του κρητικού-επιχειρηματία με τον τουρίστα – πελάτη του, σχέση διαπροσωπική και όχι απλά επαγγελματική. Οι δυνατότητες που προσφέρει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού ιδιαίτερα όταν στις μορφές αυτές περιλαμβάνονται δραστηριότητες συμμετοχής στις τοπικές δραστηριότητες όπως είναι ο τρύγος, η συλλογή ελαιόκαρπου, το τάισμα των ζώων, η ενεργητική συμμετοχή σε παραγωγικές αλλά συνάμα παραδοσιακές δραστηριότητες, όπως τα ρακοκάζανα, η κουρά των ζώων κ.λπ.

Ο τρίτος άξονας ο οποίος συμβάλλει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι:

Γ) Το πρότυπο της Κρητικής διατροφής

Η παραδοσιακή Κρητική διατροφή από αρχαιοτάτων χρόνων φαίνεται να συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά εκείνα που την καθιστούν άριστη, όπως είχε δείξει η μελέτη των 7 χωρών, που άρχισε το 1960 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Από τη μελέτη αυτή, η οποία περιλάμβανε τη διαχρονική παρακολούθηση μιας ομάδας 700 περίπου ανδρών αγροτικής περιοχής της Κρήτης, φάνηκε ότι ο πληθυσμός αυτός είχε τους λιγότερους θανάτους από έμφραγμα της καρδιάς και τις διάφορες μορφές καρκίνου σε σύγκριση με άλλες αναπτυγμένες χώρες. Ο πληθυσμός της Κρήτης ήταν ο μακροβιότερος σε σύγκριση με άλλες αναπτυγμένες χώρες.

Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός ότι το 1991, που ο Τομέας Κοινωνικής Ιατρικής του Πανεπιστημίου Κρήτης ανέλαβε την επανεξέταση των ηλικιωμένων κατά το 31ο έτος της μελέτης, οι επιζώντες στην Κρήτη ήταν το 50% περίπου του αρχικού πληθυσμού, ενώ στη Φινλανδία δεν υπήρχαν επιζώντες! Η άριστη υγεία και μακροζωία των Κρητικών αποδίδεται στην παραδοσιακή διατροφή τους. Η διατροφή αυτή ήταν απλή και περιλάμβανε κυρίως ελαιόλαδο που έδινε το ένα τρίτο περίπου της ημερήσιας ενέργειας σε κάθε άτομο, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ενέργειας προερχόταν από δημητριακά, κυρίως ψωμί, όσπρια, λαχανικά, φρούτα και σπανιότερα σε μικρές ποσότητες από αυγά, τυρί, γάλα, κρέας, ψάρι και λίγο κόκκινο κρασί σε κάθε γεύμα.

Η απλή αυτή παραδοσιακή δίαιτα της Κρήτης έχει αλλοιωθεί τις τελευταίες δεκαετίες κυρίως από τις νεότερες γενιές. Όμως η αξία της είναι πια αποδεδειγμένη και η προσπάθεια για την ανάδειξή της εκ νέου, αποτελεί μια σημαντική επένδυση όχι μόνο στην υγεία των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών. Επιπλέον η κρητική διατροφή διανθίζεται ολοένα και περισσότερο με δημιουργικές προτάσεις βασισμένες σ' αυτήν, οι οποίες προκαλούν το ενδιαφέρον των επισκεπτών. Σε όλες σχεδόν τις μονάδες εναλλακτικού τουρισμού προάγεται με διάφορες μορφές και το πρότυπο της Κρητικής διατροφής.

1.8 Το πρόβλημα του καθορισμού και της πιστοποίησης

Από τη στιγμή της εμφάνισης του αγροτουρισμού και γενικότερα του οικοτουρισμού, υπήρξε η ανάγκη της οριοθέτησης και της πιστοποίησης των μορφών τουρισμού που μπορούν να χαρακτηριστούν ως τέτοιες. Έτσι επιχει-

ρήθηκε στη χώρα μας, η εφαρμογή προτύπου για την πιστοποίηση ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών αγροτουρισμού, από το 2004. Οπωσδήποτε ήταν μια σημαντική εξέλιξη μια και η χώρα μας διαθέτει μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων. Ο αγροτουρισμός μπορεί να γίνει κύρια εναλλακτική μορφή τουρισμού, πιστοποιημένης ποιότητας, ώστε να αποτελέσει πόλο έλξης διεθνούς τουρισμού του είδους αυτού που έχει ήδη μεγάλο αριθμό και διαρκώς αυξανόμενο και μάλιστα την ίδια στιγμή που έχουμε μείωση των εισερχόμενων τουριστών μαζικού τουρισμού. Το πρότυπο αυτό που φτιάχτηκε από τον ΕΛΟΤ (Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης) και πιστοποιείται από την Αγροτουριστική Α.Ε (θυγατρική της ΕΤΑ, εταιρείας του Υπ. Τουρισμού) προβλέπει:

A) Γενικές απαιτήσεις λειτουργίας των αγροτουριστικών επιχειρήσεων και ειδικά για νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας, κτιριοδομικούς και λειτουργικούς όρους, περιβάλλον, τοπικά χαρακτηριστικά, ανθρωπινό δυναμικό, πελάτη, συνέργεια –άμιλλα –δικτύωση –ανταγωνιστικότητα –καινοτομία.

B) Γενικά ποιοτικά χαρακτηριστικά των παρεχόμενων υπηρεσιών, όπου η αγροτουριστική επιχείρηση πρέπει να καθορίζει και να τεκμηριώνει την πολιτική της για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των στόχων που θέτει για την ποιότητα των υπηρεσιών, με τη διατύπωση μιας δήλωσης πολιτικής για την ποιότητα αυτών των υπηρεσιών. Το πρότυπο ακόμη εισάγει ορολογία για τον αγροτουρισμό όσον αφορά τους πελάτες, τον αγροτουριστικό προορισμό, το αγροτουριστικό προϊόν, την αγροτουριστική επιχείρηση, τα αγροτουριστικά καταλύματα, τα πρατήρια /εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων, τα αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής, τα τουριστικά γραφεία: διοργανωτές ή παροχείς προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, τα αγροκτήματα, τις επιχειρήσεις παραγωγής και παροχής υπηρεσιών ανάδειξης της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ελληνική αυτή προδιαγραφή καθιερώνει γενικές απαιτήσεις ποιότητας και είχε στόχο να συμβάλλει:

-στον καθορισμό ενός συστήματος ποιοτικών κριτηρίων που θα πρέπει να πληρούν οι υπηρεσίες φιλοξενίας μιας αγροτουριστικής επιχείρησης προς τους πελάτες της.

-στην προώθηση των τοπικών προϊόντων

-στην ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων μιας περιοχής και στη γνωριμία των πελατών της αγροτουριστικής επιχείρησης με τα στοιχεία αυτά.

-στην γνωριμία των τουριστών – καταναλωτών με τα οικοσυστήματα κάθε περιοχής στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση τους για την ενεργό συμμετοχή τους στην προστασία της φύσης.

-στην προσφορά υπηρεσιών φιλοξενίας, που βασίζονται στην αμεσότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρηματιών και των εργαζομένων στην επιχείρηση και των πελατών αυτής.

-στην αναγνώριση του αγροτουρισμού ως ιδιαίτερου ελληνικού τουριστικού προϊόντος, το οποίο παράγει προστιθέμενη αξία στο εθνικό τουριστικό προϊόν

-στην καθιέρωση του αγροτουρισμού ως επιχειρηματικής τουριστικής δραστηριότητας, με ιδιαίτερα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά, που συμβάλλει στην ορθολογική ανάπτυξη της υπαίθρου.

Από την εφαρμογή αυτής της Ελληνική προδιαγραφής θα μπορούσαν να προκύψουν μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα αποτελέσματα:

-Η αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται από τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις

-Η ανάπτυξη συνεργασίας, άμιλλας και δικτύωσης των αγροτουριστικών επιχειρήσεων για την προώθηση του αγροτουριστικού προϊόντος, σε τοπικό και διεθνές επίπεδο

-Η ανάδειξη και διατήρηση της «ελληνικής φιλοξενίας», ως κυρίαρχο στοιχείο προσδιορισμού των παρεχόμενων υπηρεσιών. Όμως για να γίνει δυνατή η επιτυχία της πιστοποίησης απαιτούνταν η ενημέρωση και η εκπαίδευση των επιχειρηματιών και των εργαζομένων στις αγροτουριστικές επιχειρήσεις προκειμένου να μπορούν να ανταπεξέρθουν στις απαιτήσεις της πιστοποίησης.

Όμως η ανταπόκριση δεν ήταν μεγάλη και υπήρξε αρκετή σύγχυση σχετικά με τις διαδικασίες πιστοποίησης, δεδομένου ότι συμπληρωματικά καθορίζονταν και ειδικές απαιτήσεις, με κριτήρια:

-τη γεωγραφική εξειδίκευση περιοχών με ομοιογενή ή /και κοινά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά (π.χ. οροσειρές, συγκρότημα νησιών, ειδικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, κοινά πολιτισμικά στοιχεία),

-τη θεματική εξειδίκευση δραστηριοτήτων του αγροτουρισμού (π.χ. εκπαίδευση επισκεπτών, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ιπποτουρισμός, κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, επι-

χειρήσεις διοργάνωσης οικοτουριστικών προγραμμάτων, ράφτινγκ, αναρρίχηση, ποδήλατο κ.λπ)

-την εξειδίκευση γενικών απαιτήσεων (π.χ. εξειδικευμένες υποδομές, υπηρεσίες).

Με βάση όσα αναφέρουμε παραπάνω, δεν υπάρχει ένα ξεκαθαρισμένο νομοθετικό πλαίσιο σύγχρονο και λειτουργικό αλλά κυρίως ευέλικτο, προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις των μικρών οικοτουριστικών επιχειρήσεων με το οποίο να καθορίζονται με ακρίβεια αλλά και να πιστοποιούνται οι αγροτουριστικές ή οικοτουριστικές δραστηριότητες τόσο ως προς το είδος, όσο και ως προς την τήρηση ποιοτικών κανόνων και επάρκειας. Η κατάσταση αυτή ανάγκασε πολλούς από τους ιδιοκτήτες αγροτουριστικών επιχειρήσεων να προσπαθήσουν να οργανωθούν και να αποκτήσουν συλλογική υπόσταση προκειμένου να διεκδικήσουν την θέσπιση σχετικής λειτουργικής νομοθεσίας η οποία θα εξασφαλίζει τα συμφέροντα των επιχειρήσεών τους αλλά και τη γενικότερη ανάπτυξη σε στέρεες βάσεις του αγροτουρισμού.

Στις 16/7/2007 επιχειρηματίες των μη σαφώς οριοθετημένων «αγροτουριστικών επιχειρήσεων», συγκεντρώθηκαν στο Πολιτιστικό Πάρκο ΧΡΥΣΑΛΙΔΑ στην Αττική και προχώρησαν στην ίδρυση Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρίας με την επωνυμία ΑΓΡΟΞΕΝΙΑ, διαμόρφωσαν το καταστατικό της και κατέγραψαν την πρόθεσή τους να συνεργαστούν για να επιδιωχθεί:

1. Η επεξεργασία των συνθηκών και η υποστήριξη της αύξησης της ζήτησης του αγροτουρισμού.
2. Η υποστήριξη του συντονισμού, των συνεργασιών και του συνεργατισμού των επιχειρηματιών και των επιχειρήσεων του αγροτουρισμού.
3. Η υποστήριξη επίλυσης προβλημάτων του αγροτουρισμού.
4. Η διαμόρφωση συνθηκών οριοθέτησης των αντικειμένων του αγροτουρισμού.
5. Η διευκόλυνση ανταλλαγής εμπειριών των επιχειρηματιών αγροτουρισμού και η υποστήριξη παραγωγής-μεταφοράς τεχνογνωσίας και πληροφοριών.
6. Η υποστήριξη τεκμηρίωσης και η συμβολή στην επεξεργασία θεμάτων που έχουν σχέση με τον αγροτουρισμό.
7. Η διαμόρφωση προδιαγραφών και η πιστοποίηση τους.

Οι συμμετέχοντες, ασχέτως των προσωπικών επιχειρήσεων τους ή και ατομικών δυνατοτήτων, πρότειναν ότι μια «αγροτουριστική επιχείρηση» πρέπει να κάνει τουλάχιστον 2 από τις παρακάτω 6 δραστηριότητες και να είναι ισχυρά συνδεδεμένη με την τοπική κοινωνία και την τοπική γη. Μάλιστα επειδή δεν είναι θεσμοθετημένη (μέχρι σήμερα) η «αγροτουριστική επιχείρηση», έχει καταγραφεί, ότι όταν αποφασισθεί το αντικείμενο του αγροτουρισμού, θα πρέπει μέσα σε ένα έτος να εκκαθαρισθούν τα μητρώα μελών των αγροτουριστικών συλλογικών δομών που αναπτύχθηκαν πρόσφατα.

Η ΑΓΡΟΞΕΝΙΑ όρισε ότι οι αγροτουριστικές δραστηριότητες είναι:

A) Αγροτουριστικοί Ξενώνες (μέχρι 50 κρεβάτια)

B) Παραδοσιακές ταβέρνες-καφενεία,

Γ) Μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων,

Δ) Πρατήρια πώλησης τοπικών προϊόντων,

E) Επισκέψιμα αγροκτήματα και

ΣΤ) Επιχειρήσεις διεξαγωγής δραστηριοτήτων,

ενώ καθόρισε 7 ομάδες κριτηρίων: Άμιλλας - συνεργασίας, Αρχιτεκτονικής, Εξοπλισμού, Υπηρεσιών, Γαστρονομίας, Περιβάλλοντος και Πολιτισμού. Το κυριότερο θέμα είναι η σωστή οριοθέτηση των αντικειμένων του αγροτουρισμού και η τακτοποίηση των εξής λειτουργιών για τις «αγροτουριστικές επιχειρήσεις»:

1. Να διαθέτουν ιδιοπαρασκευαζόμενο ψωμί και αρτοσκευάσματα (τυρόπιττες κ.λ.π) στους πελάτες τους χωρίς υποχρεωτικά να διαθέτουν άδεια ανεξάρτητου αρτοποιείου.

2. Να μεταποιούν φρούτα και λαχανικά (μαρμελάδες, τουρσί κλπ) με σκοπό να τα διαθέτουν στους πελάτες τους χωρίς να είναι υποχρεωτικό να διαθέτουν άδεια λειτουργίας ανεξάρτητης μονάδας μεταποίησης και χωρίς να αλλάζει ο ασφαλιστικός φορέας (ΟΓΑ). Θα επιτρέπεται στην επιχείρηση να διαθέτει τις ελάχιστες δυνατές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό προκειμένου να παράγει ποσότητα ικανή να καλύπτει τις ανάγκες των πελατών της κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στις εγκαταστάσεις της, με την προϋπόθεση ότι θα τηρούνται οι σχετικοί κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.

3. Να μεταποιούν ή/και να διαθέτουν ζωικά προϊόντα (τυροκομικά, αυγά, μέλι, κρέας, αλλαντικά κλπ) στους πελάτες τους χωρίς να διαθέτουν υποχρεωτικά άδεια ανεξάρτητης μονάδας επεξεργασίας κτηνοτροφικών προϊόντων. Προϋπόθεση για την νομιμοποίηση αυτής της δραστηριότητας είναι η τήρηση των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας που διέπουν την εκάστοτε κατηγορία τροφίμων, ανάλογα με την παραγομένη ποσότητα.

4. Να εκτρέφουν ή/και να διατηρούν περιορισμένο αριθμό ζώων εντός των εγκαταστάσεων τους με σκοπό είτε την παραγωγή και διάθεση ζωικών προϊόντων είτε την ενημέρωση και ψυχαγωγία των πελατών τους (άλογα, θηράματα, κότες, κασίκες, πρόβατα κλπ). Με δεδομένο τον περιορισμένο αριθμό των ζώων πρέπει να τηρούνται και ανάλογες συνθήκες υγιούς και ασφαλούς διαβίωσης των ζώων, καθώς και να εξασφαλίζεται η υγιεινή και ασφάλεια των πελατών της επιχείρησης.

5. Να διαθέτουν λιανική για τα παραπάνω προϊόντα, με την προϋπόθεση ότι η πώληση θα πραγματοποιείται εντός της εγκατάστασης της επιχείρησης στους φιλοξενούμενους τους.

6. Ένας ειδικά καταρτισμένος αγρότης θα μπορεί να οργανώνει και να διεξάγει υπαίθριες δραστηριότητες (μάζεμα πορτοκαλιών, αγροτικές εργασίες κλπ).

7. Οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα χωρίς την υποχρέωση έκδοσης άδειας τουριστικού γραφείου και την απασχόληση ειδικού ξεναγού, να πραγματοποιούν περιηγήσεις στις γύρω περιοχές στο πλαίσιο των υπηρεσιών που θα προσφέρουν στους φιλοξενούμενους τους.

8. Οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν μαθήματα στους επισκέπτες σε αντικείμενο συναφές με τις δραστηριότητές τους (πχ παραδοσιακές τεχνικές, χοροί, μαγειρική, συντήρηση τροφίμων, πολιτισμός κλπ).

Άλλωστε ο πρόεδρος της Ένωσης Αγροτουρισμού Δ. Μακεδονίας σε παρέμβαση του στις 6/3/2009, στην Καστοριά, προς τον Υπουργό Τουριστικής Ανάπτυξης, μεταξύ άλλων τόνισε: μετά από τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και αντίστοιχα προγράμματα Leader, υφίσταται η ανάγκη Νομοθετικής ρύθμισης και καθορισμού του πλαισίου λειτουργίας των αγροτουριστικών επιχειρήσεων, χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες και κόστος για τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις.

1.9 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Κρήτη

Ιδιαίτερα χρήσιμο για την εξέλιξη της εργασίας, αποτελεί μία σύντομη αναφορά στο είδος και την έκταση της τουριστικής ανάπτυξης που έχει δεχθεί το νησί της Κρήτης.

Η Κρήτη αποτέλεσε μία από τις πρώτες περιοχές της Ελλάδας οι οποίες γνώρισαν τουριστική ανάπτυξη, μαζί με τη Ρόδο, την Κέρκυρα, την Αθήνα και τους Δελφούς. Απαρχή του συγκεκριμένου φαινομένου αποτελούν τα μέσα της δεκαετίας του 60', περίοδος κατά την οποία η Ελλάδα σταδιακά εδραιώνεται ως τουριστικός προορισμός για επισκέπτες υψηλών εισοδημάτων. Τον κύριο όγκο των επισκεπτών δέχονταν οι νομοί Ηρακλείου (Ηράκλειο) και Λασιθίου (Άγιος Νικόλαος) οι οποίοι ήδη διέθεταν κατάλληλες τουριστικές υποδομές, προερχόμενες από τοπικά ιδιωτικά κεφάλαια, ενισχυμένα από κρατικά κίνητρα.

Την δεκαετία που ακολουθεί η Κρήτη γνωρίζει μεγάλη τουριστική ανάπτυξη με άφιξη των τουριστών να αυξάνεται ετησίως κατά 32.5%, κατά την δεκαετία 1972 έως 1982. Κατά την δεκαετία αυτή αναπτύσσεται επίσης τουριστικά ο νομός Ρεθύμνου, προσελκύοντας τουρισμό μικρομεσαίων εισοδημάτων. Στο σύνολό της η Κρήτη γνωρίζει ιδιαίτερη, μαζικού τύπου, τουριστική ανάπτυξη, στον βόρειο άξονά της. Οι επιχειρήσεις που αφορούν στον συγκεκριμένο τομέα έχουν κυρίως τον χαρακτήρα των μικρομεσαίων οικγενειακών επιχειρήσεων.

Τα χρόνια που ακολουθούν, η εισροή κοινοτικών επιδοτήσεων οδηγούν σε περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη με την κατασκευή συγκοινωνιακών υποδομών, μαρίνων, κατασκευή νέων καταλυμάτων κ.ο.κ. Ωστόσο, η ραγδαία τουριστική ανάπτυξη, σταδιακά άρχισε να πλήττει τους ίδιους τους παράγοντες που αποτέλεσαν την βάση στην οποία στηρίχθηκε και αφορούν στους περιβαλλοντικούς και πολιτισμικούς πόρους του νησιού. Το γεγονός αυτό προκάλεσε βαθμιαία την δυσαρέσκεια των τουριστών υψηλότερων εισοδημάτων οι οποίοι κατέφθαναν προκειμένου να απολαύσουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα της Κρήτης που την καθιέρωσε ως δημοφιλή τουριστικό προορισμό.

Μετά τα μέσα της δεκαετίας του 80', η Κρήτη έχει εδραιωθεί ως τουριστικός προορισμός, ωστόσο ο έλεγχος αυτής της αγοράς περνάει στα χέρια ξένων τουριστικών πρακτόρων. Επιπλέον οι τουριστικοί πόλοι έλξης μετακινούνται προς τα δυτικά στον νομό Χανίων και Ρεθύμνου.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 90', εμφανίζονται, σε πολύ περιορισμένο βαθμό σε σχέση με τον κλασσικό τύπο, νέες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις νέες τουριστικές τάσεις.

Έτος	Αφίξεις τουριστών στην Κρήτη επί των αφίξεων σε εθνικό επίπεδο
1972	4,1%
1981	20,7%
2001	30,0%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Είδη του εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται στην Κρήτη

2.1.Αγροτουρισμός και οικοτουρισμός

Ο Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης στον αγροτικό χώρο η οποία έχει στόχο να συμβάλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές ασχολίες, την αυθεντική ζωή των κατοίκων στα χωριά, την κρητική παραδοσιακή κουζίνα και τα πολιτισμικά στοιχεία του χώρου αυτού.

Ο επισκέπτης μέσω του αγροτουρισμού έρχεται σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο στις οποίες συμμετέχοντας ανακαλύπτει το διαφορετικό που δε του παρέχει ο μαζικός τουρισμός.

Ο σωστά σχεδιασμένος και καλά οργανωμένος αγροτουρισμός έχει καταδειχθεί ότι αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι σε αυτής της μορφής την τουριστική ανάπτυξη το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μιας περιοχής αποτελούν πλέον τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά που στηρίζονται στην διατήρηση και ανάδειξη των τοπικών ιδιοτεροτήτων της.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο αγροτουρισμός αποτελεί τον συνδεδετικό κρίκο του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργεί, στηρίζει και τονώνει την τοπική αγορά, παρέχοντας νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

Διαχείριση αγροτουρισμού

Στον αγροτουρισμό αναζητάμε την αυθεντικότητα και τη μοναδικότητα σε κάθε της μορφή και έκφραση. Η Κρήτη διαθέτει μια σημαντική και αξιόλο-

γη ποικιλομορφία στα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά που το κάνουν ένα νησί μοναδικό. Βασιζόμενο σε αυτό μπορεί να αναδείξει αυτή την πολυμορφία χωρίς να υιοθετεί αντιγραφές και να ομογενοποιεί το προϊόν του αγροτουρισμού.

Στην Κρήτη υπάρχει ένα ανεκμετάλλευτο δυναμικό που μπορεί να δημιουργήσει ένα εξειδικευμένο μοντέλο αγροτουρισμού για κάθε περιοχή. Μέσα από την ανάδειξη ενός τοπικού μοντέλου αγροτουρισμού που μπορεί να προκύψει από μια ειδική μελέτη και καταγραφή, μπορούμε να καλλιεργήσουμε τον μύθο του χωριού που τόσο έχουμε ανάγκη, την επιστροφή στις ρίζες και την πολιτιστική κληρονομιά μας. Μπορούμε να βασίσουμε τον αγροτουρισμό πάνω στα πετυχημένα μοντέλα της Ευρώπης, ταυτόχρονα όμως αναδεικνύοντας τα τοπικά χαρακτηριστικά, μπορούμε να διαμορφώσουμε ένα αγροτουρισμό προσαρμοσμένο στις ανάγκες και στις ιδιαιτερότητες της χώρας μας.

Η φιλοσοφία του Αγροτουρισμού

Ολόκληρη η φιλοσοφία του αγροτουρισμού βασίζεται στη διαπροσωπική, ανθρώπινη, άμεση και φιλόξενη σχέση μεταξύ του κατοίκου της υπαίθρου και του επισκέπτη. Για το λόγο αυτό φέρνουνε τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση, την καλλιέργεια της γης, την περισυλλογή του καρπού, με τους ανθρώπους της περιοχής. Ο επισκέπτης μαθαίνει να υφαίνει στον αργαλειό, να κεντάει, να παρατηρεί τα ζώα και τα πουλιά, να δοκιμάζει το κρασί και το τσίπουρο, να συμμετέχει στην παραγωγή τους, να καταλαβαίνει τη σωστή ώρα του τρύγου, τη γεύση, το άρωμα, το χρώμα του κρασιού της περιοχής, τη χρήση του κρόκου, τη διαφορά στις ποικιλίες της ελιάς, τη διαδικασία και επιλογή κατά την περισυλλογή των μανιταριών ή των κάστανων.

Η έννοια του αγροτουρισμού δεν φιλοδοξεί να κάνει τον αγρότη ξενοδόχο. Αλλά να του δώσει την ευκαιρία να παρουσιάσει και να «πουλήσει» τον δικό του τρόπο ζωής, καθώς και όλα αυτά που διαθέτει και που ίσως θεωρούσε άνευ σημασίας, στον αστό που ασφυκτιά στη μεγαλούπολη κι επιθυμεί να επανέλθει έστω και για λίγες μέρες σε μια ζωή αγνή, ανέπαφη, αυθεντική. Ο τουρίστας μετατρέπεται σε επισκέπτη, φίλο, θαυμαστή του τόπου, είναι στην ουσία ένας «φιλοξενούμενος», ένας ταξιδιώτης που αναζητά τα μυστικά, την αυθεντικότητα και την ομορφιά του, εστιάζοντας στην ήσυχη ζωή, τη φυσική κληρονομιά και όλα όσα μοναδικά και ξεχωριστά έχει να προσφέρει ο κάθε προορισμός.

Στην ουσία ο αγρότης προσφέρει όλα εκείνα τα οποία έχει έως σήμερα πιθανών παραγκωνίσει, τις αγροτικές ασχολίες, την περισυλλογή του καρπο-

ύ, των βοτάνων, τη φροντίδα των ζώων, τα ήθη και τα έθιμα του, τις γιορτές και τα πανηγύρια του, τις τέχνες και τα παραδοσιακά του επαγγέλματα, όλα όσα ο κάτοικος της πόλης λαχταράει να γνωρίσει σε μια προσπάθεια «επιστροφής στις ρίζες» σε έναν τρόπο ζωής ξεχασμένο ή αγνοημένο. Ο καίριος σκοπός του αγροτουρισμού είναι αυτή ακριβώς η μύηση στο περιβάλλον του χωριού, της επαρχίας, της αγροτικής ζωής, της ενσωμάτωσης στον κοινωνικό ιστό και τις τοπικές συνθήκες

Ο αγροτουρισμός ως βασική μορφή επιχείρησης έχει την προσφορά φιλοξενίας, από τον αγρότη ή τον κάτοικο αγροτικής περιοχής, ο οποίος για τον λόγο αυτό, εξοπλίζει και προσαρμόζει κατάλληλα το δικό του κατάλυμα ή δημιουργεί ένα καινούργιο μέσα σε αγροτικό χώρο, σύμφωνα πάντα με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα και την παράδοση της περιοχής του. Σε συνδυασμό με το σπιτικό παραδοσιακό φαγητό, τη χρήση των ντόπιων αγροτικών προϊόντων κι ένα σύνολο υπηρεσιών και δραστηριοτήτων δεδομένου, ότι ο τουρίστας επιδιώκει να μη μένει παθητικός, ολοκληρώνεται το τουριστικό προϊόν. Αποτελεί για τον κάθε κάτοικο της υπαίθρου που ασχολείται με αυτόν, ένα συμπλήρωμα στο εισόδημα του και σπανιότερα την κύρια απασχόληση του. Με αυτόν τον τρόπο δεν απαιτείται από τον αγρότη να μεταβληθεί σε ξενοδόχο ή τουριστικό πράκτορα, ούτε και να εγκαταλείψει τις βασικές του ασχολίες. Αντίθετα, η διατήρηση των αγροτικών και λοιπών παραδοσιακών ασχολιών απαιτείται προκειμένου να διατηρήσουμε την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής και να μην επικεντρώνουμε σ' έναν και μόνο κλάδο της οικονομίας, όπως συνέβη στο παρελθόν, σε τόπους που εγκατέλειψαν κάθε άλλη δραστηριότητα για να ασχοληθούν αποκλειστικά με τον τουρισμό.

Μορφές Αγροτουρισμού

Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό.

Η Ελλάδα με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά, με την πολυνησιακή της συγκρότηση, με την αποκεντρωμένη μνημειακή της τοπογραφία, με το εναλλασσόμενο τοπίο, με τις μμορφολογικές της αντιθέσεις και με τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Οι μορφές αυτές μπορούν να καταταχθούν σε δυο κατηγορίες :

- i. **Ο αμιγής Αγροτουρισμός** : όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους (διακοπές - ανάπαυση), ασχολούνται είτε με αγροτικές εργασίες κατά κανόνα στο αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομεία, θερισμός, τρυγητός, λιομάζωμα, σπωροκηπευτική, μελισσοκομεία, κτλ.), είτε και πολλές φορές παράλληλα, με ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, ορειβασία, κυνήγι, ιππασία, κτλ.).
- ii. **Ο σύνθετος αγροτουρισμός** : όπου οι τουρίστες, πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες, που μπορούν να αναπτύξουν μάλλον περιθωρικά, ικανοποιούν κύρια, κάποιες προσωπικές ανάγκες τους, που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό της περιοχής, όπως για παράδειγμα τουρισμός υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας, πολιτισμού.

Οι κύριες μορφές του αμιγούς αγροτουρισμού αναπτύσσονται κυρίως, σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες, αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους. Σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα. Σε παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι έχουν να αναδείξουν μια ξεχωριστή αρχιτεκτονική που προσελκύει τον κάτοικο των τσιμεντένιων αστικών κέντρων. Κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους οι οποίες εκτός από φυσικό κάλλος, αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας. Σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, κυρίως γυναίκες προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής και αυθεντική φιλοξενία.

Ενώ οι κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού αναπτύσσονται κυρίως σε περιοχές με ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις, όπου σε ειδικά υδροθεραπευτήρια οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές, σε ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης. Σε ορεινά χωριά στην περιοχή των οποίων λειτουργεί οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί το στοιχείο έλξης των τουριστών. Σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις, όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση. Σε κατασκηνωτικούς χώρους (camping), που βρίσκονται στον περίγυρο αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά. Για παιδιά μικρής ηλικίας, που πραγματοποιείται σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις, πλήρη φιλοξενία και προσφορά μμορφωτικού, ψυχαγωγικού προγράμματος. Σε κέντρα διερχομέ-

νων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία. Σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Οι διακοπές στις περιοχές αυτές συνδέονται με πνευματικές ενασχολήσεις. Όλες οι παραπάνω μορφές αγροτουρισμού εντοπίζονται σε αγροτικές περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας, είτε τέλος ανεξάρτητα της οικίας δωμάτια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία της ιδιωτικής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών.

Στόχοι Αγροτουρισμού

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού έχει αρκετούς στόχους όπως το να δώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του ανεπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποί της. Να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών, των καταλυμάτων, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης. Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει: στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας (πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς), στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξη του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής και ανωδομής, στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων, στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού, στη διασφάλιση και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο κατοικίας.

Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβιώνουν συχνά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στη χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η κεραμική, η υφαντική. Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και στη γνωριμία τους με το κοινό. Στη διατήρηση, την προβολή και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Γνωριμία με τη φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρίστα από την επαφή του με αυτή. Στην ενεργοποίηση του τοπικού πλη-

θυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που μέχρι σήμερα παρέμεναν αναξιοποίητες, ενώ στη πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης. (Πηγή Ο.Α.Δ.Υ.Κ)

Οικολογικός τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία έχει άμεση σχέση με το αγροτικό περιβάλλον και είναι συνυφασμένος και με δραστηριότητες σε αγροτικούς χώρους, οι οποίες προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρει στους το-

υρίστες θετικές εμπειρίες και ευκαιρίες για γνωριμία με το περιβάλλον και γενικότερα με την ύπαιθρο. Ο φυσιολατρικός και ο περιβαλλοντικός τουρισμός σχετίζονται με τον οικοτουρισμό όπως επίσης και με τον αγροτουρισμό. Αυτές οι μορφές τουρισμού εστιάζονται σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής που χρησιμοποιούν πόρους με ειδικά φυσικά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα χιόνι, θάλασσα, αέρα ή δραστηριότητες συλλεκτικού χαρακτήρα (κυνήγι - σουβενίρ), με διάφορους βαθμούς επίδρασης στο περιβάλλον.

Η Κρήτη παρουσιάζει ευκαιρίες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού και εντοπίζονται στον πλούτο και στη ποικιλία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, στη στήριξη των προστατευόμενων περιοχών, στα κονδύλια από εθνικά και κοινοτικά κονδύλια, στη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των ανθρώπων και τέλος στις οικοοικιστικές και αγροτουριστικές εμπειρίες.

Οικοτουρισμός στην Κρήτη

Υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι για να γνωρίσει κανείς την Μεγαλόνησο. Στην Κρήτη προτείνονται ήδη διάφορες μορφές οικοτουρισμού. Από μονοήμερες επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους ή σε ελαιοτριβεία, παραδοσιακά χωριά και λαογραφικά μουσεία, μέχρι πολυήμερες εκδρομές στη φύση και εκδρομές «περιπέτειας», ενώ υπάρχουν και ξενοδοχεία που λειτουργούν σε οικολογική βάση με κήπους βιολογικής καλλιέργειας και καταφύγια πουλιών. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τα εξαιρετικής ποιότητας αγαθά που προσφέρει το νησί μας, όπως είναι η φυσική ομορφιά με τη σπάνια βιοποικιλότητα, τα μοναδικά μνημεία, οι αρχαιολογικοί χώροι, κοιτίδες του παγ-

κόσμιου πολιτισμού, ο λαμπρός ήλιος και οι ατέλειωτες αμμώδεις ακτές μας, μαζί με το δροσερό Αιγαιοπελαγίτικο άνεμό τους και τη λεβεντιά του λαού μας, έχουμε μια ξεχωριστή και μοναδική θέση στον Ευρωπαϊκό χώρο. Μεγάλο νησί, το πέμπτο σε μέγεθος στις Μεσογείους, δίνει στον επισκέπτη την δυνατότητα να βρεθεί εύκολα από τις χρυσαφένιες αμμουδιές στα άγρια όρη, από τα παραθαλάσσια θέρετρα στα περήφανα ορεινά χωριά, από τις εύφορες καλλιέργειες στα δύσβατα φαράγγια.

Η Κρήτη θέλει μια αρμαθιά κλειδιά για να την ανοίξει κανείς. Τα κλειδιά τα κρατούν οι Κρητικοί στα χέρια τους και ξεκλειδώνουν ένα – ένα τα μυστικά του τόπου τους. Μυστικά ομορφιάς, γνώσης, απόλαυσης, εμπειριών ζωής. Ο εναλλακτικός ταξιδιώτης θα βρει στην Κρήτη τον παράδεισο του!

2.2 Συνεδριακός τουρισμός

Ο κλάδος της τουριστικής βιομηχανίας διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην εγχώρια κρητική οικονομία. Προσεγγίζοντας το 50% του συνόλου των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην κρητική περιφέρεια αποτελεί μια σημαντική πηγή εσόδων και προσφέρει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες. Η Κρήτη χαρακτηρίζεται ως το «αεροπλανοφόρο της Μεσογείου» λόγω της θέσης της σε αυτήν. Η απόσταση της από την Ευρώπη (100 Km), από την Ασία (175 Km), και από την Αφρική (300 Km) την καθιστά ως ένα ιδιαίτερο προορισμό.

Η Κρήτη είναι το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της «γηραιάς» θάλασσας, με έκταση 8.261 Km. Δεν είναι τυχαίο ότι από την Κρήτη ξεκίνησε η μεταπολεμική μορφή του τουρισμού σε όλη την Ελλάδα, όταν το 1964 κατασκευάστηκε στον Άγιο Νικόλαο Λασιθίου το πρώτο ξενοδοχειακό συγκρότημα. Όπως, δεν είναι τυχαίο ότι η Κρήτη καταλαμβάνει μια από τις δημοφιλέστερες θέσεις στις προτιμήσεις των ξένων επισκεπτών. Βασικός παράγοντας της τουριστικής ανάπτυξης της μεγαλονήσου θεωρείται η γεωμορφολογία της. Η εξαιρετικά πλούσια εναλλαγή τοπίων (πεδιάδες, λόφους, βουνά, οροπέδια, φαράγγια, αμμουδιές, φυσικά λιμάνια κ.α.) τα οποία συνδυάζοντας ιδανικά βουνό

και θάλασσα, αποτελούν πόλους έλξης, επιδρώντας και θετικά στην ψυχολογία των υποψηφίων τουριστών, βοηθώντας τους να εξουδετερώσουν την ένταση του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Δεν είναι όμως, μόνο η γεωμορφολογία της που της δίνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων προορισμών, αλλά και η συνύπαρξη αρχαιολογικών μνημείων. Η Κνωσός, η Φαιστός, η Γόρτυνα, η Ζάκρος κ.α. αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της προϊστορικής, κλασικής, ελληνιστικής, ρωμαϊκής, βυζαντινής, φράγκικης και τουρκικής περιόδου κατοχής. Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί το σημαντικότερο ίσως πλεονέκτημα, αυτού του φιλόξενου και ανυπότακτου Κρητικού πνεύματος που καθιστά την Κρήτη ως την «ναυαρχίδα του Ελληνικού τουρισμού».

Επομένως, γρήγορα οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα ότι η Κρήτη διαθέτει τις καταλληλότερες προϋποθέσεις από τους υπόλοιπους τουριστικούς προορισμούς για την ανάπτυξη του τουρισμού και των ειδικότερων εναλλακτικών μορφών του. Μια από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που είναι και ο σκοπός ανάλυσης αυτού του κεφαλαίου, είναι ο συνεδριακός τουρισμός. Ο συνεδριακός τουρισμός, όπως αναφέρθηκε, ασχολείται με την οργάνωση και διεξαγωγή συνεδρίων και την συμμετοχή σε αυτά που μπορεί να περιλαμβάνει και την πραγματοποίηση ενός επαγγελματικού ταξιδιού. Έτσι λοιπόν, ο ενδιαφερόμενος που μπορεί να ναι επιχειρηματίας ή εργαζόμενος και επιθυμεί να πραγματοποιήσει ένα ταξίδι για να συμμετέχει σένα συνέδριο, έχει δυο βασικούς στόχους για την επιλογή του προορισμού.

Πρώτον, είναι η επιλογή του καλύτερου σε επίπεδο εξυπηρέτησης και παροχής υπηρεσιών, συνεδριακού κέντρου αλλά δεύτερο και σημαντικότερο η αναψυχή και διασκέδαση του.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, η Κρήτη καθίσταται σημαντική για την επιλογή του συνεδριακού τουρίστα όσον αφορά την αναψυχή του, λόγω του φυσικού της κάλλους και την ύπαρξη των αρχαιολογικών μνημείων της.

2.3 Πολιτιστικός τουρισμός

Μολονότι δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός για τον πολιτιστικό τουρισμό, για τον σκοπό αυτού του άρθρου μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον ορισμό που δίνει η Επιτροπή Καναδικού Τουρισμού (CTC). Σύμφωνα με αυτόν: μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ένα είδος τουρισμού ως πολιτιστικό όταν η

συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες ή εμπειρίες που αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα του ταξιδιού.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) θεωρεί πως πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό – περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο, περιλαμβάνοντας:

- i. την ιστορία και την αρχαιολογία
- ii. τον λαό και τον τρόπο ζωής του
- iii. την πολιτιστική εξέλιξη
- iv. τις τέχνες και την αρχιτεκτονική
- v. το φαγητό, το κρασί και την τοπική παραγωγή
- vi. την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή
- vii. τη μορφολογία της περιοχής
- viii. τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις

2.4 Γαστρονομικός τουρισμός

Ο γαστρονομικός τουρισμός αρχίζει να κυριαρχεί ως τάση στην τουριστική αγορά και είναι ένας νέος τύπος ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού όπου μέσω αυτού η Κρήτη προωθεί τα αγροτικά της προϊόντα. Η Κρήτη είναι αδιαμφισβήτητα η βασίλισσα τη ελληνικής γαστρονομίας και οι περισσότεροι τουρίστες την επιλέγουν για προορισμό τους επηρεασμένοι από τη φήμη της κρητικής κουζίνας.

Έτσι, λοιπόν, η κρητική κουζίνα μελετήθηκε εκτενώς και αποτέλεσε την επιτομή της μεσογειακής διατροφής και τη βάση για τη δημιουργία διαιτολογικών προτύπων

Κρητική

Διατροφή

Η Κρητική διατροφή θεωρείται σήμερα ως τρόπος ζωής που χαρίζει μακροζωία, καλή υγεία και αναγνωρίζεται διεθνώς ως το καλύτερο και πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα μεσογειακής διατροφής. Οι κρητικές διατροφικές συνήθειες είναι προσανατολισμένες σε ότι παράγει η γη. Άγρια χόρτα,

βότανα, φρούτα, λαχανικά καθώς και στα παράγωγα της κτηνοτροφίας όπως τα τυροκομικά προϊόντα και το κρέας μαγειρεμένα στο κρητικό ελαιόλαδο. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι Κρητικοί είχαν και συνεχίζουν να έχουν μέχρι σήμερα το μικρότερο ποσοστό θνησιμότητας στο πλανήτη, το χαμηλότερο ποσοστό εμφάνισης καρδιαγγειακών νοσημάτων και καρκίνου.

Η κρητική διατροφή περιλαμβάνει κυρίως ελαιόλαδο όπου είναι πλούσιο σε μονοακόρεστα λιπαρά οξέα που είναι ανθεκτικά στην οξείδωση του οργανισμού. Το φαγητό αρωματίζεται με αρωματικά βότανα, τα γλυκά παρασκευάζονται με φυσικές γλυκαντικές ύλες μέλι και πετιμέζι και το γεύμα συνοδεύεται με κρητικό κρασί.

Οι Κρητικοί καταναλώνουν μεγάλες ποσότητες τυριού, γραβιέρας, κεφαλογραβιέρας, κεφαλοτυριού, ανθότυρου, μυζήθρας και στάκας οι οποίες είναι σημαντικές πηγές ασβεστίου και πρωτεϊνών υψηλής βιολογικής αξίας από αιγοπρόβατα ελευθέρως βοσκής που τρέφονται σχεδόν αποκλειστικά με άγρια χόρτα και κρητικά βότανα. Η μελισσοκομία, τέλος, βασίζεται στην σίτιση της μέλισσας σε περιοχές με ενδημική βλάστηση και αρωματικά φυτά, ενώ η επεξεργασία του μελιού γίνεται με τρόπο φυσικό χωρίς υψηλές θερμοκρασίες που καταστρέφουν τις βιταμίνες του.

Το μυστικό της ζωής που κρατούν στα χέρια τους οι κρητικοί νιώθουν την ανάγκη να το παραδώσουν στην ανθρωπότητα και να προσφέρουν μαζί με την ιστορία και τον πολιτισμό τους το πολιτιστικό αγαθό που είναι η διατροφή τους.

Τα τελευταία χρόνια στην Κρήτη έχουν αναπτυχθεί βιολογικές καλλιέργειες με σύμμαχο το φυσικό περιβάλλον που ευνοεί στην ανάπτυξη τους και που προσφέρουν προς κατανάλωση βιολογικά προϊόντα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του σύγχρονου καταναλωτή.

2.5 Θρησκευτικός τουρισμός

Ο Θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας όπως μοναστήρια και εκκλησίες. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης για τους επισκέπτες. Τα μοναστήρια, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια και οι βυζαντινές- μεταβυζαντινές εκκλησίες μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακράιωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία.

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

Α) Στους προσκυνητές τουρίστες στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο οι οποίοι επισκέπτονται μια περιοχή αποκλειστικά για επίσκεψη σε θρησκευτικό χώρο.

Β) Στους τουρίστες που ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

Ο θρησκευτικός τουρισμός, μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο εκείνο των τουριστικών δραστηριοτήτων το οποίο επικεντρώνεται γύρω από τα μνημεία και χώρους θρησκευτικής σημασίας όπως μοναστήρια και εκκλησίες.

2.6 Αρχαιολογικός τουρισμός

Ο Αρχαιολογικός τουρισμός πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν σε μια πόλη με σκοπό την περιήγηση σε ιστορικά μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.

Ο Αρχαιολογικός τουρισμός πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης, που ταξιδεύουν τις περισσότερες φορές χωρίς να συνοδεύονται από τις οικογένειες τους. Τα ταξίδια αυτά οργανώνονται σε μεγάλο ποσοστό από τουρ οπερέιτορς και ταξιδιωτικά/ τουριστικά γραφεία.

Ο Αρχαιολογικός τουρισμός παρουσιάζει ενδιαφέρον, ανάμεσα στις δεκάδες Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού που μπορούν να προσαρμοστούν στις ιδιαιτερότητες της χώρας μας. Σχετίζεται με την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καθώς και με την οργάνωση δικτύου περιπάτων αρχαιολογικών περιοχών. Όσο κι αν γίνεται συχνά λόγος για τη συρρίκνωση του αρχαιολογικού τουρισμού, στην πραγματικότητα ο τομέας αυτός αρχίζει

μόλις να αναπτύσσεται, και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς, τα τελευταία χρόνια, με τη διεθνή προβολή της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, πριν και κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, να φέρει σημαντικό μερίδιο.

Ο Αρχαιολογικός τουρισμός αφενός αποτελεί επιμέρους ενότητες μιας γενικότερης μορφής εναλλακτικού τουρισμού που ονομάζεται Πολιτισμικός. Η σχέση του αρχαιολογικού τουρισμού με τον πολιτισμό, που εκφράζεται και προσδιορίζεται κυρίως από τον πολιτιστικό τουρισμό, αλλά και από άλλες μορφές τουρισμού, αρχίζει από τα πρώτα βήματα της τουριστικής ανάπτυξης και δεν θα ήταν υπερβολικό να υποστηριχθεί ότι ένα από τα κυριότερα γενεσιουργά αίτια του τουρισμού ήταν ο πολιτισμός.

Οι πρώτοι τουρίστες ήταν οι πρώτοι ταξιδιώτες, που ταξίδευαν κυρίως για βιοποριστικούς λόγους. Αργότερα εμφανίστηκαν τα ταξίδια περιήγησης και αναψυχής τα οποία ήταν καθαρά τουριστικά ταξίδια και στα οποία η περιήγηση ήταν πολιτιστική δραστηριότητα που συνέδεε άμεσα τον τουρισμό με τον πολιτισμό. (Περιηγούμαι = ταξιδεύω σε ξένους τόπους – τουριστική δραστηριότητα – για να γνωρίσω τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των κατοίκων τους – πολιτιστική δραστηριότητα). Από πολύ νωρίς εξ άλλου και σε όλη την ιστορική διαδρομή του τουριστικού φαινομένου, ακόμη και στη σύγχρονη εποχή, οι άνθρωποι διάβαζαν, άκουγαν και μάθαιναν από ιστορικά, γεωγραφικά, ταξιδιωτικά βιβλία και από διηγήσεις συνανθρώπων τους (στη σύγχρονη εποχή από την τηλεόραση και τις κινηματογραφικές ταινίες), για τους πολιτισμούς και τους τρόπους ζωής άλλων ανθρώπινων κοινωνιών και πάντα είχαν την περιέργεια και την επιθυμία να γνωρίσουν στην πραγματικότητα αυτά που μόνο με την πληροφόρηση ήξεραν.

Στη σύγχρονη εποχή η επιθυμία αυτή ενεργεί πάντοτε σαν τουριστικό κίνητρο. Οι ξένοι τουρίστες άρχισαν να έρχονται συστηματικά στη χώρα μας για να γνωρίσουν και να θαυμάσουν τα μνημεία του Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού. Μόνο μετά το 1950, μετά το μεγάλο τουριστικό boom, άρχισαν να έρχονται για να χαρούν τη θάλασσα, τον ουρανό, το κλίμα και τις ομορφιές του τόπου και μόνο μετά το 1970 γιγαντώθηκε ο παράκτιος μαζικός τουρισμός.

Τα χαρακτηριστικά του αρχαιολογικού τουρισμού

Τα κύρια χαρακτηριστικά του αρχαιολογικού τουρισμού μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Βασίζεται στα κατάλοιπα των παλαιότερων πολιτισμών και σε περιοχές με σχετικά ανόθευτα στοιχεία φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, όπου τα κύρια κίνητρα των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση του πολιτισμού.

- Έχει σαφώς πολιτισμικό χαρακτήρα και έντονο το στοιχείο της ανάδειξης, της αξιοποίησης και της προστασίας της πολιτιστικής εν γένει και αρχαιολογικής ειδικότερα κληρονομιάς και παράδοσης. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι περιοχές στις οποίες απευθύνεται ο αρχαιολογικός τουρισμός είναι προφανώς, περιοχές με μεγάλο αρχαιολογικό ενδιαφέρον, όπως οι κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς.
- Ενισχύει τη γηγενή πολιτιστική ταυτότητα, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε όλο το φάσμα της τουριστικής διαδικασίας και συμβάλλει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική της εξύψωση, παρέχοντας εναλλακτική απασχόληση και ευκαιρίες εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες. Παράλληλα παράγει οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, τους οργανισμούς και τους φορείς διαχείρισης αρχαιολογικών χώρων και μνημείων πολιτισμικής κληρονομιάς, που αποσκοπούν στη διατήρηση και προστασία τους, αυξάνοντας την ευαισθησία των τοπικών κοινωνιών και των τουριστών για τη διατήρηση των πολιτισμικών στοιχείων.
- Απαιτεί την πολιτιστική και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και συμπεριφορά όλων των εμπλεκόμενων στο τουριστικό "κύκλωμα": διαχειριστές χώρων και βοηθητικό προσωπικό, φύλακες, κρατικές υπηρεσίες, πολιτικούς, τουριστικούς πράκτορες, ξεναγούς, τουριστικά πρακτορεία, ιδιοκτήτες και υπαλληλικό προσωπικό ξενοδοχείων και εστιατορίων και τοπική κοινωνία, γεγονός που προϋποθέτει την περιβαλλοντική και πολιτισμική αγωγή όλων των παραπάνω. Ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις πάνω στο φυσικό και κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα δίνει τη δυνατότητα για πολιτιστική και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, μέσα από τις επισκέψεις σε τοπία εξαιρετικής αρχαιολογικής αρχιτεκτονικής, ιστορικής, οικολογικής και αισθητικής αξίας.
- Η εν λόγω αρχαιολογική δράση φέρει στοιχεία ρυθμιστικά ή αειφορικότητας και αποτελεί μία μορφή τουρισμού, που αναπτύσσεται με τέτοιο τρόπο, ώστε όλη η τουριστική δραστηριότητα – η οποία επικεντρώνεται κατά κάποιο τρόπο σε έναν πόρο πολιτισμικής κληρονομιάς – να μπορεί να συνεχιστεί στο διηνεκές. Είναι φιλικός με τη φύση που περιβάλλει τον άνθρωπο και συμβατός με τοπικά περιβάλλοντα και τοπικές κοινωνίες.

2.7 Γεωλογικός τουρισμός

Ο γεωτουρισμός είναι μια νέα μορφή εναλλακτικού τουρισμού, ο οποίος είναι ο τουρισμός του “ένός τόπου”, που χαρακτηρίζεται από ένα τοπίο και ένα τοπικό πολιτισμό. Είναι μια δραστηριότητα τοπικής κλίμακας της οποίας η διαχείριση γίνεται από τους κατοίκους της περιοχής που η κύρια απασχόληση είναι στο πρωτογενή τομέα και δρα συμπληρωματικά, δεν δημιουργεί ανταγωνισμούς σε ότι αφορά τους φυσικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μια μορφή περιβαλλοντικού τουρισμού η οποία ενσωματώνεται στον οικολογικό και κοινωνικό ιστό των αγροτικών κοινοτήτων, προσαρμόζεται στις ανάγκες και τις δυνατότητες της αγροτικής κοινωνίας ευνοεί την επαφή με τη φύση και τη σύσφιξη σχέσεων μεταξύ της πόλης και της υπαίθρου. Μπορεί ακόμα να συμβάλλει υπό ορισμένες προϋπόθεσης στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και στη διαφύλαξη και προώθηση της Γεωλογικής και Πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Ο Γεωτουρισμός εκτός από το ότι συμβάλλει στην ανάδειξη και διαχείριση της Γεωλογικής Κληρονομιάς, προωθεί τα τοπικά προϊόντα ποιότητας που αποτελούν το βασικό στοιχείο για μια Πολιτική Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Υπαίθρου.

Για να αποτελέσει ο Γεωτουρισμός ένα ελκυστικό τουριστικό προϊόν θα πρέπει να μην περιορισθεί μόνο σε θεματικές διαδρομές του τύπου μονοπάτια, αλλά να προσφερθεί ως ένα ολοκληρωμένο πακέτο Γεωμορφολογικών Τοπίων, Υπηρεσιών και Προϊόντων Τοπικής Ταυτότητας, μέσα από ένα συντονισμό εργασιών, δραστηριοτήτων και διεπιστημονικών προσεγγίσεων

Γεωπάρκα

Ο κύριος προορισμός για το γεωτουριστικό κοινό είναι περιοχές με σημαντική και όμορφη γεωλογική κληρονομιά και με ειδικό σχέδιο ανάπτυξης και διαχείρισης που ονομάζονται γεωπάρκα.

Ο όρος γεωπάρκα περιγράφει περιοχές με πλήθος γεωλογικών αξιοθεάτων (πχ σπήλαια, φαράγγια κλπ). Εντός των γεωπαρκών έχει αναπτυχθεί υποδομή, όπως πεζοπορικά και ποδηλατικά μονοπάτια, σήμανση των φυσικών και γεωλογικών αξιοθεάτων, διαμόρφωση δρόμων, προστασία των ευαίσθητων γεωλογικών μνημείων κλπ από δημόσιους συνήθως φορείς. Επίσης, έχει αναπτυχθεί και υποδομή για διανυκτέρευση, εστίαση, αγορά προϊόντων,

πληροφόρηση σχετικά με την περιήγηση στο γεωπάρκο, οργανωμένων ξεναγήσεων κλπ, κυρίως από ιδιώτες και κατοίκους των περιοχών αυτών.

Σημαντικό χαρακτηριστικό των γεωπάρκων είναι ότι εντός αυτών οι κοινωνίες είναι ανεπτυγμένες και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του περιεχομένου τους, καθώς οι ίδιοι οι κάτοικοι προωθούν το προϊόν που ονομάζεται γεωτουρισμός, προστατεύοντας και αξιοποιώντας τη γεωλογική τους κληρονομιά.

2.8 Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός χωρίζεται στον παράκτιο και τον θαλάσσιο.

Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι ο τουρισμός ο οποίος σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στη θάλασσα. Συνήθως αφορά την κολύμβηση και την αναψυχή στην παραλία, αλλά με την εναλλακτική του έννοια εμπεριέχει και λοιπές δραστηριότητες, όπως θαλάσσια σπορ, παρακολούθηση βυθού κλπ.

Ιστιοπλοΐα και Ιστιοδρομία (sailing & yachting)

Περιγράφεται ως πλεύση στη θάλασσα χρησιμοποιώντας και πανιά, εκμεταλλευόμενη τη δύναμη του ανέμου.

Καταδύσεις (scuba diving)

Ως υποβρύχιες εξερευνήσεις απαιτούν απαραίτητο καταδυτικό εξοπλισμό και συνοδεία έμπειρου εκπαιδευτή.

Παράκτιος τουρισμός είναι ο τουρισμός που έχει τουριστικό προορισμό τις ακτές της θάλασσας,

δηλαδή ο τουρισμός κατά τη διάρκεια του οποίου οι τουρίστες διαμένουν και διατρέφονται σε παράκτια τουριστικά θέρετρα και ξενοδοχεία και η κύρια τουριστική τους δραστηριότητα εκδηλώνεται κοντά ή δίπλα στις ακτές και μέσα στα νερά των αιγιαλών και συνίσταται στην ενασχόλησή τους με τη θάλασσα, την άμμο, τον ήλιο και τα παράκτια παιχνίδια.

Από τη φύση του ο παράκτιος τουρισμός είναι θερινός τουρισμός και στη χώρα μας αναπτύσσεται από αρχές Απριλίου μέχρι το τέλος Οκτωβρίου

Η Κρήτη διαθέτει πολλές και όμορφες παραλίες (το 9% των συνολικών παραλιών της χώρας) που προσελκύουν κάθε χρόνο πολλούς τουρίστες. Η Κρήτη είναι το δεύτερο δημοφιλέστερο γεωγραφικό διαμέρισμα στην Ελλάδα. Μόνο στο Ηράκλειο οι αφίξεις ξένων τουριστών υπερβαίνουν το 15% των συνολικών αφίξεων στη χώρα.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του παράκτιου τουριστικού προϊόντος είναι η ζέστη, το εύκρατο κλίμα, η θάλασσα, οι ανοιχτοί ορίζοντες και η δυνατότητα των τουριστών να κάνουν θαλασσινά μπάνια και να ντύνονται ελαφρά. Και είναι αυτά τα χαρακτηριστικά που προσελκύουν τους τουρίστες που κατοικούν στις βόρειες χώρες, όπου συνήθως το κλίμα είναι υγρό και ψυχρό, ο ουρανός συννεφιασμένος, ο καιρός βροχερός και η θάλασσα αφιλόξενη. Οι τουρίστες αυτοί επιθυμούν κατά τη διάρκεια των διακοπών τους να βρεθούν σε ηλιόλουστους θερμούς τόπους, να έρθουν σε επαφή με τη φύση και τη θάλασσα, να βγάλουν τα ρούχα τους, να νιώσουν ελεύθεροι και να χορτάσουν το καθαρό γαλάζιο χρώμα του ουρανού.

2.9 Αθλητικός τουρισμός

Το 1970 άρχισε να γίνεται χρήση του όρου αθλητικός τουρισμός με σκοπό τη σχέση του τουρισμού με την αθλητική δραστηριότητα. Ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού. Ο λόγος είναι ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα.

Είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένη υψηλής ποιότητας υποδομής σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδα-

ση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις.

Συνδυάζοντας δυο από τις πλέον δημοφιλείς δραστηριότητες ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις.

Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές.

Η Κρήτη τα τελευταία χρόνια έχει κάνει σημαντικά βήματα προόδου ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών και στοχεύει τα επόμενα χρόνια στη προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών με τη κατασκευή νέων εξειδικευμένων ξενοδοχειακών μονάδων.

Οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας διακρίνοντας την αναγκαιότητα αλλαγής της τουριστικής ταυτότητας, αναζητούν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους. Διακρίνουν νωρίς τα οικονομικά οφέλη του αθλητικού τουρισμού όπως:

A) Ο γοργός ρυθμός ανάπτυξης

B) Οι μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης

Γ) Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές, και προχωρούν σε σημαντικές επενδύσεις.

Κατά τους Gammon and Robinson οι λόγοι της ραγδαίας ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού είναι:

1. Η δημοτικότητα των εθνικών και διεθνών αθλητικών γεγονότων και εκδηλώσεων .
2. Η διεθνής κατανόηση της αθλητικής δραστηριότητας ως μέσο προαγωγής της υγείας.
3. Οργανωμένη προσφορά αθλητικών εκδηλώσεων παγκοσμίως.

4. Σημαντικό μέσο σύσφιξης σχέσεων των λαών και άσκησης εξωτερικής πολιτικής.
5. Οι άνθρωποι που ασχολούνται με τον αθλητισμό είναι ποιο ευέλικτοι στις μετακινήσεις και την επικοινωνία τους εξαιτίας της τεχνολογικής εξέλιξης.

Η ανάγκη για μελέτη, ανάλυση και τεκμηρίωση της απαιτούμενης υποδομής, των επιπτώσεων που έχει σε διάφορους τομείς της ζωής, και των προοπτικών που παρουσιάζει ο αθλητικός τουρισμός, έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία Διεθνούς Συμβουλίου Αθλητικού Τουρισμού (Sports Tourism International Council) και της αντίστοιχης ερευνητικής μονάδας της Ελλάδας (Sports Tourism International Council – Research Unit of Greece), την έκδοση επιστημονικών περιοδικών όπως το Journal of sports tourism, την έκδοση συγγραμμάτων που αφορούν τον αθλητικό τουρισμό (το πρώτο σύγγραμμα που αφορούσε τον αθλητικό τουρισμό ήταν των Standeven and Deknor, 1999), οργάνωση διεθνών συνεδρίων με θέμα τον αθλητικό τουρισμό και τέλος την δημιουργία προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Δυνατότητες-επιλογές εναλλακτικού τουρισμού

3. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ-ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ Ο ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Πως συμβάλει ο αγροτουρισμός στην Κρήτη.

Ο αγροτουρισμός είναι μία ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο η οποία έχει ως στόχους:

- i. Να συμβάλλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις «αγροτικές» περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα, την καθημερινή ζωή των κατοίκων καθώς και τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά των εκάστοτε τοπικών κοινωνιών.
- ii. Να φέρει τον επισκέπτη σ' επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, που κατά τη διάρκεια τους να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Τώρα, αγροτουριστικές επιχειρήσεις είναι τα αγροτουριστικά καταλύματα, πρατήρια, εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων όπως και τα αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής όπως και επιχειρήσεις που προσφέρουν υπαίθριες δραστηριότητες με οικοτουριστικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Με λίγα λόγια επιχειρήσεις που προσφέρουν μια γνωριμία με παραδοσιακά επαγγέλματα, αγροτικές μεθόδους παραγωγής και καλλιέργειας καθώς και παραγωγικές διαδικασίες που σήμερα έχουν εκλείψει.

Σε ποιους απευθύνεται ο αγροτουρισμός και για ποιο λόγο ένας «νέος» να επέλεγε αυτό το είδος τουρισμού για τις διακοπές του;

Απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικίας και οικονομικής τάξης με μία προϋπόθεση, να έχουν την κουλτούρα του περιηγητή. Απευθύνεται σε ανθρώπους που θέλουν να ανακαλύψουν και να γνωρίσουν τα ιδιαίτερα αγροτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε αγροτουριστικού προορισμού και αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες του.

Επιπλέον για τους νεότερους, είναι θελκτικές και δελεαστικές οι προτάσεις για αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγιών/μονοπατιών και πολλές άλλες δράσεις που τους φέρνουν πιο κοντά στη φύση.

Είναι το «μέλλον» της τουριστικής ανάπτυξης ο αγροτουρισμός και γιατί;

Με δεδομένο ότι ο αγροτουρισμός δεν είναι μαζικός τουρισμός δε θα μπορούσε να αποτελεί και το μέλλον όλου του τουριστικού προϊόντος, όχι για τίποτα άλλο, απλώς επειδή η ανάπτυξη του αγροτουρισμού πρέπει να είναι ήπια και να σέβεται τη φέρουσα ικανότητα ενός μικρού τόπου ώστε να μην αλλοιωθούν τα μικρά γραφικά χωριά μας.

Όμως, ο αγροτουρισμός στις σημερινές κρίσιμες στιγμές αποτελεί το μέλλον για την ανάπτυξη της «περιφέρειας» όπου σε συνεργασία με την ανάπτυξη του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα -δηλαδή παραγωγή και τυποποίηση γεωργικών προϊόντων- αποτελεί μια αισιόδοξη διέξοδο.

Πως συμβάλει ο οικοτουρισμός στην Κρήτη

Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της Κρήτης και ο τέλειος συνδυασμός βουνού και θάλασσας έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τουριστικών δραστηριοτήτων. Ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός, η ορειβασία και ο περιπατητικός τουρισμός καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα εναλλακτικών τρόπων γνωριμίας με το νησί. Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών E4 Alpine, διατρέχει σχεδόν όλο τον ορεινό όγκο του νησιού, με διαδρομές που προσφέρουν μοναδικές συγκινήσεις στους εραστές της φύσης και της πεζοπορίας. Για τους πιο τολμηρούς η αναρρίχηση σε πολλά μέρη του νησιού προσφέρει ανεπανάληπτες συγκινήσεις ενώ πρόκληση αποτελούν το ποδήλατο βουνού και ο ανεμοπτερισμός. Προσφέρονται επίσης απεριόριστες δυνατότητες για θαλάσσιο αθλητικό τουρισμό. Στο σύνολο της η Κρήτη συνδυάζει επιμέρους στοιχεία (φύση, ιστορία, πολιτισμό) ικανοποιώντας τους λάτρεις των εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων υπαίθρου. Παραδοσιακοί ξενώνες – αγροκτήματα. Σε πολλούς οικισμούς του νησιού λειτουργούν αγροτικά καταλύματα και παραδοσιακοί ξενώνες που πληρούν υψηλά ποιοτικά κριτήρια. Οι ξενώνες στεγάζονται είτε σε παραδοσιακά κτίσματα και έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα, είτε σε νεόδμητες κατασκευές με σεβασμό στο περιβάλλον, στην τοπική αρχιτεκτο-

νική και στο χρώμα της κάθε περιοχής. Η ποιότητα των παρερχομένων υπηρεσιών είναι σε εξαιρετικά επίπεδα και στις περιπτώσεις που υπάρχει δυνατότητα εστίασης, χρησιμοποιούνται τοπικά προϊόντα και προσφέρονται εδέσματα της Κρητικής κουζίνας. Η διαμονή στους ξενώνες αυτούς είναι μια μοναδική ευκαιρία επαφής με τους ντόπιους και γνωριμίας ενός τρόπου ζωής εντελώς διαφορετικού από αυτούς τις πόλης και των αστικών κέντρων.

Ανεμοπτερισμός. Σε πολλά σημεία του νησιού υπάρχουν πίστες ανεμοπτερισμού με σημαντικότερη αυτή στο Αβδού, φορέας λειτουργίας της είναι το παράρτημα της αερολέσχης στο Ηράκλειο.

Ιππασία: Στα ιππικά κέντρα που υπάρχουν σε πολλούς οικισμούς του νησιού όπως στο Ντερέ στον Άγιο Θωμά, στο Ζαρό, στο Αβδού αλλά και σε πολλά άλλα μέρη προσφέρεται η δυνατότητα ιππασίας και παράλληλα η δυνατότητα διαμονής σε τουριστικά παραδοσιακά καταλύματα.

Canyoning: Οι λάτρεις των extreme δραστηριοτήτων και ιδίως του canyoning, θα λατρέψουν τα φαράγγια της νότιας Κρήτης, τα οποία διαθέτουν εξαιρετικά σημεία για rapel. Το canyoning την αρχή της άνοιξης, δεδομένης της παρουσίας του νερού συναρπάζει!

Σπηλαιολογία: Η Κρήτη αποτελεί τον παράδεισο των φίλων της σπηλαιολογίας, καθώς διαθέτει μοναδικού ενδιαφέροντος σπήλαια, συνέπεια των ασβεστολιθικών πετρωμάτων των ορεινών όγκων του νησιού. Οι φυσικοί αυτοί σχηματισμοί είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τη ιστορία και την κουλτούρα του τόπου, δεδομένου ότι πολλά από αυτά κατά την αρχαιότητα χρησιμοποιήθηκαν ως θρησκευτικοί και λατρευτικοί χώροι. Σήμερα μόνο ένα μικρό μέρος του υπόγειου συστήματος σπηλαίων έχει εξερευνηθεί. Πρόκειται για σπήλαια που παρουσιάζουν αρχαιολογικό, ιστορικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον. Από τα αναρίθμητα σπήλαια του νησιού, ελάχιστα είναι επισκέψιμα με διαμορφωμένες πορείες όπως αυτά του Σφεντόνη στα Ζωνιανά και του Μελιδονίου Ρεθύμνου, καθώς επίσης και το Δικταίο Άντρο Λασιθίου.

Αναρρίχηση: Οι ορθοπλαγιές των Κρητικών βουνών και ειδικά τα τοιχώματα των φαραγγιών διαθέτουν ενδιαφέροντα αναρριχητικά πεδία διαφορετικών βαθμών δυσκολίας που ανταποκρίνονται στις διαφορετικές δυνατότητες του καθένα.

Ορειβατικά καταφύγια

Ένα μοναδικός τρόπος για να γνωρίσει κανείς την Κρήτη, είναι η πεζοπορία και η ορειβασία στις αναρίθμητες ορεινές διαδρομές του νησιού όπου

υπάρχουν οκτώ ορειβατικά καταφύγια τα οποία συγκεντρώνονται κυρίως στην δυτική Κρήτη, στους ορεινούς όγκους των Λευκών Όρεων και του Ψηλορείτη.

Στην ανατολική Κρήτη (Ν. Λασιθίου) υπάρχει μόνο το καταφύγιο Λιμνάκαρου. Η δυναμικότητα τους σε θέσεις φιλοξενίας ορειβατών κυμαίνεται από δεκαπέντε ορειβάτες στο καταφύγιο Λιμνάκαρου έως 50 ορειβάτες στο καταφύγιο Καλλέργη Ομαλού.

Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της Κρήτης και ο τέλειος συνδυασμός βουνού και θάλασσας έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τουριστικών δραστηριοτήτων. Ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός, η ορειβασία και ο περιπατητικός τουρισμός καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα εναλλακτικών τρόπων γνωριμίας με το νησί.

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών E4 Alpine, διατρέχει σχεδόν όλο τον ορεινό όγκο του νησιού, με διαδρομές που προσφέρουν μοναδικές συγκινήσεις στους εραστές της φύσης και της πεζοπορίας.

Για τους πιο τολμηρούς η αναρρίχηση σε πολλά μέρη του νησιού προσφέρει ανεπανάληπτες συγκινήσεις ενώ πρόκληση αποτελούν το ποδήλατο βουνού και ο ανεμοπτερισμός. Προσφέρονται επίσης απεριόριστες δυνατότητες για θαλάσσιο αθλητικό τουρισμό. Στο σύνολο της η Κρήτη συνδυάζει επιμέρους στοιχεία (φύση, ιστορία, πολιτισμό) ικανοποιώντας τους λάτρεις των εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων υπαίθρου.

Παρακάτω παραθέτουμε αναλυτικά πληροφορίες των ορειβατικών καταφυγιών Ηρακλείου & Χανίων:

Πίνακας 1: Ορειβατικά καταφύγια στα Χανιά

Χανιά

- Καταφύγιο "Χρήστος Χουλιόπουλος" Σβουριχτής
Τοποθεσία: Κατσιβέλι Μιτάτο, Κεντρικά Λευκά Όροι, στην κορυφή Σβουριχτή και ψηλότερη κορυφή των
Λευκών Όρεων ΠΑΧΝΕΣ.
Υψόμετρο: 1970 μέτρα
Πεζοπορία: Από Ομαλό & Καταφύγιο Καλλέργη 7 ώρες. Από Ανώπολη Σφακίων 6 ώρες. Από Καταφύγιο Βόλικά 5 ώρες.
Θέσεις: 25 ορειβάτες σε κρεβάτια.
- Καταφύγιο "Βόλικά" Λευκών Όρεων.
Τοποθεσία: Θέση Βόλικας Κεραμειών (Κάμποι).
Υψόμετρο: 1400 μέτρα.
Πεζοπορία: Από Κάμπους 3 ώρες.
Θέσεις: 40 ορειβάτες σε κρεβάτια.
- Καταφύγιο "Καλλέργη" Ομαλού
Τοποθεσία: Πάνω από τον Ομαλό και δίπλα στον εθνικό δρυμό Σαμαριάς.
Υψόμετρο: 1680 μέτρα.
Πεζοπορία: Από Ομαλό 5 km δασικού δρόμου.
Θέσεις: 50 ορειβάτες σε κρεβάτια.
- Καταφύγιο "Ταύρης" Ασκύφου
Τοποθεσία: Οροπέδιο Ταύρης (ΝΙΑΤΟΣ) Ασκύφου Σφακίων.
Υψόμετρο: 1200 μέτρα.

Πεζοπορία: Από Ασκύφου 1 ώρα & 45 λεπτά.
Απόσταση: Από Ασκύφου 7,5 km αγροτικού δρόμου.
Θέσεις: 42 ορειβάτες σε κρεβάτια.

Πίνακας 2: Ορειβατικά καταφύγια στο Ηράκλειο

Ηράκλειο

- Καταφύγιο "Τουμπωτός Πρίνος" Ψηλορείτη
Τοποθεσία: Θέση Απλυτρα Δυτικής πλαγίας Ψηλορείτη.
Υψόμετρο: 1500 μέτρα.
Πεζοπορία: 3 ώρες & 45 λεπτά από Φουρφουρά.
Θέσεις: 28 ορειβάτες σε κρεβάτια.
- Καταφύγιο "Πρίνος" Ψηλορείτη
Τοποθεσία: Θέση "Πρίνος", Άνω Ασίτες, ανατολική πλαγιά του Ψηλορείτη.
Υψόμετρο: 1100 μέτρα.
Πεζοπορία: Από Άνω Ασίτες 2 ώρες.
Θέσεις: 45 ορειβάτες σε κρεβάτια.
- Καταφύγιο "Σαμάρι" Ψηλορείτη
Τοποθεσία: Κορυφή "Σαμάρι" Δήμου Ζαρού στην Νότια Πλαγιά του Ψηλορείτη.
Υψόμετρο: 1417 μέτρα.
Πεζοπορία: Από Ζαρό 2 ώρες.
Θέσεις: 20 ορειβάτες

Στις ακόλουθες ενότητες, παρουσιάζονται τα σημαντικότερα συνεδριακά κέντρα της Κρήτης ανά νομό ξεχωριστά καθώς επίσης, και ο βαθμός ανάπτυξης αυτού του είδους τουρισμού στην μεγαλόνησο.

Πως συμβάλει ο συνεδριακός τουρισμός στην Κρήτη

Για τον Νομό Ηρακλείου

Με μεγαλύτερη πόλη το Ηράκλειο (127.600κατ.) το οποίο είναι και πρωτεύουσα του νησιού, ο νομός Ηρακλείου ξεχωρίζει πληθυσμιακά. Τόσο τα παράλια όσο και τα ορεινά μέρη του νομού αυτού, κατοικούνται συνέχεια από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι και σήμερα. Έτσι η περιοχή εκτός από τις νεόκτιστες κωμοπόλεις όπως Τυμπάκι, Μοίρες, Καστέλι πεδιάδος, Αρκαλοχώρι, είναι η πιο πλούσια σε αξιοθέατα από όλη την Κρήτη, με τα εντυπωσιακά ανάκτορα της Μινωικής εποχής, Κνωσό, Φαιστό, Μάλλια καθώς και την πόλη του Ηρακλείου. Ο λόγος της διατήρησης και ακόμα της αύξησης των κατοίκων στους υπόλοιπους δήμους-πόλεις του νομού θα πρέπει ν' αποδοθεί στην συνεχή οικονομική άνοδο της περιοχής αλλά και γενικότερα της νήσου Κρήτης.

Επιπλέον, στον Ν. Ηρακλείου ξεκίνησε η εφαρμογή ενός προγράμματος για την τουριστική προβολή του δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ο νομός Ηρακλείου έχει αναπτυχθεί αρκετά στον τομέα του συνεδριακού τουρισμού, ο οποίος αποτελεί ένα μέρος του συνόλου των εναλλακτικών μορφών και αυτό το επιβεβαιώνει το γεγονός ότι υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός συνεδριακών κέντρων.

Τα σημαντικότερα συνεδριακά κέντρα για τον νομό Ηρακλείου χωρίζονται σε 12 ξενοδοχεία των 5 αστέρων, 22 των 4 αστέρων και 1 των 3 αστέρων. Αναλυτικότερα, θα παρουσιαστεί στους επόμενους πίνακες και το επίπεδο ανάπτυξης αυτών των συνεδριακών κέντρων σε ότι αφορά την χωρητικότητα και τον εξοπλισμό τους.

Για τον Νομό Λασιθίου

Ο νομός Λασιθίου βρίσκεται στο ανατολικότερο κομμάτι του νησιού. Κύρια ασχολία των κατοίκων είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Η γεωγραφική του θέση με το ιδιαίτερα θερμό κλίμα βοηθάει στην παραγωγή πρώιμων κηπευτικών και μπανάνας. Μια από τις πιο εύφορες περιοχές του νομού σε

υψόμετρο 850μ, το οροπέδιο Λασιθίου είναι ιδανικό για παραγωγή πατάτας και μήλων.

Για την καταγωγή του ονόματος του νομού υπάρχουν αρκετές εκδοχές με πιθανότερες τις ακόλουθες δυο: η μια αναφέρει την πόλη της Σητείας καθώς οι πρώην κατακτητές βενετσιάνοι την έγραφαν La Sitti και υποστηρίζεται από τον Paul Favre και η άλλη αναφέρει την αρχαία ελληνική λέξη "λάσιος" που σημαίνει κατάφυτος τόπος. Πρωτεύουσα του νομού είναι ο Άγιος Νικόλαος με το χαρακτηριστικό μικρό, λιμάνι κατασκευασμένο γύρω από ένα βαθύ όρμο.

Ο Άγιος, όπως αποκαλούν οι Κρητικοί την πόλη καθώς και η γειτονική Ελούντα αλλά και άλλες πόλεις του νομού όπως η Ιεράπετρα, Σίσι, και Σητεία έχουν εξελιχθεί σε σύγχρονα τουριστικά κέντρα με μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα. Ο νομός όμως προσφέρει και ήσυχες παραλίες με ειδυλλιακούς κόλπους έντονες εναλλαγές τοπίου και φύσης όπως το φοινικόδασος Βαΐ το περίφημο δάσος πεύκων και αγρίων κυπαρισσιών Σελάκανο, αλλά και αρχαιολογικές και ιστορικές περιοχές, όπως το ανάκτορο της Ζάκρου, της Αγ. Τριάδας αλλά και τη θαυμάσια ιστορική μόνη Τοπλού. Το οδικό δίκτυο του νομού βρίσκεται σε συνεχή επέκταση. Ο νομός επικοινωνεί με τον Πειραιά μέσω Ηρακλείου. Τα πλοία της γραμμής των Κυκλάδων συνδέουν επίσης το Πειραιά με την Σητεία και τον Αγ. Νικόλαο.

Η Σητεία διαθέτει επίσης αεροδρόμιο το οποίο πρόσφατα αναβαθμίστηκε και ανακαινίστηκε. Προορισμοί όπως Ρόδος Κάδος, Κάρπαθος και Ελληνικό είναι στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα. Όπως ισχύει και για τους υπόλοιπους νομούς της Κρήτης έτσι και στον Ν. Λασιθίου παρατηρείται μια προσπάθεια αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος .

Αυτό επιτυγχάνεται με την σωστή αξιοποίηση και προβολή του τουριστικού προϊόντος αλλά και των εναλλακτικών μορφών του. Η μορφή εκείνη που αποτελεί και μέρος του συνόλου των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και αναλύεται παρακάτω είναι ο συνεδριακός τουρισμός.

Ο συνεδριακός τουρισμός είναι μια σύγχρονη μορφή που απασχολεί πολλές τουριστικές επιχειρήσεις και θεωρείται κερδοφόρα. Επιπλέον παρουσιάζονται τα σημαντικότερα συνεδριακά κέντρα του νομού, ο βαθμός ανάπτυξης τους μέσω της προβολής του αριθμού, της χωρητικότητας των αιθουσών, των τεχνικών παροχών που διαθέτουν καθώς επίσης και το επίπεδο παροχής υπηρεσιών που προσφέρουν κατά την διάρκεια ενός συνεδρίου.

Ο συνολικός αριθμός των σημαντικότερων συνεδριακών κέντρων για το νομό του Λασιθίου ο οποίος είναι 15. Αυτά χωρίζονται ανάλογα με την κατηγορία των ξενοδοχείων σε 5* αστέρων, 4* και 3* αστέρων. Έτσι έχουμε εννιά συνεδριακά κέντρα των 5 αστέρων, πέντε των 4 αστέρων και ένα των 3 αστέρων ξενοδοχείο. Όπως βλέπουμε κανένα συνεδριακό κέντρο για τον νομό Λασιθίου δεν ανήκει στην κατηγορία των δύο αστέρων.

Για τον Νομό Ρεθύμνου

Το Ρέθυμνο είναι ένας από τους τέσσερις νομούς της Κρήτης χτισμένο στο βόρειο τμήμα του νησιού. Έχει ανατολικά όρια το νομό Ηρακλείου και δυτικά το νομό Χανίων, ενώ βόρεια βρέχεται από το Κρητικό και νότια από το Λιβυκό Πέλαγος. Ακόμα εκτείνεται από τα Λευκά Όρη ως τον Ψηλορείτη και έχει έκταση 1496 τ. χλμ και πληθυσμό 70.095 κατοίκους.

Ο νομός Ρεθύμνου είναι ο πιο ορεινός της Κρήτης. Από τα 1.496 τετρ. χιλ τα 510 είναι γεωργική γη, τα 933 βοσκότοποι, τα 36 καλύπτονται από οικισμούς και μόνο τα 17 τετρ. χιλ. καλύπτονται από μεσογειακά δάση βελανιδιάς, πεύκου και σφένδαμου.

Το κλίμα είναι εύκρατο μεσογειακό και ιδιαίτερα ξηροθερμικό. Η ηλιοφάνεια καλύπτει το 67% των ημερών του έτους και η θερμοκρασία κυμαίνεται από 12°C έως 27°C. Οι άνεμοι που επικρατούν συνήθως είναι οι βόρειοι και βορειοδυτικοί. Ενισχυμένοι όμως είναι και οι νότιοι. Το νερό της θάλασσας είναι πεντακάθαρα ενώ στην νότια πλευρά του νομού οι παραλίες είναι καταπληκτικές και η περιεκτικότητα σε αλάτι πολύ μεγαλύτερη. Οι περισσότερες παραλίες του νομού είναι βραβευμένες με γαλάζιες σημαίες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, δείγμα της καθαριότητας και της οργάνωσής τους. Στον νομό υπάρχουν πάρα πολλά αξιοθέατα όπως το μοναστήρι του Αρκαδίου, η μονή Πρέβελη, το σπήλαιο των Ζωνιανών αλλά και περιοχές απίστευτου κάλλους όπως τα φαράγγια είναι της Πατσού και των Πρασσών, αλλά και τα παραθαλάσσια χωριά του Πλακιά, της Αγίας Γαλήνης και του Πανόρμου.

Εκτός από τις παραδοσιακές μορφές του τουρισμού με τα πολυτελή ξενοδοχεία τον ήλιο και την θάλασσα ο νομός Ρεθύμνου μπορεί να προσφέρει στον επισκέπτη και τις λεγόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Παράλληλα γίνεται προσπάθεια αναβάθμισης του επιπέδου παροχής υπηρεσιών και στην γενικότερη προβολή του νομού με την κατάλληλη αξιοποίηση αυτών εναλλακτικών μορφών τουρισμού και κυρίως του συνεδριακού τουρισμού ό-

που θα αναλυθεί στις παρακάτω ενότητες. Χάρη στη μορφολογία του εδάφους και το συνδυασμό βουνού και θάλασσας αποτελεί ένα σημαντικό τόπο προσέλκυσης διοργάνωσης και διεξαγωγής συνεδρίων. Το σύνολο των ξενοδοχείων που αποτελούν και χώρους φιλοξενίας συνεδρίων είναι 12. Κατηγοριοποιούνται σε ένα 3 αστέρων ξενοδοχείο, σε έξι των 4 και πέντε των 5 αστέρων ξενοδοχεία.

Πως συμβάλει ο πολιτιστικός τουρισμός στην Κρήτη

Αναπτύσσοντας τον πολιτιστικό τουρισμό της Κρήτης μέσω του έργου του Μίκη Θεοδωράκη

Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι ο διασημότερος Έλληνας διεθνώς, με αναγνωσιμότητα σε όλα τα πλάτη και μήκη της γης. Το έργο του έτυχε μιας απήχησης πρωτόγνωρης ιδίως για καλλιτέχνη προερχόμενο από μια μικρή ευρωπαϊκή χώρα.

Ο Θεοδωράκης, παρ' ότι εισήγαγε μια καινοτόμο μουσική γλώσσα, κατάφερε να διαδώσει παγκοσμίως τη σύγχρονη ελληνική μουσική – και μέσω αυτής τους μεγάλους Έλληνες ποιητές – και μάλιστα σε ένα πλατύ κοινό. Δικαίως θεωρείται ως ένας από τους κορυφαίους συνθέτες του 20ου αιώνα.

Η πολύπλευρη δημιουργία του ανέτρεψε τα στεγανά που είχαν διαμορφωθεί στη μουσική σκηνή της μεταπολεμικής Ευρώπης. Δεν είναι τυχαίο ότι έργα του ερμήνευσε ένα ευρύτατο φάσμα καλλιτεχνών, από τους Beatles και τα συγκροτήματα της πανκ μέχρι τους κορυφαίους ερμηνευτές της κλασικής μουσικής και του μπαλέτου, όπως λ.χ. ο Herbert von Karajan, ο Maurice Bejart και ο Rudolf Nureyev.

Ο Θεοδωράκης αποτελεί διεθνώς μια εμβληματική μορφή χάρη στη στράτευσή του για τη δημοκρατία και την προσέγγιση των λαών. Μέσα από τον αγώνα, τις ιδέες και τον πολιτικό του στοχασμό, γαλουχήθηκε μια ολόκληρη γενιά Ευρωπαίων.

Ααποτελεί, εν ολίγοις, εδώ και πενήντα χρόνια το σημαντικότερο πρεσβευτή της σύγχρονης Ελλάδας. Εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι έμαθαν

για τη χώρα μας μέσα από αμέτρητες εκδόσεις δίσκων, τις χιλιάδες συναυλίες του στα πέρατα της γης, τις μουσικές του συνθέσεις για δημοφιλείς ταινίες, τα δεκάδες βιβλία από αλλά και για τον Θεοδωράκη καθώς και μέσα από χιλιάδες άρθρα και τηλεοπτικά αφιερώματα που είχαν ως θέμα το έργο και τον αγώνα του κορυφαίου Έλληνα δημιουργού. Σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα ανά τον κόσμο εκπονείται ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός μελετών για τον Θεοδωράκη.

Στο εν λόγω συνέδριο διερευνήθηκαν πολλές από τις παραπάνω πτυχές του έργου του Μίκη. Υπάρχει ωστόσο μια διάσταση που δεν έτυχε της δέουσας προσοχής. Πρόκειται για τον κοινωνικό πλούτο που γέννησε ο Θεοδωράκης αλλά και τις ευκαιρίες για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη που μέχρι σήμερα μένουν αναξιοποίητες.

Το μουσικό έργο του Θεοδωράκη συνετέλεσε στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας με τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την άνθηση μιας σειράς επαγγελματιών, την προσέλκυση τουριστών και την εξαγωγή ελληνικού πολιτισμού. Η παγκόσμια απήχηση της μουσικής του συνθέτη βοήθησαν, ώστε η Ελλάδα να κερδίσει εκατομμύρια φίλους σε όλον τον κόσμο και να ανοίξουν οι διεθνείς αγορές για κάθε τι το ελληνικό, από την ελληνική λογοτεχνία μέχρι το ελληνικό κρασί.

Ιδιαίτερα επωφελήθηκε η μουσική «βιομηχανία» της χώρας από τις διεργασίες που προκάλεσε ο Θεοδωράκης. Δεκάδες νέοι ερμηνευτές και μουσικοί έγιναν γνωστοί από τη συνεργασία τους με τον Μίκη, ξεκινώντας έτσι μια επιτυχημένη καριέρα. Επίσης ήταν δεκάδες οι μουσικοί επίγονοι του Θεοδωράκη που καθιερώθηκαν και σταδιοδρόμησαν ως συνθέτες και μαζί με αυτούς γενιές στιχουργών, τραγουδιστών και μουσικών. Παράλληλα δημιουργήθηκε η ανάγκη να αποκτήσει η Ελλάδα μεγαλύτερα στούντιο με πιο προηγμένη τεχνολογία, οι δε πωλήσεις εκατομμυρίων δίσκων οδήγησε στην ανέγερση μεγαλύτερων εργοστασίων για την παραγωγή τους. Ολόκληροι επαγγελματικοί κλάδοι – χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι ηχολήπτες και οι παραγωγοί – γνώρισαν από τη δεκαετία του 1960 αύξηση της απασχόλησης και υψηλότερες αμοιβές.

Η διεθνής εμπειρία στον πολιτιστικό τουρισμό του Μίκη Θεοδωράκη

Το έργο του Μίκη Θεοδωράκη προκάλεσε τη δημιουργία σημαντικού κοινωνικού πλούτου τις προηγούμενες δεκαετίες στην Ελλάδα. Εντούτοις, στη χώρα μας αξιοποιήθηκε μικρό μόνο μέρος αυτού του αναπτυξιακού δυ-

ναμικού. Διεθνώς υπάρχουν πολλά παραδείγματα χωρών που επέτυχαν αξιόλογη οικονομική ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού τους.

Μια επισκόπηση αυτών των παραδειγμάτων δείχνει τις ευκαιρίες ανάπτυξης που έχει η Ελλάδα και τα δυνητικά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει ένας τόπος όπως η Κρήτη από το έργο ενός καλλιτέχνη με παγκόσμια απήχηση.

Δύο ιδιαίτερα επιτυχημένες περιπτώσεις πολιτιστικού τουρισμού αποτέλεσαν οδηγό για πολλές άλλες περιοχές σε όλον τον κόσμο που επεδίωξαν την οικονομική τους ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού. Πρόκειται για τη Βερόνα του Τζιουζέπε Βέρντι και το Σάλτσμπουργκ του Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ.

Το φημισμένο **φεστιβάλ όπερας της Βερόνας** ξεκίνησε το 1913 και εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο υπαίθριο φεστιβάλ της Ευρώπης. Το πρόγραμμά του περιλαμβάνει μόνο έργα του Βέρντι. Οι παραστάσεις δίνονται στην περίφημη Αρένα, ένα ρωμαϊκό θέατρο 15.000 θέσεων που χτίστηκε τον πρώτο αιώνα μ.Χ. Οι 46 παραστάσεις όπερας που παρουσιάζουν πληρότητα άνω του 85%, προσελκύουν κάθε χρόνο περισσότερους από 500.000 θεατές από όλον τον κόσμο.

Από τους σημαντικότερους διεθνείς πολιτιστικούς προορισμούς είναι το Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας. Η γενέτειρα του Μότσαρτ προσελκύει κάθε χρόνο περίπου 6,7 εκατομμύρια επισκέπτες, από τους οποίους οι 850.000 διανυκτερεύουν σε ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα. Αυτή η πόλη των 145.000 κατοίκων φιλοξενεί καλλιτεχνικά γεγονότα διεθνούς ακτινοβολίας σε δωδεκάμηνη βάση με πάνω από 4.000 εκδηλώσεις ετησίως. Η κορυφαία εκδήλωση είναι το περίφημο **Φεστιβάλ του Σάλτσμπουργκ** (Salzburger Festspiele) που ιδρύθηκε το 1920 και που διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι για περίπου 40 ημέρες. Ετησίως συγκεντρώνει περί τους 250.000 θεατές σε συνολικά διακόσιες παραστάσεις και συναυλίες του. Το πρόγραμμα του φεστιβάλ περιλαμβάνει πέρα από τις συναυλίες και παραστάσεις με έργα του Μότσαρτ, τις δημιουργίες πολλών άλλων καλλιτεχνών.

Τα έσοδα που αφήνει το Φεστιβάλ στην πόλη και η τουριστική κίνηση που αυτό προσελκύει, έχουν δημιουργήσει πολλαπλά αναπτυξιακά οφέλη για το Σάλτσμπουργκ και την ευρύτερη περιοχή:

- Από τα περίπου 220.000 εισιτήρια που διατίθενται ετησίως για τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ, τα 162.000 – δηλ. το 74% – πωλούνται σε τουρίστες.
- Το 90% των τουριστών που παρακολουθούν τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ έρχονται στο Σάλτσμπουργκ ειδικά για αυτόν το σκοπό.
- Τα δύο τρίτα των τουριστών που έρχονται για να παρακολουθήσουν τις εκδηλώσεις, είναι μόνιμοι επισκέπτες του φεστιβάλ. Μάλιστα, το 53% έχει έρθει στο φεστιβάλ πάνω από 10 φορές. Οι επισκέπτες του φεστιβάλ το επισκέπτονται κατά μέσον όρο επί 14 χρόνια.
- Η πληρότητα των εκδηλώσεων του φεστιβάλ ξεπερνά το 90%.
- Το 67% των τουριστών που παρακολουθούν τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ, είναι αλλοδαποί, ενώ το 33% προέρχεται από άλλες περιοχές της Αυστρίας.
- Οι τουρίστες που έρχονται στο Σάλτσμπουργκ για το φεστιβάλ παρακολουθούν κατά μέσο όρο 4,3 παραστάσεις.
- Οι επισκέπτες του φεστιβάλ μένουν στην πόλη για περίπου 7,5 ημέρες, τη στιγμή που η μέση παραμονή του συνόλου των τουριστών στο Σάλτσμπουργκ είναι μόλις 1,8 ημέρες.
- Οι επισκέπτες του φεστιβάλ δαπανούν κατά μέσο όρο 317 Ευρώ ημερησίως, ποσό πενταπλάσιο από αυτό που δαπανά ο μέσος τουρίστας της Αυστρίας.
- Ο κύκλος εργασιών του φεστιβάλ μαζί με την απορρέουσα τουριστική δαπάνη αφήνει κάθε χρόνο πάνω από 100 εκατ. Ευρώ στην ευρύτερη περιοχή του Σάλτσμπουργκ, ενώ υπάρχει και το επιπρόσθετο όφελος των περίπου 2.000 θέσεων εργασίας που συνδέονται με το φεστιβάλ και την τουριστική πελατεία του.

Ενδιαφέρον παράδειγμα αποτελεί επίσης το Φεστιβάλ Όπερας Ροσίνι που διεξάγεται από το 1980 στο Πέζαρο της Ιταλίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει αποκλειστικά όπερες και συμφωνικά έργα του Τζοακίνο Ροσίνι. Τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ παρακολουθούν κάθε Αύγουστο περίπου 17.000 άτομα, εκ των οποίων το 70% είναι ξένοι τουρίστες.

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι η ανάπτυξη του πολιτισμού και η σύνδεσή του με τον τουρισμό μπορεί να φανεί ιδιαίτερα επικερδής για μια περιοχή και τις επιχειρήσεις της. Ένα φεστιβάλ υψηλού επιπέδου αποτελεί μια πολύ καλή επένδυση για τον τουρισμό και την οικονομία μιας περιοχής. Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας, τόσο το Φεστιβάλ Αθηνών όσο και άλλοι πολιτιστικοί θεσμοί δεν μπόρεσαν λόγω του λαθεμένου σχεδιασμού το-

υς να καθιερωθούν ως ελκυστικά τουριστικά προϊόντα στη διεθνή πολιτιστική αγορά.

Η συμβολή του Μίκη Θεοδωράκη στην ανάπτυξη του κρητικού τουρισμού

Η κινηματογραφική μεταφορά του Αλέξη Ζορμπά το 1964 με την θρυλική πλέον μουσική επένδυση του Μίκη Θεοδωράκη έβαλε την Κρήτη στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη και πυροδότησε την ταχεία οικονομική ανάπτυξη του νησιού. Μέσα σε λίγα χρόνια η Κρήτη προσπέρασε τη Ρόδο και την Κέρκυρα, τους κυρίαρχους ταξιδιωτικούς προορισμούς εκείνης της εποχής, και εδραιώθηκε ως ο σημαντικότερος τουριστικός πόλος της χώρας.

Μέχρι πριν από μερικά χρόνια ήταν συνεχώς ανοδική η πορεία του κρητικού τουρισμού, ωστόσο από το 2001 και μετά άρχισαν να διαφαίνονται πολύ έντονα οι διαρθρωτικές αδυναμίες του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε στην Κρήτη και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Την τελευταία πενταετία μειώθηκε αισθητά η τουριστική κίνηση, εξέλιξη που αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια εάν δεν γίνουν κάποιες ουσιαστικές αλλαγές.

Η Ελλάδα έχει απολέσει ένα κομμάτι της ανταγωνιστικότητάς της στην αγορά του μαζικού τουρισμού ηλίου και θάλασσας, αφού υπάρχουν πολλές νέες τουριστικές χώρες που προσφέρουν διακοπές αυτού του είδους σε καλύτερες τιμές και σε καλύτερη ποιότητα απ' ό,τι η Ελλάδα. Οι ελληνικοί προορισμοί θα πρέπει, κατά συνέπεια, να βελτιώσουν την προσφερόμενη ποιότητα και να διαφοροποιηθούν, αναδεικνύοντας εκείνα τα στοιχεία που αφορούν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της χώρας.

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, η Κρήτη θα μπορούσε να επωφεληθεί από το έργο και την παγκόσμια απήχηση του Μίκη Θεοδωράκη, εάν οι φορείς του νησιού αποφασίσουν να επενδύσουν στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού με επίκεντρο το μεγάλο συνθέτη. Ιδίως μπορούν να αξιοποιηθούν στοιχεία όπως η καταγωγή του Θεοδωράκη από το νησί, ο τόπος των γυρισμάτων του Ζορμπά αλλά και το εκπληκτικό αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα του Μίκη που διαδραματίζεται στην Κρήτη. Από τότε που μεταφράστηκε αυτό το βιβλίο στα γερμανικά, ήταν αρκετοί οι γερμανοί που θέλησαν να ταξιδέψουν στους τόπους που περιγράφει ο Θεοδωράκης στις σελίδες του.

Οι φορείς της Κρήτης αξίζει να πράξουν ότι θα έκανε οποιαδήποτε άλλη περιοχή εάν διέθετε έναν καλλιτέχνη με την ακτινοβολία του Θεοδωράκη, δηλ. να εκμεταλλευτεί το έργο και τη φήμη του για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Με αυτόν τον τρόπο θα προσφέρουν μια ουσιαστική τόνωση στην τοπική οικονομία και θα συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης και του εισοδήματος.

Τρεις είναι οι κύριοι άξονες για την ανάπτυξη προγραμμάτων πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη με θέμα τη ζωή και το έργο του Θεοδωράκη:

- i. διαδρομές
- ii. φεστιβάλ
- iii. Ψηφιακό μουσείο.

Δίκτυο πολιτιστικών διαδρομών

Μπορεί να σχεδιαστεί ένα **δίκτυο θεματικών διαδρομών** που θα καλύπτει όλον το νομό. Έχοντας ως αφορμή τον Μίκη Θεοδωράκη, οι επισκέπτες θα γνωρίσουν όχι μόνο πτυχές της ζωής του αλλά και γενικότερα την ιστορία και τις παραδόσεις της Κρήτης, τη μουσική κληρονομιά και τη φύση της. Παραδείγματα διαδρομών είναι ο Σταυρός και η περιοχή του Ακρωτηρίου, ο Γαλατάς και η πόλη των Χανίων, η ορεινή Κρήτη κοκ.

Για να είναι επιτυχής η δημιουργία αυτών των προϊόντων θα πρέπει να προσφέρουν ενδιαφέρουσες και ελκυστικές εμπειρίες, η δε διάρκεια και οι διανυόμενες αποστάσεις να είναι εύλογες. Οι διαδρομές μπορεί να είναι αφενός οργανωμένες από τουριστικό γραφείο και να διεξάγονται με πούλμαν και ξεναγό. Αφετέρου μπορεί να εκδοθεί ένας έντυπος οδηγός για να ανεξάρτητους ταξιδιώτες, όπου αυτές θα περιγράφονται λεπτομερώς και θα απεικονίζονται σε χάρτη. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται προηγούμενη συνεργασία με όλους τους επισκέψιμους χώρους και τις επιχειρήσεις που καλύπτουν οι διαδρομές ώστε να τηρούνται ωράρια και ποιοτικές προδιαγραφές.

Διοργάνωση Φεστιβάλ

Η δημιουργία ενός **ετησίου φεστιβάλ** αφιερωμένου στον Μίκη Θεοδωράκη επίσης μπορεί να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού. Στην Ελλάδα πραγματοποιούνται κάθε χρόνο πάμπολλα φεστιβάλ, τα οποία ωστόσο αδυνατούν να προσελκύσουν αξιόλογο αριθμό τουριστών αν και αποβλέπουν στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Ο

λόγος είναι ο λαθεμένος σχεδιασμός και η μη τήρηση κάποιων βασικών τουριστικών προδιαγραφών.

Προκειμένου να επισκεφτεί ένας φιλότεχνος την Κρήτη ειδικά για το φεστιβάλ, θα πρέπει το πρόγραμμα των εκδηλώσεων να έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

1. **Πρωτοτυπία και Ελληνικότητα:** Το πρόγραμμα πρέπει να περιέχει στοιχεία πρωτοτυπίας που θα διαφοροποιούν το φεστιβάλ από άλλες εκδηλώσεις. Η Κρήτη θα μπορέσει να προσελκύσει φιλότεχνους εφόσον τους προσφερθεί μια δέσμη παραστάσεων και συναυλιών που δεν θα βρουν αλλού. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο το έργο του Μίκη Θεοδωράκη όσο και άλλων σύγχρονων δημιουργών, η αρχαιοελληνική πολιτιστική κληρονομιά κοκ. Επίσης μπορεί να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι η ελληνική ιστορία και μυθολογία αποτελεί μια διαρκή πηγή έμπνευσης για τη δυτική αλλά και τη νεοελληνική τέχνη, γεγονός που αντανακλάται σε έναν τεράστιο αριθμό έργων τέχνης με αρχαιοελληνική θεματολογία.
2. **Ξεκάθαρη φυσιογνωμία:** Οι τουρίστες θα επισκεφτούν ένα φεστιβάλ μόνο εάν έχουν μια ξεκάθαρη εικόνα για το περιεχόμενο και την ποιότητά του. Πολλά φεστιβάλ, όπως λ.χ. το Φεστιβάλ Αθηνών, κινούνται στη λογική του «λίγο απ' όλα», χωρίς να έχουν σαφή προσανατολισμό ως προς το πρόγραμμά τους, γεγονός που δυσχεραίνει την προσέλκυση τουριστών. Για αυτόν το λόγο απαιτείται ο καθορισμός ενός θεματικού άξονα, γύρω από τον οποίο θα δομηθεί το πρόγραμμα του φεστιβάλ.
3. **Ποιότητα:** Πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στην ποιότητα κάθε εκδήλωσης, ώστε να διασφαλιστεί το υψηλό καλλιτεχνικό επίπεδο του φεστιβάλ. Έτσι θα πρέπει να καλούνται στο φεστιβάλ κορυφαίοι Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες, είτε πρόκειται για καθιερωμένα στο χώρο τους ονόματα είτε για λιγότερο γνωστούς αλλά εγνωσμένης αξίας καλλιτέχνες.
4. **Ισορροπία:** Πρέπει να βρεθεί ένα σημείο ισορροπίας ανάμεσα στην παρουσίαση διαφόρων μορφών τέχνης και της εξειδίκευσης του προγράμματος. Υπάρχουν λ.χ. φιλότεχνοι που θα ερχόντουσαν στην Κρήτη για να παρακολουθήσουν ένα τετραήμερο με κορυφαίες παραστάσεις χορού. Το φεστιβάλ δεν πρέπει όμως να υποβαθμίσει άλλες μορφές τέχνης, οι οποίες επίσης προσελκύουν επισκέπτες από το εξωτερικό όπως είναι η μουσική και το θέατρο. Ισορροπία θα πρέπει επίσης να υπάρχει και σε σχέση με τις προτιμήσεις των Κρητικών και των επισ-

κεπτών του νησιού, ώστε το φεστιβάλ να προσελκύσει και τις δύο αυτές ομάδες θεατών.

5. **Πυκνότητα:** Το πρόγραμμα του φεστιβάλ πρέπει να σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να παρακολουθούν σε καθημερινή βάση τις εκδηλώσεις του ενδιαφέροντός τους. Η πραγματοποίηση εκδηλώσεων μόνο τα Σαββατοκύριακα ή με κενά πολλών ημερών μεταξύ τους κάνει απαγορευτική την προσέλκυση πολιτιστικού τουρισμού.
6. **Αξιοποίηση των μοναδικών χώρων:** Η ελκυστικότητα του προγράμματος εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό και από τους χώρους που φιλοξενούν τις εκδηλώσεις. Εδώ ακριβώς εντοπίζεται ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας ως προς τον πολιτιστικό τουρισμό χάρι στα ιστορικά μνημεία και τα υπαίθρια θέατρα. Χώροι όπως οι αρχαίες κρητικές πόλεις και τα ενετικά μνημεία προσδίδουν μίαν ιδιαίτερη αίγλη στις φιλοξενούμενες εκδηλώσεις, γεγονός που θα πρέπει να αξιοποιηθεί επικοινωνιακά.

Πέραν ενός ελκυστικού προγράμματος χρειάζεται και η κατάλληλη οργάνωση του φεστιβάλ για να καθιερωθεί στην τουριστική αγορά. Μεταξύ άλλων, απαιτείται ο έγκαιρος προγραμματισμός των εκδηλώσεων, προκειμένου να ξεκινά από τον προηγούμενο χρόνο η προώθηση εισιτηρίων μέσω των ειδικευμένων τουριστικών γραφείων του εξωτερικού. Επίσης απαιτείται αποτελεσματικό Μάρκετινγκ στη διεθνή τουριστική αγορά για να προσελκυστεί ικανοποιητικός αριθμός ξένων θεατών στην Κρήτη.

Ίδρυση Ψηφιακού Μουσείου

Ο τρίτος άξονας για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη είναι η ίδρυση ενός **μουσείου** αφιερωμένου στον Μίκη Θεοδωράκη και κατάλληλα σχεδιασμένου ώστε να προσελκύσει μεγάλο αριθμό επισκεπτών από όλον τον κόσμο.

Μια επιλογή θα ήταν η δημιουργία ενός συμβατικού μουσείου, στο οποίο θα εκτίθενται αντικείμενα και ντοκουμέντα που συνδέονται με το έργο και τη ζωή του συνθέτη. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια μειώνεται σταθερά το ενδιαφέρον του κοινού για συμβατικά μουσεία, όπως προκύπτει από τις φθίνουσες πωλήσεις εισιτηρίων. Αυτό διαπιστώνεται τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου, όπου την τελευταία πενταετία μειώθηκαν οι πωλήσεις εισιτηρίων κατά 43% από τα 377.000 εισιτήρια ετησίως στα 215.000.

Αντιθέτως, υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον του κοινού για εκθεσιακούς χώρους νέας αντίληψης, οι οποίοι:

- δεν παρουσιάζουν άψυχα εκθέματα αλλά αφηγούνται μια ιστορία ή αναπαριστούν με πειστικό τρόπο σκηνές από το παρελθόν
- αξιοποιούν την τεχνολογία για αφήγηση και αναπαράσταση (από κέρινα ομοιώματα μέχρι τρισδιάστατες προσομοιώσεις)
- προσφέρουν μια ενδιαφέρουσα εμπειρία μέσω της διέγερσης τριών ή και τεσσάρων αισθήσεων, ώστε να «νιώσει» ο επισκέπτης το παρουσιαζόμενο θέμα
- δεν είναι αποστειρωμένοι και περιοριστικοί αλλά επιτρέπουν στον επισκέπτη να αγγίζει και να περιεργαστεί τα εκθέματα
- δίνουν στον επισκέπτη τη δυνατότητα να προσαρμόσει την εμπειρία που του παρέχει ο χώρος στα δικά του προσωπικά ενδιαφέροντα
- κάνουν ενδιαφέρουσα και συναρπαστική την πρόσληψη γνώσης.

Η ίδρυση ενός **ψηφιακού μουσείου** αφιερωμένου στον Μίκη Θεοδωράκη θα αποτελέσει ένα ισχυρό θελκτικό στοιχείο για την Κρήτη. Αυτό το μουσείο νέας αντίληψης θα παρουσιάζει στον επισκέπτη όχι μόνο το πλούσιο μουσικό έργο του Μίκη Θεοδωράκη αλλά και επίσης τον ιστορικό και κοινωνικό περίγυρο που διαμόρφωσαν τον δημιουργό. Επιπλέον, θα αναδείξει την ιστορία και τις παραδόσεις της Κρήτης και πώς αυτές σημάδεψαν τόσο τον συνθέτη όσο και συνολικά τη σύγχρονη φυσιογνωμία και εικόνα της χώρας. Προς τούτο μπορεί να αξιοποιηθεί η ψηφιακή τεχνολογία, η οποία επιτρέπει την παρουσίαση αυτής της θεματολογίας με τον πλέον συναρπαστικό και προσίτο για το ευρύ κοινό τρόπο.

Με την ίδρυση του ψηφιακού μουσείου θα δημιουργηθεί ένας αξιόλογος πόλος έλξης, ο οποίος μπορεί να δώσει νέα ώθηση στον σε στασιμότητα ευρισκόμενο τουρισμό της Κρήτης και να συμβάλλει στη δημιουργία εισοδήματος και νέων θέσεων απασχόλησης.

Τα οφέλη από την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη

Οι παραπάνω τρεις άξονες, δηλ.

- i. οι πολιτιστικές διαδρομές,
- ii. το φεστιβάλ και
- iii. η ίδρυση του ψηφιακού μουσείου,

θα αποτελέσουν την ιδανική βάση για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη εφόσον υλοποιηθούν με τις κατάλληλες προδιαγραφές και επαγγελματισμό.

Αυτές οι ενέργειες θα συμβάλλουν:

- στη διεθνή προβολή του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού και τη δυναμική προώθησή του στην παγκόσμια αγορά
- στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την εξασφάλιση εισοδήματος
- στην τόνωση της τουριστικής κίνησης στην Κρήτη.

Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αξιοποιηθεί για πρώτη φορά στη χώρα μας η αναπτυξιακή διάσταση του πολιτισμού με συστηματικό και ολοκληρωμένο τρόπο, κάτι που συμβαίνει εδώ και πολλές δεκαετίες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Εκεί ο πολιτισμός αποτέλεσε το όχημα για την εξασφάλιση εισοδήματος από χιλιάδες οικογένειες και την αύξηση της απασχόλησης.

Είναι πλέον η κατάλληλη στιγμή για να αξιοποιήσει η Ελλάδα και ειδικότερα η Κρήτη το εθνικό κεφάλαιο που δημιούργησε ο Μίκης Θεοδωράκης.

Στην Κρήτη γεννήθηκαν και διακρίθηκαν μεγάλες προσωπικότητες της πολιτικής, των γραμμάτων, των τεχνών, των εικαστικών, αλλά και του καλλιτεχνικού χώρου γενικότερα, αποκτώντας διεθνή ακτινοβολία και κάνοντας γνωστό το νησί στον τουριστικό χώρο.

Μερικά από αυτά τα πρόσωπα, είναι:

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Ο Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε στο Μεγάλο Κάστρο (Ηράκλειο), την πρωτεύουσα της τουρκοκρατούμενης Κρήτης, στις 18 Φεβρουαρίου 1883.

Στα έξι του χρόνια, γνωρίζει τη ζωή της προσφυγιάς, εξαιτίας της επανάστασης του 1889, οπότε η οικογένειά του καταφεύγει στον Πειραιά για έξι μήνες.

Πίσω στο Ηράκλειο, ο Νίκος φοιτά στο δημοτικό σχολείο, όμως η κανονικότητα της παιδικής του ζωής διακόπτεται και πάλι το 1897. Με την έκρηξη της τελευταίας κρητικής επανάστασης, η οικογένεια Καζαντζάκη εγκαθίσταται στη Νάξο, όπου παραμένει για δύο περίπου χρόνια. Ο Νίκος ξεκινά τις γυμνασιακές του σπουδές στη γαλλική Εμπορική Σχολή του Τιμίου Σταυρού, την οποία διοικούσαν φραγκισκανοί μοναχοί. Μαθαίνει γαλλικά και ιταλικά και αρχίζει να γνωρίζει την ευρωπαϊκή λογοτεχνία, κυρίως όμως έρχεται σε επαφή με το δυτικό πολιτισμό.

Το 1899, μετά την αποκατάσταση της ειρήνης, η οικογένεια επιστρέφει οριστικά στο Ηράκλειο, όπου ο Νίκος περατώνει τις γυμνασιακές του σπουδές, το 1902

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και η εμπειρία της μεταπολεμικής Ελλάδας (1939-1946)

Στη διάρκεια της Κατοχής, ο Καζαντζάκης παραμένει κυρίως στην Αίγινα, απομονωμένος, και στρέφεται προς τη σύνθεση μυθιστορημάτων. Το 1942, πηγαίνει στην Αθήνα, όπου συναντά το Σικελιανό μετά από είκοσι χρόνια, και ζητά από τον ομηριστή καθηγητή Ι.Θ. Κακριδή βιβλιογραφικά βοηθήματα για να μεταφράσει την Ιλιάδα.

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, επιστρέφει στην πρωτεύουσα, που συγκλονίζεται από τις εμφύλιες συγκρούσεις, και αναπτύσσει πολιτική δράση. Υποβάλλει υποψηφιότητα στην Ακαδημία Αθηνών, αλλά αποτυγχάνει για δύο ψήφους, και εκλέγεται πρόεδρος της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών.

Το καλοκαίρι του 1945 περιοδεύει στην Κρήτη ως μέλος της κυβερνητικής Επιτροπής Διαπιστώσεως Γερμανικών Ωμοτήτων. Το Νοέμβριο του 1945, στεφανώνεται την Ελένη Σαμίου και διορίζεται υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση Σοφούλη, αλλά τρεις μήνες αργότερα παραιτείται.

Αρχές του 1946, παρακολουθεί την παράσταση του έργου του Καποδίστριας στο Βασιλικό Θέατρο και το Μάιο προτείνεται ως υποψήφιος για το βραβείο Νομπέλ μαζί με τον Άγγελο Σικελιανό.

Η αποδημία και η αναγνώριση (1946-1957)

Το καλοκαίρι του 1946 ο Καζαντζάκης αναχωρεί για την Ευρώπη, οριστικά, όπως αποδεικνύεται. Διαμένει για ένα διάστημα στην Αγγλία, προσκεκλημένος του Βρετανικού Συμβουλίου, και στη συνέχεια εγκαθίσταται στο Παρίσι και διορίζεται φιλολογικός σύμβουλος στην UNESCO.

Το Μάρτιο του 1948, παραιτείται και εγκαθίσταται μόνιμα στην Αντίμπ της γαλλικής Κυανής Ακτής. Η τελευταία δεκαετία της ζωής του είναι εξίσου δημιουργική και έντονη. Έχοντας κερδίσει τη διεθνή αναγνώριση, γράφει μυθιστορήματα και θεατρικά έργα, μεταφράζει, ταξιδεύει.

Από το 1951, η υγεία του ολοένα κλονίζεται. Χάνει το δεξί του μάτι, ενώ κατά καιρούς εισάγεται στην Πανεπιστημιακή Κλινική του Φράιμπουργκ για τη θεραπεία της καλοήθους λεμφοειδούς λευχαιμίας που τον ταλαιπωρεί.

Παρ' όλα αυτά, ξεκινά να συνεργάζεται με τον Κίμων Φράιερ, για τη μετάφραση της Οδύσσειάς του στα αγγλικά. Το έργο του όμως προκαλεί αντιδράσεις από εκκλησιαστικούς κύκλους, που ζητούν τη δίωξή του.

ΓΙΑ ΤΑ 50 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

Τον Οκτώβρη το πρώτο Διεθνές Βραβείο Νίκου Καζαντζάκη «Διεθνές Βραβείο Νίκου Καζαντζάκη» θεσπίζει η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Ν. Καζαντζάκη, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης πενήντα χρόνων από τον θάνατο του μεγάλου και του δημοφιλέστερου Έλληνα συγγραφέα στο εξωτερικό, για τη σύνταξη γραπτού έργου ή πρωτότυπης καλλιτεχνικής δημιουργίας, εμπνευσμένων από το έργο του.

Το πρώτο βραβείο θα απονεμηθεί στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 2013, έτος της εικοστής πέμπτης επετείου από την ίδρυση της Εταιρείας Φίλων, η οποία φέτος διοργανώνει εκδηλώσεις για την πενήντα επέτειο από τον θάνατο του Καζαντζάκη σε 61 χώρες. Στον διεθνή διαγωνισμό για το βραβείο Ν. Καζαντζάκη, το οποίο θα απονέμεται κάθε τρία χρόνια στην Αθήνα τον μήνα Οκτώβριο, σε ανάμνηση της ημερομηνίας θανάτου του συγγραφέα, έχουν δικαίωμα συμμετοχής άτομα οιασδήποτε εθνικότητας, ηλικίας ή τόπου διαμονής. Η εργασία τους, ένα γραπτό κείμενο (διδασκτορική διατριβή, μελέτη ή έρευνα κ.λπ.) ή μια καλλιτεχνική δημιουργία (ντοκιμαντέρ, ραδιοφωνική ή τηλεοπτική εκπομπή, θεατρική ή ποιητική προσαρμογή -διασκευή, μουσικό έργο, γλυπτική, ζωγραφική κ.λπ.), θα υποβάλλεται σε μία από τις τέσσερις εξής γλώσσες: Αγγλικά, Ισπανικά, Γαλλικά, Ελληνικά. Θα τιμάται εκ περιτροπής είτε το γραπτό κείμενο είτε η καλλιτεχνική δημιουργία.

ΝΙΚΟΣ ΕΥΛΟΥΡΗΣ

Ο Νίκος Ευλούρης γεννήθηκε στα Ανώγεια Ηρακλείου στις 7 Ιουλίου κάπου στο τέλος της δεκαετίας του 30. Η ημερομηνία γέννησης του δεν είναι ακριβής γιατί το φθινόπωρο του 1941 το χωριό Ανώγεια καταστράφηκε και μαζί του καταστράφηκαν και τα χαρτιά όλων των κατοίκων του χωριού.

Έτσι χάθηκαν και χαρτιά του Νίκου Ευλούρη με αποτέλεσμα να αμφισβητείται η ημερομηνία γέννησης του.

Η οικογένεια του Ευλούρη ήταν φτωχή και γενικά τα χρόνια εκείνα του 1930 ήταν δύσκολα για τους Ανωγιανούς. Λίγο το λάδι, λίγο το ψωμί, ο τόπος ξερός για να φυτέψεις, να ποτίσεις και το χωριό εντελώς κατεστραμμένο. Σ' αυτή τη γωνιά της γης ο Νίκος Ευλούρης κάνει τα πρώτα του βήματα.

Σε νεαρή ηλικία, στην τρίτη μόλις τάξη, παρακαλεί τους γονείς του να του πάρουν μια λύρα και να τον αφήσουν να συνεχίσει την δουλειά του παππού του. Αλλά ο πατέρας του, Γιώργος Ευλούρης, είναι ανένδοτος, θέλει ο γιος του να μάθει γράμματα και να σπουδάσει. Τελικά όμως ο Νίκος, με τη βοήθεια του δασκάλου του, ο οποίος πίστεψε στο ταλέντο του, καταφέρνει να πείσει τον πατέρα του. Έτσι ένα πρωινό αγοράζει από το Ηράκλειο την πιο όμορφη λύρα. Τα όνειρα του Νίκου παίρνουν σάρκα και οστά. Το τραγούδι γίνεται από εκείνη τη στιγμή ο σκοπός της ζωής του. Κανείς πια δεν μπορεί να τον εμποδίσει. Αλλά ούτε και ο ίδιος θα μπορούσε να φανταστεί πως με το τραγούδι του θα έφερνε μια μέρα μηνύματα αγάπης και λευτεριάς και θα ξεσήκωνε ολόκληρη την Ελλάδα.

Στα 17 με όπλα τη λύρα και η φωνή του ζητά την ευχή της μάνας του, χαίρετά τα αγρίμια και το Ψηλορείτη και κατεβαίνει στο Ηράκλειο. Εκεί πιάνει δουλειά στο κέντρο "Κάστρο" και με τα λεφτά που παίρνει πληρώνει ίσα ίσα την κάμαρα που είχε νοικιάσει. Ο Ευλούρης την περίοδο αυτή είχε να αντιμετωπίσει τη μουσική εκείνης της εποχής (ευρωπαϊκά βαλς, ταγκό κ.λ.π) καθώς επίσης και τους μεγάλους λυράρηδες που δεν τον έβλεπαν με καλό μάτι. Τα οικονομικά του δεν πήγαιναν καλά, οι καλοί φίλοι όμως που είχε αποκτήσει στο Ηράκλειο τον βοηθούν οργανώνοντας γλέντια. Έτσι ο Νίκος σιγά-σιγά άρχισε να γίνεται γνωστός στο ευρύ κοινό και να κερδίζει όλο και πιο πολλά χρήματα, βέβαια δεν δούλευε μόνο για τα χρήματα και όπου δεν είχαν να τον πληρώσουν καθόταν με το παραπάνω λέγοντας: "Αυτοί έχουν περισσότερη ανάγκη για να γλεντήσουν".

Την 21η Μαΐου του 1958, ο Νίκος Ξυλούρης παντρεύεται την Μελαμπιανάκη Ουρανία και το Σεπτέμβρη του ίδιου έτους αποφασίζουν να εγκατασταθούν μαζί στο Ηράκλειο. Ο Νίκος συνεχίζει την ανοδική του πορεία και τον Νοέμβριο του 1958 βγάζει τον πρώτο του δίσκο με την εταιρία "Οντεόν" που έχει τίτλο "Μια μαυροφόρα που περνά". Η αμοιβή του 150 δραχμές !! Ο δίσκος είχε επιτυχία και έτσι η εταιρία του τον βοηθάει να κάνει κι άλλους δίσκους, βγάζοντας τον από τις δύσκολες μέρες.

Το 1966 το κράτος επιλέγει και στέλνει τον Νίκο Ξυλούρη σε φολκλορικό διαγωνισμό στο Σαν Ρέμο οπού ανάμεσα από δεκάδες συγκροτήματα ο Έλληνας λυράρης παίρνει το πρώτο βραβείο για την ερμηνεία του στο συρτάκι που έπαιξε με την λύρα.

Το 1967, επί δικτατορίας, ανοίγει στο Ηράκλειο το πρώτο κρητικό κέντρο, τον "Ερωτόκριτο" και τον Απρίλη του 1969 κάνει την πρώτη του επίσημη δοκιμαστική εμφάνιση του στην Αθήνα, στο κέντρο "Κονάκι". Ο κόσμος τον αποθεώνει και ο Νίκος Ξυλούρης αποφασίζει να εγκατασταθεί στην Αθήνα. Κάποιο από τα βράδια ο Νίκος γνωρίζεται με τον σκηνοθέτη και ποιητή Ερρίκο Θαλασσινό και γίνονται αχώριστοι φίλοι. Μέσο του Θαλασσινού γνωρίζει τον μουσικοσυνθέτη Γιάννη Μαρκόπουλο με τον οποίο και συνεργάστηκε. Μετά από ένα χειμώνα επιτυχίας, το καλοκαίρι του '70 κατεβαίνει στο Ηράκλειο να εργαστεί. Εκείνο το καλοκαίρι γνωρίζεται με τον Τάκη Λαμπρόπουλο, τότε διευθυντή της "Κολούμπια", ο οποίος και του ζητά να συνεργαστούν. Αυτή η συνάντηση αποτέλεσε την αφετηρία για την καριέρα του Νίκου. Το έργο του με τίτλο τα "Ριζίτικα", που τόσο καιρό προσπαθούσε να εκδώσει, γίνεται δίσκος και φιγουράρει στις βιτρίνες των αθηναϊκών καταστημάτων. Αργότερα βραβεύεται για την ερμηνεία στο δίσκο αυτό από την Γαλλική Ακαδημία Σάρλ Κρός αλλά θα πάρει την πρώτη του καλλιτεχνική απογοήτευση αφού στο εξώφυλλο του ξένου δίσκου δεν αναφέρεται καν το όνομα του.

Μετά τα κέντρα και τις μπουάτ, έρχεται το θέατρο. Το καλοκαίρι του 1973 η αξέχαστη Τζένη Καρέζη και ο Κώστας Καζάκος ανεβάζουν το "Μεγάλο μας Τσίρκο". Ο Νίκος Ξυλούρης δίνει τον καλύτερο εαυτό του και τα ταμεία δεν προλαβαίνουν να κόβουν εισιτήρια. Η παράσταση μένει σταθμός στην καλλιτεχνική καριέρα του Νίκου.

Βενιζέλος Ελευθέριος

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος είναι ο μεγαλύτερος πολιτικός της νεώτερης Ελλάδας. Γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1864, στις Μουρνιές του νομού Χανίων. Η οικογένεια του αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Κρήτη, γιατί είχε αναμιχθεί στην επανάσταση εναντίων των Τούρκων.

Έτσι ο μικρός Ελευθέριος έμαθε τα πρώτα του γράμματα στη Σύρο όπου είχε καταφύγει η οικογένεια του. Ο πατέρας του ήθελε να τον κάνει έμπορο αλλά βλέποντας ότι ο Ελευθέριος είχε κλήση προς τα γράμματα τον έστειλε στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, όπου το 1886 έγινε διδάκτωρ της Νομικής. Στη συνέχεια επέστρεψε στα Χανιά όπου άρχισε να ασκεί το επάγγελμα του και να ανακατεύεται στην πολιτική του τόπου.

Όταν το 1898 οι τέσσερις μεγάλες δυνάμεις Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία και Ρωσία κήρυξαν την αυτονομία της Κρήτης με Ύπατο Αρμοστή τον πρίγκιπα Γεώργιο της Ελλάδας, ο Βενιζέλος διορίστηκε σύμβουλος δικαιοσύνης.

Στην συνέχεια όμως ήρθε σε αντίθεση με τον πρίγκιπα και αναγκάστηκε να παραιτηθεί και να κηρύξει την επανάσταση του Θερίσου το 1905, με σκοπό την απομάκρυνση του Γεωργίου από την Κρήτη και την ένωση της νήσου με την μητέρα Ελλάδα.

Στις βουλευτικές εκλογές του 1910 ο Βενιζέλος, ως αρχηγός του κόμματος των Φιλελευθέρων, που είχε ιδρύσει τότε, πήρε μεγάλη πλειοψηφία. Κατά τα 4 χρόνια της κυβερνήσεως του (1911 - 1915) επέφερε ριζικές αλλαγές σ' όλους τους κλάδους της διοικήσεως της χώρας και η Ελλάδα ποτέ άλλοτε δε διοικήθηκε όπως τότε.

Με την αναδιοργάνωση του στρατού, που έκανε τότε με αρχιστράτηγο το διάδοχο Κωνσταντίνο, και τη σύναψη της τετραμερούς Βαλκανικής συμμαχίας η Ελλάδα κέρδισε τους απελευθερωτικούς πολέμους του 1912-1913 κατά των Τούρκων και των Βουλγάρων.

Το 1914 όμως ο παγκόσμιος πόλεμος αναγκάζει τον Βενιζέλο να διαφωνήσει με τον Κωνσταντίνο για το αν θα έπρεπε η Ελλάδα να πάρει μέρος στον πόλεμο ή να μείνει ουδέτερη.

Έτσι ο Βενιζέλος παραιτείται και κηρύσσει την επανάσταση της Θεσσαλονίκης στις 25 Σεπτεμβρίου του 1916 με την Ελλάδα να παίρνει μέρος στον πόλεμο δίπλα στους συμμάχους Αγγλογάλλους εναντίον Γερμανοβουλγάρων. Μετά το τέλος του πολέμου ο Βενιζέλος πέτυχε να υπογράψει στο Παρίσι τη μεγαλειώδη συνθήκη των Σεβρών στις 10 Αυγούστου του 1920, με την οποία δημιουργήθηκε η Ελλάδα των πέντε θαλασσών.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα γίνεται απόπειρα δολοφονίας, η οποία όμως απέτυχε. Το 1928 ο ελληνικός λαός έδωσε ξανά την πλειοψηφία στο κόμμα των φιλελευθέρων και ο Βενιζέλος κυβέρνησε μέχρι το 1932.

Έκανε συμφωνία φιλίας με την Ιταλία, τη Σερβία και έθεσε μαζί με τον Κεμάλ, τον αρχηγό της Τουρκίας, τις βάσεις για την φιλία μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων. Τον Ιούνιο του 1933 γίνεται νέα απόπειρα δολοφονίας εναντίον του που κι αυτή όμως δεν πέτυχε.

Τέλος στις 17 Μαρτίου του 1936 πέθανε στο Παρίσι, μακριά από την πατρίδα του που τόσο αγάπησε. Η σορός του μεταφέρθηκε στα Χανιά και σήμερα αναπαύεται στον απλό και απείριστο τάφο στο Ακρωτήρι Χανίων.

Δομίνικος Θεοτοκόπουλος

Ο κορυφαίος ζωγράφος με παγκόσμια φήμη Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, γνωστός και ως "Ελ Γκρέκο" (Ο Έλληνας), γεννήθηκε στο Φόδελε του Δήμου Μαλεβιζίου Κρήτης το 1541. Σπούδασε στο μετόχι της Μονής του Σινά που βρίσκεται στο Ηράκλειο (ναός Αγίας Αικατερίνης, σήμερα μουσείο), όπου λειτουργούσε αξιόλογη σχολή κλασσικής μορφώσεως.

Είκοσι ετών έφυγε για τη Βενετία, όπου σπούδασε ζωγραφική, με τον διδάσκαλο Τισιανό. Το 1570 βρίσκεται στη Ρώμη, γνωστός πια ζωγράφος. Στην περίοδο εκείνη της ζωής του ανάγεται και η δήλωση του ότι, αν καταστρεφόταν οι τοιχογραφίες του Μιχαήλ Άγγελου στην Καππέλλα Σιστίνα, αυτός θα μπορούσε να φιλοτεχνήσει πολύ καλύτερες.

Ο Θεοτοκόπουλος αργότερα βρέθηκε στην Ισπανία, δεν είναι γνωστό για το πότε πήγε, αλλά το 1577 βρισκόταν ήδη στο Τολέδο όπου, επί 30 χρό-

νια, τον θεωρούσαν ως τον μεγαλύτερο καλλιτέχνη της Ισπανίας, χωρίς αυτό να αμβλύνει τον πατριωτισμό του. Στα έργα του υπέγραφε πάντοτε ελληνικά και κάτω από το όνομα του σημείωνε : "Κρής".

Στην Ισπανία, απαλλαγμένος από ιταλικές επιδράσεις φιλοτέχνησε τα αριότερα έργα του, μεταξύ των οποίων και "Η ταφή του κόμισος Οργκάθ" (1587), ένα από τα αριστουργήματα της ζωγραφικής, εκπληκτικό και ως σύλληψη και ως εκτέλεση.

Ξεχωριστή θέση στους 500 περίπου πίνακες του έχουν οι προσωπογραφίες του. Σε αυτές, παράλληλα με το ρεαλιστικό στοιχείο, προσπαθεί να συλλάβει και την ψυχική ιδιοσυστασία των εικονιζόμενων.

Ο Θεοτοκόπουλος απέκτησε πολλά χρήματα, γεγονός που του επέτρεψε να ζει πολύ άνετα και να ενισχύει τους συμπατριώτες του Έλληνες και άλλους άπορους και κατατρεγμένους από τη ζωή. Στην τέχνη του, υπήρξε πάντοτε φιλελεύθερος και σ' αυτό οφείλεται και η αποδέσμευση της ζωγραφικής του από τους κανόνες που της επέβαλε η παράδοση.

Η μεγάλη μορφή του Θεοτοκόπουλου τιμάται ιδιαίτερα στην πατρίδα μας. Σε κεντρική πλατεία του Ηρακλείου, έχει δημιουργηθεί πάρκο με το όνομα του, στο οποίο αναστήθηκε και η προτομή του.

Στο χωριό Φόδελε υπάρχει αναμνηστική πλάκα του ισπανικού πανεπιστημίου Βαγιαδολίδ, η οποία μαρτυρεί την ευγνωμοσύνη των Ισπανών προς την γενέτειρα του Θεοτοκόπουλου. Πίνακες υπάρχουν στην Εθνική μας Πινακοθήκη και στο Μουσείο Μπενάκη. Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος πέθανε στο Τολέδο στη Ισπανίας το 1614.

Πως συμβάλει ο γαστρονομικός τουρισμός στην Κρήτη

Το ελαιόλαδο

Οι εδαφολογικές όσο και οι κλιματολογικές συνθήκες της Κρήτης ευνοούν την παραγωγή ελαιόλαδου κορυφαίας ποιότητας. Οι πολλές μέρες ηλιοφάνειας είναι ιδανικές για να ευδοκιμήσει το ελαιόδεντρο. Επιπλέον οι Κρητικοί έχουν μεγάλη πείρα, γνώση γενεών, καλές υποδομές και πολύ μεράκι ώστε να κάνουν τις σωστές επιλογές για την καλλιέργεια της ελιάς.

Η συντόμευση του χρόνου μεταξύ συγκομιδής - έκθλιψης και οι συνθήκες υψηλής καθαριότητας του ελαιοκάρπου από τον ελαιώνα μέχρι το ελαιουργείο θεωρούνται επίσης σαν σημαντικοί τεχνικοί παράγοντες που συμβάλλουν αποφασιστικά στην βελτίωση της ποιότητας.

Η συχνή του κατανάλωσή σε ωμή κατάσταση προσφέρει στον οργανισμό εκτός από άμυνα σε διάφορες ασθένειες , μια ασπίδα προστασίας ενάντια στο καρκίνο αλλά και στη σωματική μας υγεία . Επιστημονικές έρευνες επιβεβαιώνουν πλήρως την ευεργετική επίδραση του ελαιολάδου όπως :

1. Σημαντική μείωση των καρδιοπαθειών , μείωση των λιποπρωτεϊνών χαμηλής πυκνότητας , αύξηση σημαντική των λιποπρωτεϊνών υψηλής πυκνότητας , άρα αποφυγή σχηματισμού λίπους στις αρτηρίες με συνέπεια την αποφυγή εμφάνισης εμφράγματος .
2. Τόνωση μυών και οστών του ανθρωπίνου σώματος
3. Σημαντική συμβολή κατά της οστεοπόρωσης
4. Ελάττωση κατά 25% την πιθανότητα καρκίνου του μαστού στις γυναίκες
5. Διευκολύνει την καλή λειτουργία του πεπτικού μας συστήματος
6. Εξαφανίζει το πρόβλημα δυσκοιλιότητας.

Τέλος το ελαιόλαδο συμβάλλει στη μείωση της επίδρασης του αλκοόλ, καταπολεμά την πιτυρίδα και την νινίδα στα βρέφη.

Το κρητικό κρασί

Το αμπέλι είναι πολυετές φυτό, ο βιολογικός κύκλος του όμως είναι ετήσιος. Η ποιότητα του καρπού του, του σταφυλιού, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, απ' τους οποίους άλλους μπορούμε να επηρεάσουμε και άλλους όχι. Γι' αυτό και το κρασί που φτιάχνουμε κάθε χρονιά διαφέρει από το προηγούμενο. Το χειμώνα στις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες το αμπέλι αναπαύεται. Στην αρχή της άνοιξης, οι χυμοί αρχίζουν να κυκλοφορούν στο φυτό και όταν η θερμοκρασία αυξηθεί αρκετά, ανοίγουν τα "μάτια", αναπτύσσονται τα

πρώτα φύλλα και μεγαλώνουν οι βλαστοί. Το Μάιο το αμπέλι ανθίζει, τα άνθη γονιμοποιούνται και "δένει" ο καρπός, το σταφύλι. Τέλος, το καλοκαίρι το σταφύλι ωριμάζει, αποκτά δηλαδή χρώμα και γλυκύτητα ενώ ταυτόχρονα μειώνεται η ξινή, άγουρη γεύση του.

Το κλίμα καθορίζει τις περιοχές όπου οι ποικιλίες της οινάμπελου μπορούν να καλλιεργηθούν. Παρ' όλα όμως τα γενικά κλιματικά χαρακτηριστικά, οι εποχιακές διαφορές στις βροχοπτώσεις, στους καύσωνες, στις περιόδους κρύου και ανέμων διαφοροποιούν κάθε τρύγο καθώς και το κρασί που προκύπτει. Σημαντικό ρόλο στην παραγωγή κρασιού παίζει η ποικιλία αφού οι "ευγενείς" ποικιλίες οινάμπελου παράγουν εκλεκτά κρασιά ποιότητας όταν το έδαφος και το κλίμα είναι κατάλληλα. Το κρασί εμφανίζεται ανά τους αιώνες δεμένο με τον άνθρωπο, και κατέχει εξέχουσα θέση σε πολλούς πολιτισμούς και θρησκείες ως μοναδικό ποτό, αρμονικά συνδεδεμένο με το μέτρο, την καλή σωματική και ψυχική κατάσταση, του ισορροπημένου τρόπου ζωής και τη μακροζωία. Από αρχαιοτάτων χρόνων οι γιατροί της εποχής, ανάμεσα τους ο Ιπποκράτης και ο Γαληνός αναγνώρισαν τις ευεργετικές ιδιότητες του κρασιού στην υγεία, και το χρησιμοποιούσαν θεραπευτικά, κάνοντας το, ίσως το παλιότερο φάρμακο, γνωστό εδώ και 5.000 χρόνια.

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές επιστημονικές μελέτες που δείχνουν ότι το κρασί και κυρίως το κόκκινο, έχει ιδιαίτερα ευεργετική επίδραση στην υγεία όταν πίνεται σε καθημερινή βάση με το φαγητό και με μέτρο. Βρέθηκε ότι η χρήση αυτή του κρασιού μειώνει τα καρδιαγγειακά επεισόδια κατά 20 έως 60%, βελτιώνει την λειτουργία του στομάχου και την πέψη γενικότερα εμποδίζει τη δημιουργία χολόλιθων, διευκολύνει την κυκλοφορία του αίματος στους ιστούς, δρα ως αντιφλεγμονώδες και αντισηπτικό, αυξάνει την αντίσταση στα κοινά κρυολογήματα και βοηθά στον ύπνο. Ακόμη, προκαλεί ευεξία, ποιότητα ζωής και μακροζωία μειώνοντας τους θανάτους από οποιαδήποτε αιτία κατά 10-20%.

Η παραγωγή του κρασιού ξεκινάει με το λιώσιμο των σταφυλιών στα πιεστήρια (ή στα πατητήρια). Στη συνέχεια, ο χυμός φυλάσσεται σε δοχεία ή κάδους, οπότε αρχίζει η διαδικασία της ζύμωσης. Μετά τη ζύμωση, μερικά κρασιά αποθηκεύονται σε κελάρια για να "ωριμάσουν". Στη συνέχεια, φιλτράρονται, αποστειρώνονται και εμφιαλώνονται. Τα φθηνότερα κρασιά διατίθενται στο εμπόριο πριν ολοκληρωθεί η ωρίμανση.

Οι περισσότερες κρητικές οικογένειες συνδέονται άμεσα με τη παραγωγή κρασιού και παραμένει για τους κρητικούς το πιο αγαπημένο από τα υλικά αγαθά που μας χαρίζει η κρητική γη. Το κρασί είναι μέρος της κουλτούρας των ανθρώπων και δε πίνουν ποτέ μόνοι τους γιατί είναι στοιχείο συντροφικότητας και κοινωνικής σχέσης.

Το μέλι

Το μέλι είναι μια γλυκαντική ουσία πλούσια σε βιταμίνες και αντιοξειδωτικές ουσίες. Η κυριότερη βιταμίνη του μελιού είναι η Ε που είναι χρήσιμη για τον οργανισμό γιατί τον βοηθάει από την επίδραση εξωγενών παραγόντων όπως είναι το κάπνισμα, η ακτινοβολία και διάφορες καρκινογόνες ουσίες. Το κρητικό μέλι είναι φυσικό προϊόν και παράγεται σε περιοχές με ενδημική βλάστηση. Το βιοσύστημα της Κρήτης είναι πλούσιο σε ενδημικά και αρωματικά φυτά όπου αυτά προσφέρουν στις μέλισσες ιδανική τροφή. Η άγρια βλάστηση του νησιού βοηθάει στην ανάπτυξη της μελισσοκομίας και έτσι οι μελοπαραγωγοί δε χρειάζεται να ταΐζουν τις μέλισσες με ζάχαρη. Η επεξεργασία του κρητικού μελιού γίνεται με φυσικό τρόπο χωρίς υψηλές θερμοκρασίες που καταστρέφουν τις βιταμίνες.

Θρεπτική Αξία του μελιού

Τα ζάχαρα του μελιού είναι απλά, απορροφούνται αμέσως, γι' αυτό και το μέλι είναι μια γρήγορη πηγή ενέργειας για τον οργανισμό για του αθλητές τα παιδιά τις εγκύους τους αρρώστους, και για κάθε ταλαιπωρημένο οργανισμό.

Το μέλι έχει ανόργανα στοιχεία γνωστά σαν ιχνοστοιχεία, τα οποία παίζουν σπουδαίο ρόλο στο μεταβολισμό και στη θρέψη, είναι συστατικά του σκελετού και των κυττάρων, συμμετέχουν σε διάφορα ενζυμικά συστήματα και τέλος ρυθμίζουν την οξύτητα του στομάχου. Η συγκέντρωση των βιταμινών που έχει το μέλι δεν είναι αρκετή για τις ημερήσιες ανάγκες μας, βοηθούν όμως για την απορρόφηση των ζαχάρων.

Το μέλι έχει αντισηπτικές ιδιότητες, είναι τονωτικό, αυξάνει το ρυθμό λειτουργίας της καρδιάς, μειώνει το πρόβλημα του έλκους στο στομάχι και γενικά συμβάλλει στη καλή λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού.

Η κατανάλωση μελιού βοηθάει στη γρηγορότερη αποκατάσταση της υγείας σε περιπτώσεις αναιμίας λόγω του σιδήρου που περιέχει.

Το μέλι βοηθά σημαντικά στο ταχύτερο μεταβολισμό του οίνοπνεύματος με αποτέλεσμα να απαλλάσσεται κανείς γρηγορότερα από την κατάσταση μέθης.

Το μέλι έχει υψηλή περιεκτικότητα σε χολίνη που βοηθά ιδιαίτερα άτομα που λόγω της καθιστικής εργασίας υποφέρουν από δυσκοιλιότητα.

Το μέλι έχει αντιμικροβιακή δράση και εμποδίζει την ανάπτυξη των βακτηρίων και άλλων παθογόνων οργανισμών . είναι χρήσιμο για την επούλωση και τον καθαρισμό ή την απολύμανση πληγών.

Το κρητικό τυρί

Η γεύση του κρητικού τυριού, γραβιέρας, κεφαλογραβιέρας, κεφαλοτυριού, γλυκιάς και ξινής μυζήθρας είναι μοναδική και αξεπέραστη. Το τυρί από τα αρχαία χρόνια διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στη κρητική διατροφή. Τα γαλακτοκομικά προϊόντα όπως είναι γνωστό κατά τη μυθολογία έθρεψαν τον Δία που γεννήθηκε σ' ένα σπήλαιο παίρνοντας τροφή από την αίγα Αμάλθεια. Η κτηνοτροφία της Κρήτης από τότε δεν έχει αλλάξει μορφή και στηρίζεται σε αίγες, πρόβατα όπου δεν είναι κλεισμένα σε κάποιο χώρο αλλά είναι ελεύθερα στα βουνά ή στα χειμαδιά και τρέφονται με άγρια χόρτα.

Η παραδοσιακή μορφή κτηνοτροφίας στηρίζεται στην εμπειρία πολλών αιώνων και η μόνη διαφορά της από το παρελθόν είναι ότι η επεξεργασία του γάλακτος γίνεται πλέον σε σύγχρονες τυροκομικές εγκαταστάσεις που διατηρούν τις παραδοσιακές μορφές τυροκομικής και τηρώντας τους κανόνες υγιεινής.

Είδη τυριών:

1) Κεφαλοτύρι Κρήτης

Η γεύση του είναι αλμυρή και πικάντικη. Είναι σκληρό χρησιμοποιείται σαν επιτραπέζιο και τριμμένο πάνω σε ζυμαρικά. Γίνεται από πρόβειο και κατσικίσιο γάλα.

2) Γραβιέρα Κρήτης

Είναι τυρί που παρασκευάζεται από πρόβειο γάλα νόστιμο και πλούσιο σε λίπος. Η γεύση του είναι ελαφρά αλμυρή και γεμάτη από τις πρωτεΐνες του γάλακτος. Το γάλα που παρασκευάζεται η γραβιέρα είναι από ζώα ελεύθερης βοσκής και τα προϊόντα του μπορούν να χαρακτηριστούν βιολογικά. Για την παρασκευή της γραβιέρας η πήξη του γάλακτος γίνεται στους 34-36°C και ο συνολικός χρόνος ωρίμανσης διαρκεί τρεις τουλάχιστον μήνες.

3) Μαλάκα

Είναι μαλακό τυρί από το οποίο γίνεται η γραβιέρα. Είναι δηλαδή ωμή γραβιέρα που χρησιμοποιείται για τη παρασκευή παραδοσιακών εδεσμάτων.

4) Τυροζούλι

Σκληρό τυρί εξαιρετικής γεύσης που παρασκευάζεται γύρω από τον Ψηλορείτη και σε άλλες περιοχές. Φημισμένο είναι το Σφακιανό τυροζούλι. Παραδοσιακό τυρί από κατσικίσιο γάλα. Σ' αυτό το τυρί δεν χρησιμοποιείται πυτιά για την παρασκευή του, παρά μόνο ξύδι. Αποξηραίνεται και συντηρείται σε δοχεία με λάδι. Το τυροζούλι είναι παραδοσιακό τυρί που τρώγεται φρέσκο είτε ωριμασμένο και συνοδεύεται με θυμαρίσιο μέλι.

5) Αθότυρος σκληρός

Ο σκληρός αθότυρος είναι ένα εξαιρετικό τυρί που στην ουσία είναι μυζήθρα αποξηραμένη και ώριμη. Έχει έντονη γεύση πλούσιο άρωμα και καταναλώνεται πάνω σε ζυμαρικά όπως και σαν επιτραπέζιο. Είναι ελαφρώς αλατισμένο και αφήνεται για ωρίμανση λίγες εβδομάδες πριν τη κατανάλωση. Επίσης χρησιμοποιείται σε παραδοσιακά γλυκά λόγω της γλυκιάς του γεύσης.

6) Αθότυρος μαλακός

Στην Ανατολική Κρήτη λέγεται μυζήθρα, στην περιοχή των Χανίων λέγεται Αθότυρος. Παρασκευάζεται από το υπόλοιπο της τυροκομίας άλλων τυριών, στο οποίο προστίθεται 10-20% γάλα. Το τυρί που παρασκευάζεται μπαίνει μέσα σε καλούπια για να στραγγίσει. Ο φρέσκος Αθότυρος έχει μαλακή δομή, ελαφριά γεύση, πολύ ευχάριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά και καταναλώνεται ως επιτραπέζιο τυρί ή χρησιμοποιείται στην παρασκευή τυροπιτών. Ακόμα μ' αυτόν γίνονται τα υπέροχα Κρητικά καλιτσούνια και μπορεί να αποτελέσει εξαιρετικό επιδόρπιο με μέλι ή πετιμέζι ωμός ή και τηγανιτός.

7) Μυζήθρα & ξινομυζήθρα

Η μυζήθρα παράγεται σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Είναι ένα ελαφρύ, μαλακό τυρί χαμηλό σε λιπαρά και περιέχει τρία είδη γάλακτος, πρόβειο, κατσικίσιο και αγελαδινό. Ένα τυρί παρόμοιο με τη μυζήθρα με πιο κρεμώδη υφή είναι η "ξινομυζήθρα", φτιαγμένη από το συνδυασμό πρόβειου και κατσικίσιου γάλακτος. Αυτό που χαρακτηρίζει το τυρί αυτό είναι η πικάντικη κα ξινή του γεύση, όπως δηλώνεται εξάλλου και από το όνομά του. Έχει αδιαμφισβήτητα μεγαλύτερη περιεκτικότητα λίπους από ότι η κοινή μυζήθρα και επεξεργάζεται με διαφορετικό τρόπο. Για την ωρίμανση του χρειάζονται δύο μήνες σε δροσερό μέρος και το αποτέλεσμα είναι ένα στεγνό, ξινό τυρί που ταιριάζει με ρακί ή με ούζο.

Το ψωμί – παξιμάδι

Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια, να γίνουν μελέτες, για να αποδειχτεί πως οι Κρητικοί είχαν, και σ' αυτό το ζήτημα, δίκιο. Το ωραίο μαύρο ψωμί και τα παξιμάδια της Κρήτης παρασκευάζονται από σιτάρι, κριθάρι και σίκαλη. Οι ίνες που περιέχει το κρητικό παραδοσιακό ψωμί βοηθούν στην καλύτερη λειτουργία του εντέρου και στη σωστή λειτουργία του νευρικού συστήματος. Κι ακόμη, λέγεται πως το πλήρες ψωμί είναι πιθανόν να προλαμβάνει τον καρκίνο του γαστρεντερικού σωλήνα και ιδιαιτέρως του παχέος εντέρου.

Προϊόν αναγνωρισμένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση το κρητικό παξιμάδι κατακτά σήμερα τους καταναλωτές λόγω της υψηλής ποιότητάς του (πολλοί φτιάχνουν παξιμάδι αλλά κανένας δεν φτιάχνει παξιμάδι σαν τους Κρητικούς), λόγω των αγνών φυσικών υλικών που χρησιμοποιούνται για την παρασκευή του αλλά και λόγω της υψηλής διατητικής του αξίας. Στην Κρήτη υπάρχουν τα στρογγυλά παξιμάδια που σερβίρονται σήμερα και στα καλά εστιατόρια και αποτελούν μια ξεχωριστή απόλαυση. Τρίβουν φρέσκια ντομάτα και τη βάζουν πάνω μαζί με αρωματικά φυτά, βρέχουν με ελαιόλαδο και, μερικές φορές, αναμιγνύουν μυζήθρα με τη ντομάτα. Είναι μια ξεχωριστή λιχουδιά, αλλά και ένας ξεχωριστός συνδυασμός αγνών φυσικών προϊόντων!

Τα κηπευτικά

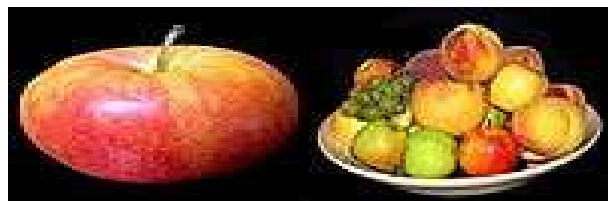
Η κατανάλωση λαχανικών και γενικώς τροφών φυτικής προελεύσεως είναι από τα βασικά χαρακτηριστικά της κρητικής δίαιτας. Οι κρητικοί καταναλώνουν τριπλάσιες ποσότητες λαχανικών και κηπευτικών απ' όσα καταναλώνουν οι άλλοι Ευρωπαίοι. Είναι ένα ακόμη μυστικό καλής υγείας, αφού μ' αυτόν τον τρόπο προσλαμβάνουν άφθονες φυτικές ίνες, αρκετές ποσότητες βιταμινών και άλλες θρεπτικές ουσίες, απαραίτητες για τον άνθρωπο.

Πολλά από τα λαχανικά που καταναλώνονται σε ποσότητες στην Κρήτη περιέχουν τα απαραίτητα πολυακόρεστα λιπαρά οξέα που συντελούν στην πρόληψη των καρδιαγγειακών νόσων. Μερικά από τα κηπευτικά της Κρήτης έχουν έρθει από άλλες περιοχές της γης. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι εκείνο της ντομάτας, που σήμερα οι ειδικοί ιστορικοί της διατροφής

πιστεύουν πως ενσωματώθηκε τόσο γρήγορα στην κουζίνα του νησιού, ώστε να έχει συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της κρητικής διατροφής. Η ντομάτα της Κρήτης δεν παράγεται ούτε με ορμόνες, ούτε ωριμάζει σε τεχνητές συνθήκες και ως εκ τούτου περιέχει μεγάλες ποσότητες αντιοξειδωτικών ουσιών. Τα αγροτικά προϊόντα της Κρήτης, τα αγγούρια, τα κολοκυθάκια, τα άλλα λαχανικά παράγονται σε εύφορες πεδιάδες του νησιού, εκεί που δεν χιονίζει ποτέ και το θερμομέτρο επιτρέπει σε μια παρέα ακόμα και στην καρδιά του χειμώνα να γευματίσει στην ύπαιθρο.

Οι συνθήκες καλλιέργειας αυτών των προϊόντων είναι περίπου ιδανικές, κοντά σε παραλίες του νότου από τις οποίες δεν φεύγουν ποτέ τα χελιδόνια, γιατί δεν χρειάζεται να αλλάξουν το ήπιο κλίμα της Κρήτης. Η γεύση των κρητικών κηπευτικών προϊόντων θυμίζει την παλιότερη εποχή, είναι αυθεντική και τόσο ελκυστική που ξαφνιάζει.

Τα φρούτα

Η κρητική δίαιτα βασίζεται στη τεράστια κατανάλωση φρούτων γιατί έχουν σημαντικές θρεπτικές και αντιοξειδωτικές βιταμίνες για τον οργανισμό. Το κυριότερο φρούτο που δε λείπει από κανένα κρητικό τραπέζι είναι το πορτοκάλι γνωστό για τις πολύτιμη βιταμίνη C που προφυλάσσει τον οργανισμό από διάφορες ασθένειες. Στην Κρήτη οι καλλιέργειες φρούτων είναι παραδοσιακές. Τα δέντρα είναι απολύτως προσαρμοσμένα στο περιβάλλον του νησιού και παράγουν γευστικά προϊόντα, χωρίς χημικές επιβαρύνσεις. Οι μονάδες επεξεργασίας των προϊόντων αυτών (χυμοί, προϊόντα πορτοκαλιού και κίτρου κ.α.) είναι σύγχρονες και σέβονται την ιδιαιτερότητα της πρώτης ύλης.

Το κατ' εξοχήν καλοκαιρινό φρούτο της Κρήτης, το σταφύλι, θεωρείται σήμερα ιδανικό για μια ισορροπημένη δίαιτα. Οι ουσίες που περιέχονται στο φλοιό του είναι αντιοξειδωτικές, αντικαρκινικές. Το γευστικό αυτό φρούτο προσφέρει πλήθος ιχνοστοιχείων απαραίτητων για τη σωστή λειτουργία του οργανισμού. Το σταφύλι της Κρήτης ξεχωρίζει από τα σταφύλια άλλων περιοχών, ακόμη και των μεσογειακών, για το άρωμα και τη γεύση του. Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί εκτεταμένες καλλιέργειες ειδικών παραδοσια-

κών ποικιλιών που δεν έχουν κουκούτσια και μπορούν να καταναλωθούν ακόμη και από μικρά παιδιά.

Τα αρωματικά φυτά

Η Κρήτη έχει ένα από τα πιο πλούσια και πιο ενδιαφέροντα οικοσυστήματα της Ευρώπης, με μεγάλο αριθμό φυτών που υπάρχουν αυτοφυή μόνο στην Κρήτη. Η ρίγανη, ο βασιλικός, το φασκόμηλο, ο βάλσαμος, το δενδρολίβανο, η μαντζουράνα, το θυμάρι, ο έροντας, η μέντα, η δάφνη, το χαμομήλι έχουν μοναδική μυρωδιά και γεύση. Όλα χρησιμοποιούνται όχι μόνο για να δώσουν γεύση αλλά και για να γιατρέψουν συμπτώματα αδιαθεσίας.

Πως προσφέρει ο θρησκευτικός τουρισμός στην Κρήτη

Εκκλησίες και Μοναστήρια Χανίων

Ένας ανυπολόγιστης αξίας θησαυρός σε εκκλησιές (πάνω από 300 βυζαντινές), ξωκλήσια και σημαντικά μοναστήρια βρίσκονται διασκορπισμένα στο νομό Χανίων. Εδώ μπορεί κάποιος να βιώσει ανεπανάληπτο θρησκευτικό τουρισμό ή να διεξάγει έρευνες σχετικά με τη βυζαντινή τέχνη ή τη θρησκευτική αρχιτεκτονική. Θαυμάσιες εκκλησιές με εξαιρετικές τοιχογραφίες-εν μέρει από μαέστρους της βυζαντινής αγιογραφίας, όπως π.χ. του Ι. Παγωμένου, καταδεικνύουν τη σπουδαιότητα αυτού του τόπου.

Ο επισκέπτης μπορεί εκτός άλλων να επισκεφτεί την εκκλησία του Αγ. Γεωργίου στους Κομιτάδες Σφακίων (1314), τον Άγ. Νικόλαο στη Μονή Σελίνου (1315), τον Αρχάγγελο Μιχαήλ στα Καβαλαριανά Κανδάνου (1328), τη Μητέρα του Θεού στο Κακοδίκι Σελίνου (1332), την εκκλησία του Αγ. Νικολάου στα Κυριακοσέλια,

τη Ροτόντα στην Επισκοπή Κισάμου, τη Μητέρα του Θεού στο Στύλο (12. αι.), τη βασιλική από την α' βυζ. περίοδο στη Σούγια και πολλές άλλες. Στην περιοχή των Χανίων βρίσκονται και πολλά σπουδαία μοναστήρια. Μερικά από αυτά είναι η Αγ. Τριάδα Τζαγκαρόλων και το Γουβερνέτο στο Ακρωτήρι, η Μονή Γωνιάς στο Κολυμπάρι, η Μονή της Χρυσοσκαλίτισσας κοντά στο Ελαφονήσι και το γυναικείο μοναστήρι της Χρυσοπηγής στις Μουρνιές.

Φωτογραφίες με εκκλησίες και μοναστήρια των Χανίων

Εκκλησίες νομού Ρεθύμνου

Παλαιοχριστιανική Βασιλική Πανόρμου:

Στα ΝΔ του χωριού Πάνορμο που βρίσκεται σε απόσταση 30 χιλ. ανατολικά του Ρεθύμνου ανεσκάφη το 1948 η μεγαλύτερη παλαιοχριστιανική εκκλησία της Κρήτης. Πρόκειται για μια ξυλόστεγη βασιλική του 5ου μ.Χ αιώνα που ήταν αφιερωμένη στην Αγία Σοφία.

Παλαιοχριστιανική Βασιλική Γουλεδιανών:

Στη θέση Ονυθέ, στα ΝΑ του χωριού Γουλεδιανά που βρίσκεται σε απόσταση 18 χιλ. από το Ρέθυμνο, έχει αποκαλυφθεί τρίκλιτη παλαιοχριστιανική βασιλική με πλούσιο ψηφιδωτό διάκοσμο. Χρονολογείται στον 6ο ή 7ο μ.Χ. αιώνα.

Παλαιοχριστιανική Βασιλική Αρχαίας Ελεύθερνας:

Βρίσκεται στον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Ελεύθερνας, στη θέση Κατσίβελος. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική με πλούσιο ψηφιδωτό διάκοσμο που χρονολογείται στον 6ο ή 7ο μ.Χ. αιώνα.

Άγιος Ιωάννης στο Γερακάρι Αμαρίου:

Έξω από το χωριό Γερακάρι που απέχει 41χιλ. από το Ρέθυμνο, βρίσκεται ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου που χρονολογείται στον 13ο μ.Χ. αιώνα. Πρόκειται για μονόχωρη κεραμοσκεπή εκκλησία με μεταγενέστερο νάρθηκα μετά τρούλου. Ο τοιχογραφικός διάκοσμος της εκκλησίας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον

Άγιος Δημήτριος στο ομώνυμο χωριό:

Στο χωριό Άγιος Δημήτριος, σε απόσταση 10 χιλ ανατολικά του Ρεθύμνου,

στο δρόμο Ρέθυμνο -Αρκάδι, βρίσκεται η σταυροειδής, εγγεγραμμένη με τρούλο εκκλησία του Αγίου Δημητρίου που χρονολογείται στον 11ο μ.Χ. αιώνα.

Παναγία στα Ρούστικα:

Στο χωριό Ρούστικα που απέχει 21 χιλ. από το Ρέθυμνο, στη θέση Λιβιάδι, υπάρχει δίκλιτος ναός αφιερωμένος στην Παναγία και τον Σωτήρα Χριστό. Ο ναός είναι κατάγραφος με τοιχογραφίες που χρονολογούνται στο 1381. Στο κωδωνοστάσιο υπάρχει η χρονολογία 1627.

Κερά Παναγιά στο Νεφς Αμάρι:

Στην ευρύτερη περιοχή του χωριού Νεφς Αμάρι, βρίσκεται η τρίκλιτη βασιλική της Κερά Παναγιάς που χτίστηκε στη θέση παλαιότερης σταυροειδούς με τρούλο εκκλησίας του 13ου μ.Χ. αιώνα. Το νότιο κλίτος με το εντυπωσιακό θύρωμα και τα οικόσημα της οικογένειας των Καλλέργηδων είναι προφανές ότι είναι υστερότερο και χρονολογείται στο 15ο μ.Χ. αι.

Παναγία στην Λαμπηνή:

Στο χωριό Λαμπηνή, σε απόσταση 27 χιλ. στο δρόμο από το Ρέθυμνο προς το Σπήλι, βρίσκεται η σταυροειδής, εγγεγραμμένη με τρούλο εκκλησία της Παναγίας, με τοιχογραφίες του 12ου και 14ου μ.Χ. αιώνα. Πρόκειται για επισκοπικό ναό μια και η Λαμπηνή ήταν έδρα της περίφημης επισκοπής Λάμπης που υπήρχε ήδη από το 431 μ.Χ.

Παλαιοχριστιανική Βασιλική Βυζαρίου:

Βρίσκεται σε απόσταση 2χιλ. δυτικά του σύγχρονου χωριού Βυζάρι που απέχει από το Ρέθυμνο 41 χιλ. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική του 7ου μ.Χ. αιώνα που καταστράφηκε από επιδρομή των Αράβων το 824 μ.Χ.

Άγιος Ευτύχιος στο Χρωμοναστήρι:

Στην περιοχή του χωριού Χρωμοναστήρι που απέχει 12 χιλ. από το Ρέθυμνο, στη θέση Περδίκη Μετόχι, βρίσκεται ο μονόκλιτος, σταυροειδής με τρούλο ναός του Αγίου Ευτυχίου. Πρόκειται για κατάγραφο ναό με τοιχογραφίες του 11ου μ.Χ.

Παναγία στο Θρόνος:

περιόδους.

Μέσα στο χωρίο Θρόνος Αμαρίου βρίσκεται η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου του 14ου μ.Χ. αιώνα η οποία χτίστηκε πάνω παλαιοχριστιανική βασιλική του 6ου μ.Χ. αι., τμήμα των ψηφιδωτών δαπέδων της οποίας έχει αποκαλυφθεί. Ο τοιχογραφικός διάκοσμος της εκκλησίας ανήκει σε δύο

Αγία Παρασκευή στη Μονή Ασωμάτων:

φή πρόκειται για τους αδελφούς Θεόδωρο και Γεώργιο Χορτάτση.

Δυτικά της Μονής Ασωμάτων βρίσκεται η σταυροειδής με τρούλο εκκλησία της Αγίας Παρασκευής η οποία θα πρέπει να χτίστηκε γύρω στον 13ο αι. και να ανακατασκευάστηκε τον 15ο ή 16ο. Στο βόρειο τοίχο του ναού υπάρχει τάφος με αψιδωτή κόγχη στο εσωτερικό της οποίας απεικονίζονται δύο μορφές με υψωμένα χέρια που με βάση την επγραφή πρόκειται για τους αδελφούς Θεόδωρο και Γεώργιο Χορτάτση.

Μοναστήρια νομού Ρεθύμνου

Μονή Αρκαδίου

Σε απόσταση 23 χιλιομέτρων από τη πόλη του Ρεθύμνου βρίσκεται η μονή Αρκαδίου όπου έχει καθιερωθεί ως ιστορικό σύμβολο εθελουσίας και ελευθερίας. Την επανάσταση του 1866-1869 η εθελουσία των πολιορκημένων που προτίμησαν να πεθάνουν

παρά να παραδοθούν στους Τούρκους μετέτρεψε το μοναστήρι σε αιώνιο σύμβολο ανδρείας και ελευθερίας!

Μονή Μπαλί

Βρίσκεται στον παραθαλάσσιο οικισμό Μπαλί που απέχει 37 χιλιόμετρα από τη πόλη του Ρεθύμνου. Το μοναστήρι οικοδομήθηκε το 17ο αιώνα είναι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη και εντυπωσιάζει η πρόσοψη του που παρουσιάζει έντονα στοιχεία αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής.

Μονή Αρσανίου

Η Μονή Αρσανίου βρίσκεται σε απόσταση 12 χιλ ανατολικά του Ρεθύμνου και ιδρύθηκε στα χρόνια της Βενετοκρατίας . Ο σταυροειδής με τρούλο ναός οικοδομήθηκε το 1888 και είναι αφιερωμένος στον Άγιο Γεώργιο.

Μονή Αγίας Ειρήνης

Η μονή της Αγίας Ειρήνης βρίσκεται σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων νότια της πόλης του Ρεθύμνου κοντά στο Ρουσσοσπίτι. Η ύπαρξη του χρονολογείται από τον 14ο αιώνα και σήμερα λειτουργεί ως πυρήνας προστασίας και διαφύλαξης της λαϊκής μας παράδοσης στον τομέα της χειροτεχνίας, της υφαντικής και της κεντητικής.

Μονή Πρέβελη

Η μονή Πρέβελη βρίσκεται σε απόσταση 37 χιλιομέτρων από το Ρέθυμνο και περιλαμβάνει δύο μοναστήρια την «Κάτω Μονή» και το «Πίσω Μοναστήρι» που είναι επισκέψιμο. Την περίοδο της τουρκοκρατίας το μοναστήρι διαδραμάτισε σπουδαίο κοινωνικό και φιλανθρωπικό έργο ενώ κατά τη περίοδο της κρητικής επανάστασης του 1866 αποτέλεσε καταφύγιο των επαναστατών .

Μονή Βωσάκου

Η Μονή Βωσάκου βρίσκεται 50 χιλιόμετρα ανατολικά του Ρεθύμνου και είναι αφιερωμένη στο Τίμιο Σταυρό. Ο σημερινός ναός είναι σύγχρονος και οικοδομήθηκε το 19ο αιώνα. Καταστράφηκε δύο φορές από τους Τούρκους το 1646 και 1821. Τα τελευταία χρόνια η μονή ξαναζωντανεύει με τη παρουσία μοναχών και τις προσπάθειες αναστήλωσης της.

Μοναστήρια νομού Ηρακλείου

Καλυβιανής:

Στον κεντρικό δρόμο που μας οδηγεί στο δυτικό τμήμα της Μεσαράς κοντά στη Φαιστό βρίσκεται η Καλυβιανή. Είναι το μοναστήρι με τον ευρύτερο προσανατολισμό, αφού πέρα από τα θρησκευτικά καθήκοντα έχει εξακτινώσει και αγκαλιάσει θέματα που έχουν σχέση με την κοινωνική ζωή και τη βελτίωσή της. Πιθανολογείται ότι η πρώτη εκκλησία που ήταν αφιερωμένη στη Θεοτόκο όπως και σήμερα ανήκει στη Β΄ βυζαντινή περίοδο. Ο σημερινός τρίκλιτος ναός χτίστηκε το 1911.

Οδηγήτρια:

Κοντά στο χωριό Σίββας βρίσκεται το φρουριακής μορφής μοναστήρι της Οδηγήτριας. Από τις τοιχογραφίες του ναού προκύπτει ότι υπήρχε από τον 14ο αιώνα. Τη σημερινή του μορφή απέκτησε από το 1568, όπως αναγράφει λιθανάγλυφη επιγραφή που βρίσκεται στην κεντρική είσοδο του ναού. Συνδέεται μ' ένα κομμάτι της ιστορίας μας στην εποχή της τουρκοκρατίας αφού το μοναστήρι υπήρξε κέντρο επαναστατών.

Βροντήσι:

Κοντά στο Ζαρό βρίσκεται το ανδρικό μοναστήρι Βροντήσι. Η ίδρυσή του ανάγεται στη Β΄ βυζαντινή περίοδο. Ο δίκλιτος ναός είναι αφιερωμένος στον Άγιο Αντώνιο και τον Απόστολο Θωμά. Στο μοναστήρι λειτουργούσε σχολή ζωγραφικής και αγιογραφίας. Το μοναστήρι φιλοξενούσε ακόμα λόγιες μορφές και αξιόλογους βιβλιογράφους και αντιγραφείς. Σε μικρή απόσταση βρίσκεται το Καθολικό της Μονής Βαρσαμόνερου που από τον 15ο ως τον 17ο αιώνα είχε αναδειχθεί σε σπουδαίο πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο με μεγάλη ακτινοβολία και πλατιά αποδοχή.

Απεζανές:

Η μονή των Απεζανών ιδρύθηκε το 1958 σε κάποιο πλάτωμα των Αστερουσίων. Ως κτήτορες βέβαια ή ανακαινιστές της Μονής, μνημονεύονται οι

αδελφοί Παπαδόπουλοι από τον Χάνδακα. Αν και όπως λέγεται υπήρχε έγγραφο προστασίας της Μονής από τους Τούρκους, αυτό παραβιάστηκε και το μοναστήρι παραδόθηκε στη φωτιά το 1827 μαζί με διάφορα εκκλησιαστικά κειμήλια. Η επανάσταση του 1866-69 ήρθε να ολοκληρώσει την προηγούμενη καταστροφή. Τιμάται στο όνομα του αγίου Αντωνίου.

Καθολικό μονής Βαρσαμόνερου:

Πρόκειται για ένα από τα πιο αξιόλογα μνημεία της Κρήτης, όχι μόνο λόγω της ιδιότυπης αρχιτεκτονικής του και του ωραίο ανάγλυφου θυρώματος του, αλλά κυρίως λόγω του θαυμάσιου τοιχογραφικού του διακόσμου. Αποτελείται από δυο παράλληλα κλίτη, εκ των οποίων το βόρειο είναι αφιερωμένο στη Θεοτόκο Οδηγήτρια και το νότιο στον Ιωάννη τον Πρόδρομο, ένα εγκάρσιο κλίτος αφιερωμένο στον Άγιο Φανούριο και ένα νάρθηκα στα δυτικά. Τα κλίτη οικοδομήθηκαν σε διαφορετικές περιόδους. Παλαιότερο είναι το βόρειο, γιατί η μονή στα αρχαιότερα έγγραφα αναφέρεται ως Chiesa della Madonna di Varsamonero (ναός Παναγίας Βαρσαμονέρου). Η προσθήκη του νοτίου κλίτους με τη διάνοιξη τόξων, στα 1400, επέφερε αλλαγές στο διάκοσμο του βορείου κλίτους, με την προσθήκη τοιχογραφιών που εκτελέστηκαν το 1407. Ο διάκοσμος του νοτίου κλίτους εκτελέστηκε στο διάστημα από το 1407 ως το 1428.

Κουδουμάς:

Η ανδρική Μονή Κουδουμάς βρίσκεται κοντά στη παραλία του Λιβυκού. Από τα πρώιμα κιόλας χρόνια της βενετοκρατίας (14ος αιώνας) υπήρχε η Μονή Κουδουμά χωρίς να γνωρίζουμε αν ήταν χτισμένη στον ίδιο χώρο της σημερινής Μονής. Το 1872 οι αδελφοί Παρθένιος και Ευμένιος ανακαίνισαν ή οικοδόμησαν από την αρχή το ναό. Βρίσκεται πάνω από το χωριό Στέρνες.

Επανωσήφης:

Η ανδρική Μονή Επανωσήφης βρίσκεται κοντά στο Μεταξοχώρι και είναι από τις σπουδαιότερες και πλουσιότερες μονές της Κρήτης.

ο ένα από τα δύο κλίτη της Μονής είναι αφιερωμένο στον Άγιο Γεώργιο και το άλλο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρα. Πολλά κειμήλια του μοναστηριού με την παρέμβαση του αρμοστή Τομπάζη πουλήθηκαν για να αγοραστούν όπλα και να ενισχυθούν οι σκοποί της επανάστασης. Στη Μονή φυλάσσονται και σήμερα πολύτιμα κειμήλια και είδη της θείας λατρείας.

Παλιανή:

Το μοναστήρι της Παλιανής χτίστηκε το 669 κατά τη Βυζαντινή περίοδο και είναι η παλαιότερη μονή της Κρήτης. Το 1821 κατασφάζονται οι καλόγριες από τους Τούρκους, πυρπολείται ο ναός και τα ιερά σκεύη καθώς και τα άλλα εκκλησιαστικά είδη γίνονται αντικείμενα διαρπαγής. Ο τρίκλιτος σημερινός ναός είναι αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου, τον Άγιο Παντελεήμονα και τους τρεις Ιεράρχες. Βρίσκεται κοντά στο χωριό Βενεράτο και είναι γυναικεία Μονή.

Αγκάραθος :

Πρόκειται για μια Μονή ανδρικής μορφής που είναι γνωστή από το 1504. Είναι η «πρώτη τη τάξει» από τις Μονές της Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Στη περίοδο της βενετοκρατίας υπήρξε φυτώριο παιδείας και πολλοί από τους μοναχούς της κατέλαβαν πατριαρχικούς θρόνους. Ο ναός τιμάται στο όνομα της Κοίμησης της Θεοτόκου.

Καλλέργη:

Ανδρική Μονή που βρίσκεται κοντά στο Καστέλι Πεδιάδας. Τα κτίσματα και το μοναστήρι προφανώς ανήκουν σε Οθωμανίδα η οποία τα πούλησε στον ηγούμενο της Μονής Βιδιανής Οροπεδίου Λασιθίου Μεθόδιο Περάκη, όπως προκύπτει από συμβόλαιο του 1884. Το 1912 έγινε ανακαίνιση του μοναστηριού, που τιμάται στο όνομα του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου.

Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος:

Πρόκειται για ανδρική μονή που βρίσκεται νοτιοανατολικά από το χωριό της Ανώπολης. Τόσο στον εθνικό όσο και τον εκκλησιαστικό και τον πνευματικό τομέα, ο ρόλος της Μονής υπήρξε σημαντικός. Χάρη στη φροντίδα και τις άοκνες προσπάθειες της μοναστικής κοινότητας, το μοναστήρι επιζεί μέχρι σήμερα. Επειδή στην περίοδο της τουρκικής κατοχής βοήθουσε και προστάτευε τους κατά καιρούς αγωνιστές, το μίσος των τούρκων ξεσπούσε στο μοναστήρι. Στις επαναστάσεις του 1821, 1866-69 και 1896 μεγάλος μέρος από τους μοναχούς σφάχτηκε και το μοναστήρι λεηλατήθηκε και ερημώθηκε.

Καρδιώτισσα Κερά:

Δίπλα στο χωριό Κερά βρίσκεται η το γυναικείο μοναστήρι Καρδιώτισσα. Από τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας που βρίσκεται στο ναό του Αγίου Αλφόνσου στη Ρώμη και ανήκει στη Β' Βυζαντινή περίοδο, συμπεραίνεται ότι το μοναστήρι χτίστηκε σ' αυτή την περίοδο. Το 1333 η Μονή αποτελούσε φέουδο που ανήκε στον Λατίνο Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης. Αν

και η Μονή γίνεται Σταυροπηγιακή από το 1720 όμως δέχεται αλλεπάλληλα πλήγματα από τους Τούρκους το 1822, το 1841, καθώς και στην επανάσταση 1866 - 69. Το τίμημα της προσφοράς στους εθνικούς αγώνες το πλήρωσε ακριβιά. Τιμάται στο όνομα του Γενεσίου της Θεοτόκου.

Επαρχία Μαλεβιζίου

Γοργολαΐνη:

Πρόκειται για ανδρικό μοναστήρι που βρίσκεται κοντά στο χωριό Ασίντες. Η φυσική οχυρή θέση της Μονής διευκόλυνε τις επαναστατικές συνελύξεις και εξεγέρσεις με αποτέλεσμα να ακολουθήσει την τύχη και των άλλων μονών που σημαδεύεται από καταστροφές, σφαγές και λεηλασίες. Από βενετσιάνικο μαρμάρينو λιοντάρι του 1617 συμπεραίνεται ότι η Μονή χτίστηκε στα όψιμα χρόνια της βενετοκρατίας.

Άγιος Παντελεήμονας:

Πρόκειται για ανδρικό μοναστήρι που βρίσκεται κοντά στο χωριό Φόδελε.

Χτίστηκε στα όψιμα χρόνια της βενετοκρατίας και τιμάται στο όνομα των Αγίων Παντελεήμονα και Αντωνίου. Είναι γνωστή η συμμετοχή του μοναστηριού στους απελευθερωτικούς αγώνες που του στοίχισαν την ερήμωση, την καταστροφή και τη διαρπαγή όλων των πολύτιμων ειδών που διέθετε. Οι χώροι της Μονής χρησίμευαν ως πρόχειρο νοσοκομείο στην επανάσταση του 1821. Θρυλική μορφή του μοναστηριού αναδείχτηκε ο γενναίος ηγούμενός του Νεόφυτος Πεδιώτης. Διαθέτει εικόνες εξαιρετικής τέχνης.

Σαββαθιανά:

Το γυναικείο μοναστήρι Σαββαθιανά βρίσκεται κοντά στο χωριό της Ρογδιάς.

Ιδρύθηκε στα όψιμα χρόνια της βενετοκρατίας. Ηγούμενός της χρημάτισε ο γνωστός λόγιος και μεγάλος δάσκαλος Μάξιμος Μαργούνιος. Όσοι από τους μοναχούς πήραν μέρος στην υπεράσπιση του πολιορκούμενου Χάνδακα, σφάχθηκαν ή μεταφέρθηκαν αιχμάλωτοι στην Κωνσταντινούπολη. Στο μοναστήρι υπάρχουν οι τάφοι των αγωνιστών της οικογένειας Κοκκινίδη.

Αγία Ειρήνη:

Η γυναικεία μονή της Αγία Ειρήνης βρίσκεται στην κωμόπολη του Κρουσώνα και είναι από τα παλαιότερα μοναστήρια αφού μνημονεύεται σε έγγραφο του 1671. Τιμάται στο όνομα της αγίας Ειρήνης και της Κοίμησης της Θεοτόκου. Μετά την αιματηρή σύγκρουση που έγινε στο φαράγγι του Κρουσώνα και βρήκαν το θάνατο 400 Τούρκοι, η manía τους ξέσπασε στο μοναστήρι και τους μοναχούς τους οποίους συνέλαβαν και έσφαξαν. Το μονασ-

τήρι από τότε ερημώθηκε και η καμπάνα του χτυπά και πάλι συνεχώς από το 1944.

Μοναστήρια νομού Λασιθίου

Μονή Καψά:

Η Μονή Καψά βρίσκεται μπροστά στο Λιβυκό πέλαγος 32 χιλιόμετρα ανατολικά της Ιεράπετρας και 35 νότια από τη Σητεία. Η Μονή έχει κτιστεί το 15ο αιώνα και μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα υπήρχε μια εκκλησούλα μέσα σε σπηλιά αφιερωμένη στον Άγιο Ιωάννη και λίγα κελιά για τους μοναχούς.

Μετά η Μονή συνδέεται με τις δραστηριότητες ενός ιδιότυπου μοναχού που ισχυριζόταν ότι έβλεπε οράματα και θεράπευε ανίατα άρρωστους με το όνομα Ιωσήφ. Οι φήμες αυτές προσέλκυσαν πλήθη κόσμου με πολλά δώρα προς τον «άγιο» που τα χρησιμοποίησε για την επέκταση τόσο του ναού, όσο και των κελιών. Έφερε ονομαστούς τεχνίτες ξυλογλύπτες και αγιογράφους της περιοχής και διακόσμησε το ναό (1869-1870).

Ιερά Μονή Βιδιανής :

Η Ιερά Μονή Βιδιανής χτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα, βρίσκεται στο οροπέδιο του Λασιθίου και είναι αφιερωμένη στην ζωδόχο πηγή. Η εκκλησία και τα κυριότερα κτίσματα της Μονής κάηκαν από τους Τούρκους τον ηρωικό Μάιο του 1867 κατά την μεγάλη εξέγερση του Κρητικού λαού. Χάρης όμως στο ζήλο του ηγούμενου και των μοναχών η Μονή ανοικοδομήθηκε σύντομα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα θα λειτουργήσει Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο χώρο γύρω από το Μοναστήρι.

Μονή Τοπλού:

Η Μονή Τοπλού είναι από τα σημαντικότερα Μοναστήρια της Κρήτης και βρίσκεται 14 χιλιόμετρα ανατολικά από τη Σητεία. Το Μοναστήρι έχει τετραγωνικό

σχήμα και είναι περιτειχισμένο με ένα τείχος 10 μέτρων. Τη Μονή Τοπλού δε κατάφεραν να καταλάβουν πολλοί εχθροί αλλά όμως έχει καταστραφεί πολλές φορές όπως έχουν σφαχτεί πολλοί μοναχοί. Παρ' όλες τις καταστροφές σημαντικοί θησαυροί σώζονται σε καλή κατάσταση, όπως οι θαυμάσια διατηρημένες αγιογραφίες του 14ου αιώνα που κοσμούν τους τοίχους του και πολλές εικόνες της Κρητικής Σχολής με σημαντικότερη το «Άξιον Εστί» του μεγάλου ζωγράφου και αγιογράφου Ι. Κορνάρου (1770).

Μονή Φανερωμένης Σητείας:

Η συγκεκριμένη Μονή βρίσκεται 8 χιλιόμετρα δυτικά από τη Σητεία κοντά στις παραλίες Πλατάνι και Άγιοι Πάντες. Το όνομα της Φανερωμένης δόθηκε από την εικόνα της Μαριάμ που βρέθηκε μέσα σε μια μικρή σπηλιά κοντά στην εκκλησία. Μια παλιά επιγραφή μιλάει για μια ανακαίνιση του μοναστηριού που έγινε το 1624. Στον ναό υπάρχουν αγιογραφίες που χρονολογούνται από το 1455 και είναι μαυρισμένες από φωτιά που άναψαν κάποτε οι Τούρκοι. Η Μονή λέγεται ότι είναι του 14ου αιώνα.

Μονή Φανερωμένης Αγίου Νικολάου:

Η Μονή βρίσκεται 24 χιλιόμετρα ανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 45 δυτικά από τη Σητεία. Είναι χτισμένη μέσα στη Μινωική πόλη της Γουρνιας και ο ναός της Μονής είναι κτισμένος σε σπηλιά. Η μονή ονομάζεται αλλιώς και «Παναγιά στα Γουρνια» και χρονολογείται από την Β' Βυζαντινή περίοδο (961-1204) και έχει φρουριακή μορφή γιατί δεν χρησίμευε μόνο ως προσκυνηματικός τόπος, αλλά προστάτευε ταυτόχρονα τους χριστιανούς που έβρισκαν καταφύγιο εκεί σε δύσκολες εποχές. Επειδή η Μονή είχε σημαντική κτηματική περιουσία συχνά ήρθε σε προστριβές με τους Οθωμανούς άρχοντες που είχαν κτήματα δίπλα στην Μονή. Στο χώρο της Μονής λειτούργησε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας σχολείο που πολλά προσέφερε στην νεολαία της περιοχής και όλου του νομού. Η ντόπια παράδοση αναφέρει ότι εδώ διδάχτηκε τα πρώτα της γράμματα και η γνωστή αγωνίστρια της ελευθερίας της Κρήτης Ροδάνθη η Κρητσοτοπούλα (1821).

Μονή Κρουσταλλένιας Οροπέδιο Λασιθίου:

Η Μονή είναι χτισμένη σε ένα μικρό λόφο όπου περιμετρικά του υπάρχουν μεγάλα βράχια με πρίνους και βρίσκεται 42 χιλιόμετρα δυτικά από τη πόλη του Αγίου Νικολάου. Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στη μνήμη της Κοίμησης της Θεοτόκου. Σήμερα η μονή είναι ξαναχτισμένη στα ερείπια της παλιάς από τις ηγουμένισσες αδελφές Παλλαντία και Θεόκλητη Ντανασή.

Η Κρήτη έχει αυτό το προνόμιο. Μπορεί να γίνει κέντρο ιεραποστολικής ζωής και κοινωνίας και μέσω του τουριστικού τομέα της που αναδεικνύει τη διαχρονική μαρτυρία, τον πολιτισμό, τις αξίες, την ανδρειοσύνη και την λεβεντιά των ευγενών κατοίκων της Κρητονήσου.

Αυτές τις αξίες που διαχρονικά διδάσκει ο πολιτισμός, έχουμε χρέος να τις μεταλαμπαδεύσουμε στη νέα γενιά, η οποία ψάχνει απεγνωσμένα να βρει στηρίγματα, ιδανικά, πρότυπα ζωής.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι 1000 τοιχογραφημένες Εκκλησίες υπάρχουν στην Κρήτη από τις 2000 που υπάρχουν συνολικά στην Ελλάδα.

Πως προσφέρει ο αρχαιολογικός τουρισμός στην Κρήτη

Σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, Ιστορικά μνημεία, Μουσεία νομού Χανίων.

Ιστορικά μνημεία

Κάστρο Φιρκάς

Πρόκειται για ένα Ενετικό κάστρο που χτίστηκε τον 16ο αιώνα για να προστατεύει τη πόλη και το λιμάνι των Χανίων. Στο κάστρο Φιρκάς ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος διακήρυξε επισήμως την ενσωμάτωση της Κρήτης στην Ελλάδα. Σήμερα το κάστρο φιλοξενεί το Ναυτικό Μουσείο και ένα μικρό θέατρο.

Φραγκοκάστελο

Το Ενετικό κάστρο Φραγκοκάστελο βρίσκεται 80 χιλιόμετρα νότια από τα Χανιά και χτίστηκε για να προστατεύει τη περιοχή από τους πειρατές.

Το συγκεκριμένο κάστρο οι Κρητικοί το είχαν καταλάβει κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 και το οποίο καταστράφηκε το 1828.

Κάστρο (Σούδα)

Πρόκειται για ένα ενετικό κάστρο που είναι χτισμένο στο νησάκι Σούδα απέναντι από το κάστρο Ιτζεδίν. Το συγκεκριμένο κάστρο προστάτευε το λιμάνι της Σούδας και τη πόλη των Χανίων. Στις 14 Φεβρουαρίου 1913 υπεστάλη η Τούρκικη σημαία και υψώθηκε η Ελληνική όπου σήμαινε την Ελληνική κυριαρχία στο νησί.

Κάστρο Ιτζεδίν(Σούδα)

Το Οθωμανικό κάστρο Ιτζεδίν βρίσκεται 14 χιλιόμετρα ανατολικά από τα Χανιά κοντά στο χωριό Καλαμάκι. Το κάστρο Ιτζεδίν έχει χρησιμοποιηθεί και ως φυλακή.

Αρχαιολογικοί χώροι

Άπτερα

Ο αρχαιολογικός χώρος Άπτερα βρίσκεται 15 χιλιόμετρα Νοτιοανατολικά από τα Χανιά, κοντά στο χωριό Μεγάλα Χωράφια. Τα Γεωμετρικά χρόνια ήταν σημαντική πόλη λόγω της θέσης της γιατί είχε τον έλεγχο των συναλλαγών και των εμπορικών δραστηριοτήτων.

Τα σπουδαιότερα ερείπια είναι τα τείχη της Δωρικής πόλης που μοιάζουν με κυκλώπεια, οι δεξαμενές της Ρωμαϊκής περιόδου, ο διπλός ναός του 5ου-4ου αιώνα, οι τάφοι των Γεωμετρικών χρόνων και κάποια κτίρια της Βυζαντινής εποχής.

Φαλάσαρνα

Η αρχαία πόλη Φαλάσαρνα βρίσκεται 58 χιλιόμετρα δυτικά από τα Χανιά και 17 από το Καστέλι. Πρόκειται για μία Δωρική πόλη-κράτος που άκμασε κατά τους Κλασικούς και Ελληνιστικούς χρόνους. Η Φαλάσαρνα ήταν ένα από τα σημαντικότερα νησιά της Κρήτης, με κύρια περίοδο ακμής τον 4ο και 3ο αιώνα π.Χ.

αι. π.Χ. και η προέλευση του ονόματος της αποδίδεται στη νύμφη και τοπική ηρώίδα Φαλασάρνη. Η αρχαία Φαλάσαρνα έχει ανασκαφεί και οι ανασκαφές έφεραν στο φως αρκετά τείχη και κτίρια. Η γεωγραφική μετατόπιση της Κρήτης στο σημείο αυτό (υπερύψωση) έχει μετατρέψει το αρχαίο λιμάνι σε χερσαίο έδαφος. Η Φαλάσαρνα ήταν μια σημαντική εμπορική και ναυτική δύναμη κατά τη διάρκεια των Ελληνιστικών Χρόνων, ενώ αποτελούσε το λιμάνι της Πολυρρήνιας. Ένας ενδιαφέρων θρόνος σκαλισμένος σε βράχους υπάρχει στο πέρασμα στην είσοδο της αρχαίας Φαλάσαρνας. Επίσης υπάρχουν ίχνη από κυκλώπεια τείχη και ένα πέτρινο θρόνο. Η πόλη καταστράφηκε από τους Ρωμαίους

Πολυρρήνια

Ο αρχαιολογικός χώρος της Πολυρρήνιας βρίσκεται 48 χιλιόμετρα Νοτιοδυτικά από τα Χανιά. Η Πολυρρήνια ήταν μια πόλη που είχε ιδρυθεί από τους Μυκηναίους στα μέσα της 2ης χιλιετίας π.Χ. και άκμασε κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους. Σήμερα είναι ορατά τα τείχη της πόλης, μερικοί τάφοι και ίχνη ενός ρωμαϊκού υδραγωγείου.

Λισσός

Η αρχαία Λισσός βρίσκεται 70 χιλιόμετρα Νότια από τα Χανιά, στη Νότια ακτή της Κρήτης. Η Λισσός ήταν το θρησκευτικό κέντρο των πόλεων-κράτη της Νοτιοδυτικής Κρήτης και άκμασε κυρίως κατά τους Ελληνιστικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους. Ο επισκέπτης σήμερα μπορεί να δει τα ερείπια από το ναό του Ασκληπιού και τα ερείπια από ένα Ρωμαϊκό τάφο.

Αρχαία Ανώπολη

Η Ανώπολη ήταν ανεξάρτητη πόλη κατά τους κλασικούς χρόνους και άκμασε κατά τους ρωμαϊκούς και βυζαντινούς χρόνους. Πιθανόν η κοντινή παραλία του Φοίνικα, 2-3 χιλιόμετρα Νοτιότερα ήταν το επίνειο της Ανώπολης. Τα τείχη της πόλης που η ανέγερσή τους ανάγεται στους προϊστορικούς χρόνους είναι εντυπωσιακά και ακόμα στέκουν στο λόφο της Αγίας Αικατερίνης.

Μουσεία

Ναυτικό Μουσείο

Το Ναυτικό Μουσείο στεγάζεται στην είσοδο του

Φιρκά. Υπάρχουν αρκετά εκθέματα για την ναυτική ιστορία της περιοχής, όπως εργαλεία για την ναυσιπλοΐα, μοντέλα πλοίων, αντικείμενα που έχουν ανασυρθεί από τη θάλασσα και άλλα πολλά.

Ιστορικό Αρχείο της Κρήτης

Το Ιστορικό Αρχείο της Κρήτης στεγάζεται σε ένα νεοκλασικό κτίριο στο κέντρο της πόλης των Χανίων. Ο επισκέπτης μπορεί να δει έγγραφα, χάρτες, αναμνηστικά, τρόπαια και φωτογραφίες από όλες τις περιόδους της μεσαιωνικής και σύγχρονης ιστορίας της Κρήτης. Επίσης μια αίθουσα είναι αφιερωμένη στον Ελευθέριο Βενιζέλο με πλούσιο υλικό από τη ζωή του .

Πολεμικό Μουσείο

Το πολεμικό Μουσείο Χανίων στεγάζεται σε ένα κτίριο του 19ου αιώνα και μπορείτε να δείτε εκθέματα από τις πολεμικές δραστηριότητες των Κρητικών των νεωτέρων χρόνων, τόσο στη Κρήτη, όσο και έξω από αυτήν. Επίσης στο Μουσείο υπάρχει μεγάλη συλλογή σπανίων φωτογραφιών και διαφόρων αναμνηστικών από τους πολέμους για την ελευθερία της Κρήτης, όπως επίσης από τους Βαλκανικούς και τους δυο Παγκόσμιους πολέμους.

Σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, Ιστορικά μνημεία, Μουσεία νομού Ρεθύμνου.

Ελεύθερνα

Ανάμεσα στα χωριά της Ελεύθερνας και της Αρχαίας Ελεύθερνας βρίσκεται ένας από του σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Κρήτης η αρχαία πόλη της Ελεύθερνας , 24 χιλιόμετρα ανατολικά από τη πόλη του Ρεθύμνου. Οι έρευνες έχουν ξεκινήσει από τα τέλη της δεκαετίας του 1920 από τους Βρετανούς και σήμερα συνεχίζονται από το Πανεπιστήμιο Κρήτης που φιλοδοξεί να φέρει στο φως την αρχαία πόλη Ελεύθερνα. Ο χώρος είχε συνεχή κατοίκηση από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι τη παλαιохριστιανική εποχή.

Τα σημαντικότερα ευρήματα έχουν εντοπισθεί σε τρεις θέσεις ενός λόφου : Στην θέση Ορθή Πέτρα στη δυτική πλευρά του λόφου, στη θέση Πυργί στο κέντρο του λόφου και στη θέση Κατσίβελος στην ανατολική πλευρά του λόφου. Επίσης σημαντικά ευρήματα έχουν αποκαλυφθεί στην περιοχή Νησί κοντά στο χωριό της Ελεύθερνας και περιλαμβάνουν υπολείμματα οικισμού της Ελληνιστικής περιόδου.

Στην Ορθή πέτρα έχει έρθει στο φως νεκρόπολη των γεωμετρικών και αρχαϊκών χρόνων καθώς και ελληνιστικά και ρωμαϊκά κτίρια. Στη θέση Πυργί έχουν αποκαλυφθεί τμήματα κτιρίων των ρωμαϊκών και παλαιοχριστιανικών χρόνων.

Τέλος στη περιοχή που βρίσκεται το χωριό “Αρχαία Ελεύθερνα” έχει Ανασκαφεί μέρος του οικισμού σε όλες τις χρονολογικές φάσεις από τα προϊστορικά ως το παλαιοχριστιανικά χρόνια.

Υστερομινωϊκό Νεκροταφείο Αρμένων

Το Υστερομινωϊκό Νεκροταφείο των Αρμένων βρίσκεται σε απόσταση 10 χιλιομέτρων νότια της πόλης του Ρεθύμνου σε κοντινή απόσταση από το ομώνυμο χωριό. Η ανακάλυψη του νεκροταφείου έγινε το 1969 και οι ανασκαφές του συνεχίζονται μέχρι σήμερα και έχουν ανακαλυφθεί πάνω από 220 τάφοι.

Οι περισσότεροι τάφοι είναι θαλαμωτοί που έχουν λαξευτεί στον μαλακό βράχο με προσανατολισμό ανατολή-δύση και έχουν λαξευτό επίσης στο μαλακό βράχο στενό διάδρομο που οδηγεί στον θάλαμο. Ένα σημαντικό στοιχείο της ανακάλυψης ήταν το ότι οι περισσότεροι από τους τάφους βρέθηκαν ασύλητοι και φυσικά περιείχαν πάρα πολλά και πλούσια ευρήματα. Κεραμικά αγγεία, ειδώλια, χάλκινα όπλα, ωραία κοσμήματα, πολλά εργαλεία κλπ. Μάλιστα βρισκόμαστε σε περίπτωση οικογενειακών τάφων με περισσότερους του ενός νεκρούς τοποθετημένους ή στο δάπεδο ή μέσα σε πήλινες λάρνακες, οι οποίες εντυπωσιάζουν με τον ωραιότατο και πλούσιο διάκοσμό τους με θέματα από τη φύση και τις θρησκευτικές τελετές.

Μοναστηράκι

Στην κοιλάδα του Αμαρίου και σε απόσταση 38 χιλιομέτρα από τη πόλη του Ρεθύμνου βρίσκεται το χωριό Μοναστηράκι όπου έχει αποκαλυφθεί κτιριακό συγκρότημα που θα πρέπει να οικοδομήθηκε γύρω στο 2000 π.Χ και να καταστράφηκε από βίαια καταστροφή, σεισμό ή πυρκαγιά γύρω στο 1700 π.Χ. Το κτιριακό αυτό συγκρότημα που περιλαμβάνει αποθήκες, χώρους λατρείας και δύο χώρους αρχείου με πληθώρα πήλινων σφραγισμάτων, πιστεύεται ότι έχει ανακτορικό χαρακτήρα.

Την ανασκαφική έρευνα ξεκίνησε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και συνεχίζει από το 1980 το Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Το κτιριακό αυτό συγκρότημα που περιλαμβάνει αποθήκες, χώρους λατρείας και δύο χώρους αρχείου με πληθώρα πήλινων σφραγισμάτων, πιστεύεται ότι έχει ανακτορικό χαρακτήρα.

Την ανασκαφική έρευνα ξεκίνησε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και συνεχίζει από το 1980 το Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Λάππα

Στο χωριό της Αργυρούπολης και στα περίχωρα του χωριού έχουν αποκαλυφθεί τμήματα της αρχαίας Λάππας τα οποία χρονολογούνται από τη Γεωμετρική έως και τη Ρωμαϊκή εποχή.

Τα περισσότερα ωστόσο ευρήματα χρονολογούνται στα ελληνιστικά και πρώιμα ρωμαϊκά χρόνια, γεγονός που μαρτυρεί εκτενέστερη ακμή της περιοχής στις συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Είναι άλλωστε γνωστό ότι η Λάππα ήταν μία από τις σημαντικότερες πόλεις της δυτικής Κρήτης που άκμασε κατά την ρωμαϊκή εποχή. Καταστράφηκε από το Μέτελλο το 68 π.Χ. αλλά μετά το 31π.Χ. ξαναχτίστηκε νέα λαμπρότερη πόλη η οποία μάλιστα διέθετε θέρμες και δικό της νόμισμα.

Τα τελευταία χρόνια έχει αποκαλυφθεί εκτεταμένο νεκροταφείο ρωμαϊκών χρόνων στη θέση «Πέντε Παρθένες». Τα πλούσια ευρήματα των ανασκαφών αλλά και εκείνα που είχαν περισυλλεγεί πριν ξεκινήσουν οι συστημα-

τικές ανασκαφές, ανάμεσα στα οποία δύο μαρμάρινα αγάλματα και ένα χάλκινο αγαλατίδιο, εκτίθενται σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ρεθύμνου.

Αξός

Κοντά στο σημερινό χωριό Αξός υπήρχε η αρχαία πόλη Όαξος που ήταν από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαίας Κρήτης. Άκμασε για μεγάλο διάστημα από την Υστερομινωική εποχή, έως τους Ύστερους Ρωμαϊκούς χρόνους.

Οι αρχαιολογικές ανασκαφές έχουν φέρει στο φως της ημέρας σημαντικά ερείπια της αρχαίας πόλης, όπως ο Ναός της Αφροδίτης, πολλοί τάφοι, το Πρυτανείο και ερείπια από πολλά άλλα κτίρια, όπως και μικρά τμήματα του εντυπωσιακού αρχαίου αμυντικού τοίχους της ακρόπολης ψηλά στη κορυφή του λόφου.

Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν από τους Ιταλούς στα τέλη του 19ου αιώνα που βρήκαν πάρα πολλά και σημαντικά αγγεία, όστρακα, επιγραφές, ειδώλια (η θεά της Γονιμότητας) και άλλα πολλά αντικείμενα, μεταξύ των οποίων και πολλά νομίσματα πολλών ειδών.

Αποδούλου

Στα περίχωρα του χωριού Αποδούλου που βρίσκεται 54 χλμ από το Ρέθυμνο έχουν αποκαλυφθεί τα κατάλοιπα παλαιανακτορικού κέντρου.

Στον αρχαιολογικό χώρο Αποδούλου, που θα πρέπει να ήταν εξαιρετικής σημασίας κατά την αρχαιότητα μια και έλεγχε το πέρασμα προς την πεδιάδα της Μεσαράς, έχουν αποκαλυφθεί τρία κτιριακά συγκροτήματα καθώς και θολωτοί τάφοι ένας από τους οποίους διέθετε δρόμο μήκους 7 μ. και στο εσωτερικό του βρέθηκαν τρεις σαρκοφάγοι.

Σταυρωμένος

Στη περιοχή του Σταυρωμένου και στα περίχωρα του εκτείνεται ένας πολύ σημαντικός αρχαιολογικός χώρος με πολλές ανακαλύψεις όπως την εξαιρετική μαρμαρίνη επιτύμβια στήλη του 5ου αι.π.Χ. με ανάγλυφη παράσταση νεαρού κυνηγού.

Από το 1990 έως σήμερα διενεργούνται συστηματικές και σωστικές ανασκαφές από την ΚΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, οι οποίες φέρνουν στο φως εκτεταμένα οικοδομικά συγκροτήματα με οικιστικό και εργαστηριακό χαρακτήρα.

Η μεγαλύτερη πυκνότητα των κτιρίων εντοπίζεται στους δύο λόφους Τσικο-υριανά και Κακαβέλλα, ακριβώς στα νότια του Σταυρωμένου.

Ιδαίον Άντρον

Στο οροπέδιο της Νίδας, σε υψόμετρο 1538 μ. βρίσκεται η «Σπηλιάρα της Βοσκοπούλας», το σπήλαιο όπου κατά τη μυθολογία μεγάλωσε, ή και γεννήθηκε, ο πατέρας των Θεών, ο Δίας.

Για την ακρίβεια η Ρέα έκρυψε στο σπήλαιο αυτό το νεογέννητο μωρό της για να το γλιτώσει από τη μανία του Κρόνου να καταβροχθίζει τα παιδιά του, επειδή φοβόταν ότι κάποιο απ' αυτά θα του έπαιρνε την εξουσία. Κρυμμένος στην σπηλιά ο Δίας μεγάλωνε με το γάλα της κατσίκας Αμάλθειας ενώ όταν έκλαιγε οι Κουρήτες κάλυπταν τις φωνές του χτυπώντας δυνατά τις χάλκινες ασπίδες τους.

Χάλκινη ασπίδα με τους Κουρήτες που χτυπούν τις ασπίδες τους.

Συνδεδεμένο λοιπόν το Ιδαίο Άντρο με το μύθο αυτό απέκτησε μεγάλη φήμη κατά την αρχαιότητα και αποτέλεσε λατρευτικό κέντρο με διαχρονική αξία από τα μινωικά χρόνια έως και τα ύστερα ρωμαϊκά.

Από την πληθώρα των αρχαιολογικών ευρημάτων που έχουν έρθει στο φως ξεχωρίζουν οι χάλκινες ασπίδες με ανάγλυφες παραστάσεις ιδιού ρυθμού, οι σφραγιδολίθοι, τα ελεφαντοστέινα αντικείμενα και τα χρυσά κοσμήματα, ενώ εντυπωσιάζει η πληθώρα της κεραμικής, των ειδωλίων, των εργαλείων και των μετάλλινων αντικειμένων.

Ενετικό φρούριο Φορτέτζα

Το Φρούριο της Φορτέτζας είναι ένα οχυρό της δεκαετίας του 1570, που κατασκευάστηκε από τους Ενετούς για να προστατεύσει το Ρέθυμνο και την περιοχή από την μεγάλη Τουρκική απειλή. Έχει σχήμα αστεριού με έξι συνολικά προμαχώνες και τρεις πύλες. Στο κέντρο του υπήρχε ο ναός του Σάν Νικολό που αργότερα μετατράπηκε από τους Τούρκους σε Τζαμί.

Υπήρχαν πολλά οικήματα, η κατοικία του Διοικητή, στρατώνες, αποθήκες, δεξαμενή νερού και πολλές κατοικίες που οι περισσότερες καταστράφηκαν τα κατοπινά χρόνια. Ωστόσο, παρά τα αρχικά σχέδια των Ενετών, ποτέ δεν έγινε δυνατό να μεταφερθεί στο εσωτερικό του οχυρού το σύνολο της πόλης του Ρεθύμνου.

Τα βασικότερα κτίρια που περιλαμβάνονται στο εσωτερικό του φρουρίου είναι:

η αποθήκη του πυροβολικού, όπου φυλασσόταν τα κανόνια και ο οπλισμός, η κατοικία των Συμβούλων όπου διέμενε ο ένας από τους δύο βενετούς Συμβούλους της πόλης, η κατοικία του Ρέκτορα, ένα πολυτελές και μεγαλόπρεπο κτίριο στην κεντρική πλατεία του φρουρίου, όπου διέμενε ο Ρέκτορας.

Σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, Ιστορικά μνημεία, Μουσεία νομού Ηρακλείου.

Κνωσός

Η Κνωσός είναι ο πιο διάσημος αρχαιολογικός χώρος της Κρήτης και βρίσκεται στη νοτιοανατολική πλευρά της πόλης του Ηρακλείου. Είναι το σημαντικότερο μινωικό ανάκτορο, καθώς αποτελούσε την κατοικία του Βασιλιά Μίνωα και εκεί μέσα άκμασε ο Μινωικός πολιτισμός. Καταλαμβάνει μια έκταση 22.000 τ.μ. και αποτελείται από πολλά κτίρια. Το μέγεθός του υποδηλώνει και την παντοδυναμία του μινωικού πολιτισμού. Χαρακτηριστικά στοιχεία της μινωικής αρχιτεκτονικής αποτελεί η περίπλοκη διάταξη των χώρων.

Η πόλη της Κνωσού πρωτοκατοικήθηκε τη νεολιθική εποχή. Το πρώτο ανάκτορο κτίστηκε γύρω στο 1900 π.Χ. και καταστράφηκε από σεισμό το 1700 π.Χ. Αμέσως ξεκίνησαν οι εργασίες ανοικοδόμησης του δεύτερου και πιο εντυπωσιακού ανακτόρου. Κι αυτό όμως καταστράφηκε από την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης.

Η περίοδος της μεγάλης ακμής του μινωικού πολιτισμού ήταν από το 1700 έως και το 1450 π.Χ. Σ' αυτή την περίοδο ανήκουν και τα ερείπια των περισσότερων οικοδομημάτων του αρχαιολογικού χώρου.

Η Κρητική Μυθολογία, η αρχαιότερη στον ευρωπαϊκό χώρο έδωσε τις βάσεις για την πλούσια ελληνική μυθολογία. Ο Διόδωρος Σικελιώτης (ιστορικός 1ος π.Χ. αιώνας) μας εξιστορεί ότι η πατρίδα των θεών είναι η Κρήτη. Οι πρώτοι Κρητικοί, οι Μινωίτες ήταν απόλυτα δεμένοι με τη φύση, που λάτρευαν σαν θεότητα. Στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν τα μυστήρια της Μητέρας Θεάς (Φύσης) γέννησαν μύθους που στην πορεία της ιστορίας υιοθετήθηκαν από τα ελληνικά φύλα που κατέβηκαν στο νησί: τους Μυκηναίους (15ος π.Χ) και αργότερα τους Δωριείς (12ος π.Χ.).

Για την Κρητική Μυθολογία, που εικάζεται ότι ήταν πλουσιότατη, δυστυχώς δεν μπορούμε να έχουμε μία πλήρη εικόνα καθώς δεν έχουν σωθεί καταγραμμένοι κρητικοί μύθοι. Τα μέχρι σήμερα αρχαιολογικά ευρήματα όμως μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι κρητικοί μύθοι έχουν διατηρηθεί ή εξελιχθεί μέσα στην ελληνική μυθολογία.

Κάθε τόπος έχει τις δικές του τοπικές παραδόσεις, η Κρήτη όμως μπορεί να περηφανεύεται για της καταγωγή μερικών από τους σημαντικότερους ελληνικούς μύθους. Στην Κρήτη γεννιέται ο πατέρας των θεών Δίας, την Κρήτη επιλέγει ο Δίας για να συνευρεθεί με την Ευρώπη και να γεννηθεί ο Μίνωας, η Κρήτη είναι η πατρίδα του Τάλω, εδώ συναντά ο Θησέας την Αριάδνη, από την Κρήτη ξεκινούν ο Δαίδαλος και ο Ίκαρος.

Για τον Δαίδαλο σώζονται αρκετοί μύθοι και αυτοί καταγράφηκαν για πρώτη φορά από τους Αθηναίους μυθογράφους τον 6ο π.Χ. αιώνα επί Πεισίστρατου. Το μεγαλύτερο μέρος των μύθων για τη ζωή του Δαίδαλου εκτυλίσσεται στην Κρήτη, συνεπώς οι μύθοι που αφορούν τον Δαίδαλο πρέπει να είναι κρητικής καταγωγής. Στην Κρήτη ο Δαίδαλος έγινε αμέσως δεκτός γιατί η φήμη του ως εξαιρετικός τεχνίτης είχε προηγηθεί και μάλιστα γίνεται έμπιστος του Μίνωα, του μυθικού βασιλιά της Κνωσού. Ο Μίνωας ανέθετε στο Δαίδαλο όλα τα τεχνικά έργα στο ανάκτορο και έτσι ο μύθος θέλει το Δαίδαλο να είναι ο εφευρέτης σχεδόν σε όλες τις τεχνολογικές καινοτομίες της εποχής. Στην Κρήτη ο Δαίδαλος γνώρισε την Ναυκράτη, που δούλευε στην υπηρεσία του Μίνωα και μαζί της αποκτά τον Ίκαρο.

Ο Μίνωας για να αποδείξει ότι είναι ο πιο ικανός από τα αδέρφια του και να κερδίσει το θρόνο του βασιλιά της Κνωσού, είχε ζητήσει από το θείο του Ποσειδώνα (το θεό της θάλασσας) να του στείλει ένα σημάδι.

Ο Ποσειδώνας έστειλε έναν πανέμορφο ταύρο που ο Μίνωας όφειλε να θυσιάσει προς τιμή του Ποσειδώνα. Ο Μίνωας όμως δεν ήθελε να σκοτώσει ένα τόσο ξεχωριστό ζώο και με πονηριά θυσίασε άλλο ταύρο στη θέση του. Ο Ποσειδώνας εξοργίστηκε και τιμώρησε το Μίνωα για την ασέβεια του με ένα ασυνήθιστο τρόπο: έκανε τη σύζυγο του Μίνωα, βασίλισσα Πασιφάη, να ερωτευτεί τον ταύρο. Η Πασιφάη τρελή από έρωτα για τον ταύρο ζήτησε από το Δαίδαλο να της βρει τον τρόπο για να συνευρεθεί ερωτικά μαζί του χωρίς να κινδυνεύσει η ζωή της. Ο Δαίδαλος λοιπόν έφτιαξε μια ξύλινη αγελάδα, κούφια στο εσωτερικό της, την έντυσε με το δέρμα μιας αληθινής αγελάδας και την άφησε σε ένα λιβάδι με τη βασίλισσα μέσα της.

Ο ταύρος ξεγελάστηκε, πλησίασε την αγελάδα, ζευγάρωσε μαζί της και από την αφύσικη αυτή ένωση γεννήθηκε ο Μινώταυρος, ένα τέρας που από τη μέση και πάνω ήταν ταύρος και ο άλλος μισός άνθρωπος.

Ο Δαίδαλος κλήθηκε μετά τη γέννηση του Μινώταυρου να βρει ένα τρόπο να κρύψει την ντροπή του Μίνωα για αυτή του την βαριά τιμωρία, δηλαδή να φτιάξει κάτι όπου θα φυλάκιζε τον Μινώταυρο.

Ο Δαίδαλος κατασκεύασε τον λαβύρινθο, ένα κτίριο που αποτελείται από στενούς διαδρόμους και πολύπλοκες στροφές, που μπέρδευε τόσο πολύ όποιον έμπαινε μέσα ώστε δεν μπορούσε να βρει την έξοδο.

Πού βρίσκεται ο λαβύρινθος δεν έχουμε ιδέα, αν και πολλοί τον ταυτίζουν με το ίδιο το ανάκτορο της Κνωσού. Είναι γεγονός ότι το ανάκτορο της Κνωσού αποτελείται από πάρα πολλούς δωμάτια που συνδέονται μεταξύ τους με στενούς διαδρόμους. Εξάλλου, σύμφωνα με το μύθο, και η Κνωσός κτίστηκε από τον αρχιτέκτονα Δαίδαλο.

Φαιστός

Η Φαιστός είναι η σημαντικότερη μινωική πόλη της νότιας Κρήτης και βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του νομού Ηρακλείου 60 χιλιόμετρα από τη πόλη. Σύμφωνα με τα ευρήματα των ανασκαφών η Φαιστός κατοικείται από τη νεολιθική περίοδο. Τη μινωική εποχή οικοδομείται οργανωμένη πόλη, η οποία γνώρισε εποχές ακμής και παρακμής.

Από τα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου της Φαιστού ξεχωρίζουν:

το παλιό και το νέο ανάκτορο, τα βασιλικά διαμερίσματα, οι αποθήκες, τα εργαστήρια κ.α. Ενώ από τα ευρήματα ξεχωρίζει ο Δίσκος της Φαιστού που εκτίθενται στο αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου.

Ο Τάλως είναι από τις πιο αγαπητές μυθικές προσωπικότητες του αρχαίου κόσμου και ένας από τους πιο σημαντικούς ελληνικούς μύθους.

Ο Τάλως δεν γεννήθηκε αλλά φτιάχτηκε είτε από τον ίδιο το [Δία](#) ή σύμφωνα με άλλες παραλλαγές του μύθου με την εντολή του Δία από τον πολυτεχνίτη Δαίδαλο ή τον Ήφαιστο, θεό της φωτιάς και του σιδήρου.

Ο Τάλως, ένας χρυσός σκύλος που δεν του ξέφευγε κανένα θήραμα και μία φαρέτρα με βέλη που δεν έχαναν ποτέ τον στόχο τους. ήταν τα τρία δώρα του Μέγιστου των θεών, Δία, προς την αγαπημένη του Ευρώπη που του χάρισε τρεις γιούς, το Μίνωα, μυθικό βασιλιά της Κνωσού, τον Ραδάμανθυ και τον Σαρπηδόνα.

ύν τη
ρα να

μεγάλη του ταχύτητα αφού μπορούσε τρεις φορές τη μέρα να γυρίσει ολόκληρη την Κρήτη.

Εξωτερικά ο Τάλως έμοιαζε με θεόρατο άντρα που το σώμα του ήταν φτιαγμένο από χαλκό. Είχε μία και μόνη φλέβα που του έδινε ζωή. Αυτή ξεκινούσε από τον αυχένα και κατέληγε στους αστραγάλους ενώ αντί για αίμα έτρεχε μέσα της λιωμένο μέταλλο. Στους αστραγάλους του υπήρχε σφηνωμένο ένα χάλκινο καρφί που δεν άφηνε να χυθεί το υγρό που τον κρατούσε στη ζωή. Ο Τάλως δεν είχε όμως μοναδικό χρέος να προστατεύει την Κρήτη από εχθρούς αλλά και από κάθε είδους αδικία. Γύριζε τρεις φορές το χρόνο όλα τα χωριά του νησιού κουβαλώντας στην πλάτη του χάλκινες πλάκες με χαραγμένους τους θεϊκούς-δίκαιους νόμους. Σκοπός ήταν να φροντίζει να τηρούνται αυτοί οι νόμοι στην επαρχία.

Οι χάλκινες πλάκες που κουβαλούσε ίσως ήταν μεταγενέστερη προσπάθεια να εξηγηθεί με τη λογική γιατί αναφέρεται σαν χάλκινος.

Στις πόλεις υπεύθυνος για την τήρηση των νόμων ήταν ο Ραδάμανθους, που μαζί με τον αδερφό του, Μίνωα, μετά το θάνατό τους έγιναν κριτές των ψυχών στον Άδη, σύμβολα απόλυτης δικαιοσύνης.

Γόρτυνα

Η Γόρτυνα είναι από τις σημαντικότερες πόλεις της του Μινωικού πολιτισμού και βρίσκεται στο νότιο κεντρικό τμήμα της Κρήτης στη πεδιάδα της Μεσαράς. Η Γόρτυνα άρχισε να ανθεί οικονομικά την εποχή που το Μινωικό Βασίλειο είχε αρχίσει να παρακμάζει. Δεν τυχαίο ότι την ρωμαϊκή περίοδο η Γόρτυνα ορίστηκε πρωτεύουσα της Κρήτης. Τότε γνώρισε την μεγαλύτερη ακμή της.

Ήταν μάλιστα η πρώτη πόλη του νησιού που μυήθηκε στο χριστιανισμό. Εκεί, κήρυξε τη νέα θρησκεία ο Απόστολος Τίτος. Η πόλη και ο ναός του

Αποστόλου, καταστράφηκαν το 824 από τις επιδρομές των Σαρακηνών. Σήμερα στον αρχαιολογικό χώρο, μπορείτε να δείτε τα ερείπια του Αρχαίου Ωδείου, τον ναό του Απόλλωνα και την Ακρόπολη της πόλης καθώς και τον ναό του Απόστολου Τίτου.

Σύμφωνα με το μύθο των Ελλήνων, γιατί υπάρχει και ο μύθος των Περσών (βλέπε πιο κάτω), η Ευρώπη ήταν αδελφή του Κάδμου, ιδρυτή της Θήβας και κόρη του Αγήνορα και της Τηλεφάσσας, ηγεμόνων της Φοινίκης.

Όταν μεγάλωσε, μια μέρα πήγε στα λιβάδια της παραλία, για να παίξει με τις φίλες της και να μαζέψει λουλούδια. Εκεί συνάντησε το θεό Δία. Εκείνον αμέσως τον χτύπησε ο Έρωτας και για να την πλησιάσει μεταμορφώθηκε σε ήρεμο, εύσωμο και δυνατό ταύρο και πήγε δίπλα της κάνοντας δήθεν ότι βόσκει, σκεπτόμενος με τι τρόπο θα την κατακτούσε. Εκείνη τότε πλησίασε τον ταύρο - Δία και άρχισε να τον χαϊδεύει γοητευμένη από την ωραία κορμοστασιά του και τη μυϊκή του δύναμη. Σε λίγο δε δίστασε και να τον ιππεύσει. Τότε αυτός άρχισε να τρέχει με αστραπιαία ταχύτητα. Η Ευρώπη έκλαιγε, μα δεν μπορούσε να πηδήσει, γιατί φοβόταν μη σκοτωθεί. Ο μεταμορφωμένος σε ταύρο θεός διέσχισε τη θάλασσα συνοδευόμενος από Τρίτωνες και Νηρηίδες και έφτασε στην Κρήτη. Όταν επιβιβάστηκε στο νησί, ο ταύρος δεν φαινόταν πια, αλλά ο Δίας πήρε από το χέρι την Ευρώπη και την οδήγησε στο Δικταίον άντρο. Καρπός των ερωτικών ενώσεων του Δία και της Ευρώπης στην Κρήτη ήταν ο Μίνωας, ο Ραδάμανθυς και ο Σαρπηδόνας. Αργότερα, όταν ο Δίας εγκατέλειψε την Ευρώπη και πήγε στον Όλυμπο, η Ευρώπη πήρε για δεύτερο σύζυγό της το βασιλιά της Κρήτης Αστέριον, που υιοθέτησε και τα παιδιά που είχε αποκτήσει αυτή από το Δία. Μετά το θάνατο του βασιλιά Αστέριου, το θρόνο της Κρήτης πήρε ο μεγαλύτερος από τους θετούς γιους του, ο Μίνωας, ο οποίος έγινε ο πρώτος Έλληνας θαλασσοκράτορας και νομοθέτης.

Αντίθετα σύμφωνα με την παράδοση των Γορτυνίων, η ερωτική ένωση του Δία και της Ευρώπης έγινε στην περιοχή της Γόρτυνας, στη σκιά ενός πλατάνου που από τότε παρέμεινε αιθαλής, κάτι που αποτυπώνεται σε πάρα πολλά νομίσματά της πόλης αυτής.

Μάλια

Ο αρχαιολογικός χώρος των Μαλίων βρίσκεται 2 χιλιόμετρα από τη κωμόπολη Μάλια. Στη περιοχή βρέθηκαν κομμάτια πήλινων αγγείων, έχουν εντοπισθεί οικίες Προανακτορικού οικισμού

και πολλές ταφές κάτω από τη παραλία.

Ο επισκέπτης σήμερα μπορεί να δει το Νεοανακτορικό συγκρότημα στο οποίο ανήκουν τα περισσότερα από τα ορατά ερείπια, μικρό τμήμα από το παλιό ανάκτορο στα Βορειοδυτικά και ένα μικρό κτίσμα στη Βόρεια αυλή, κατάλοιπο της Μετανακτορικής εποχής.

Ιστορικά μνημεία

Ενετικό Φρούριο Κουλές

Το ενετικό φρούριο Κουλές βρίσκεται στο ενετικό λιμάνι του Ηρακλείου και χτίστηκε από Βενετσιάνους μόλις απέκτησαν την κυριότητα της πόλης του Μεγάλου Κάστρου όπως ονομαζόταν επί Βυζαντινών το Ηράκλειο, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης

από τους Σταυροφόρους και την ουσιαστική κατάλυση της κυριαρχίας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Η αρχική ονομασία του ήταν «Roca al mare», δηλαδή «Βράχος της Θάλασσας». Κτίστηκε από τους Βενετούς πριν από την κατασκευή των νέων τειχών για να προστατεύει την πόλη και κυρίως το λιμάνι λόγω της θέσης του. Καταστράφηκε από τον μεγάλο σεισμό του 1303 και πήρε την οριστική του μορφή μεταξύ των ετών 1523 έως 1540. Επί Τουρκοκρατίας (1669-1898) χρησιμοποιήθηκε κυρίως ως φυλακή. Στα υπόγειά του χάθηκαν πολλοί Κρητικοί επαναστάτες, ηρωικοί αγωνιστές.

Μουσεία Ηρακλείου

Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου ιδρύθηκε στα τέλη του 19 ου αιώνα και αποτελεί ένα πολύ σημαντικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το σημαντικότερο στον κόσμο για τον Μινωικό πολιτισμό, με εκατομμύρια επισκέπτες το χρόνο.

Τα εκθέματά του προέρχονται αποκλειστικά από την Κρήτη, από διάφορες περιοχές του νομού και καλύπτουν όλες τις περιόδους από την Νεολιθική εποχή έως τους Ελληνορωμαϊκούς χρόνους (συμβατικά έως το 330 μ.Χ.).

Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας

Το Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας βρίσκεται 2 χιλιόμετρα από το μινωικό παλάτι της Φαιστού και έχει έδρα στον παραδοσιακό οικισμό Βώροι (6 χιλιόμετρα Ανατολικά από τις Μοίρες).

Ο επισκέπτης μπορεί να δει αντικείμενα του καθημερινού βίου από όλη τη Κρήτη με τα παρακάτω περιεχόμενα: Διατροφή, Αρχιτεκτονική, Υφαντική, Παραγωγή, Μετακίνηση, Ήθη και Έθιμα, Κοινωνική Οργάνωση.

Στο Μουσείο λειτουργεί σημαντικό Ερευνητικό Κέντρο του Κρητικού Οικοσυστήματος που βασικά μελετά τις ανθρώπινες διεργασίες, κυρίως τις παραδοσιακές, από τους χρόνους του Μεσαίωνα έως σήμερα, μέσα από τις ιστορικές, κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις της Κρήτης, την πολιτική ιστορία της ευρύτερης περιοχής και το γεωφυσικό περιβάλλον της Μεγαλονήσου.

Ιστορικό Μουσείο Κρήτης

Το Ιστορικό Μουσείο της Κρήτης ιδρύθηκε το 1953 και στεγάζεται στο νεοκλασικό κτίριο Καλοκαιρινού. Κτίστηκε στη θέση παλαιότερου αρχοντικού το 1870 με σχέδια του γνωστού Έλληνα αρχιτέκτονα Λύσανδρου Καυταντζόγλου. Κατά τη διάρκεια των τραγικών γεγονότων της 25ης Αυγούστου 1898 το κτίριο πυρπολήθηκε και καταστράφηκε από τους Τούρκους. Στα 1903 ξανακατασκευάστηκε σε σχέδια του Κ. Τσαντηράκη που βασίστηκαν στην προηγούμενη αρχιτεκτονική λύση.

Πρόκειται για ένα διώροφο κτίριο που αποτελεί εξαιρετικό δείγμα της Νεοκλασικής αρχιτεκτονικής με μεγαλόπρεπη είσοδο. Το εσωτερικό του κτιρίου έχει ζωφόρους στις επιστέψεις των τοίχων με θέματα από την ελληνική Μυθολογία, κυρίως τα Ομηρικά έπη, Ιλιάδα και Οδύσσεια.

Μουσείο Καζαντζάκη

Το Μουσείο Καζαντζάκη βρίσκεται στο χωριό Βαρβάροι, 20 χιλιόμετρα περίπου νότια του Ηρακλείου. Στο Μουσείο Καζαντζάκη ο επισκέπτης μπορεί να δει εκθέματα του έργου και της ζωής του Καζαντζάκη. Οι συλλογές του Μουσείου περιλαμβάνουν προσωπικά αντικε-

ίμενα του ίδιου του συγγραφέα, όσο και της οικογένειάς του, πολλά χειρόγραφα του, επιστολές δικές του και τρίτων προς αυτόν, πολλές από τις πρώτες ελληνικές εκδόσεις των βιβλίων του και πολλές μεταφράσεις τους, σε σχεδόν 50 γλώσσες, μεγάλο αριθμό σπανίων φωτογραφιών, προτομές και άλλα έργα τέχνης, καθώς και ντοκουμέντα από τις πολλές παραστάσεις των θεατρικών κειμένων του και των θεατροποιημένων μυθιστορημάτων του, όπως αφίσες, προγράμματα, μακέτες σκηνογραφιών και κοστουμιών, φωτογραφίες και άλλο υλικό.

Σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, Ιστορικά μνημεία, Μουσεία νομού Λασιθίου.

Ανάκτορο της Ζάκρου

Το Μινωικό ανάκτορο της Ζάκρου ήταν κέντρο εμπορικών ανταλλαγών με τις χώρες της Ανατολής όπως επίσης ήταν κέντρο διοίκησης, εμπορίου, και θρησκείας γιατί βρισκόταν σε στρατηγικό σημείο μέσα σε ασφα-

λισμένο κολπίσκο. Σε σπήλαια στις πλαγιές στο "Φαράγγι των Νεκρών" που φτάνει από τη Πάνω Ζάκρο στη Κάτω αποκαλύφθηκαν ταφές όπου τα ευρήματα εκτίθενται στο Μουσείο του Ηρακλείου.

Λατώ Ετέρα

Πρόκειται για μια δωρική πόλη που χτίστηκε μεταξύ 7ου και 3ου αιώνα π.Χ. και βρίσκεται 11 χλμ βορειοανατολικά από το χωριό της Κριτσάς. Ήταν μια από τις σημαντικότερες πόλεις-κράτη των Δωριέων στην Κρήτη και το όνομα της το πήρε από τη Λητώ την μητέρα του Απόλλωνος

και της Αρτέμιδος.

Γουρνιά

Τα Γουρνιά ήταν ένας οικισμός την εποχή της Μινωικής ακμής και είναι κτισμένος σε χαμηλό λόφο στον Ισθμό της Ιεράπετρας. Οι πρώτοι κάτοικοι εγκαταστάθηκαν την πρωτομινωική εποχή 2300π.Χ. επίσης σώζονται απομεινάρια της Μεσομινωικής επο-

χής (2000-1600π.Χ) ενώ στο τέλος κτίστηκε το ανάκτορο το οποίο καταστράφηκε μαζί με τη πόλη το 1450 π.Χ. Ο οικισμός εγκαταλείπεται οριστικά το 1200 π.Χ

Σπιναλόγκα

Στην είσοδο του κόλπου της Ελούντας βρίσκεται η βραχονησίδα Σπιναλόγκα όπου κατά την αρχαιότητα εκεί χτίστηκε ένα φρούριο για να προστατεύει το λιμάνι της αρχαίας πόλης Ολο-

ύντας. Στη συνέχεια οι Βενετοί το 1571-74 έχτισαν ένα πιο ισχυρό φρούριο πάνω στα ερείπια του αρχαίου φρουρίου που ήταν από τα σπουδαιότερα της Κρήτης. Το 1715 το φρούριο έπεσε στα χέρια των Τούρκων μετά την Ενετοτουρκική συνθήκη που παρείχε ασφάλεια σε οθωμανικές οικογένειες. Το 1904 ήταν τόπος διαμονής για τους λεπρούς της Κρήτης και αργότερα ολόκληρης της Ελλάδας.

Παλιόκαστρο

Πρόκειται για ένα Μινωικό οικισμό που βρίσκεται στο βορειότερο άκρο της ανατολικής ακτής της Κρήτης και που άκμασε την Υστερομινωική περίοδο(1550-1220π.Χ.).Επίσης έχουν αποκαλυφθεί λείψανα από την Πρωτομινωική και από την Μεσομινωική εποχή κυρίως νεκροταφεία αλλά και

ερείπια πολλών κατοικιών. Η πόλη τότε ήταν πυκνοκατοικημένη και χωρίς τοίχοι και καταλάμβανε έκταση 50000 τ.μ. .

Μουσεία

Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου ιδρύθηκε το 1970 και είναι το δεύτερο σε σπουδαιότητα και μέγεθος Μουσείο της Κρήτης μετά του Ηρακλείου. Τα αρχαιολογικά ευρήματα του μουσείου προέρχονται από την ανατολική Κρήτη και καλύπτουν μεγάλο χρονικό διάστημα από τη νεολιθική μέχρι το

τέλος της ελληνορωμαϊκής περιόδου.

Από τις σημαντικότερες συλλογές του μουσείου είναι αυτή από την “νεκρόπολη” της Αγίας Φωτιάς. Εξίσου σημαντικές είναι η μεγάλη “πυξίδα”, το ιδιότυπο είδωλο από ασβεστόλιθο από το Σπήλαιο Πελεκητών της Ζάκρου όπως και το ανθρωπόμορφο σπονδικό αγγείο “η θεά της Μύρτου”.

Ακόμα στο μουσείο μπορείτε να δείτε παράδειγμα παιδικής ταφής σε πιθάρι και το μοναδικό ανθρώπινο κρανίο με χρυσό στεφάνι σε σχήμα φύλλων ελιάς που βρέθηκε κολλημένο επάνω του μαζί με ρωμαϊκό νόμισμα.

Λαογραφικό Μουσείο Αγίου Νικολάου

Το Λαογραφικό Μουσείο του Αγίου Νικολάου ιδρύθηκε το 1978 από την πολιτιστική Εταιρία ανατολικής Κρήτης και στεγάζεται στο ισόγειο του κτιρίου του Λιμεναρχείου που βρίσκεται δίπλα στη λίμνη “Βουλισμένη”.

Τα σημαντικότερα εκθέματα του μουσείου είναι ο αργαλιός και ο σοφάς δηλαδή η παραδοσιακή κρητική κρεβατοκάμαρα. Επίσης μπορείτε να δείτε τοπικές παραδοσιακές φορεσιές, υφαντά, χειροποίητα, εργαλεία, όπλα, σκεύη, δείγματα ξυλογλυπτικής, εικόνες με σκηνές θρησκευτικού περιεχομένου και πολλά αντικείμενα που αφορούν τον τρόπο ζωής των παραδοσιακών κρητικών.

Λαογραφικό Μουσείο Σητείας

Το Αρχαιολογικό μουσείο της Σητείας βρίσκεται εκτός του κέντρου της πόλης στο δρόμο προς Ιεράπετρα και άνοιξε τις πύλες του για το κοινό το 1984. Στο μουσείο ο επισκέπτης μπορεί να δει σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα από την ανατολική Κρήτη .

Τα σημαντικότερα εκθέματα είναι:

- Ένα Ελληνιστικό ειδώλιο τύπου «Ταναγραίας» από τον Ζαρόκαμπο.
- Ένας Ελληνιστικός μαλαμβαφής κάνθαρος με διακόσμηση από την Ελληνιστική πόλη του Ζαρόκαμπου.
- Δύο πήλινα πλακίδια με τις μορφές του Πλούτωνα και της Περσεφόνης που βρέθηκαν στην Σητεία.
- Μια πινακίδα Γραμμικής Γραφής Α', ίσως η σημαντικότερη από όσες εκτίθενται στο Μουσείο, από το «αρχαιοφυλάκειο» του ανακτόρου της Ζάκρου.
- Η βάση από επιτύμβιο ανάγλυφο με επιγραφή και στις δύο πλευρές με ονόματα των νεκρών (Λέων και ο γιος του Θένας) από την αρχαία πόλη Ίτανο.
- Ένας Υστερομινωικός πιθαμοφόρας από το Μινωικό ανάκτορο της Ζάκρου. Φέρει πανέμορφη γραμμική διακόσμηση.
- Ένας Γεωμετρικός αμοφορέας με ωραία διακόσμηση με ταινίες και ομόκεντρους κύκλους. Προέρχεται από το γεωμετρικό νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου.

Λαογραφικό Μουσείο Αγίου Νεάπολης

Στο κέντρο της πόλης της Νεάπολης βρίσκεται το Λαογραφικό μουσείο. Πρόκειται για ένα μουσείο που φιλοξενεί στις αίθουσες του όλο τον πολιτισμό και τη ιστορία του Μεράμπελου. Η αρχαιολογική συλλογή της Νεάπολης λειτουργεί σε μια ανακαινισμένη αίθουσα του πρώην Ορφανοτροφείου.

Πως προσφέρει ο γεωτουρισμός στην Κρήτη

Μπορεί ακόμα να συμβάλλει υπό ορισμένες προϋπόθεσης στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και στη διαφύλαξη και προώθηση της Γεωλογικής και Πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Ο Γεωτουρισμός εκτός από το ότι συμβάλει στην ανάδειξη και διαχείριση της Γεωλογικής Κληρονομιάς, προωθεί τα τοπικά προϊόντα ποιότητας που αποτελούν το βασικό στοιχείο για μια Πολιτική Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Υπαίθρου.

Για να αποτελέσει ο Γεωτουρισμός ένα ελκυστικό τουριστικό προϊόν θα πρέπει να μην περιορισθεί μόνο σε θεματικές διαδρομές του τύπου μονοπάτια, αλλά να προσφερθεί ως ένα ολοκληρωμένο πακέτο Γεωμορφολογικών Τοπίων, Υπηρεσιών και Προϊόντων Τοπικής Ταυτότητας, μέσα από ένα συντονισμό εργασιών, δραστηριοτήτων και διεπιστημονικών προσεγγίσεων.

Το ερώτημα το οποίο προκύπτει είναι ποια θα πρέπει να είναι η ταυτότητα και ποιες οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα προϊόντα ώστε να μπορούν να προωθηθούν μέσω του Γεωτουρισμού;

Κατά αρχή θα πρέπει να δημιουργηθεί ένας Γεωτουριστικός Οδηγός και να γίνει άμεσα η ένταξη των Γεωτόπων της περιοχής στους εθνικούς καταλόγους Γεωτόπων της Ελλάδος. Έπειτα να δημιουργηθεί ένας φορέας Τοπικού Συμφωνητικού Ποιότητας ο οποίος θα ασχοληθεί κυρίως με τα προϊόντα ποιότητας και τις υπηρεσίες των εμπλεκόμενων μελών.

Στην πράξη αυτό σημαίνει συστηματική μελέτη των συγκεκριμένων παραδοσιακών μας προϊόντων με απώτερο στόχο την προτυποποίηση τους. Οι μελέτες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν όλα τα τοπικά προϊόντα προσδιορίζοντας το χαρακτήρα του παραδοσιακού ώστε να βοηθήσουν αφ' ενός στη νομική κατοχύρωση της Ιδιοτυπίας και αφ' ετέρου να αποτελέσουν ένα οδηγό σε ενδιαφερόμενους για παραγωγή.

Επισημαίνεται η ανάγκη δημιουργίας φακέλων με έμφαση στη διατροφική σύνθεση και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία τονίζουν τη σημαντική θέση που πρέπει να έχουν στη Μεσογειακή διατροφή.

Μετά λοιπόν τον προσδιορισμό της ταυτότητα του παραδοσιακού προϊόντος, της διατροφικής του σύνθεσης, της τεχνικής παραγωγής και της παραδοσιακής περιοχής παραγωγής, πρέπει να εξασφαλίσουμε την συνέχιση

αυτής της παραγωγής και να εγγυηθούμε την ταυτότητα της με νομική κατοχύρωση.

Οι Αρχαίοι Έλληνες συνήθιζαν να ονομάζουν τα πιο γνωστά προϊόντα τους με το όνομα του τόπου παραγωγής ή καταγωγής.

Η ονομασία προέλευσης χρησιμοποιούνταν ευρύτατα την εποχή εκείνη. Έτσι λοιπόν η “ονομασία προέλευσης” είναι μια κληρονομιά και κάθε γενιά απολαμβάνει τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την κληρονομιά, έχει όμως και την υποχρέωση να τη μεταδώσει όπως την πήρε και ακόμη αν είναι δυνατόν να τη βελτιώσει για τις επόμενες γενιές.

Είναι φανερό ότι υπάρχει διάκριση μεταξύ:

1. της “ονομασίας προέλευσης” η οποία αναφέρεται σε μια περιοχή ή σε ένα συγκεκριμένο τόπο για να περιγράψει ένα γεωργικό προϊόν του οποίου η ποιότητα ή τα τυπικά χαρακτηριστικά οφείλονται σε παράγοντες της περιοχής (φυσικοί ή τεχνητοί) και η παραγωγή ή μεταποίηση γίνονται στην περιοχή. ΚΑΝ(Ε.Ο.Κ.) 2081/92 αρθ.2

και

2. της “εμπορικής ονομασίας” που απλά εγγυάται την παρουσία μερικών χαρακτηριστικών και τον υπεύθυνο τρόπο που αυτά έχουν επιλεγεί.

Δεν υπάρχει λοιπόν αντίθεση μεταξύ της “ονομασίας προέλευσης” και της “εμπορικής ονομασίας”.

Τα δύο αυτά στοιχεία είναι συμπληρωματικά και μπορούν να συνυπάρχουν προς αμοιβαίο όφελος. Βέβαια η “εμπορική ονομασία” έχει σχετικά μικρή διάρκεια ζωής, μπορεί να μεταπωληθεί, να μοιραστεί ή να επεκταθεί και κάποια μέρα να καλύψει τα προϊόντα μιας ομάδας εταιρειών σε αντίθεση με την “ονομασία προέλευσης” η οποία είναι μια εγγύηση διαρκείας, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το ίδιο προϊόν επί αιώνες και αποτελεί έτσι μια οικονομική εγγύηση για τους κατοίκους μιας περιοχής μικρής ή μεγάλης, προσφέροντας στον τόπο πολλά πλεονεκτήματα, τα οποία εναπόκειται στον πληθυσμό που κατοικεί εκεί να τα κρατήσει και να τα αναπτύξει.

Στην πράξη όλα αυτά σημαίνουν μια φροντίδα για την προστασία του κοινού συμφέροντος. Είναι δηλαδή καθήκον του καθενός να διαφυλάξει κάτι που ανήκει σε όλους και από το οποίο ο καθένας ωφελείται. Και αυτό γιατί η “ονομασία προέλευσης” αποτελεί στόχο των ανταγωνιστών, που είναι πάντα έτοιμοι να αρπάξουν ένα προϊόν και να κάνουν απομιμήσεις.

Η “τέλεια” Μορφολογία της Κρήτης

Η Κρήτη είναι από τα πιο φημισμένα και όμορφα νησιά της γης. Είναι το μεγαλύτερο της Ελλάδας με έκταση 8.258 τετ. χλμ. και το πέμπτο μεγαλύτερο της Μεσογείου μετά τη Σικελία, τη Σαρδηνία, την Κορσική και την Κύπρο. Έχει επίμηκες σχήμα με μήκος 260 χλμ., μέγιστο πλάτος 60 χλμ. και ελάχιστο πλάτος 12 χλμ, απέχει 100 χλμ. από την Πελοπόννησο, 175 από την Τουρκία και 300 από την Αφρική.

Στο νησί δεσπόζουν τρία μεγάλα ορεινά συγκροτήματα (Λευκά Όρη, Ψηλορείτης, και Δίκητη που πλησιάζουν τα 2.500μ. ύψος). Η μορφολογία του νησιού χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία με ευδιάκριτες μορφολογικές ζώνες: Τις ορεινές με υψόμετρο από 400 μ. και πάνω, τις ημιορεινές μεταξύ 400 μ. και 200 μ. και τις χαμηλές πεδινές με υψόμετρο μικρότερο των 200μ. και μέχρι την θάλασσα.

Τα βόρεια παράλια του νησιού βρέχονται από το Κρητικό Πέλαγος, τα νότια από το Λιβυκό, τα ανατολικά από το Καρπάθιο και τα δυτικά από το Μυρτώο.

Η Κρήτη βρίσκεται πάνω σε σεισμική ζώνη και ειδικότερα στον χώρο όπου η αφρικανική τεκτονική πλάκα εισέρχεται κάτω από την ευρασιατική.

Στην ευρύτερη περιοχή της Κρήτης δύο κατηγορίες σεισμών λαμβάνουν χώρα. Οι σεισμοί ενδιάμεσου βάθους (βάθος εστίας μεγαλύτερο των 60 χλμ. και μικρότερο των 180 χλμ.) και τοποθετούνται στο θαλάσσιο χώρο βόρεια του νησιού και οι επιφανειακοί σεισμοί (βάθος εστίας μικρότερο των 60χλμ.) που τα επίκεντρά τους τοποθετούνται πάνω στο νησί ή στο νότιο γειτονικό θαλάσσιο χώρο. Ο μεγαλύτερος σεισμός του αιώνα μας που έγινε το 1903 στα Κύθηρα ΒΔ και σε μικρή απόσταση από την Κρήτη, είχε μέγεθος 8,0 βαθμούς της κλίμακας Ρίχτερ.

Πριν από περίπου 200 εκατομμύρια χρόνια η αφρικανική πλάκα άρχισε να κινείται βόρεια προς την Ευρώπη και να γλιστράει κάτω από την ευρασιατική, η οποία φτάνει μέχρι τη νότια Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν οι βαθιές τάφροι Πιλινίου και Στραβώνος και οι οροσειρές Δειναρίδες (Σερβία και Πίνδος) και Ελληγνίδες (Πελοπόννησος, Κρήτη και Ρόδος). Την ίδια εποχή, το Αιγαίο Πέλαγος άρχισε να επεκτείνεται με σχετικά ταχύ ρυθμό. Αυτή η κίνηση έσπρωχνε την Πελοπόννησο νοτιοδυτικά και την Κρήτη νότια. Η ευρασιατική πλάκα γλιστρούσε πάνω από την αφρικανική, με αποτέλεσμα να ανυψώνεται περισσότερο. Αυτές οι κινήσεις συνεχίζονται ακόμα και σήμερα καθώς η αφρικανική πλάκα κινείται βόρεια κατά 1,5 εκατοστό τον χρόνο, ενώ η ευρασιατική νοτιοδυτικά κατά 2,9 εκατοστά τον χρόνο. Έτσι η Κρήτη μεταβάλλεται ακόμα και σήμερα, καθώς η βόρεια πλευρά βυθίζεται σταδιακά, ενώ αντίθετα η νότια ανυψώνεται. Αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών είναι τμήματα του αρχαιολογικού χώρου στη Ζάκρο στην ανατολική Κρήτη να βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, ενώ αντίθετα στον νότο διακρίνεται η παλιά στάθμη του νερού περίπου 8 μέτρα πάνω από τη σημερινή.

Καθώς η αφρικανική πλάκα αναγκάζεται να κατέβει σε μεγαλύτερο βάθος προς το κέντρο της γης, συναντά υψηλότερες θερμοκρασίες και αρχίζει να λιώνει. Αυτό δημιουργεί εκρηκτικές καταστάσεις μερικές εκατοντάδες χιλιόμετρα βόρεια της Κρήτης, όπου υπάρχουν αρκετά ηφαίστεια σε νάρκη. Το πιο γνωστό είναι αυτό της Σαντορίνης που εξερράγη πριν από 3.500 χρόνια. Η έκρηξη, όπως γνωρίζουμε, είχε σημαντικές συνέπειες για την Κρήτη. Εκτιμάται ότι το παλιροϊκό κύμα έφτασε τα 10 μέτρα ύψος και σάρωσε τις βόρειες ακτές του νησιού, ενώ η σεισμική δόνηση προξένησε μεγάλες καταστροφές σε όλο το νησί.

Υπολογίζεται ότι πριν από 1-3 εκατομμύρια χρόνια η Κρήτη πήρε περίπου το σημερινό της σχήμα και διαμορφώθηκαν τα βουνά της. Όλες αυτές οι γεωλογικές μεταβολές κι οι εναλλαγές των κλιματολογικών συνθηκών επηρέασαν φυσικά τη ζωή στο νησί. Πολλά από τα μεγάλα θηλαστικά όπως ο *Elephas antiquus*, ο νάνος *Elephas creticus*, ιπποπόταμοι, ρινόκεροι, άγριες αγελάδες, ελάφια και βίσονες, που αρχικά ζούσαν στο νησί εξαφανίστηκαν. Μόνο τα αγρίμια διατηρήθηκαν από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα. Οι πρώτοι κάτοικοι, οργανωμένοι σε μικρές ομάδες βρίσκονται στο νησί ήδη στα 6000-5000 π.Χ. περίπου.

Την εποχή εκείνη η Κρήτη φαίνεται πως ήταν ένα νησί κατάφυτο από δέντρα και πυκνά δάση. Τα δάση αυτά διατηρήθηκαν ως ένα βαθμό και στα

κατοπινά χρόνια, αφού σύμφωνα με μαρτυρίες στη Μινωική εποχή η Κρήτη έκανε εξαγωγή κυπαρισσόξυλου σε όλες τις γύρω χώρες. Στα Ομηρικά χρόνια ο Ψηλορείτης ήταν ολοσκέπαστος από απέραντα δάση, στα οποία οφείλει και την ονομασία του στην αρχαιότητα – Ίδη από τη δωρική λέξη Ίδα, που σημαίνει δέντρα για ξύλευση, δάσος, δασωμένο βουνό. Σήμερα από τα αρχαία δάση ελάχιστα διατηρούνται. Η καταστροφή των δασών και η αποψίλωση των βουνών οφείλεται κυρίως στις καταστροφές που προκάλεσαν στο νησί οι διάφοροι επιδρομείς με αποκορύφωμα αυτές των Βενετών και των Τούρκων. Η έλλειψη εξάλλου νερών και ποταμών και η κτηνοτροφία συντελούν ώστε τα δάση να καλύπτουν λιγότερο από το 1/10 της επιφάνειας του εδάφους και να κυριαρχούν οι φρυγανότοποι.

Πως προσφέρει ο θαλάσσιος τουρισμός στην Κρήτη

ΠΑΡΑΛΙΕΣ

Ένας απ' τους πιο σημαντικούς τουριστικούς πόρους της Κρήτης είναι οι παραλίες της. Παραλίες στην Κρήτη υπάρχουν πολλές και θαυμάσιες, τόσο οργανωμένες όσο και απομακρυσμένες και ερημικές. Μπορεί οι ερημικές παραλίες να μην προσφέρουν κάποιες ανέσεις, σίγουρα όμως προσφέρουν έλλειψη πολυκοσμίας, πιο "παρθένο" περιβάλλον και αυτή την πολυπόθητη αίσθηση ηρεμίας και απομόνωσης στη φύση.

Οι ακτές της Κρήτης είναι πολυσχιδείς, με μικρούς και μεγάλους όρμους. Το συνολικό μήκος των ακτών της Κρήτης είναι 1.046 km περίπου.

Η θάλασσα στην Κρήτη είναι ζεστή το καλοκαίρι και το μπάνιο είναι πάντα ευχάριστο. Η θερμοκρασία της θάλασσας τον Μάιο είναι 20 βαθμοί, ανεβαίνει σταδιακά μέχρι τους 26-27 βαθμούς τον Ιούλιο και σιγά-σιγά πέφτει στους 20 βαθμούς τον Νοέμβριο. Ακόμα και το χειμώνα η θερμοκρασία της θάλασσας δεν πέφτει κάτω από τους 17 βαθμούς, οπότε τα θαλασσινά μπάνια στην Κρήτη είναι δυνατά όλο το χρόνο.

Παραλίες Νομού Χανίων

Παραλία Πλατανιάς – Αγία Μαρίνα- Χρυσή Ακτή

Πρόκειται για βόρειες αμμώδεις παραλίες κοντά στη πόλη των Χανίων προς Κίσσα-

μο. Οι παραπάνω παραλίες δεν προτείνονται τόσο για τη φυσική τους ομορφιά αλλά για το πλήθος κόσμου που συρρέει σ' αυτές. Είναι παραλίες οργανωμένες όπου μπορείτε να κάνετε θαλάσσια σπορ αλλά και να διασκεδάσετε στα πολλά beach bars της περιοχής.

Αγία Μαρίνα

Απέναντι από τη παραλία του Πλατανιά υπάρχει το νησάκι των Αγίων Θεοδώρων όπου αποτελεί Εθνικό δρυμό αφού εκεί ζει το γνωστό αίγαγρο ή αλλιώς κρί-κρί.

Παραλία Μπάλος- Γραμβούσα

Η παραλία του Μπάλου βρίσκεται στη βορειοδυτική γωνία της Κρήτης. Είναι μια καταπληκτική παραλία με ψιλή λευκή και κόκκινη άμμο ενώ σε κάποιο σημείο σχηματίζει μια μικρή λιμνοθάλασσα. Απέναντι από το Μπάλο βρίσκονται δυο νησάκια, η ήμερη και η άγρια Γραμβούσα. Η άγρια Γραμβούσα είναι μικρή και βραχώδης. Η ήμερη είναι αρκετά μεγαλύτερη και εκεί είναι χτισμένο ένα βενετσιάνικο κάστρο.

Μπάλος

Η σωστή οργάνωση των Βενετών έκαναν το κάστρο αυτό ένα εξαιρετικό φρούριο, το οποίο οι Τούρκοι κατάφεραν να κυριεύσουν μόνο δωροδοκώντας το Βενετό φρούραρχο. Για να επισκεφθείτε την ήμερη Γραμβούσα και το Μπάλο μπορείτε να πάρετε καραβάκια από το λιμάνι του Καστελιού.

Παραλία Φαλάσαρνα

Η παραλία στα Φαλάσαρνα βρίσκεται στο δυτικό άκρο της Κρήτης και απέχει 17 χιλιόμετρα από τον Κίσαμο. Πρόκειται για μια αμμόδες παραλία με ψιλή λευκή και κόκκινη

άμμο. Τα κρυστάλλινα νερά της είναι ο λόγος που έχει βραβευθεί ως η καλύτερη παραλία της Ελλάδας.

Παραλία Γεωργιούπολη

Η παραλία της Γεωργιούπολης βρίσκεται 24 χιλιόμετρα από το Ρέθυμνο. Πρόκειται για μια βόρεια αμμώδη παραλία μήκους 10km. Είναι μια οργανωμένη παραλία με δυνατότητα ενοικίασης θαλάσσιων σπορ όπως και ομπρελών. Κατά μήκος της παραλίας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία στα οποία υπάρχουν διαθέσιμες κλίνες όλων των κατηγοριών.

Παραλία Καλαθάς- Σταυρός- Μαράθι

Στο Ακρωτήριο Χανίων υπάρχουν τρεις πολύ όμορφες παραλίες ο Καλαθάς, ο Σταυρός και το Μαράθι. Η παραλία του Καλαθά έχει πεντακάθαρα νερά και χαρακτηριστικό της παραλίας είναι ένα μικρό νησάκι που βρίσκεται σε πολύ μικρή απόσταση.

Καλαθάς

Η παραλία του Σταυρού έχει πολύ καθαρά νερά και είναι γνωστή λόγω της επιτυχημένης ταινίας ο Ζορμπάς. Το Μαράθι είναι μια καταπληκτική οργανωμένη παραλία με δυνατότητα ενοικίασης θαλάσσιων σπορ. Επίσης σε κοντινή απόσταση από την παραλία υπάρχουν ταβέρνες με παραδοσιακά εδέσματα.

Λίμνη Κουρνά

Η λίμνη Κουρνά είναι η μοναδική λίμνη γλυκού νερού που υπάρχει στην Κρήτη. Η λίμνη Κουρνά στην αρχαιότητα ήταν γνωστή με το όνομα Κορησία, αλλά αργότερα πήρε το σημερινό όνομά της από την αραβική λέξη για τη λίμνη.

Βρίσκεται σε μια πολύ όμορφη τοποθεσία, σε ένα κοίλωμα ανάμεσα σε λόφους, περίπου 4χλμ μακριά από τη Γεωργιούπολη στο νομό Χανίων (δυτική Κρήτη).

Η λίμνη Κουρνά είναι σχετικά μικρή με μέγιστο μήκος 1087 μέτρα και μέγιστο πλάτος 880 μέτρα. Καλύπτει έκταση 579 στρεμμάτων και είναι γενικά ρηχή με 22,5 μέτρα μέγιστο βάθος, ενώ βρίσκεται 20 μέτρα περίπου ψηλότερα από τη θάλασσα.

Η λίμνη Κουρνά είναι ιδανικός προορισμός για έναν απογευματινό περπάτο, ή μια κοντινή εκδρομή μέσα στην ημέρα. Πολλοί την προτιμούν και για ένα απογευματινό πικνίκ. Το τοπίο είναι χαλαρωτικό και όμορφο, είτε θέλετε να περπατήσετε στη φύση, είτε να κάνετε μπάνιο ή ποδήλατο στη λίμνη.

Στην λίμνη Κουρνά υπάρχουν δυο πηγές στη Νότιο-Ανατολική όχθη, από τις οποίες η μια είναι ορατή στο τέλος του καλοκαιριού, το Μάτι ή Αμάτι, όπως την αποκαλούν οι ντόπιοι. Η λίμνη τροφοδοτείται από τα νερά που κατεβάζουν τα γειτονικά βουνά και οι λόφοι, που τα πετρώματα της περιοχής διακόπτουν την υπόγεια ροή τους και δεν τους επιτρέπουν να συνεχίσουν την πορεία τους μέχρι τη θάλασσα.

Παραλία Ελαφονήσι

Αν έρθετε για διακοπές στην Κρήτη, το Ελαφονήσι είναι ένα από τα ονόματα που θα ακούσετε σίγουρα. Το Ελαφονήσι είναι ένα μικρό νησάκι με λευκή άμμο, που το χωρίζει από τη στεριά μια λιμνοθάλασσα με βάθος 1 μέτρο το πολύ.

Ελαφονήσι σημαίνει νησί των ελαφιών, αλλά δεν θα δείτε κανένα ελάφι να περπατάει πάνω στο νησί ή στη γύρω περιοχή. Απέχει 75 χιλιόμετρα από τα Χανιά και θα χρειαστείτε περίπου 1,5 ώρα για να φτάσετε εδώ,

Στον δρόμο θα συναντήσετε το μοναστήρι της Χρυσοσκαλίτισσας που ξεχωρίζει από μακριά όντας κατάλευκο και κτισμένο ψηλά πάνω σε ένα μεγάλο βράχο. Ανηφορίστε για ένα ευλαβικό προσκύνημα στο ιστορικό αυτό μοναστήρι και αναζητήστε το χρυσό σκαλοπάτι, που όπως λέει ο μύθος, μόνο οι πραγματικά πιστοί το βλέπουν.

Το Ελαφονήσι βρίσκεται 5 χιλιόμετρα μετά από την Χρυσοσκαλίτισσα, και φτάνοντας εδώ θα αντικρύσετε μια μεγάλη γυμνή έκταση που έχει δια-

μορφωθεί σαν χώρος στάθμευσης, λίγους σκονισμένους κέδρους και τα υπέροχα χρώματα της λιμνοθάλασσας.

Η παραλία απέχει λιγότερο από 200 μέτρα από το νησάκι και μπορείτε άνετα να περπατήσετε στα ζεστά, αβαθή νερά. Φτάνοντας στο νησί θα ανακαλύψετε πολλές μικρές παραλίες στην νότια ακτή του.

Η άμμος στο Ελαφονήσι είναι λευκή, αλλά σε πολλά σημεία έχει μια ροζ απόχρωση από τα χιλιάδες σπασμένα κοχύλια που περιέχει. Τα νερά είναι διάφανα και με το γαλαζοπράσινο χρώμα τους θα σας θυμίσουν εξωτικό παράδεισο.

Παραλία Σούγια

Η παραλία στη Σούγια βρίσκεται μεταξύ Παλαιόχωρας και Αγίας Ρουμέλης. Είναι μια πανέμορφη παραλία με ψιλό βότσαλο και με κρυστάλλινα γαλανά νερά όπως επίσης η παραλία είναι κατάφυτη από δέντρα που προσφέρουν σκιά στους λουόμενους. Τέλος στο χωριό της Σούγιας υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και πολλές παραδοσιακές ταβέρνες.

Παραλία Κολυμπάρι

Το Κολυμπάρι είναι μια βόρεια εκπληκτική παραλία περίπου 45 λεπτά από τη πόλη των Χανίων. Η παραλία με τα κρυστάλλινα ρηγά νερά της και την ψιλή χρυσαφένια άμμο προσφέρει στο λουόμενο μοναδικές στιγμές απόλαυσης και ηρεμίας. Για τη διαμονή σας κατά το μήκος της υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία και αρκετές παραδοσιακές ταβέρνες.

Παραλία Φραγκοκάστελο

Η παραλία Φραγκοκάστελο βρίσκεται 80 χιλιόμετρα νότια από τα Χανιά και 77 χιλιόμετρα περίπου νοτιοανατολικά από το Ρέθυμνο. Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία με άσπρη άμμο στη νότια ακτή της Κρήτης πολύ καλά οργανωμένη (ξαπλώστρες, ομπρέλες) και με πολύ ρηχά νερά ιδανική για οικογένειες με παιδιά. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία στη γύρω περιοχή και αρκετές ταβέρνες με παραδοσιακά εδέσματα.

Παραλίες Νομού Ρεθύμνου

Παραλία Γεροπόταμος

Η παραλία του Γεροπόταμου βρίσκεται 15 χιλιόμετρα από τη πόλη του Ρεθύμνου και είναι από τις ωραιότερες στο βόρειο μέρος του νομού. Στη παραλία υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης ομπρελών και εστιατόριο σε κοντινή απόσταση. Όσο για τη διαμονή σας υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία σε κοντινή απόσταση.

Παραλία Επισκοπή- Πετρές

Οι παραλίες της Επισκοπής και του Πετρέ απέχουν 15 χιλιόμετρα από το Ρέθυμνο προς Χανιά και βρίσκονται στο βόρειο μέρος της Κρήτης. Πρόκειται για μεγάλες οργανωμένες παραλίες με καθαρά νερά και με ψιλή άμμο. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία σε κοντινή απόσταση από τη παραλία όπως και αρκετές ταβέρνες κατά το μήκος της.

Παραλία Πάνορμο

Το Πάνορμο είναι ένα χωριό με σημαντική τουριστική ανάπτυξη. Η παραλία του Πανόρμου βρίσκεται στο βόρειο μέρος του νησιού 25 λεπτά από το Ρέθυμνο προς Ηράκλειο και είναι μια ωραία οργανωμένη παραλία

με ψιλή καφέ άμμο. Υπάρχουν αρκετές ξενοδοχειακές μονάδες κοντά στη παραλία όπως και πολλές παραδοσιακές ταβέρνες.

Παραλία Μπαλί

Μόνο περίπου 28 χιλιόμετρα ανατολικά του Ρεθύμνου, αυτό το ψαράδικο χωριό, που έχει μετατραπεί σε παραθαλάσσιο θέρετρο, έχει ένδοξο παρελθόν. Οι Βενετσιάνοι το ονόμαζαν Ατάλη, από το αρχαίο του όνομα που ήταν Αστάλη. Υπάρχει και η Μονή Ατάλης εκεί κοντά, που διατηρεί τη μεσαιωνική ονομασία του τόπου. Είναι κτισμένο σε μία υπερυψωμένη μικρή χερσόνησο, έτσι έχει θέα στον όρμο και τη θάλασσα. Με ένα μικρό λιμανάκι, καφενεία, εστιατόρια, σνακ μπαρ, με καλά καταλύματα και τρεις παραλίες σε τρεις μικρούς κολπίσκους, προσφέρει πολύ καλό περιβάλλον για τις διακοπές σας, αν και οι παλιοί επισκέπτες του επιμένουν πως, παλιότερα, ήταν πιο γραφικό. Το κατακαλόκαιρο υπάρχει δυνατότητα να κάνετε εκδρομή στο Ρέθυμνο με θαλάσσιο ταξί. Φυσικά, μπορούμε να κάνουμε και εκδρομές στα βουνά στα νότια, που μία τους πρέπει να είναι η επίσκεψη στο Ίδιον Άντρον, τη σπηλιά που, κατά τη Μυθολογία, γεννήθηκε ο Δίας, κυνηγημένος από τον πατέρα του, τον Κρόνο. Κατά το μύθο, το βουνό που βρίσκεται νότια από το Μπαλί, είναι το βουνό που ο Δίας, ως ανταπόδοση για την προστασία που έλαβε, χάρισε στους Κρητικούς τον μηχανικό γίγαντα Τάλω, για να φρουρεί το νησί από τους εισβολείς.

Ας μην ξεχάσουμε να αναφέρουμε πως στην ίδια ορεινή περιοχή είναι και τα Ανώγεια, γνωστά όχι μόνο από τον... Λουδοβίκο τους, αλλά και από τις γιορτές λόγου και τέχνης, κάθε καλοκαίρι, όπως, βέβαια, και για την παραδοσιακή ομορφιά τους

Παραλίες Δαμνόνι-Αμμούδι

Το Δαμνόνι και το Αμμούδι είναι δύο φανταστικές παραλίες και βρίσκονται 30 λεπτά νότια του νομού Ρεθύμνου. Πρόκειται για οργανωμένες παραλίες από ψιλό βότσαλο και γνωστές για τα καθαρά και παγωμένα νερά τους.

Επίσης υπάρχει δυνατότητα για μαθήματα οργανωμένων καταδύσεων. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία στη γύρω περιοχή όπως και πολλές παραδοσιακές ταβέρνες.

Παραλίες Πλακίας-Σουδας

Η παραλία της Σούδας φημίζεται για τα καθαρά νερά της και είναι ιδανική για ξεκούραση και χαλάρωση για αυτό την επισκέπτονται πολλοί ντόπιοι. Η παραλία του Πλακιά είναι μια αρκετά οργανωμένη παραλία ώστε υπάρχει δυνατότητα για ενοικίαση θαλάσσιων σπορ (ξαπλώστρες, ομπρέλες κτλ).

Οι δύο αυτές αμμώδεις παραλίες βρίσκονται στο νότιο μέρος του νομού Ρεθύμνου 35 χιλιόμετρα από τη πόλη και προσφέρουν στον επισκέπτη όλες τις ανέσεις όπως άνετη διαμονή και καλό φαγητό στις γύρω ταβέρνες.

Παραλία Πρέβελη

Η παραλία Πρέβελη, ή ο Φοίνικας όπως λέγεται επισήμως, βρίσκεται στη Νότια ακτή της Κρήτης, περίπου 40 χιλιόμετρα Νότια από το Ρέθυμνο. Είναι μια μοναδική αμμουδερή παραλία, πανέμορφη, με ένα μικρό δάσος από φοίνικες που την κάνουν να μοιάζει εξωτική. Στο σημείο αυτό, στην παραλία, βρίσκονται και

οι εκβολές του ποταμού Κουρταλιώτη, ο οποίος έχει αρκετό νερό, ακόμα και το καλοκαίρι. Σχηματίζει μια μικρή λιμνοθάλασσα πριν χυθεί στη θάλασσα. Έτσι ο επισκέπτης που θα διαλέξει αυτήν την παραλία για μπάνιο, έχει την μοναδική ευκαιρία να κολυμπήσει είτε στα αλμυρά νερά της θάλασσας, είτε στα γλυκά της λιμνοθάλασσας και του ποταμού! Επίσης φανταστική εμπειρία για τον επισκέπτη είναι το να περπατήσει και να ανέβει τον ποταμό. Οι φοίνικες στις όχθες του ποταμού προσφέρουν πλούσια σκιά και το έδαφος είναι ομαλό και με άμμο. Κάποιες στιγμές θα μπορούσε κανείς να πιστέψει ότι βρίσκεται σε μια αφρικανική όαση.

Παραλία Ακούμια – Τριόπετρα

Πρόκειται για μια εκπληκτική ήσυχη παραλία από άμμο και βότσαλο όπου είναι ιδανική για ξεκούραση και ηρεμία. Βρίσκεται νότια του νομού Ρεθύμνου 42 χιλιόμετρα από τη πόλη. Υπάρχει οργάνωση στη παραλία με

ξαπλώστρες και ομπρέλες όπως και δύο ταβέρνες δίπλα από τη παραλία. Για τη διαμονή σας υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια σε κοντινή απόσταση.

Παραλία Άγιος Παύλος

Η παραλία του Άγιου Παύλου είναι νότια του νομού Ρεθύμνου μια από τις πιο όμορφες στα νότια του νομού. Είναι από ψιλό βότσαλο ιδανική για ηρεμία και όταν έχει αέρα προσφέρεται για μπάνιο επειδή είναι μέσα σε κόλπο. Επίσης υπάρ-

χουν ξενοδοχεία και ταβέρνες δίπλα από τη παραλία.

Παραλία Σχοινάρια

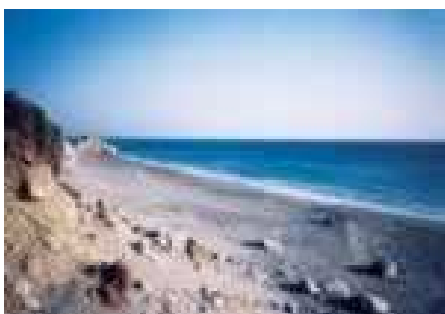
Πρόκειται για μία καταπληκτική αμμώδες παραλία στα νότια του νομού Ρεθύμνου ιδανική για ξεκούραση και ηρεμία. Υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης ξαπλώστρων, ομπρελών και για τη διαμονή σας θα βρείτε πολλά ξενοδοχεία στη γύρω περιοχή.

Παραλία Αγία Γαλήνη

Το θέρετρο της Αγία Γαλήνης βρίσκεται 58 χιλιόμετρα νότια του νομού Ρεθύμνου. Η Αγία Γαλήνη διαθέτει δύο θαυμάσιες παραλίες που είναι πλήρως οργανωμένες από θαλάσσια σπορ και κατάδυση. Ενδείκνυται για διήμερο απο-

λαμβάνοντας τη νυχτερινή ζωή και το καλό φαγητό.

Παραλία Λίγκρες

Πρόκειται για μια παραλία που προσφέρεται για ξεκούραση και ηρεμία αφού την επισκέπτονται οι ντόπιοι τα σαββατοκύριακα για χαλάρωση. Είναι αμμώδες παραλία με απότομα βαθιά νερά. Υπάρχουν ταβέρνες και δωμάτια για ενοικίαση δίπλα από τη παραλία.

Παραλία Ροδάκινο

Η παραλία του Κόρακα στο Ροδάκινο βρίσκεται 50 χιλιόμετρα νότια του νομού Ρεθύμνου. Είναι μια ήσυχη παραλία για ώρες χαλάρωσης με δυνατότητα ενοικίασης ξαπλώστρων - ομπρελών. Σε κοντινή απόσταση υπάρχουν

παραδοσιακές ταβέρνες αλλά και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Παραλίες Νομού Ηρακλείου

Βόρειες παραλίες:

Παραλία Αγία Πελαγία

Το παραθαλάσσιο χωριό της Αγίας Πελαγίας βρίσκεται στο βόρειο μέρος της Κρήτης 20 χιλιόμετρα βορειοδυτικά από τη πόλη του Ηρακλείου. Η μεγάλη σε μήκος πεντακάθαρα παραλία του με τη χρυσή άμμο προσ-

φέρει στιγμές ανέσεων και χαλάρωσης αφού προστατεύεται από τους ανέμους. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία στο χωριό όπως και πολλές παραδοσιακές ταβέρνες.

Παραλία Αμνισός

Η παραλία Αμνισός βρίσκεται 5 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο και είναι μια καλά οργανωμένη παραλία με λεπτή και χρυσή άμμο. Κοντά στη παραλία υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης ξενοδοχείων όπως αρκετές ταβέρνες και μπαρ.

Παραλία Καρτερός

Η παραλία του Καρτερού βρίσκεται 7 χιλιόμετρα ανατολικά από το Ηράκλειο όπου πρόκειται για μια αρκετά οργανωμένη και πολύ μεγάλη σε μήκος παραλία. Δίπλα από τη παραλία υπάρχουν beach bars cafes και πολλές παραδοσιακές ταβέρνες.

Παραλία Παλαιόκαστρο

Πρόκειται για μια βόρεια παραλία 10 χιλιόμετρα δυτικά του Ηρακλείου. Είναι αρκετά οργανωμένη και υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης θαλάσσιων σπορ. Η παραλία του Παλαιόκαστρου μένει ανεπηρέαστη από τους

βόρειους ανέμους και γι αυτό είναι ιδανική για κολύμπι και ψαροντούφεκο.

Για τη διαμονή σας υπάρχουν κάποια ξενοδοχεία κοντά όπως και για φαγητό λίγα παραθαλάσσια εστιατόρια.

Παραλία Αμμουδάρα

Η παραλία της Αμμουδάρας βρίσκεται 5 χιλιόμετρα δυτικά από τη πόλη του Ηρακλείου. Είναι μια μεγάλη και αμμουδερή παραλία πολύ καλά οργανωμένη με πολλές ευκολίες όπως ενοικίαση θαλάσσιων σπορ(ξαπλώστρες, ομπρέλες, ναυαγοσώστες).Επίσης δυτικά της παραλίας υπάρχει σχολή γουιντσέρφινγκ, kite όπου παραδίδονται μαθήματα για όσους ενδιαφέρονται. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλές ξενοδοχειακές μονάδες όπως και αρκετές ταβέρνες.

Παραλία Λυγαριάς

Η αμμουδερή παραλία της Λυγαριάς βρίσκεται 16 χιλιόμετρα βορειοδυτικά από το Ηράκλειο και είναι μια παραλία που δεν επηρεάζεται από τους ισχυρούς ανέμους.Σχετικά καλά οργανωμένη παραλία, αλλά επειδή βρίσκεται σχεδόν κολλητά με την Αγία Πελαγία προσφέρει στον κολυμβητή την σχετική ησυχία μιας ωραίας αμμουδερής παραλίας με λιγότερο κόσμο από την Αγία Πελαγία, σε συνδυασμό με τις κοντινές διευκολύνσεις για φαγητό και διαμονή.

Παραλία Φόδελε

Η παραλία του Φόδελε βρίσκεται 3 χιλιόμετρα από το χωριό Φόδελε στο 23ο χιλιόμετρο της νέας εθνικής οδού Ηρακλείου- Ρεθύμνου. Πρόκειται για μια οργανωμένη αμμουδερή παραλία που καλύπτει τις ανάγκες των επισκεπτών με άνετη διαμονή, φαγητό αλλά και με ευκολίες για κολύμπι και θαλάσσια σπορ.

Παραλία Χάνι Κοκκίνη

Πρόκειται για μια μεγάλη αμμουδερή παραλία 12 χιλιόμετρα ανατολικά από τη πόλη του Ηρακλείου όπου είναι εκτεθειμένη στους βόρειους ανέμους. Είναι αρκετά οργανωμένη και ο επισκέπτης έχει ευκολίες για κολύμπι, θαλάσσια σπορ,

ξαπλώστρες, beach bars κλπ. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία σε κοντινή απόσταση όπως και αρκετές ταβέρνες.

Παραλία Γούβες

Η αμμουδερή παραλία στις Γούβες βρίσκεται 18 χιλιόμετρα Ανατολικά από τη πόλη του Ηρακλείου. Πρόκειται για μια καλά οργανωμένη παραλία με ευκολίες για κολύμπι και δυνατότητα ενοικίασης θαλάσσια σπορ. Σε κοντινή απόσταση

υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία, ταβέρνες και ένα σύγχρονο κάμπινγκ.

Παραλία Χερσόνησος – Λιμανάκια

Η Χερσόνησος βρίσκεται 26 χιλιόμετρα ανατολικά από το Ηράκλειο, ανάμεσα στον Ανισαρά και τη Σταλίδα.

Η Χερσόνησος αναπτύχθηκε λόγω του τουρισμού και μέσα σε λίγες δεκαετίες εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο τουριστικό θέρετρο στην Κρήτη.

Η Χερσόνησος έχει περίπου 3000 μόνιμους κατοίκους (2981 στην απογραφή του 2001), αλλά ο αριθμός αυτός πολλαπλασιάζεται κάθε καλοκαίρι με τους χιλιάδες εργαζόμενους εποχιακά στον τουρισμό, και φυσικά με τους εκατοντάδες χιλιάδες τουρίστες που περνούν τις διακοπές τους στη Χερσόνησο.

Η Χερσόνησος επίσημα ονομάζεται Λιμένας Χερσονήσου γιατί κάποτε ήταν το λιμάνι του χωριού [Ανω Χερσόνησος](#), αυτό που σήμερα αποκαλούμε Παλιά Χερσόνησος. Η Ανω Χερσόνησος βρίσκεται 2 χιλιόμετρα νότια από

την παραλιακή Χερσόνησο, που ουσιαστικά αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του 1960 και μετά λόγω του τουρισμού. Μέχρι τότε ήταν μονάχα ένας μικρός οικισμός με ένα υποτυπώδες λιμάνι, απ' όπου μεταφέρονταν τα αγροτικά προϊόντα της περιοχής.

Η Χερσόνησος είναι ιδανική για...

Αν κάποιος προσπαθήσουν να σας πουλήσουν διακοπές στη Χερσόνησο λέγοντας σας ότι είναι μια μικρή γραφική πόλη στην Κρήτη, μην τους πιστέψετε γιατί απλούστατα σας λένε ψέματα.

Χερσόνησος σημαίνει διασκέδαση και μαζικός τουρισμός, όμορφες και πολυσύχναστες παραλίες, μια μοντέρνα πόλη με δεκάδες καταστήματα με τουριστικά είδη, ρούχα και κοσμήματα, εστιατόρια με κάθε λογής κουζίνα, καφετέριες, μπαράκια και κλαμπ για κάθε γούστο.

Χερσόνησος επίσης σημαίνει συνεδριακός τουρισμός στα μεγάλα πολυτελή ξενοδοχεία της περιοχής, το μοναδικό γήπεδο γκολφ στην Κρήτη και all inclusive διακοπές για τουρίστες κάθε ηλικίας που καλύπτουν τις περισσότερες ανάγκες τους για διασκέδαση μέσα στο ξενοδοχείο τους και σπάνια το εγκαταλείπουν για να γνωρίσουν καλύτερα τις ομορφιές της Κρήτης. Είναι κρίμα πάντως, γιατί η Χερσόνησος έχει ιδανική θέση στην Κρήτη για να ταξιδέψετε εύκολα σε ολόκληρο το νησί, είτε με ενοικιαζόμενο αυτοκίνητο είτε με λεωφορείο.

Όσοι ταξιδεύουν με τα παιδιά τους, στη Χερσόνησο θα βρουν πολλούς τρόπους για να τα κάνουν χαρούμενα περνώντας μια μέρα στα 2 waterpark της Χερσονήσου, με μια επίσκεψη στο ενυδρείο της Χερσονήσου ή στο μεγάλο ενυδρείο "Θαλασσόκοσμος" στις Γούρνες, κάνοντας μια βόλτα με το "χαρούμενο τρενάκι" (happy train) ή αφήνοντας τα να διασκεδάσουν στους παιδό-

τοπους που διαθέτουν αρκετά εστιατόρια. Επίσης 1-2 χιλιόμετρα πιο νότια βρίσκονται τα παραδοσιακά χωριά Κουτουλουφάρι, Πισκοπιανό και Άνω Χερσόνησος για όσους θέλουν να μείνουν κάπου πιο ήσυχα χωρίς να χάσουν όσα προσφέρει η παραλιακή Χερσόνησος

Τα λιμανάκια βρίσκονται 28 χιλιόμετρα ανατολικά από τη πόλη του Ηρακλείου και πρόκειται για μικρές αμμουδερές παραλίες. Οι μικρές αυτές παραλίες δεν είναι αρκετά οργανωμένες και προσφέρονται για ώρες χαλάρωσης και ηρεμίας.

Παραλία Σταλίδα

Η Σταλίδα βρίσκεται στο ανατολικό όριο του νομού Ηρακλείου, 32 χιλιόμετρα από το αεροδρόμιο και 33 χιλιόμετρα από το λιμάνι του Ηρακλείου.

Η Σταλίδα, σε αντίθεση με τα διπλανά θέρετρα Χερσόνησο και Μάλια, προσφέρεται για οικογενειακές διακοπές δίπλα στη θάλασσα. Η παραλία στη Σταλίδα είναι μια μεγάλη οργανωμένη αμμουδιά με πολλές ταβέρνες και καφέ κατά μήκος της.

Στο κέντρο της Σταλίδας θα βρείτε ότι επιθυμείτε για τα ψώνια σας και τη διασκέδαση σας. Γραφεία με ενοικιαζόμενα αυτοκίνητα σας προσφέρουν οικονομικά και ασφαλή αυτοκίνητα για να ταξιδέψετε και να ανακαλύψετε τις ομορφιές της Κρήτης. Αν προτιμάτε την ευκολία των οργανωμένων εκδρομών, τότε τα τουριστικά γραφεία της Σταλίδας θα σας δώσουν όλες τις πληροφορίες για να επιλέξετε τις καλύτερες.

Από τη Σταλίδα είναι εύκολο να επισκεφτείτε το [Ηράκλειο](#) με το φημισμένο Αρχαιολογικό Μουσείο του και το Μινωικό Ανάκτορο της Κνωσού. Επίσης στα γειτονικά Μάλια βρίσκεται το [Μινωικό Ανάκτορο των Μαλίων](#), το τρίτο σε σημασία μινωικό παλάτι στην Κρήτη.

Τα Μάλια αξίζουν μια επίσκεψη και για τα γραφικά στενά στην παλιά συνοικία της πόλης. Εδώ θα βρείτε ταβερνάκια για να γευτείτε τις Κρητικές νοστιμιές, ενώ όσοι θέλουν να διασκεδάσουν με την παρέα τους έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν το ξεφάντωμα της νυκτερινής ζωής στα δεκάδες μπαρ στα Μάλια και τη Χερσόνησο.

Για τους λάτρεις της παραδοσιακής ζωής και αρχιτεκτονικής, τα χωριά Μοχός, Κράσι και το Οροπέδιο Λασιθίου θα τους προσφέρουν εικόνες γεμάτες με την ιδιαίτερη ομορφιά της Κρήτης. Αν επισκεφτείτε το Οροπέδιο Λασιθίου μην παραλείψετε να σταματήσετε για λίγο στη Μονή Κεράς με τις θαυμάσιες τοιχογραφίες της.

Μια άλλη πρόταση για μονοήμερη εκδρομή από την Σταλίδα είναι η πόλη Άγιος Νικόλαος με την μυστηριώδη λίμνη του. Βρίσκεται μισή ώρα από την Σταλίδα και από εδώ μπορείτε να συνεχίσετε προς την Ελούντα, το μέρος που προτιμούν για τις διακοπές τους πρωθυπουργοί, διάσημοι καλλιτέχνες και Αραβες πρίγκιπες. Από τον Άγιο Νικόλαο επίσης ξεκινούν τα καραβάκια για το νησί της Σπιναλόγγας με τα ενετικό φρούριο της, τόπος απομόνωσης για τους λεπρούς της Κρήτης μέχρι πριν μισό αιώνα. Οποια και αν είναι τα ενδιαφέροντα σας, να θυμάστε ότι η Σταλίδα βρίσκεται στην ιδανική θέση στο κέντρο της Κρήτης, απ' όπου σύντομα μπορείτε να επισκεφτείτε τα περισσότερα αξιοθέατα και τις ομορφότερες παραλίες της.

Παραλία Μάλια

Πρόκειται για μια μεγάλη αμμουδερή παραλία 37 χιλιάδες μέτρα ανατολικά από τη πόλη του Ηρακλείου όπου είναι αρκετά οργανωμένη και από τις πιο δημοφιλέστερες του νομού. Σε μικρή απόσταση υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια

όπως και πολλές ταβέρνες για καλό φαγητό.

Νότιες παραλίες:

Παραλία Κόκκινος Πύργος

Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία στο κόλπο της Μεσαράς. Βρίσκεται 68 χιλιάδες μέτρα νοτιοδυτικά από τη πόλη του Ηρακλείου και 2,5 δυτικά από το Τυμπάκι. Η παραλία αυτή δεν είναι πολύ οργανωμένη και σε κοντινή απόσταση μπορεί να

βρει κανείς αρκετά ξενοδοχεία για τη διαμονή του όπως και ταβέρνες για παραδοσιακό φαγητό και φρέσκο ψάρι.

Παραλία Καλαμάκι

Είναι μια αμμουδερή παραλία στο κόλπο της Μεσαράς 67 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο και 9 χιλιόμετρα νότια του Τυμπακίου. Πρόκειται για μια οργανωμένη παραλία όπου προσφέρει στον επισκέπτη θαλάσσια σπορ, ξαπλώστρες, ομπρέλες κτλ. Σε κοντινή απόσταση μπορείτε να βρείτε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και αρκετές ταβέρνες με φρέσκο ψάρι.

Παραλία Μάταλα

Η παραλία Μάταλα βρίσκεται 68 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Ηρακλείου και 13 χιλιόμετρα από τις Μοίρες. Το πιο διάσημο στοιχείο της παραλίας είναι οι σπηλιές στα βράχια όπου σ' αυτές ζούσαν την δεκαετία του 1960 οι εξεγερμένοι νέοι «χίπιπιδες». Πρόκειται για μια οργανωμένη αμμουδερή παραλία με θαλάσσια σπορ ξαπλώστρες κτλ. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία διαφόρων κατηγοριών όπως και πολλές ταβέρνες για καλό φαγητό.

Παραλία Κόκκινη άμμος

Η αμμουδερή παραλία Κόκκινη άμμος βρίσκεται νότια από τα Μάταλα μέσα στο κόλπο της Μεσαράς 69 χιλιόμετρα από τη πόλη του Ηρακλείου. Δεν είναι αρκετά οργανωμένη και σε κοντινή απόσταση μπορεί να βρει κανείς ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια αλλά και πολλές ταβέρνες με παραδοσιακό φαγητό.

Παραλία Αγιοφάραγγο

Πρόκειται για μια παραλία με βότσαλο 80 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο νοτιοδυτικά του οικισμού Καλοί Λιμένες στην έξοδο του ομώνυμου φαραγγιού στη νότια ακτή της Κρήτης. Η παραλία δεν είναι οργανωμένη και προσφέρεται για ώρες ηρεμίας και αναψυχής. Επίσης επιτρέπεται ο γυμνισμός. Η πρόσβαση από του Καλούς Λιμένες γίνεται με καϊκάκι ή μέσω του σχετικά μικρού σε μήκος φαραγγιού.

Παραλία Καλοί λιμένες

Η παραλία Καλοί Λιμένες είναι με βότσαλο και βρίσκεται σε μια μοναδικής ομορφιάς περιοχή της νότιας ακτής της Κρήτης, σε απόσταση 80 περίπου χιλιομέτρων Νοτιοδυτικά από το Ηράκλειο και 25 χιλιόμετρα

από τις Μοίρες. Δεν είναι αρκετά οργανωμένη παραλία και προσφέρεται για ώρες ησυχίας και χαλάρωσης. Σε κοντινή απόσταση υπάρχουν ξενοδοχεία για διαμονή και για φαγητό επίσης υπάρχουν κάποιες ταβέρνες σε κοντινή απόσταση.

Παραλίες Δίσκος, Λέντας, Όστριας

Οι όμορφες αυτές από βότσαλο παραλίες βρίσκονται 76 περίπου χιλιόμετρα νότια της πόλης του Ηρακλείου σε κοντινή απόσταση η μια από την άλλη Είναι λίγο οργανωμένες και μπορεί κανείς να βρει κοντά σε αυτές ενοικιαζόμενα δωμάτια όπως και ψαροταβέρνες με φρέσκο ψάρι.

Παραλία Δερμάτος

Πρόκειται για μια παραλία με βότσαλο όπου βρίσκεται 90 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τη πόλη του Ηρακλείου και 4 χιλιόμετρα από τον οικισμό του Τσούτσουρου. Δεν είναι καθόλου οργανωμένη παραλία και για τη διαμονή σας δεν υπάρχουν ξενοδοχεία

κοντά ούτε ταβέρνες για φαγητό. Η θάλασσα είναι με κρυστάλλινα νερά και η παραλία κατάφυτη από αλμυρίκια αναμφισβήτητα ιδανικό μέρος για ξεκούραση.

Παραλία Κερατόκαμπος

Η παραλία του Κερατόκαμπου βρίσκεται 71 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τη πόλη του Ηρακλείου. Πρόκειται για μια μεγάλη παραλία από βότσαλο και άμμο όπου ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το μπάνιο του σε

ένα περιβάλλον απόλυτης ηρεμίας. Η παραλία είναι λίγο οργανωμένη χωρίς ξαπλώστρες που προσφέρει όμως νερά κρυστάλλινα για ένα απολαυστικό και

ήρεμο μπάνιο. Σε κοντινή απόσταση υπάρχουν κάποια ενοικιαζόμενα δωμάτια όπως και ταβέρνες όπου ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει παραδοσιακά εδέσματα.

Παραλίες Νομού Λασιθίου

Βορειοδυτικές παραλίες:

Παραλία Αγίου Νικολάου

Πρόκειται για μια οργανωμένη παραλία στο κέντρο της πόλης του Αγίου Νικολάου με ξαπλώστρες, μπαρ και πρόχειρο φαγητό. Είναι από βότσαλο, έχει γρασίδι αλλά και πολλά δέντρα περιμετρικά όπου με τη σκιά που παρέχουν προσφέρουν στον επισκέπτη

ένα άνετο μπάνιο. Επειδή απέχει 1 χιλιόμετρο από τη πόλη ο επισκέπτης έχει στη διάθεση του όλα τα ξενοδοχεία όπως και τις ταβέρνες της πόλης.

Παραλία Κιτροπλατεία

Η Κιτροπλατεία είναι μια οργανωμένη παραλία στο κέντρο της πόλης του Αγίου Νικολάου με πολλές ξαπλώστρες και ομπρέλες. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει όλες τις ανέσεις της παραλίας επειδή είναι στη καρδιά της πόλης.

Παραλία Ελούντας

Πρόκειται για μια πεντακάθαρη αμμουδερή παραλία 11 χιλιόμετρα βόρεια από τον Άγιο Νικόλαο και 75 χιλιόμετρα ανατολικά από το αεροδρόμιο του Ηρακλείου. Είναι μια καλά οργανωμένη παραλία με πολλές ξαπλώστρες, ομπρέλες θαλάσσια σπορ κλπ. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία κοντά όπως και πολλές ταβέρνες με παραδοσιακά εδέσματα.

Παραλία Αμμούδι

Η αμμουδερή παραλία αμμούδι βρίσκεται στο κέντρο της πόλης του Αγίου Νικολάου και είναι από τις πιο δημοφιλείς. Είναι μια οργανωμένη παραλία που προσφέρει όλες τις ανέσεις για τους λουόμενους.

Παραλία Χαβάνια

Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία στο κέντρο της πόλης του Αγίου Νικολάου αρκετά οργανωμένη με πολλές ξαπλώστρες και ομπρέλες. Για τη διαμονή σας δίπλα από την παραλία είναι όλα τα ξενοδοχεία και για φαγητό όλες οι ταβέρνες πολύ κοντά.

Παραλία Μπούφος

Η αμμουδερή παραλία Μπούφος βρίσκεται μετά το λιμάνι στο Σίσι 26 χιλιόμετρα βορειοδυτικά από τον Άγιο Νικόλαο. Είναι μια καλά οργανωμένη παραλία που προσφέρει όλες τις ανέσεις στους λουόμενους. Χρειάζεται προσοχή όταν έχει αέρα γιατί δημιουργούνται πελώρια κύματα που είναι επικίνδυνα. Σε κοντινή απόσταση υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία όπως και πολλές παραδοσιακές ταβέρνες.

Βορειοανατολικές παραλίες:

Παραλία Αλμυρός

Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία 1 χιλιόμετρο νότια από τη πόλη του Αγίου Νικολάου. Η συγκεκριμένη παραλία παρέχει όλες τις ανέσεις στους λουόμενους με πολλές ξαπλώστρες και ομπρέλες. Για διαμονή έχετε στη διάθεση σας όλα τα ξενοδοχεία της πόλης όπως και για φαγητό πολλές ταβέρνες.

Παραλία Καραβοστάσι

Η παραλία Καραβοστάσι βρίσκεται 12 χιλιόμετρα νότια από τη πόλη του Αγίου Νικολάου πάνω στο κύριο οδικό άξονα που οδηγεί στη Σητεία. Πρόκειται για μια οργανωμένη από βότσαλο ήσυχη παραλία με θαλάσσια σπορ ξαπλώστρες και ομπρέλες. Σε

κοντινή απόσταση μπορείτε να βρείτε πολλά ξενοδοχεία για τη διαμονή σας όπως και ταβέρνες για καλό φαγητό.

Παραλία Χρυσή ακτή

Η Χρυσή ακτή βρίσκεται 13 χιλιόμετρα νότια από τη πόλη του Αγίου Νικολάου στο τουριστικό οικισμό Ίστρο. Είναι μια καταπληκτική αμμουδερή παραλία μέσα σε ένα κολλίσκο με γαλαζοπράσινα νερά και πολύ

καλά οργανωμένη (ξαπλώστρες, ομπρέλες, θαλάσσια σπορ κτλ). Για τη διαμονή σας υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία κοντά όπως και πολλές ταβέρνες.

Παραλία Παχιά Άμμος

Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία που βρίσκεται 20 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο. Είναι παραλία καλά προφυλαγμένη από τους ανέμους λόγω της προβλήτας του μικρού λιμανιού όπου προσφέρεται για ένα ασφαλές και ήρεμο μπάνιο. Η παραλία είναι

οργανωμένη και μπορείτε να ενοικιάσετε ομπρέλες – ξαπλώστρες. Για τη διαμονή σας υπάρχουν μερικά ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια όπως και πολλές ψαροταβέρνες για φρέσκο ψάρι στη γύρω περιοχή.

Παραλία της Σητείας

Η παραλία της Σητείας βρίσκεται 65 χιλιόμετρα ανατολικά από τη πόλη του Αγίου Νικολάου στο δρόμο προς Βαι. Πρόκειται για μια πεντακάθαρη αμμουδερή παραλία, οργανωμένη με πολλές ξαπλώστρες και ομπρέλες.

Για τη διαμονή σας υπάρχει πλήθος ξενοδοχείων σε κοντινή απόσταση και για φαγητό, διασκέδαση η πόλη της Σητείας είναι στη διάθεσή σας.

Παραλία της Ερημούπολης

Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία με κρυστάλλινα νερά 96 χιλιόμετρα ανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 26 ανατολικά της Σητείας. Η παραλία δεν είναι οργανωμένη αλλά είναι ιδανική για ώρες ηρεμίας και χαλάρωσης. Δεν υπάρχει δυνατότητα για διαμονή και φαγητό κοντά στη παραλία.

Παραλία Βάι

Πρόκειται για μια εξωτική παραλία με το μοναδικό φοινικόδασος της Ευρώπης και βρίσκεται 94 χιλιόμετρα βορειοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 24 ανατολικά της Σητείας. Είναι μια παραλία με ψιλή και από βότσαλο άμμο μια πραγματική όαση για το

ερημικό τοπίο της ανατολικής Κρήτης. Η παραλία είναι καλά οργανωμένη με θαλάσσια σπορ, πολλές ξαπλώστρες, ομπρέλες, καφετέριες, εστιατόρια κτλ. Η παραλία στο Βάι είναι μοναδικής ομορφιάς τοπίο με το καταπληκτικό φοινικόδασος και όποιος έρθει στη Κρήτη πάντα είναι στο πρόγραμμα του αυτό το παραδεισένιο μέρος.

Νοτιοανατολικές παραλίες:

Παραλία Κάτω Ζάκρος

Η παραλία Κάτω Ζάκρος βρίσκεται 107 χιλιόμετρα ανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 47 νοτιοανατολικά της Σητείας. Είναι μια

παραλία από βότσαλο με καθαρά κρυστάλλινα νερά και προσφέρεται για ώρες ηρεμίας και χαλάρωσης. Για τη διαμονή σας υπάρχουν αρκετά ενοικιαζόμενα δωμάτια και για φαγητό πολλές ψαροταβέρνες για φρέσκο ψάρι.

Παραλία Λαγκάδα

Η παραλία Λαγκάδα βρίσκεται 64 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 29 ανατολικά της Ιεράπετρας. Πρόκειται για μια ήσυχη αμμόδες παραλία που

προσφέρεται για ώρες χαλάρωσης και ηρεμίας. Εάν το επιθυμείτε μπορείτε να κάνετε γυμνισμό. Δεν υπάρχει δυνατότητα διαμονής σε κάποια ενοικιαζόμενα διαμερίσματα εκεί κοντά εκτός αν επιθυμείτε να κατασκηνώσετε.

Παραλία Διασκάρι

Πρόκειται για μια απομονωμένη παραλία 62 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 27 ανατολικά της Ιεράπετρας. Η συγκεκριμένη παραλία δεν είναι καθόλου οργανωμένη αλλά είναι κατάλληλη για

ώρες ξεκούρασης. Δεν υπάρχει δυνατότητα για φαγητό και διαμονή κοντά στη παραλία.

Παραλία Μακρύγιαλος

Πρόκειται για μια αμμουδερή παραλία 58 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 23 ανατολικά της Ιεράπετρας. Είναι μια καλά οργανωμένη παραλία με πολλές ανέσεις(θαλάσσια σπορ, ξαπλώστρες, ομπρέλες κλπ) όπου με τα ρηχά νερά της είναι ασφαλές για οικογένειες με μικρά παιδιά. Για τη διαμονή σας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία όπως και για καλό φαγητό αρκετές ψαροταβέρνες σε κοντινή απόσταση.

ώρες ξεκούρασης. Δεν υπάρχει δυνατότητα για φαγητό και διαμονή κοντά στη παραλία.

Νοτιοδυτικές παραλίες:

Παραλία Γαϊδουρονήσι

Το νησάκι Γαϊδουρονήσι βρίσκεται 8 ναυτικά μίλια νότια από την Ιεράπετρα στο Λιβυκό πέλαγος. Το νησάκι έχει πολλές μικρές αμμουδιές με φανταστικά καταγάλανα νερά που ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το κολύμπι του σε στιγμές απόλυτης ηρεμίας και

ξεγνοιασιάς. Αξίζει να επισκεφτείτε το μεγάλο δάσος κέδρων όπως ακόμα μπορείτε να πάτε στη βόρεια παραλία Μπελεγρίνα και να θαυμάσετε τα απολιθωμένα κοχύλια. Για τις ομορφιές της και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του σπάνιου οικοσυστήματός της, το Γαϊδουρονήσι ή Χρυσή προστατεύεται από

το Πανευρωπαϊκό πρόγραμμα προστασίας τοπίων φυσικού κάλλους (NATURA 2000).

Πως προσφέρει ο αθλητικός τουρισμός στην Κρήτη

Νομός Χανίων

Η Κρήτη είναι ένα νησί με αμέτρητες φυσικές ομορφιές, που συνδυάζει με τον καλύτερο τρόπο το βουνό και τη θάλασσα. Οι εναλλαγές του τοπίου, οι γεωλογικές ιδιομορφίες και οι καλές κλιματολογικές συνθήκες καθιστούν την Κρήτη ένα ιδανικό μέρος για ποικίλες δραστηριότητες.

Οι επισκέπτες μπορούν να εξερευνήσουν τα πανέμορφα φαράγγια του νησιού και τα επιβλητικά βουνά των Λευκών Ορέων και του Ψηλορείτη, να επιχειρήσουν καταδύσεις στο βυθό της θάλασσας, να πετάξουν με αλεξίπτωτο πλαγιάς στον καθαρό κρητικό αέρα ή απλά να γνωρίσουν από κοντά την καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε απομονωμένα χωριά απολαμβάνοντας την ηρεμία και το μεγαλείο της κρητικής υπαίθρου.

Πιο συγκεκριμένα μερικές από τις δραστηριότητες με τις οποίες μπορούν να ασχοληθούν οι επισκέπτες των Χανίων είναι οι εξής:

Ορειβασία - Πεζοπορία

Στα Χανιά εκτός από τη θάλασσα και τις υποδομές που εξασφαλίζουν τα οργανωμένα θέρετρα, αξίζει να απολαύσει κανείς τις ομορφιές της υπαίθρου και του βουνού. Στο τοπίο με τις διαρκείς εναλλαγές του από τραχύ και έρημο σε καταπράσινο και ήμερο μπορεί κανείς να γνωρίσει τα βουνά και τα φαράγγια, να ανιχνεύσει την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής μέσα από τα αρχαιολογικά απομεινάρια, τα ιστορικά μοναστήρια, τις εκκλησίες και τους οικισμούς. Ο Ψηλορείτης, τα Λευκά Όρη και τα υπόλοιπα βουνά κρύβουν αμέτρητα μονοπάτια όλων των βαθμών δυσκολίας, ενώ τα φαράγγια που σχηματίζονται ανάμεσα τους αποτελούν μοναδική εμπειρία και πρόκληση για κάθε πεζοπόρο και ορειβάτη. Στην Κρήτη υπάρχει επίσης τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4 το οποίο διασχίζει μεγάλο μέρος του νησιού και έχει πολύ καλή σηματοδότηση.

Ειδικότερα για την ορειβασία / αναρρίχηση, μερικές από τις περιοχές που προτείνονται είναι οι εξής:

Ορειβατικά Καταφύγια

Τα καταφύγια της Κρήτης, φιλόξενα και ζεστά βρίσκονται σαν τις αετοφωλιές σκαρφαλωμένα πάνω στα κακοτράχαλα βουνά. Απευθύνονται σε "ανήσυχους" περιπατητές και ταξιδιώτες. Για να τα επισκεφτεί κανείς θα πρέπει να έρθει σε επαφή με τους κατά τόπους ορειβατικούς συλλόγους. Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να επισκεφτούν τα καταφύγια της Κρήτης, να γνωρίσουν έναν τρόπο ζωής δυναμικό και ασυμβίβαστο και να νιώσουν τις συγκινήσεις που προσφέρουν.

Τοποθεσίες που ενδείκνυνται είναι:

- Καταφύγιο Καλλέργη - Λευκά Όρη
- Καταφύγιο Κατσιβέλι - Σβουριχτής - Λευκά Όρη
- Καταφύγιο Βόλικά - Λευκά Όρη
- Καταφύγιο Τάυρης - Λευκά Όρη
- Καταφύγιο Τουμπωτός Πρίνος - Ψηλορείτης
- Καταφύγιο Πρίνος - Ασίτες - Ψηλορείτης
- Καταφύγιο Λιμνάκαρου - Όρος Θίκτυ
- Καταφύγιο Καλλέργη

Αλεξίπτωτο Πλαγιάς ή Παραπέντε στην Κρήτη

Το αλεξίπτωτο πλαγιάς, ή αλλιώς Parapente από τη γαλλική του σύνθετη ονομασία (para- από το parachute=αλεξίπτωτο και pente= πλαγιά) είναι ένα σπορ με αρκετούς υποστηρικτές. Στην Κρήτη λειτουργούν σχολές όπου μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να μάθουν τα μυστικά της πτήσης κάνον-

τας παράλληλα και πρακτική εξάσκηση. Επίσης υπάρχουν αρκετές πίστες όπου ο αρχάριος ή ο προχωρημένος έχει τη δυνατότητα να εξασκηθεί απολαμβάνοντας από ψηλά την κρητική φύση.

Τοποθεσίες Παραπέντε

1) Αμμόλοφος Νέας Χώρας	6) Βαρύπετρο
2) Οροπέδιο Ομαλού	7) Αβδού
3) Φαλάσαρνα	8) Σταλίδα
4) Οροπέδιο Ασκύφου	9) Καμινάκι
5) Λίμνη Κουρνά	

Ποδηλασία στην Κρήτη

Οι θαυμάσιοι επαρχιακοί δρόμοι, πνιγμένοι στο πράσινο και τα αρώματα των βοτάνων και των λουλουδιών, όχι απλώς προσφέρονται, αλλά μπορούν να εξασφαλίσουν καταπληκτικές εμπειρίες στο λάτρη του mountain bike. Ποδηλασία μπορεί να κάνει κανείς είτε οργανωμένα, συμμετέχοντας σε κάποια ομάδα με προγραμματισμένες εξορμήσεις, είτε

μεμονωμένα νοικιάζοντας ποδήλατο και ακολουθώντας διαδρομές με οδηγό το ένστικτο και τη διάθεση για γνωριμία με την αυθεντική Κρήτη.

Καταδύσεις στην Κρήτη

Οι επισκέπτες του νησιού έχουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους να δοκιμάσουν την εμπειρία των καταδύσεων στον υπέροχο υποθαλάσσιο κόσμο της Κρήτης. Ακόμα κι αν είναι κανείς αρχάριος, σε όλη την Κρήτη λειτουργούν κέντρα καταδύσεων που μούν στα μυστικά της ασφαλούς κατάδυσης και συνοδεύουν σε απίστευτης ομορφιάς τοπία στο βυθό της θάλασσας, παρέχοντας παράλληλα και τον κατάλληλο εξοπλισμό.

Ιστιοπλοΐα στην Κρήτη

Οι παραλίες της Κρήτης ενδείκνυνται για ένα ταξίδι με ιστιοπλοϊκό σκάφος μακριά από τον τουριστικό συρφετό. Στην Κρήτη υπάρχουν πολλά λιμάνια και αγκυροβόλια για όσους θελήσουν να έρθουν στο νησί μέσω θάλασσας. Για τους υπόλοιπους υπάρχουν τόσο σχολές για εκμάθηση της ιστι-

οπλοϊκής τέχνης για αρχάριους και προχωρημένους, όσο και εταιρίες ενοικιάσεως σκαφών για κρουαζιέρες με αφετηρία το νησί.

Αθλητικά κέντρα Νομού Χανίων

Στάδιο Χανίων

Το στάδιο κτίστηκε το 1936 και βρίσκεται στα Χανιά, στη δυτική Κρήτη. Το ίδιο το Εθνικό Στάδιο βρίσκεται κοντά στο κέντρο των

Χανίων, στη νοτιοανατολική γωνία των ενετικών τειχών που περιβάλλουν την παλιά πόλη. Η χωρητικότητα του σταδίου, φτάνει τους 3000 καθήμενους. Το ρεκόρ θεατών του σταδίου είναι 3.850 (ΟΦΗ - Ολυμπιακός, στις 2/2/1997). Κτίστηκε με δωρεά της Έλενας Βενιζέλου.

Το Εθνικό Στάδιο είναι ο τόπος διεξαγωγής του ετήσιου διεθνούς meeting στίβου με την ονομασία Βενιζέλεια.

Κλειστό Γυμναστήριο Δήμου Χανίων

Το κλειστό Γυμναστήριο βρίσκεται στην περιοχή του ποταμού Κλαδισού στην Νέα Χώρα και σε απόσταση 2 (δυο) χιλιομέτρων από το κέντρο της πόλης των Χανίων. Είναι χωρητικότητας 2500 καθήμενων θεατών και εκπρο-

σώπων του γραπτού και ηλεκτρονικού τύπου (2000 μόνιμες θέσεις και 500 πτυσσόμενες).

Τα αθλήματα που μπορούν να φιλοξενηθούν για προπονήσεις και αγώνες

είναι:

- Καλαθοσφαίριση
- Πετοσφαίριση
- Χειροσφαίριση
- Άρση βαρών
- Ρυθμική και Ενόργανη Γυμναστική κ.α.

Το κλειστό Γυμναστήριο περιλαμβάνει ακόμα μια βοηθητική αίθουσα προπόνηση αθλοπαιδιών, μια αίθουσα προπόνησης βαρέων αθλημάτων, α-ποδυτήρια (αθλητών, προπονητών και διαιτητών), δυο ειδικούς χώρους για φυσιοθεραπεία και σάουνα, γραφεία διοίκησης, κυλικεία, WC (κοινού και ΑΜΕΑ) και περιβάλλοντα χώρο. Οιαθέτει επίσης κλιματισμό (θέρμανση - ψύ-ξη), χώρο σεμιναρίων, αίθουσα VIP, αίθουσα Τύπου, ιατρείο - πρώτες βοήθει-ες και άνετο πάρκινγκ.

Εθνικό Ναυταθλητικό Κέντρο Χανίων

Το Εθνικό Ναυταθλητικό Κέντρο Χανίων ιδρύθηκε το 1984 και ανακατασκευάστηκε το 1989 δημιουργώντας ένα οργανωμένο Κέντρο με τρεις πισίνες 12,5, 25,μ. και 50μ. και καλύπτοντας τις ανάγκες όλου του Νομού Χανίων.

Διοργανώνει διεθνούς φήμης αγώνες και φιλοξενεί καθημερινά περί τους χίλιους αθλητές και αθλήτριες στις εγκαταστάσεις του.

Δημοτικό Ναυταθλητικό Κέντρο Σούδας

Το δημοτικό Ναυταθλητικό Κέντρο Σούδας βρίσκεται στην παραλιμμένα περιοχή του κόλπου Σούδας. Απέχει από το λιμάνι της Σούδας 1,2 χλμ. από τον Αερολιμένα Χανίων 10 χλμ. και από την Εθνική Οδό Χανίων - Ρεθύμνου 1,5 χλμ. Η κατασκευή του Δημοτικού Ναυταθλητικού Κέντρου Σούδας ολοκληρώθηκε το 1989.

Σήμερα το δημοτικό Ναυταθλητικό Κέντρο Σούδας, που είναι ένα από τα ελάχιστα της χώρας και το μοναδικό στη Νότια Ελλάδα, αποτελεί ένα από τα πλέον σύγχρονα Ναυταθλητικά Κέντρα της Μεσογείου καθώς επίσης συγκαταλέγεται στα καλύτερα Ναυταθλητικά Κέντρα των Βαλκανίων.

Η Κωπηλασία, η Ιστιοπλοΐα, το Κανόε - Καγιάκ, το Τένις, η Ποδηλασία, το Tae Kwon Do, το Βόλεϊ είναι αθλήματα που ήδη δραστηριοποιούνται στους χώρους του Κέντρου.

PistarPark: Κέντρο Μηχανοκίνητου Αθλητισμού.

Το Κέντρο Μηχανοκίνητου Αθλητισμού "PistaPark" διαθέτει υπερ-σύγχρονη πίστα, σχεδιασμένη και εγκεκριμένη από τη FIA και CIK το 2006, μήκους 1.100 μέτρων και πλάτους 8 - 10 μέτρων.

Διαθέτει 5 δεξιές στροφές και 7 αριστερές και είναι πλήρως φωτιζόμενη. Διαθέτει πίστα CART, SUPERMOTO, MOTOCROSS καθώς και πίστα για τηλεκατευθυνόμενα αυτοκίνητα. Επίσης υπάρχει δυνατότητα να οδηγήσει κανείς αγωνιστικά αυτοκίνητα, rally, drift και άλλα. Επίσης οι πιο έμπειροι οδηγοί μπορούν να δοκιμάσουν τις ικανότητές τους σε χωμάτινο δρόμο.

Νομός Ρεθύμνης

Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο Γάλλου Ρεθύμνης

"ΠΑΥΛΟΣ Ι. ΒΑΡ_ΙΝΟΓΙΑΝΝΗΣ"

Κατασκευάστηκε το 1992 και βρίσκεται στην περιοχή Γάλλου του Δήμου Ρεθύμνης (2,5 χλμ νότια) σε υψόμετρο 180μ. Έχει κατασκευαστεί με όλες τις τεχνικές προδιαγραφές που χαρακτη-

ρίζουν ένα σύγχρονο στάδιο και έχει εγκριθεί από την Παγκόσμια (IAAF) και την Ευρωπαϊκή αθλητική ομοσπονδία (ΕΑΑ). Εγκαινιάστηκε το 1993 στα 16α ΒΑΡΟΙΝΟΓΙΑΝΝΕΙΑ από τον τότε υπουργό Ευαγγ. Μειμαράκη και από τότε οι αγώνες διεξάγονται εκεί.

Το ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΓΑΛΛΟΥ διαθέτει:

Στίβο από ελαστικό τάπητα οχτώ (8) διαδρομών 400 μέτρων, με διαδρομή Steeple

- Γήπεδο ρίψεων με φυσικό χλοοτάπητα

- Δύο (2) σκάμματα άλματος σε μήκος - τριπλούν
- Δύο (2) θέσεις άλματος σε ύψος και επί κοντώ
- Υπερσύγχρονη αίθουσα ενδυνάμωσης
- Ηλεκτροφωτισμό αγώνων
- Προθερμαντήριο με ελαστικό τάπητα
- Σκεπαστή κερκίδα χωρητικότητας 2.000 θέσεων με 4 εισόδους θεατών
- Σκεπαστή κερκίδα διακεκριμένων θέσεων με καθίσματα
- Αίθουσα δημοσιογραφικών θεωρείων, 40 θέσεων, πλήρως εξοπλισμένη
- Θεωρεία οχτώ (8) θέσεων για κάμερες τηλεόρασης

Κλειστό Ρεθύμνου "Μελίνα Μερκούρη"

Κτίστηκε το 1992. Έδρα: Α.Γ.Ο.Ρεθύμνου (Α2 Κατηγορία). Το δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο Ρεθύμνου φέρει το όνομα της αείμνηστης Μελίνας Μερκούρη.

Η χωρητικότητα του φτάνει τα 1.600 άτομα.

ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ ΣΟΧΩΡΑΣ

Οι πρώτοι αγώνες στο Ρέθυμνο γινόταν δίπλα στο Τσάρειο Νοσοκομείο (Σχ. Χωροφ/κης) στο χώρο που εγκαινιάστηκε στις 23/04/1900 και τα Α΄ Ρεθύμνια έγιναν εκεί το 1908. Οι ποδοσφαιρικοί συναντήσεις διεξάγονταν από το 1946 στο σημερινό γήπεδο της Σοχώρας όπου ήταν ο χώρος του στρατοπέδου. Το 1951 ο χώρος παραχωρήθηκε

επίσημα από το δήμο Ρεθύμνου στην Εφορία Εθνικού Γυμναστηρίου με συμβόλαιο που έγινε το 1952. Από τότε μέχρι το 1992, ήταν το Εθνικό Στάδιο Ρεθύμνου, όπου διεξάγονταν όλοι οι επίσημοι αγώνες

Νομός Ηρακλείου

Παγκρήτιο στάδιο

Κτίστηκε το 2004 και η χωρητικότητά του φτάνει τους 26.240 θεατές (καθήμενοι). Ρεκόρ θεατών: 27.950 (Εργοτέλης - Ολυμ-

πιακός, στις 20/2/2005).

Το κτίσιμο του Παγκρητίου Σταδίου θυμίζει το γιοφύρι της Άρτας.

Σημειώνεται ότι το στάδιο συμπληρώνεται από ένα βοηθητικό γήπεδο ποδοσφαίρου με στίβο, ενώ δίπλα στο Παγκρήτιο βρίσκεται το Κλειστό του Λίντο αλλά και ένα ανοιχτό κολυμβητήριο. Το αθλητικό συγκρότημα διαθέτει 700 θέσεις στάθμευσης. Είναι σαφές ότι ο σχεδιασμός του σταδίου δε διεκδικεί βραβείο πρωτοτυπίας. Έχει χαρακτηριστεί, ειδικά από ξένους δημοσιογράφους, "παλιομοδίτικο" ή και "βαρετό". Δεν πρέπει όμως να λησμονηθεί το γεγονός ότι βασίζεται σε σχέδια της

δεκαετίας του '80 και ότι αποτελεί ένα μεγάλο βήμα προόδου για τα δεδομένα της Κρήτης ή ακόμη και γενικά της Ελλάδας.

Βαρδινογιάννειο Αθλητικό Κέντρο

Ένα από τα πιο σύγχρονα αθλητικά κέντρα της Ευρώπης, είναι το Βαρδινογιάννειο Αθλητικό Κέντρο, που βρίσκεται στην περιοχή Σκαφιδαρά του δήμου Γαζίου και καταλαμβάνει έκταση 50.000 τ.μ.

Το Αθλητικό Κέντρο έγινε με χρήματα της οικογένειας Βαρδινογιάννη. Είναι ιδιοκτησίας του Ερασιτέχνη ΟΦΗ, η διοίκηση του οποίου το έχει ενοικιάσει στην ΠΑΕ-ΟΦΗ για 99 χρόνια. Οι εργασίες ανέγερσης του ξεκίνησαν το 1988. Σήμερα το Βαρδινογιάννειο Αθλητικό Κέντρο διαθέτει 4 γήπεδα ποδοσφαίρου, τα οποία καθημερινά χρησιμοποιούνται από την μεγάλη ομάδα του ΟΦΗ. Επίσης εφόσον το επιτρέπουν οι καιρικές συνθήκες κάνουν καθημερινά προπόνηση η ερασιτεχνική ομάδα του ΟΦΗ και τα τμήματα ακαδημίας ποδοσφαίρου.

Εκτός από τους αγωνιστικούς χώρους, στο Βαρδινογιάννειο Αθλητικό Κέντρο υπάρχουν και οι κτιριακές εγκαταστάσεις, οι οποίες είναι εξοπλισμένες με όλα τα σύγχρονα μέσα. Στο ισόγειο, υπάρχουν τα αποδυτήρια για την μεγάλη ομάδα. Σε χώρο 40 τ.μ. υπάρχει ένα σύγχρονο φυσικοθεραπευτικό-εργομετρικό κέντρο που περιλαμβάνει Σάϊπεξ, υπέρηχο, διαδυναμικά ρεύματα, δεινόλουτρο, λήξερ, ψυχρά και θερμά επιθέματα, διαθερμείες, πισίνα, σάουνα, ποδήλατο, απηνηδωτής καρδιάς, πιεσόμετρο, οξύμετρο για την μέτρηση των αυτιών και του οφθαλμών, μικρό χειρουργικό σετ.

Γήπεδο ΟΦΗ "Θόδωρος Βαρδινογιάννης"

Το γήπεδο κτίστηκε το: 1951 (Τελευταία ανακατασκευή το 2001) και έχει χωρητικότητα 9.000 καθήμενων θεατών. Ρεκόρ θεατών: 12.391 (ΟΦΗ - Ολυμπιακός, στις 25/9/1988). Το γήπεδο μετονομάστηκε σε "Θόδωρος Βαρδινογιάννης", προς τιμή

του ανθρώπου που σχεδόν ταυτίστηκε με τον ΟΦΗ. Το γήπεδο ανήκει στον ερασιτέχνη ΟΦΗ.

Γήπεδο Μαλίων

Κόσμημα για τον αθλητικό κόσμο των Μαλίων αλλά και της ευρύτερης περιοχής, αποτελεί το δημοτικό Γήπεδο.

Σε συνδυασμό με την ύπαρξη των γηπέδων μπάσκετ και τένις δίπλα στο γήπεδο δημιουργείται πλέον ένα αθλητικό κέντρο το οποίο θα διευρυνθεί ακόμα περισσότερο όταν τοποθετηθεί κουλουάρ στίβου. Αυτό ωστόσο αφορά το μέλλον και προς το παρόν δεν υπάρχει χρονικός προσδιορισμός για την έναρξη των εργασιών.

Νομός Λασιθίου

Στάδιο Αγίου Νικολάου

Εκτός από τις εργασίες στο ποδοσφαιρικό κομμάτι έχουν δημιουργηθεί, γήπεδο μπάσκετ και γήπεδο τένις. Η πρώτη φάση κόστισε 670.000 ευρώ και τα χρήματα διατέθηκαν αποκλειστικά από τον δήμο Μαλίων ενώ συνολικά το έργο που θα συνεχιστεί με την δημιουργία μιας καινούργιας εξέδρας, θα κοστίσει περίπου 1 εκ. ευρώ.

Εθνικό κολυμβητήριο Αγ. Νικολάου Ιεράπετρας (Βουζουνεράκειο)

Αθλητικές διοργανώσεις στην Κρήτη

Βενιζέλεια

Οι αγώνες στίβου "Βενιζέλεια" διεξήχθησαν για πρώτη φορά το 1936 στη μνήμη του εθνάρχη Ελευθερίου Βενιζέλου που γεννήθηκε στις Μουρνιές Χανίων. Το μήνυμα των αγώνων ήταν πάντοτε "Ειρήνη και Φιλία", στενά συνδεδεμένο με την διάθεση των Κρητικών να ζουν αρμονικά και φιλικά.

Ο τοπικός σύλλογος Α.Ο. Κύδων Χανίων αναλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της διοργάνωσης των αγώνων. Κατάφερε να προωθήσει, να βελτιώσει και να δυναμώσει το θεσμό με την πάροδο των χρόνων. Σήμερα, τα "Βενιζέλεια" είναι το πιο σημαντικό meeting στίβου στην Ελλάδα και είναι διεθνώς αναγνωρισμένο. Το 2000, μάλιστα, τα "Βενιζέλεια" ανακηρύχθηκαν κορυφαίο meeting της Ευρωπαϊκής

Ομοσπονδίας Στίβου, σύμφωνα με την βαθμολογία της.

Τα αθλήματα που διεξάγονται κατά τα Βενιζέλεια είναι οι εξής:

• *Με διεθνή συμμετοχή*

ΤΡΙΠΛΟΥΝ	BENIZELEIΟΣ ΔΡΟΜΟΣ
ΜΗΚΟΣ	Σκυταλοδρομία 4Χ50
ΣΦΑΙΡΑ	600 μέτρα
50 μέτρα	1000 μέτρα

• *Μόνο ελληνική συμμετοχή*

ΜΗΚΟΣ	ΥΨΟΣ	400 εμπόδια
ΑΚΟΝΤΙΟ	100 μ.	ΤΡΙΠΛΟΥΝ
		110 εμπόδια

Βαρδινογιάννεια

Τα «Βαρδινογιάννεια» αγώνες στίβου διεξήχθησαν για πρώτη φορά το 1985 στη μνήμη του μεγάλου Ρεθυμνιώτη ανθρώπου και πολιτικού Παύλου Βαρδινογιάννη και από τότε διεξάγονται κάθε χρόνο από την "ΕΝΩΣΗ ΑΤΡΟΜΗΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΙΑΚΟΥ", με τη συμπαράσταση και χορηγία του Υφυπουργείου Αθλητισμού και του Σ.Ε.Γ.Α.Σ. Σταθμός στην ιστορία και εξέλιξη των αγώνων ήταν τα 9^α ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΕΙΑ το 1993, που διεξήχθησαν στο νέο τότε Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Γάλλου "ΠΑΥΛΟΣ Ι. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗΣ", ένα στάδιο ολυμπιακών προδιαγραφών, που σωστά χαρακτηρίζεται "Στάδιο των ρεκόρ", αφού από το 1993 μέχρι και το 2007 στους συγκεκριμένους αγώνες έχουν επιτευχθεί είκοσι εννέα (29) Πανελλήνια ρεκόρ, 7 εθνικές επιδόσεις άλλων κρατών, 1 πανευρωπαϊκό ρεκόρ νέων και 1 παγκόσμιο ρεκόρ. Από τότε που οι αγώνες διεξάγονται στο στάδιο Γάλλου "ΠΑΥΛΟΣ Ι. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗΣ" έχουν συμμετάσχει σε αυτούς όλοι οι μεγάλοι Έλληνες πρωταθλητές αρκετοί γνωστοί ξένοι πρωταθλητές.

Το Δεκέμβριο του '99 η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Στίβου αξιολογώντας τις οργανωτικές προσπάθειες της Ε.Α.Ρ και την ποιοτική εξέλιξη του μίτινγκ κατέταξε τα ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΕΙΑ στην κατηγορία ΕΑΑ PERMIT και το 2006 στην ανώτερη κατηγορία ΕΑΑ PREMIUM, υλοποιώντας έτσι ένα ακόμα υψηλό στόχο των διοργανωτών. Το 2008 η Παγκόσμια Αθλητική Ομοσπονδία Στίβου (IAAF) αποστέλει επιτροπή τεχνικών υπό την αιγίδα του κ. Diack (γιού του προέδρου της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας) για να αξιολογήσει την εκδήλωση αγωνιστικά και οργανωτικά και επίσης να αξιολογήσει την ποσοτική και ποιοτική παρουσία των φιλάθλων, ώστε από το 2009 να εντάξει την εκδήλωση στην κατηγορία των Grand Prix. Για τον λόγο αυτό και η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία στέλνει συμπληρωματικά δύο εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους (delegates) οι οποίοι θα ψηφίσουν γι' αυτή την επιλογή. Την ημέρα των αγώνων η καρδιά του Ευρωπαϊκού Στίβου και όχι μόνο, χτυπά στο Ρέθυμνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ωφέλει & επιπτώσεις ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού

4.ΟΦΕΛΗ & ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο εναλλακτικός τουρισμός προσδιορίζεται από εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες συνδέονται με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές κοινοτικές αξίες που επιτρέπουν τόσο στους «οικοδεσπότες» όσο και στους «φιλοξενούμενους» να υφίστανται τις θετικές αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Είναι μία μορφή τουρισμού, η οποία δεν καταστρέφει το περιβάλλον και δεν επιφέρει τις αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται. Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξης του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς. Ο τρόπος ανάπτυξης έχει αφενός λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις κοινωνικές και πολιτιστικές και αφετέρου έχει μεγαλύτερες πιθανότητες ευνοϊκής αποδοχής από τον τοπικό πληθυσμό από ότι ο μαζικός τουρισμός.

4.1. Οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού για τους επιχειρηματίες, την Κρητική οικονομία & κοινωνία

Οι θετικές επιδράσεις της ανάπτυξης των διαφόρων μορφών του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη εντοπίζονται σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, περιβαλλοντικό επίπεδο του νησιού. Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτό είναι καθοριστικό για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών. Μπορεί να ενεργοποιήσει άμεσα θέσεις εργασίας μέσω ξενοδοχείων, εστιατορίων, πωλήσεων αναμνηστικών αντικειμένων αλλά και έμμεσα με την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται από τις επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό.

Ακόμα, αναπτύσσεται συνήθως από τον τοπικό πληθυσμό δημιουργώντας συμπληρωματικά εισοδήματα για τις οικογένειες και συγκρατώντας τον κόσμο στις εστίες του. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η συμπληρωματικότητα του εισοδήματος αποτελεί θεμελιακό στοιχείο και εισάγει αυτομάτως την αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση στην έννοια «εναλλακτικός τουρισμός». Δεν αποτελεί τουριστική δραστηριότητα που θα υποκαταστήσει την ήδη υπάρχουσα απασχόληση του ντόπιου πληθυσμού, αλλά –αντιθέτως- είναι αυτός που θα την στηρίξει και θα την ενισχύσει. Αυτό σημαίνει μεγαλύτερο διαθέσιμο εισόδημα και βελτίωση των όρων ζωής.

Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού συμβάλλει τα μέγιστα στην τοπική, περιφερειακή ανάπτυξη αφού η ύπαρξη του συντελεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, μέσω της δημιουργίας της απαραίτητης τουριστικής υποδομής ήπιας κλίμακας, η οποία εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον. Αναπτυξιακά έργα υποδομής και ανωδομής, που πιθανά να καθυστερούσαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα, υλοποιούνται εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης. Σ'αυτά τα έργα περιλαμβάνονται βελτιώσεις σε θέματα υγιεινής και συγκοινωνιών, δίκτυα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, παροχής τηλεπικοινωνιών, νέες αθλητικές και αναψυχικές εγκαταστάσεις, εστιατόρια, δημόσιοι χώροι, καθώς και μία μαζική εισροή καλύτερης ποιότητας αγαθών και ειδών διατροφής. Η περιφερειακή ανάπτυξη συνδυάζεται με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η επαφή του τουρίστα-επισκέπτη με τα οικοσυστήματα εντείνει την οικολογική συνείδηση και ευαισθητοποίηση με σκοπό την ενεργό συμμετοχή του στην προστασία της φύσης.

Η εκμετάλλευση του πλούτου της περιοχής γίνεται από τους ντόπιους επιχειρηματίες, που δεν παραβλέπουν την πολιτιστική κληρονομιά. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στην τοπική κοινωνία να αναπτύξει και να διατηρήσει τη λαογραφία, την τοπική αρχιτεκτονική, να αναβιώσει εργασίες και τέχνες ξεχασμένες για να παράγει παραδοσιακά προϊόντα, τοπικά έθιμα και να οργανώσει πολιτιστικές εκδηλώσεις. Όλα αυτά συντηρούν και δεν αλλοιώνουν το χαρακτήρα της περιοχής, αναδεικνύοντας τη διαφορετικότητα και την μοναδικότητα του κάθε τόπου.

Θεωρητικά ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που στην ιδανική περίπτωση ισοκατανέμει τους τουρίστες και το σύνολο της τουριστικής δραστηριότητας σε όλους τους μήνες του έτους αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας και τη διαφοροποίηση των τουριστικών περιόδων, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού. Αποτελεί λύση για την αποκέντρωση του τουριστικού κυκλώματος, καταργεί την τοπική και χρονική υπερσυγκέντρωση τουριστών, αλλά και για την μείωση του κοινωνικού κόστους ανάπτυξης του τουρισμού αστικών περιοχών που έχει επιφέρει ο μαζικός τουρισμός.

Ακόμα, ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί πηγή εσόδων για την ελληνική οικονομία. Οι κύριες θετικές οικονομικές επιδράσεις σχετίζονται με κέρδη συναλλάγματος και τις συνεισφορές στα κρατικά έσοδα. Οι τουριστικές δαπάνες, η εξαγωγή και εισαγωγή σχετιζόμενων αγαθών και υπηρεσιών επι-

φέρουν έσοδα στην οικονομία της Κρήτης που φιλοξενεί τους τουρίστες. Άλλα κρατικά και κρητικά έσοδα από την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως άμεσες και έμμεσες εισφορές. Στις άμεσες εισφορές περιλαμβάνονται οι φόροι σε εισοδήματα που προέρχονται από τουριστική απασχόληση, από τουριστικές επιχειρήσεις και από άμεσες χρεώσεις σε τουρίστες, όπως ο οικολογικός φόρος ή οι φόροι αναχώρησης. Οι έμμεσες εισφορές προκύπτουν από φόρους και δασμούς σε αγαθά και υπηρεσίες προς τους τουρίστες, όπως για παράδειγμα φόρους για αναμνηστικά αντικείμενα, αλκοολούχα ποτά, εστιατόρια κ.λ.π.

Τα ταξίδια φέρνουν τους ανθρώπους, διαφορετικών πολιτισμών, σε επαφή μεταξύ τους. Λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να δημιουργηθεί σιωπηρά ένα κλίμα κατανόησης ανάμεσα στους ανθρώπους και στους πολιτισμούς και να προωθηθούν πολιτιστικές ανταλλαγές ανάμεσα στους «φιλοξενούμενους» και τους «οικοδεσπότες». Με τον τρόπο αυτό, αυξάνονται οι πιθανότητες για τους ανθρώπους να αναπτύξουν αμοιβαία συμπάθεια και κατανόηση και να μειωθούν οι προκαταλήψεις. Έτσι, ο εναλλακτικός τουρισμός λειτουργεί κι αυτός ως μέσο για τη διατήρηση της ειρήνης.

4.2. Οφέλη για τον τουρίστα- επισκέπτη του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο είδος τουρισμού στην Κρήτη και ασκεί μεγάλη γοητεία ιδιαίτερα στους κατοίκους της. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής των μεγάλων πόλεων δημιουργούν στους ανθρώπους έντονη επιθυμία να βρεθούν κοντά στην φύση για να απολαύσουν την γαλήνη, την ησυχία αλλά και το διαφορετικό τρόπο ζωής που τους. Ο επισκέπτης αποφεύγει τον συνωστισμό, το θόρυβο, την αισχροκέρδεια των ανεπτυγμένων και ήδη κορεσμένων τουριστικών περιοχών με στόχο την ψυχολογική του ικανοποίηση και να περάσει ένα ευχάριστο «διάλειμμα» από το άγχος, το στρες και τους έντονους και γρήγορους ρυθμούς της πόλης.

Κυρίως όμως μπορεί να χαρεί τη ζεστή ανθρώπινη «φιλοξενία» και την αυθόρμητη καλοσυνάτη συμπεριφορά των κατοίκων του τόπου προορισμού. Έρχεται σε γνωριμία με τα τοπικά ήθη και έθιμα, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του τόπου που επισκέπτεται. Ο τουρίστας έρχεται σε στενή επαφή με το περιβάλλον και με δραστηριότητες, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί, να αθληθεί και νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι:

- Αγροτικές δραστηριότητες, όπως μάζεμα ελιάς, μανιταριών
- Οικοτουρισμό, όπως παρατήρηση φυτών και ζώων, υδροβιότοπων
- Αθλητικές δραστηριότητες, όπως ποδηλασία, ιππασία, τένις
- Πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως παρακολούθηση φεστιβάλ, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μοναστήρια
- Μαθήματα, όπως αργαλειού, παραδοσιακής μαγειρικής

Ο εναλλακτικός τουρισμός απευθύνεται και σε άτομα, τα οποία δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν στον εαυτό τους τις διακοπές που επιθυμούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί τόσο ο κοινωνικός τουρισμός όσο και ο τουρισμός υγείας. Άτομα που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και άτομα της τρίτης ηλικίας μπορούν να απολαύσουν ένα τουριστικό πακέτο διακοπών.

4.3. Επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη

Όταν η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξη του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.
- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις περιφερειακές περιοχές εις βάρος της ζωής της υπαίθρου. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται, για παράδειγμα οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των περιοχών, στις περιπτώσεις που ο εναλλακτικός τουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά «πρότυπα» των περασμένων δεκαετιών (πρότυπα του μαζικού τουρισμού).
- Στον κίνδυνο αλλοίωσης οικοσυστημάτων, υδροβιότοπων και γενικά οικολογικά ευαίσθητων περιοχών.

- Στον κίνδυνο υπερσυγκέντρωσης τουριστών-επισκεπτών σε μία περιοχή με δυσμενή αποτελέσματα, όπως ρύπανση του περιβάλλοντος (γη, νερό, ατμόσφαιρα), ηχορύπανση.
- Στην αύξηση της εγκληματικότητας, σε μερικές περιπτώσεις παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα, συνήθως κλοπές, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης σε μία περιοχή κι αυτό γιατί οι τουρίστες συγκριτικά με τους κατοίκους είναι άτομα με υψηλότερο οικονομικό επίπεδο.

Κάθε τουριστική ανάπτυξη πρέπει να επιτυγχάνει το σημείο ισορροπίας, ανάμεσα στις ανάγκες και παροχές των επισκεπτών και του οφέλους των ατόμων που αναπτύσσουν τον εναλλακτικό τουρισμό και να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας (όχι υπερσυγκεντρώσεις).

Κάθε μορφή βιομηχανοποίησης κυρίως από τους τουριστικούς επιχειρηματίες, οι οποίοι ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος κι όχι για την «σωστή» ανάπτυξή του και η εμπορευματοποίηση των προϊόντων οδηγούν στον εκφυλισμό του εναλλακτικού τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Προοπτικές εξέλιξης εναλλακτικού τουρισμού

5.1 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Η ανάπτυξη του τουρισμού της Κρήτης ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις τάσεις ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού, ο οποίος ξεκινάει στη δεκαετία του '30, σαν οργανωμένος περιηγητικός τουρισμός, με αποκλειστικό σκοπό την επίσκεψη των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων.

Από τον περιορισμένο και επιλεκτικό περιηγητικό ή μορφωτικό – εκπαιδευτικό τουρισμό, όπως αυτός ονομάζεται σήμερα, ο τουρισμός της Κρήτης μετεξελίχθηκε όπως γενικότερα ο Ελληνικός τουρισμός, αλλά και ο Μεσογειακός τουρισμός, σε μαζικό και προσανατολισμένο, κυρίως, προς τις θερινές διακοπές των Βορειοευρωπαίων.

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης, εξαρτάται κυρίως από τρεις παράγοντες: α) την καλή οικονομία των χωρών προέλευσης, β) την παγκόσμια ηρεμία, αλλά και την ηρεμία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και γ) το φυσικό, δομημένο και πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής.

Το πιο βασικό όμως είναι το περιβάλλον με την ευρεία έννοια της χώρας προορισμού και εδώ μπορούμε να πούμε ότι η Ελλάδα διαθέτει πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εθνικούς δρυμούς, αισθητικά δάση, σπάνια βιοποικιλότητα, άριστες κλιματολογικές συνθήκες και μια ανεξάντλητη αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά. Κατά συνέπεια πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα έργα υποδομής ώστε να αναδειχτεί το τουριστικό προϊόν.

Ο τουρισμός ειδικότερα αποτελεί για την Κρήτη ένα δυναμικό παράγοντα που εδώ και μερικές δεκαετίες στηρίζει και προωθεί την τοπική ανάπτυξη. Τη δυναμική αυτή παρουσία του τουρισμού στην τοπική οικονομία επιβεβαιώνει η ευρεία συμμετοχή του στην διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος και η μαζική προσφορά του στην εξασφάλιση ευκαιριών απασχόλησης, όχι μόνο για τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά και σε εργατικό δυναμικό άλλων περιοχών της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια το νησί το επισκέπτονται περίπου δύομισι εκατομμύρια τουρίστες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών συγκεντρώνεται κυρίως στα βόρεια παράλια του νησιού γεγονός που έχει προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στις περιοχές αυτές. Το περιβάλλον αντιμετωπίζει όντως προβλήματα λόγω της τουριστικής ανάπτυξης, ωστόσο αυτό δεν οφείλεται στην τουριστική δραστηριότητα, αλλά στον άναρχο και απρογραμματιστό τρόπο ανάπτυξής της. Η νέα εποχή έχει πολύ περισσότερες απαιτήσεις και

πολύ περισσότερες προκλήσεις. Οι ποιοτικές απαιτήσεις τόσο του μαζικού τουρισμού όσο και των μεμονωμένων, ειδικών ενδιαφερόντων επισκεπτών έχουν αυξηθεί, ενώ ταυτόχρονα έχει αυξηθεί πολύ ο ανταγωνισμός ακόμα και από τουριστικούς προορισμούς που βρίσκονται σε πολύ μακρινές τοποθεσίες, ακόμη και σε άλλες ηπείρους.

Το Κρητικό τουριστικό προϊόν στρέφεται με αργά αλλά σταθερά βήματα προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος αλλά και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κ.λ.π.) βοηθούν στην ανάπτυξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του νησιού καθώς είναι περιβαλλοντικά φιλικές και δεν λαμβάνουν εντατική μορφή.

Προκύπτει συνεπώς ότι ο Τουρισμός είναι για την Κρήτη το Α και το Ω. Αύξηση του τουρισμού σημαίνει άνοδο της οικονομίας του νησιού. Πραγματοποιείται αύξηση του εισερχόμενου χρήματος και κυκλοφορία αυτού μέσα στο οικονομικό σύστημα του νησιού. Αναγνωρίζεται όμως ότι ποιοτικά το τουριστικό πακέτο του νησιού είναι ένα μέτριο πακέτο το οποίο χρειάζεται ανανέωση και αναβάθμιση ώστε να καταστεί ανταγωνιστικό. Η ανταγωνιστικότητα είναι και αυτή σε μέτρια επίπεδα αφού συνδέεται άμεσα με την ποιότητα και με την τιμολόγηση. Ένα μέτριο και ταυτόχρονα λανθασμένα τιμολογημένο προϊόν δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστικό. Ένα άλλο θέμα που σχετίζεται με τα 2 προηγούμενα είναι η προώθηση και διαφήμιση του τουριστικού προϊόντος. Διότι ακόμα και αν υπάρχει ποιοτικό και ανταγωνιστικό προϊόν εάν αυτό δεν προβληθεί σωστά, τότε το καταναλωτικό κοινό, στην προκειμένη περίπτωση ο υποψήφιος πελάτης-τουρίστας δεν θα μάθει ποτέ την ύπαρξη του. Πρέπει λοιπόν οι αρμόδιοι φορείς να δραστηριοποιηθούν πιο σωστά στο εν λόγω κομμάτι. Να οργανωθούν καλύτερες καμπάνιες και να επιλεγούν τα σωστά μέσα στον σωστό χρόνο ώστε να αποκομίσει ο τουρισμός τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη. Βέβαια επιστρέφουμε στο θέμα της ποιότητας και του ανταγωνισμού και πάλι. Εάν ένα προϊόν είναι μέτριο όσο καλή και εάν είναι η διαφημιστική του καμπάνια όταν έρθει η στιγμή τα μειονεκτήματα δεν γίνονται να κρυφτούν. Όταν λέμε καλύτερη και αποδοτικότερη καμπάνια μιλάμε πάντα σε συνάρτηση με την ανταγωνιστικότητα του προϊόντος. Ο τουρισμός δεν πρέπει να έχει τον χαρακτήρα της «αρπαχτής», δηλαδή καταφέραμε και ξεγελάσαμε τον τουρίστα και τον φέραμε για μια σεζόν, άρα να τον εκμεταλλευτούμε. Μπορούμε να τους γελάσουμε όλους μια φορά, όχι όμως συνέχεια και το ζητούμενο είναι η διάρκεια. Έχουμε ανάγκη από επαναλαμβανόμενο τουρισμό άρα δεν τίθεται θέμα απλά να τους εξαπατήσουμε για μια φορά.

Ένα άλλο στοιχείο που προκύπτει είναι ότι υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος του νησιού. Η πεποίθηση λογικά πηγάζει φέρνοντας στο νου όλα τα πλεονεκτήματα από πλευράς φυσικού πλούτου αλλά και από το γεγονός ότι κάποιες υποδομές μπορούν να βελτιωθούν και εκμεταλλευόμενοι τα φυσικά προσόντα του νησιού τα περιθώρια αναβάθμισης είναι ορατά.

Όσον αφορά τώρα το μοντέλο πάνω στο οποίο στηρίζεται ο σχεδιασμός και η φιλοσοφία του τουρισμού, το μοντέλο των 4S (SUN,SAND,SEA,SEX), είναι πλέον καιρός να εγκαταλειφθεί. Οι νέες τάσεις και άρα οι νέες απαιτήσεις από πλευράς των τουριστών δεν καλύβονται απλά με βάση το εν λόγω μοντέλο. Ο τουρισμός σαν προϊόν πρέπει να στοχεύει σε συγκεκριμένα target group προσφέροντας τους ακριβώς αυτό που έχουν ανάγκη.

Θα πρέπει σταδιακά να κάνει την είσοδο του ένα νέο μοντέλο το οποίο θα αποτελέσει τον οδηγό πάνω στον οποίο θα χτιστεί ένα νέο τουριστικό προϊόν παράλληλα με το ήδη υπάρχων ώστε να μπορεί να γίνει αποδέσμευση από το τελευταίο. Κυρίως θα πρέπει να γίνει προσπάθεια απεξάρτησης από τη μάστιγα της υπερμαζικότητας του Τουρισμού. Ναι μεν ο Μαζικός Τουρισμός εξασφαλίζει πληρότητες στις ξενοδοχειακές μονάδες αλλά είναι και εκεί που σταματάνε κυρίως τα θετικά του. Όταν μιλάμε για ανάπτυξη του Τουρισμού ασφαλώς και δεν εννοούμε απλά πλήρωση των κλινών στις ξενοδοχειακές μονάδες. Τουρισμός δεν σημαίνει απλά μεταφέρομαι σε μια ξενοδοχειακή μονάδα και κινούμαι σε μια ακτίνα 5 χιλιομέτρων γύρω της. Τουρισμός είναι να επισκεφτεί και να γνωρίσει ο τουρίστας και άλλες τοποθεσίες από αυτή στην οποία βρίσκεται ο τόπος διαμονής του. Τουρισμός δεν είναι ότι να μένει μόνο στο ξενοδοχείο του για τη σίτιση του. Θα πρέπει να βγει από τα σύνορα του ξενοδοχείου και να επισκεφτεί παραδοσιακές ταβέρνες και εστιατόρια. Η υπερμαζικότητα συνήθως μετατρέπει τους ξενοδόχους σε πιόνια των μεγάλων Tour Operators. Αν δεν υπακούσουν στις προσταγές των τελευταίων μπορεί να βρεθούν προ δυσάρεστων εκπλήξεων. Επίσης υπάρχει και το κοινωνικό κομμάτι όπου οι πιθανοί εγχώριοι τουρίστες καλούνται να πληρώσουν για τις ίδιες υπηρεσίες πολλαπλάσια χρήματα.

Σχετικές έρευνες δείχνουν ότι πλέον υπάρχει θετική γνώμη για τις ονομαζόμενες Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και μάλιστα η στροφή προς αυτές θεωρείται απαραίτητη. Παράλληλα υπάρχει η αίσθηση ότι οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού δύναται να προσελκύσουν τουρισμό υψηλότερων εισοδημάτων. Γενικά οι Εναλλακτικές Μορφές εμπεριέχουν μια έννοια εξειδίκευσης όσον αφορά το περιεχόμενο τους αφού απευθύνονται σε πελάτες με

συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι ακριβώς οι απαιτήσεις που έχουν οι πελάτες και κατά συνέπεια αυτό που περιέχεται στη σύσταση του τουριστικού προϊόντος που τους προσφέρεται. Όταν κάποιος αναζητά και επιθυμεί συγκεκριμένα πράγματα από ένα τουριστικό προϊόν συνήθως συνεπάγεται ότι γνωρίζει και αναμένει ότι το κόστος θα είναι κάπως πιο υψηλό από τα πακέτα μαζικής παραγωγής, αλλά η εμπειρία που θα ζήσει και οι αναμνήσεις που θα κρατήσει αποζημιώνουν στο ακέραιο για το χρηματικό κόστος. Επιπλέον γίνεται αντιληπτό ότι οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού συμβάλλουν στην επιμήκυνση της Τουριστικής Περιόδου για τον τόπο υποδοχής τουριστών. Ειδικά η Κρήτη με το κλίμα που διαθέτει θα έπρεπε να εκμεταλλεύεται το φυσικό αυτό πλεονέκτημα και να παράγει και κατά συνέπεια να προσφέρει πακέτα σχεδόν όλο το χρόνο. Εκεί που ο Μαζικός Τουρισμός σωμαίνει προς το τέλος του Οκτώβρη, θα έπρεπε να κάνουν την εμφάνιση τους Εναλλακτικές Μορφές τουρισμού. Όταν όμως η πλειοψηφία των υπάρχοντων υποδομών δεν είναι σε θέση να προσφέρει βασικές υπηρεσίες κατά τη διάρκεια του χειμώνα φυσικό επόμενο είναι το διάστημα Νοέμβριος – Απρίλης να μένει ανεκμετάλλευτο.

Είναι θέμα που χρειάζεται τόσο ιδιωτική όσο και κρατική πρωτοβουλία. Όσον αφορά το πρώτο είναι θέμα επιλογής για τον κάθε επιχειρηματία που δραστηριοποιείται ήδη στον τουρισμό για το εάν αποφασίσει να επενδύσει και σε Εναλλακτικές Μορφές τουρισμού. Όσον αφορά την κρατική πρωτοβουλία δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχει. Πρόσφατο παράδειγμα η προκήρυξη του προγράμματος «Εναλλακτικός Τουρισμός» που συγχρηματοδοτήθηκε από τους πόρους του ΕΣΠΑ 2007-2013, και φάνηκε στο επιχειρησιακό πρόγραμμα ΕΠ "Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα" με περιοχή εφαρμογής όλη την Ελλάδα και απευθυνόταν σε Φυσικά ή Νομικά Πρόσωπα (Ανώνυμη Εταιρεία, Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης, Ομόρρυθμη Εταιρεία, Ετερόρρυθμη Εταιρεία, Κοινωνία Αστικού Δικαίου)

Υπάρχει κρατική πρωτοβουλία μεν αλλά πρέπει να συνεχιστεί και να βελτιωθεί μεσοπρόθεσμα. Με συνδυασμό της κρατικής και ιδιωτικής πρωτοβουλίας όσον αφορά τις Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού είναι δυνατό να πετύχουμε αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και παράλληλα να επιμηκύνουμε την τουριστική σαιζόν προς όφελος της οικονομίας του νησιού. Έτσι θα μπορούμε να προσελκύσουμε τουρίστες υψηλοτέρων εισοδημάτων τόσο από τις υπάρχουσες αγορές αλλά Κυρίως και από νέες. Είναι απαραίτητο να γίνει και άνοιγμα σε νέες χώρες αγορές.

5.2. Προγράμματα στήριξης του εναλλακτικού τουρισμού

Από τα μέσα του '90, η αιφορική ανάπτυξη του τουρισμού θεωρείται θέμα προτεραιότητας για θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο Ανακοίνωσης με τίτλο "Συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του Ευρωπαϊκού τουρισμού", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την περαιτέρω "προώθηση της αιφορικής ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη μέσα από τον καθορισμό και την εφαρμογή της Ατζέντα 21". Αυτό το ζήτημα υποστηρίχθηκε σθεναρά και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η πρόσφατη Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο "Βασικοί προσανατολισμοί για την αιφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού" προτείνει περισσότερα μέτρα για την ενδυνάμωση της συνεισφοράς της Ένωσης στην αιφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Επιπλέον, ο αιφορικός τουρισμός μπορεί να ωφεληθεί ιδιαιτέρως από τις προσεγγίσεις και τα όργανα που περιγράφηκαν στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πάνω σε θέματα περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης με την οικονομική πολιτική. Παράδειγμα αποτελεί η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τη βιοποικιλότητα που περιλαμβάνει οδηγίες σχετικές με το θέμα της ανάπτυξης αιφορικού τουρισμού μέσα στις προστατευόμενες περιοχές και με χαμηλό αντίκτυπο στις προστατευόμενες περιοχές του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000. Τέλος, το Λευκό Βιβλίο σχετικά με την "Ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών για το 2010: καιρός για αποφάσεις" και οι πολιτικές της Ε.Ε. για τη διαχείριση του νερού και των αποβλήτων που επηρεάζουν άμεσα τον τομέα του τουρισμού, μπορούν να βοηθήσουν στην προώθηση της αιφορίας του τουρισμού.

Το 1993 στο πλαίσιο του Πέμπτου Προγράμματος Δράσης για το περιβάλλον "προς μια Αειφόρο Ανάπτυξη" προτάθηκαν τρεις άξονες δράσεις για τον τουρισμό και την παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος:

- διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης διαχείρισης του μαζικού τουρισμού και την ενθάρρυνση εναλλακτικών τύπων τουρισμού.
- βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών, έμφαση στην πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, καθώς και στην καλύτερη διαχείριση της ροής των επισκεπτών.
- αλλαγή της συμπεριφοράς των τουριστών, στο πλαίσιο αυτό ενθαρρύνονται ειδικές δράσεις, όπως τηλεοπτικές καμπανιές, σύνταξη κώδικα συμπεριφοράς και ενθάρρυνση των επισκεπτών για κατάλληλη επιλογή μέσων μεταφοράς.

Η βιώσιμη ανάπτυξη του Τουρισμού προϋποθέτει διάφορους τομείς (Council of Europe 1996):

α) Σχεδιασμός (πολεοδομία - χωροταξία): Ο σχεδιασμός των τουριστικών περιοχών πρέπει να γίνεται με βάση την φέρουσα ικανότητα του συστήματος, θα πρέπει να γίνεται οριοθέτηση περιοχών με τουριστική ανάπτυξη, να χρησιμοποιούνται τεχνικές για τη διαχείριση της ροής των επισκεπτών, να γίνει ουσιαστική εφαρμογή μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε έργο τουριστικής ανάπτυξης, να παρέχεται βοήθεια στις υποβαθμισμένες περιοχές προκειμένου να επανενταχθούν στην τουριστική αγορά, να γίνεται συστηματική και λεπτομερειακή καταγραφή περιοχών και να προτείνονται συνδυασμοί που θα αξιοποιούν την ποικιλία των μνημείων και της γεωγραφικής και της γεωγραφίας, θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, να υπάρξει ενθάρρυνση ήπιων παρεμβάσεων και γενικότερα ενθάρρυνση ήπιων μορφών τουρισμού (π.χ. αγροτουρισμός) που σέβονται τις ιδιαιτερότητες του τόπου υποδοχής κ.α.

β) Θεσμική οργάνωση: Θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την προστασία παραδοσιακών οικισμών, περιοχών με ιδιαίτερα οικολογικό ενδιαφέρον που αποτελούν ταυτόχρονα και τουριστικούς προορισμούς. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενισχυθεί η διαδικασία παρακολούθησης και εφαρμογής των διαφόρων κανονισμών που προβλέπονται γι' αυτές τις περιοχές.

γ) Οικονομική ανάπτυξη: Θα πρέπει να υιοθετηθούν κίνητρα για την ενθάρρυνση ορισμένων τύπου τουρισμού που σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

δ) Έρευνα: Παράλληλα με τις παραπάνω δράσεις απαιτείται να συνεχισθεί η μελέτη των επιπτώσεων από το φαινόμενο του τουρισμού αλλά και των δυνατοτήτων αποκατάστασης για περιοχές που αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα υποβάθμισης. Η χώρα μας παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει έχει πολλές δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Για να ανταποκριθεί στις νέες αυτές προκλήσεις δεν πρέπει απλά και μόνο να επιλύσουμε τα όποια προβλήματα υποδομών και εξυπηρητήσεων. Επιβάλλεται να αναζητήσουμε και στη συνέχεια να υιοθετήσουμε μια καινούργια άποψη που θα θέτει τα προβλήματα του περιβάλλοντος στο κέντρο του ενδιαφέροντος. Μετά από όλα αυτά μερικά χρήσιμα συμπεράσματα για το μέλλον του τουρισμού μπορούν να εξαχθούν είτε θετικά είναι αυτά είτε αρνητικά:

Τα θετικά του Ελληνικού τουρισμού: **α)** Σημαντικός τουριστικός προορισμός παγκοσμίως (17η χώρα σε αφίξεις, 27η σε εισπράξεις: στοιχεία 2000). **β)** Πολύ σημαντικοί ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι. **γ)** Αφθονία και ποικιλομορφία φυσικών πόρων. **δ)** Ευρύτατη παραγωγή προϊόντων πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα στο πλαίσιο των τελευταίων τάσεων δια-

ροφής. **ε)** Δημιουργία τα τελευταία σημαντικών επιχειρήσεων όλων των κλάδων για προσέλκυση ειδικού τουρισμού, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμοί μονάδων.

Τα αρνητικά του Ελληνικού τουρισμού: **α)** Ελλείψεις σε κοινωνικές υποδομές, εξοπλισμό και συναφείς υπηρεσίες. **β)** Αδυναμίες οργάνωσης και λειτουργίας επιμέρους τουριστικών κλάδων που οδηγούν σε χαμηλής ποιότητας τουριστικό προϊόν. **γ)** Περιορισμένη διεύρυνση τουριστικού προϊόντος σε νέες κατηγορίες και νέες αγορές. **δ)** Χαμηλή ημερήσια δαπάνη και μικρή διάρκεια παραμονής εισερχόμενου τουρισμού. **ε)** Χαμηλή ανταγωνιστικότητα τουριστικού προϊόντος. **στ)** Εξάρτηση από μεγάλα πρακτορεία διεθνούς τουρισμού. **ζ)** Έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, τόσο σε αριθμό όσο και σύνθεση. **η)** Άνιση ανάπτυξη μεταξύ περιφερειών της χώρας, **θ)** Κόπωση των τουριστών από προϊόντα του μαζικού τουρισμού αλλά και από τους παραδοσιακούς χώρους υποδοχής. **ι)** Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σε θέματα ποιότητας του περιβάλλοντος. Οι επισκέπτες αποφεύγουν περιοχές με προβλήματα ρύπανσης καθώς και περιοχές υπερεμπορευματοποιημένες, αιτώντας περισσότερες αυθεντικές εμπειρίες.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEADER

είναι μια από τις τέσσερις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (Κ.Π.) που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την 3η Προγραμματική Περίοδο. Σαν πρωτοβουλία του αγροτικού τομέα αποσκοπεί στην ανάπτυξη της υπαίθρου μέσα από ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα σε συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες. Η πρωτοβουλία εφαρμόζεται για τρίτη φορά στη χώρα μας.

Για την υλοποίηση της Κ.Π. LEADER σε εθνικό επίπεδο καταρτίστηκε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στη συνέχεια εξειδικεύτηκε σε 40 τοπικά προγράμματα, των οποίων η υλοποίηση ξεκίνησε το 2002 και ολοκληρώνεται το 2008. Βασικό χαρακτηριστικό των τοπικών προγραμμάτων της πρωτοβουλίας είναι η υιοθέτηση αναπτυξιακής στρατηγικής γύρω από ένα «Θέμα Συσπείρωσης», που αναδεικνύει τον χαρακτήρα και την ταυτότητα κάθε περιοχής.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητα αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσα από πιλοτικές εφαρμογές.
- Η άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Η Κ.Π. LEADER εφαρμόζεται σε ορεινές και νησιωτικές περιοχές της χώρας, οι οποίες παρουσιάζουν εντονότερη οικονομική και κοινωνική υστέρηση, καθώς και σε περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική σημασία που έχουν περιληφθεί στον ειδικό κατάλογο για το δίκτυο Natura 2000. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις και εφόσον συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, το πρόγραμμα μπορεί να εφαρμοστεί και σε περιοχές χαρακτηρισμένες σαν μειονεκτικές.

Η συνολική έκταση εφαρμογής του προγράμματος LEADER ανέρχεται σε 82.668km, που αντιπροσωπεύει το 63% της συνολικής έκτασης της χώρας, ενώ ο πληθυσμός που κατοικεί στην περιοχή παρέμβασης του προγράμματος ανέρχεται σε 2.212.549 κατοίκους, δηλαδή στο 20% του συνολικού πληθυσμού. Τα τοπικά προγράμματα LEADER μπορούν να εφαρμόζονται και σε περιοχές Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ. Υπ. Γεωργίας και Π.Ε.Π.), εφόσον αυτές πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις. Στις περιοχές αυτές η εφαρμογή τοπικού προγράμματος LEADER είναι δυνατή μόνο για δράσεις που:

- καλύπτουν το ευρύτερο πεδίο επιλεξιμότητας της LEADER (π.χ. θέματα επιχειρηματικότητας Ε.Τ.Π.Α., παρεμβάσεις NATURA 2000 εκτός δασικών και γεωργικών εκτάσεων κ.λ.π.),
- δεν θα περιληφθούν τελικά στο σχεδιασμό του ολοκληρωμένου προγράμματος,
- δρουν συμπληρωματικά και ενισχύουν την αποτελεσματικότητα αυτών που προβλέπονται στο ολοκληρωμένο πρόγραμμα (π.χ. συνεργασίες, δικτυώσεις κλπ.),
- εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία της κοινοτικής πρωτοβουλίας.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Κ.Π. LEADER

Το εθνικό πρόγραμμα LEADER διαρθρώνεται σε τέσσερις (4) Άξονες Προτεραιότητας, οι οποίοι αντανακλούν προτεραιότητες της στρατηγικής που επιλέχτηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, καθώς και τις κατηγορίες έργων που μπορούν να υλοποιηθούν στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER. Οι Άξονες υποδιαιρούνται σε Μέτρα, δηλαδή σε ένα σύνολο ομοειδών ενεργειών που συμβάλλουν στη υλοποίηση συγκεκριμένου στόχου ως εξής:

Άξονας 1: «Ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης»

Μέτρο 1.1 Τεχνική στήριξη Φορέων Υλοποίησης – Ομάδων Τοπικής Δράσης
Μέτρο 1.2 Ενισχύσεις σε επενδύσεις – στήριξη στην επιχειρηματικότητα (αγροτουρισμός, μικρές επιχειρήσεις, σύγχρονη τεχνολογία και τέχνες)

Μέτρο 1.3 Υποστηρικτικές ενέργειες (συμβουλευτική υποστήριξη, προώθηση – προβολή)

Μέτρο 1.4 Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (φυσικό και οικιστικό περιβάλλον, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ανάδειξη και διατήρηση αγροτικής κληρονομιάς)

Άξονας 2: «Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών» *Μέτρο 2.1* Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική – διαπεριφερειακή συνεργασία

Μέτρο 2.2 Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία

Άξονας 3: «δικτύωση»

Μέτρο 3.1 Λειτουργία δικτύου LEADER

Μέτρο 3.2 Λειτουργία ελληνικής Μονάδας Εμπύκωσης Δικτύου LEADER

Άξονας 4: «διαχείριση – Παρακολούθηση – Αξιολόγηση του προγράμματος»

Αφορά ενέργειες της Ειδικής Υπηρεσίας διαχείρισης του Υπουργείου Αγροτικής

Ανάπτυξης και Τροφίμων που εποπτεύει τη συνολική εφαρμογή του προγράμματος.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Καθορίζονται οι παρακάτω περιορισμοί, όπως αναφέρονται στο εγκεκριμένο Πρόγραμμα και Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, όπως αυτά ισχύουν κάθε φορά:

- 1.** Το συνολικό κόστος του Μέτρου 1.1, μπορεί να ανέλθει μέχρι 15% του συνολικού κόστους των Αξόνων 1 και 2 του Προγράμματος, συμπεριλαμβανομένου του κόστους εξοπλισμού και μμηχανοργάνωσης, το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί το 3% του συνολικού κόστους Αξόνων 1 και 2.
- 2.** Το μέγιστο ύψος επιλέξιμου συνολικού προϋπολογισμού ανά επένδυση ανέρχεται, κατά κανόνα, μέχρι 440.000 ΕΥΡΩ. Τυχόν επενδύσεις μεγαλύτερου ύψους εξετάζονται, κατά περίπτωση, από την Επιτροπή Παρακολούθησης του Προγράμματος.
- 3.** Ο προϋπολογισμούς Δημοσίων Έργων μη ανταποδοτικών (μικρών υποδομών που κρίνονται αναγκαίες στα πλαίσια της ολοκληρωμένης παρέμβασης της περιοχής) που μπορούν να ενταχθούν στο τοπικό πρόγραμμα ανέρχεται μέχρι 15% του συνολικού κόστους του Προγράμματος.
- 4.** Οι εταίροι της Ο.Τ.Δ. έχουν δυνατότητα ένταξης Έργων στο τοπικό πρόγραμμα σε ποσοστό μέχρι 15% του συνολικού κόστους του τοπικού προγράμματος. Τυχόν υπέρβαση του ποσοστού αυτού μπορεί να εξετασθεί, κατά περίπτωση, από την Επιτροπή Παρακολούθησης του Προγράμματος.
- 5.** Τα άτομα, του Διοικητικού Συμβουλίου της Ο.Τ.Δ., της Επιτροπής Διαχείρισης Προγράμματος LEADER (Επίπεδο Λήψης Αποφάσεων), της Υπηρεσιακής Δομής της Ο.Τ.Δ., των επιτροπών αξιολόγησης επενδυτικών σχεδίων και εξέτασης σχετικών ενστάσεων δεν μπορούν να συμμετέχουν σε επενδύσεις του Τοπικού Προγράμματος, οι ίδιοι ή μέσω παρένθετων φυσικών ή νομικών προσώπων.

ΑΠΟΨΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Η ανάλυση των αξόνων στους οποίους μπορεί να στηριχθεί η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη και η συνοπτική παράθεση των σχετικών δραστηριοτήτων και των δυνατοτήτων που υπάρχουν, μας βοήθησε στο να περιγράψουμε σε γενικές γραμμές την κατάσταση που επικρατεί στην Κρήτη από την άποψη του εναλλακτικού τουρισμού. Τα πρώτα συμπεράσματα με βάση όσα παραθέσαμε είναι ότι υπάρχει κατ' αρχήν μια μεγάλη βάση αγροτουριστικών καταλυμάτων, τα οποία παρέχουν βασικές δυνατότητες διαμονής και διατροφής. Η ποιότητα αλλά και το εύρος των υπηρεσιών τους δεν μπορούν να διαπιστωθούν εύκολα, παρά το ότι ορισμένα από αυτά είναι διαπιστωμένα ότι προσφέρουν υψηλής ποιότητας και ευρείας κλίμακας υπηρεσίες και είναι πλήρως ενταγμένα στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον τους. Από την άλλη πλευρά, παρά τις δυνατότητες που παρέχει η Κρητική φύση και η Κρητική πολιτιστική παράδοση, δεν είναι ανεπτυγμένες πολύ άλλες εναλλακτικές δραστηριότητες, οι οποίες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά με τις προσφερόμενες δυνατότητες διαμονής. Έτσι παρόλο που οι εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και για τους τουρίστες που έρχονται και διαμένουν στα μαζικά τουριστικά θέρετρα και συχνά με το σύστημα "all inclusive", προκαλώντας τους να διεκδικήσουν την έξοδό τους από τα μμεγάλα οργανωμένα ξενοδοχεία και να γευτούν δραστηριότητες του γνήσιου Κρητικού περιβάλλοντος, εντούτοις εκτός από ορισμένες συνηθισμένες δραστηριότητες και μαζικές εκδρομές σε γνωστά μέρη (π.χ. διάσχιση φαραγγιού Σαμαριάς, λίμνη Κουρνά), δεν αναπτύσσονται και πολλές άλλες.

Η πολυδιάσπαση και το μικρό μέγεθος των αγροτουριστικών εκμεταλλεύσεων καθώς και η έλλειψη θεσμικών μορφών καθοδήγησης και ενιαιοποίησης των πολιτικών προς αυτή την κατεύθυνση είναι οι σημαντικότερες αιτίες. Επιπλέον φαίνεται πως γενικά επικρατεί η τάση να δίνεται προτεραιότητα στο να έρθουν και να διαμείνουν στα ξενοδοχεία οι τουρίστες και θα δούμε τι θα βρουν αυτοί να κάνουν, άλλωστε οι υποδομές των ξενοδοχείων είναι τέτοιες που τείνουν να υποκαταστήσουν και να εσωτερικεύσουν εντάσσοντας στα διάφορα προγράμματα τους τόσο το φυσικό, όσο κυρίως το κοινωνικό περιβάλλον της Κρήτης. (Μεγάλα Ξενοδοχεία με βραχώδεις παραλίες, «παραδοσιακά» καφενεία, Κρητικές βραδιές κ.λπ.).

Ο πολιτισμικός, ο φυσιολατρικός, ο γαστρονομικός, ο αρχαιολογικός και ο ορειβατικός τουρισμός είναι οι κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που προτιμούν οι τουρίστες οι οποίοι επισκέπτονται την Κρήτη.

Αυτό είναι το βασικό συμπέρασμα έρευνας που διεξήχθη με πρωτοβουλία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων με σκοπό την προοπτική ανάπτυξης επιλεκτικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και συγγενών δραστηριοτήτων, αλλά και τη σύνδεση του πρωτογενούς τομέα με το τουριστικό προϊόν. Η έρευνα αυτή μπορεί να αποτελέσει οδηγό και γι' άλλες περιοχές της χώρας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας:

- Ο πολιτισμικός τουρισμός, που επικεντρώνεται στην ιστορική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά του νησιού, συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό προτίμησης με 59,2%, με τους Αυστριακούς (93,8%) και Πολωνούς (85,3%) να δείχνουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

- Ο φυσιολατρικός τουρισμός, ο οποίος αφορά ζώνες παράκτιες, πεδινές αλλά και ορεινές με ενδιαφέρουσα βιοποικιλότητα, πλούσιες σε χλωρίδα και πανίδα, συγκεντρώνει μεγάλο ποσοστό ενδιαφέροντος με 53,3% επί του συνόλου των αλλοδαπών, με τους άνδρες να ενδιαφέρονται πιο πολύ (62%) έναντι των γυναικών (47%). Τα μεγαλύτερα ποσοστά έχουν οι Σλοβάκοι/Τσέχοι (78,9%) και Αυστριακοί (72%).

- Ο γαστρονομικός τουρισμός, όπου κυριαρχεί η κουλτούρα της τοπικής κουζίνας, με μεγάλη ποικιλία πρώτων υλών και ανεξάντλητο πλούτο παραδοσιακών συνταγών, συγκεντρώνει επίσης μεγάλο ποσοστό ενδιαφέροντος με 50,2% με περισσότερο ενδιαφερόμενους τους Βέλγους (89,7%), Πολωνούς (77,6%) και Σλοβάκους/Τσέχους (76,5%).

- Ο αρχαιολογικός τουρισμός, που σχετίζεται με σημαντικό αριθμό αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και μουσείων, αναδεικνύοντας την πλούσια πολιτιστική παράδοση της περιοχής, λαμβάνει το 46,3% των συνολικών προτιμήσεων των αλλοδαπών τουριστών, με τους Αυστριακούς (78,6%) και Σλοβάκους/Τσέχους (72,2%) να επιδεικνύουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

- Ο ορειβατικός τουρισμός με τη βοήθεια των μονοπατιών που βοηθούν στην ανάβαση των επισκεπτών αλλά και με την προώθηση δράσεων που αφορούν την ανάπτυξη δραστηριοτήτων του ορεινού χώρου, προτιμάται κατά 42,3% από το σύνολο των ερωτωμένων, με τους άνδρες να ενδιαφέρονται κατά 50% και τις γυναίκες κατά 36,3%, ενώ όσον αφορά τις ηλικιακές κατηγορίες κυριαρχούν αυτοί που είναι ηλικίας 16-34 ετών.

- Στο ερώτημα ποιες δραστηριότητες ενδιαφέρουν τους τουρίστες, σύμφωνα με τις απαντήσεις το ενδιαφέρον των τουριστών προκαλούν κυρίως οι επισκέψεις σε παραδοσιακά καταλύματα, σε εθνικά πάρκα και δρυμούς, σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, η γευσιγνωσία τοπικών αγροτικών προϊόντων, η συμμετοχή σε τοπικές γιορτές κρασιού και σε γαστρονομικές περιηγήσεις.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας συμπληρώθηκαν 1.045 έγκυρα ερωτηματολόγια, μεταφρασμένα σε έξι διαφορετικές γλώσσες (νορβηγικά, σουηδικά, αγγλικά, γερμανικά, πολωνικά και ρωσικά), από αλλοδαπούς τουρίστες 13 διαφορετικών χωρών (Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Φινλανδία, Αγγλία, Γερμανία, Πολωνία, Βέλγιο, Ολλανδία, Τσεχία, Αυστρία, Ρωσία και Σλοβακία).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε όλο τον νομό Χανίων και ιδιαίτερα στις τουριστικές περιοχές του και στον κρατικό αερολιμένα Χανίων «Ι. Δασκαλογιάννης», κατά την αναχώρηση των αλλοδαπών τουριστών. Έγινε με πρωτοβουλία και ανάθεση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων στο Τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων (ΜΑΙΧ).

Επίσης, η οικονομική κρίση που ξεκίνησε στα τέλη του 2008, είναι η χειρότερη μεταπολεμική κρίση που εμφανίστηκε παγκοσμίως. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής το Α.Ε.Π. άρχισε να ελαττώνεται, το τρίτο τρίμηνο του 2008 και στις αρχές του 2009 έπεσε σε ένα ετήσιο ρυθμό που δεν είχε σημειωθεί παρόμοιος από τη δεκαετία του 1950.

Οι επενδύσεις κεφαλαίων, που βρίσκονταν σε μείωση χρόνο με τον χρόνο από το τελευταίο τρίμηνο του 2006, έφτασαν στα ίδια επίπεδα με αυτά της μεταπολεμικής περιόδου του 1957 – 58, κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009. Ο ρυθμός κατάρρευσης σε επενδύσεις κατοικίας αυξήθηκε ταχύτατα το πρώτο τρίμηνο του 2009, πέφτοντας κατά 23,2% από το προηγούμενο έτος και σχεδόν 4 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το προηγούμενο τρίμηνο.

Η εγχώρια ζήτηση βρίσκεται σε μία διαρκή ύφεση εδώ και πέντε διαδοχικά τρίμηνα, είναι μικρότερη από την ζήτηση που είχε καταγραφεί κατά την περίοδο 1974 – 1975. Ο ρυθμός μείωσης της ζήτησης ανά τρίμηνο είναι – 2,6% (δεύτερο τρίμηνο του 2009) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο που ήταν – 1,9%, πρόκειται για αρνητικό ρεκόρ στον τομέα της ζήτησης.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Στα μέσα του Οκτωβρίου του 2008, ο «Baltic dry index», ένας δείκτης του όγκου της ναυτιλίας, κατέγραψε απώλειες 50% μέσα σε μία εβδομάδα, καθώς η πιστωτική κατάρρευση κατέστησε αδύνατο για τους εξαγωγείς να αποκτήσουν τις απαραίτητες πιστωτικές επιστολές, για την διεξαγωγή των δραστηριοτήτων τους.

Τον Φεβρουάριο του 2009 το περιοδικό «economist» σε άρθρο του υποστήριξε ότι, η σημερινή οικονομική κρίση έχει παρουσιάσει τις μμεγαλύτερες μειώσεις στην βιομηχανική παραγωγή, που στηρίζεται στις εξαγωγές αγαθών. Τον Μάρτιο του 2009 η Βρετανική εφημερίδα «Daily Telegraph» ανέφερε τις ακόλουθες πτώσεις της βιομηχανικής παραγωγής, από τον Ιανουάριο του 2008 έως τον Ιανουάριο του 2009. Ιαπωνία – 31%, η Κορέα – 26%, η Ρωσία – 16%, η Βραζιλία -15%, η Ιταλία -14%, η Γερμανία – 12%. Ορισμένοι μάλιστα αναλυτές είπαν ότι η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε μία κατάσταση αποπαγκοσμιοποίησης, μετά από χρόνια αυξανόμενης οικονομικής ενοποίησης.

Επενδυτικά ιδρύματα και εξέχοντες αγοραστές από την Μέση Ανατολή και την Ασία, συμπεριλαμβανομένου και την Κίνα, αγοράζουν όλο και περισσότερο κομμάτια Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών επιχειρήσεων και βιομηχανικές επιχειρήσεις. Αυτές οι επιχειρήσεις είναι σε χαμηλή τιμή εξαιτίας της παγκόσμιας ύφεσης. Η Κινέζικη κυβέρνηση έχει στρέψει την προσοχή της στις συμφωνίες που αφορούν τους φυσικούς πόρους σε ολόκληρο τον κόσμο, για την εξασφάλιση του εφοδιασμού πετρελαίου και την επάρκεια μετάλλων, που είναι απαραίτητες πρώτες ύλες για τη βιομηχανία της.

ΑΝΕΡΓΙΑ

Η διεθνής Οργάνωση Εργασίας ή Δ.Ο.Ε. (International Labour Organization), προέβλεψε ότι τουλάχιστον 20.000.000 θέσεις εργασίας θα έχουν χαθεί μέχρι το τέλος του 2010 μέσα στην οικονομική κρίση. Κυρίως στον κατασκευαστικό κλάδο, στην αγορά ακινήτων, στις χρηματοπιστωτικές υπηρε-

σίες και στην βιομηχανία αυτοκινήτων. Φτάνοντας το ύψος της ανεργίας σε ολόκληρο τον κόσμο σε πάνω από 200 εκατομμύρια ανέργους, για πρώτη φορά στην ιστορία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Δ.Ο.Ε. ο αριθμός των ανέργων μέσα στο 2009 θα αυξηθεί σε περισσότερους από 50 εκατομμύρια ανέργους, καθώς η παγκόσμια ύφεση εντείνεται.

Η άνοδος των αναπτυσσόμενων οικονομιών όπως, της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Κίνας αύξησαν το συνολικό εργατικό δυναμικό σημαντικά. Οι πρόοδοι που σημειώθηκαν στην επικοινωνία και στην εκπαίδευση σε αυτές τις χώρες, επέτρεψαν στους εργαζόμενους τους να ανταγωνιστούν πιο αποτελεσματικά τους εργαζόμενους στις παραδοσιακά ισχυρές Δυτικές οικονομίες, όπως τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Η τεράστια αυτή άνοδος της προσφοράς εργασίας, προκάλεσε πτωτική πίεση στα ημερομίσθια και συνετέλεσε στην αύξηση της ανεργίας.

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Ο Ιανουάριος του 2008 ήταν ένας ιδιαίτερα ασταθής μήνας για τις παγκόσμιες χρηματαγορές, παρουσιάστηκε αύξηση στη μεταβλητότητα, σύμφωνα με μετρήσεις του δείκτη «U.S. S&P 500» συνέβη μία απότομη μείωση των τιμών των μετοχών στο χρηματιστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών την Δευτέρα 21 Ιανουαρίου 2008. Μερικοί αρθογράφοι και αρχισυντάκτες οικονομικών εφημερίδων αποκάλεσαν την 21^η Ιανουαρίου, «Μαύρη Δευτέρα» και αναφέρθηκαν σε ένα παγκόσμιο "κρακ" μετοχών, παρόλο που τα αποτελέσματα ήταν διαφορετικά από χώρα σε χώρα.

Οι επιπτώσεις αυτών των γεγονότων έγιναν αισθητές στον «Shanghai composite index» δείκτη στην Κίνα, ο οποίος απώλεσε 5,14%, το μεγαλύτερο μέρος σε μετοχές των, «Ping An Insurance» και «China Life», οι οποίες απώλεσαν 10% και 8,76% αντίστοιχα. Οι επενδύτες παγκοσμίως άρχισαν να ανησυχούν για τις επιπτώσεις που θα έχει η ύφεση της Αμερικάνικης οικονομίας πάνω στην Κινέζικη οικονομία. Στελέχη της «Citigroup» εκτίμησαν ότι δια μέσο του όγκου των εξαγωγών από την Κίνα στην Αμερική μία μείωση της τάξεως του 1% στην ανάπτυξη των Ηνωμένων Πολιτειών θα οδηγούσε σε 1,3% του δείκτη ανάπτυξης της Κίνας.

Κατεγράφησαν πολλές μειώσεις στις χρηματιστηριακές αγορές σε όλο τον κόσμο, μέσα στο 2008, αυτές έλαβαν χώρα τον Ιανουάριο, τον Αύγουστο, τον Σεπτέμβρη και τον Οκτώβρη. Από τον Οκτώβριο του 2008, οι μμετοχές

στην Βόρεια Αμερική στην Ευρώπη, στην Ασία και στις περιοχές του Ειρηνικού έχασαν σχεδόν το 30% της αξίας τους από το επίπεδο που βρίσκονταν στις αρχές του χρόνου. Ο Dow Jones Industrial Average σημείωσε πτώση 37% από τον Ιανουάριο του 2008.

Οι ταυτόχρονες πολλαπλές κρίσεις που πλήττουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών στα μέσα του Σεπτεμβρίου του 2008, προκάλεσε μμεγάλες πτώσεις στις διεθνείς αγορές και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι φόβοι των επενδυτών μεγάλωναν καθώς παρακολουθούσαν διάφορους δείκτες κινδύνου, που είχαν γίνει αρκετά δημοφιλείς εκείνες τις μέρες και τα αποτέλεσμα που έδειχνε η καμπύλη απόδοσης.

Οι Ρώσικες αγορές, που ήδη παρουσίαζαν πτώση λόγω της μείωσης των τιμών του πετρελαίου και των πολιτικών εντάσεων με τη Δύση, παρουσίασαν μείωση παραπάνω από 10% σε μία μέρα, οδηγώντας σε μία αναστολή του εμπορίου. Επίσης και άλλες αναδυόμενες αγορές παρουσίασαν σημαντικές απώλειες.

Στις 18 Σεπτεμβρίου με ειδικές κανονιστικές αρχές το Ηνωμένο Βασίλειο ανακοίνωσε μια προσωρινή απαγόρευση του short – selling των χρηματιστηριακών μέσων. Στις 19 Σεπτεμβρίου η Αμερικανική επιτροπή κεφαλαιαγοράς (SEC) ακολούθησε με την εγκαθίδρυση μιας προσωρινής απαγόρευσης του short – selling πάνω σε μετοχές από 799 ειδικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Επιπλέον το <<SEC>> κατέστησε ευκολότερο για τους οργανισμούς να επαναγοράσουν μμετοχές από τα θεσμικά τους όργανα. Αυτή η ενέργεια βασίζεται στην άποψη ότι το «short – selling», μέσα στη κρίση που επικρατεί στην αγορά υπομονεύει την εμπιστοσύνη στα χρηματιστηριακά ιδρύματα και δρα αντίθετα προς τη σταθερότητα τους.

Στις 22 Σεπτεμβρίου, η «Australian Securities Exchange (ASX)» καθυστέρησε να ανοίξει κατά μία ώρα μετά από απόφαση που πάρθηκε από την Australian Securities and Investment Commission να απαγορεύσει όλα τα short – selling. Αυτή η απόφαση αναθεωρήθηκε σε κάποιο βαθμό μερικές μέρες αργότερα.

Όπως συχνά συμβαίνει σε περιόδους χρηματοπιστωτικών αναταραχών και απώλειας της εμπιστοσύνης, οι επενδυτές στράφηκαν προς στοιχεία ενεργητικών που θεωρούνται βιώσιμα και προσοδοφόρα. Έτσι λόγω αυτής της νέας ζήτησης, η τιμή του χρυσού αυξήθηκε κατά 30% από τα μέσα του 2007 έως το τέλος του 2008. Μία περαιτέρω στροφή του ενδιαφέροντος

των επενδυτών προς τον τομέα των πολύτιμων μετάλλων είχε συζητηθεί από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Τον Μάρτιο του 2009, ο διευθυντής της Blackstone group, Stephen Schwarzman είπε ότι παραπάνω από το 45% το παγκόσμιου πλούτου είχε απολεσθεί σε λιγότερο από ενάμιση χρόνο.

Ο ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Σύμφωνα με πηγές των ταξιδιωτικών πρακτορείων, τα επαγγελματικά ταξίδια έχουν μειωθεί σε σχέση με τον περασμένο χρόνο σαν αποτέλεσμα της ύφεσης. Το 30% των ερωτηθέντων ταξιδιωτών είπαν ότι ταξίδευαν λιγότερο σήμερα για τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις. Ενώ μόλις το 21% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι ταξιδεύουν περισσότερο για τον ίδιο λόγο. Οι λόγοι για την μείωση στα επαγγελματικά ταξίδια είναι οι αλλαγές στην πολιτική των επιχειρήσεων αναφορικά με τα ταξίδια, τα προσωπικά οικονομικά των στελεχών, η οικονομική αβεβαιότητα και τα ακριβά εισιτήρια των αεροπορικών εταιριών. Τα ξενοδοχεία για να ανταποκριθούν στην πτώση της αγοράς, ρίχνουν τις τιμές, κάνουν διαφήμιση και διαπραγματεύονται συμφωνίες με τον επαγγελματία ταξιδιώτη και με αυτούς που κάνουν ταξίδια αναψυχής.

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Χαμηλό εξακολουθεί να είναι το «βαρομετρικό» σε ό,τι αφορά τις προσδοκίες ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων, με βάση την τελευταία έρευνα οικονομικής συγκυρίας στον τουρισμό, που διεξάγει ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), σε συνεργασία με το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ). Για το πρώτο τρίμηνο του έτους (Ιανουάριος - Μάρτιος 2012) η πλειοψηφία των επιχειρήσεων του τομέα αναφέρει επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος, η οποία καταγράφεται πολύ πριν τη διενέργεια των εκλογών.

Ειδικότερα ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών τόσο στις Υπηρεσίες Παροχής Καταλύματος όσο και στις Τουριστικές επιχειρήσεις (πλην των ξενοδοχειακών), διαμορφώθηκε στις 69 μονάδες και 44 μονάδες αντίστοιχα, υποχωρώντας ελαφρά σε σχέση με την προηγούμενη εκτίμηση του Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2011 (71 και 48 μονάδες). Η εξέλιξη αυτή ερμηνεύεται και στις δύο κατηγορίες από τη σχετική βελτίωση στις προβλέψεις για την πορε-

ία της ζήτησης το ερχόμενο τρίμηνο, οι οποίες αντισταθμίζουν ως έναν βαθμό τις αρνητικές εκτιμήσεις για την κατάσταση της επιχείρησης, αλλά και την πορεία της ζήτησης μεταξύ Ιανουαρίου - Μαρτίου 2012.

Ξενοδοχεία: επιδείνωση στα πέντε και τρία αστέρια και στην Αθήνα
Σε ό,τι αφορά τα ξενοδοχεία, οι εκτιμήσεις είναι πιο δυσμενείς στα πέντε αστέρων με το ισοζύγιο να επιδεινώνεται κατά 13 μονάδες, ενώ εξίσου πλήττονται και τα ξενοδοχεία τριών αστέρων. Ηπιότερο είναι το κλίμα στα ξενοδοχεία τεσσάρων αστέρων, ενώ στα ξενοδοχεία της Αττικής το κλίμα είναι ιδιαίτερα αρνητικό, λόγω της κατάστασης των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Αθήνα και των καταστροφών τον Φεβρουάριο, που έπληξαν σημαντικά την ήδη κακή εικόνα της πρωτεύουσας. Ηπιότερη είναι η εικόνα στα ξενοδοχεία της Βόρειας Ελλάδας (περιφέρειες Δυτικής, Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης), ενώ λιγότερο δυσμενείς εμφανίζονται οι ξενοδοχειακές μονάδες στη νησιωτική χώρα και ιδιαίτερα στην Κρήτη.

Την ίδια ώρα ενισχύθηκαν οι δυσμενείς εκτιμήσεις για την πορεία της ζήτησης από το εξωτερικό, με το αρνητικό ισοζύγιο να έχει υπερδιπλασιαστεί σε σχέση με την προηγούμενη μέτρηση, ενώ απαισιόδοξες είναι και οι προσδοκίες για την πορεία της ζήτησης από το εσωτερικό. Με συνέπειες στον κύκλο εργασιών, το 70% των επιχειρήσεων αναφέρει κάμψη στα έσοδα και το αρνητικό ισοζύγιο επιδεινώνεται κατά 12 μονάδες, ενώ στην απασχόληση υποχωρεί κατά 18 μονάδες, καθώς η πλειοψηφία των επιχειρήσεων αναφέρει ότι προχώρησε σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων τους.

Επίσης η μέση διάρκεια διανυκτερεύσεων διαμορφώνεται στις τρεις ημέρες, ενώ η υποχώρηση της ζήτησης περιόρισε και τη μέση πληρότητα, η οποία είναι πιο έντονη στα ξενοδοχεία πέντε αστέρων όπου το ισοζύγιο αρνητικών εκτιμήσεων εμφανίζει σημαντική υποχώρηση κατά 29 μονάδες.

Έλλειψη ζήτησης σε επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων και διοργάνωσης συνεδρίων

Χειρότερη είναι η εικόνα στην πλειοψηφία των τουριστικών επιχειρήσεων (εκτός των ξενοδοχειακών), καθώς το αρνητικό ισοζύγιο ενισχύθηκε κατά 17 μονάδες σε σύγκριση με το διάστημα Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2011. Η ανεπαρκής ζήτηση για τις προσφερόμενες υπηρεσίες αποτελεί την κυριότερη αιτία των απαισιόδοξων εκτιμήσεων, με το αρνητικό κλίμα να είναι πιο έντονο στις εταιρίες ενοικίασης αυτοκινήτων και διοργάνωσης συνεδρίων, ό-

που τέσσερις στις πέντε επισημαίνουν επιδείνωση σε σχέση με ένα χρόνο πριν.

Δυσμενέστερες είναι οι εκτιμήσεις για τη ζήτηση των αλλοδαπών επισκεπτών, με συνέπεια το αρνητικό ισοζύγιο να έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα οικονομικής συγκυρίας (-51 μονάδες). Απογοητευτικές είναι και οι εκτιμήσεις για τον κύκλο εργασιών, καθώς η πλειοψηφία αναφέρει κάμψη των εσόδων, ενώ δύο στις τρεις τουριστικές επιχειρήσεις δηλώνουν ότι ο αριθμός των απασχολουμένων κυμάνθηκε σε αντίστοιχο επίπεδο με το περσινό.

Σχετική αισιοδοξία για την έναρξη της τουριστικής περιόδου Ωστόσο με τις πρώτες εκτιμήσεις για την πορεία της ζήτησης το ερχόμενο τρίμηνο, στο σύνολό τους οι επιχειρήσεις εμφανίζονται περισσότερο αισιόδοξες, εξαιτίας της έναρξης της κύριας τουριστικής περιόδου στη χώρα. Κυριότεροι παράγοντες που ενδεχομένως να επηρεάσουν θετικά την επιχειρηματική δραστηριότητα είναι η ενίσχυση των αφίξεων από νέες αγορές, η παροχή καλού επιπέδου υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές, καθώς και η αύξηση των κρατήσεων από το διαδίκτυο.

Αντίθετα, το ευμετάβλητο οικονομικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις στον τουριστικό τομέα συνεχίζει να αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα που επηρεάζει αρνητικά τη λειτουργία τους. Βασικό εμπόδιο είναι το λειτουργικό κόστος, που επιβαρύνεται από την υψηλή φορολογία, το ύψος των εργοδοτικών εισφορών κ.α., σε συνδυασμό με την τρέχουσα οικονομική συγκυρία η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική υποχώρηση των εσόδων τους.

Παράλληλα και η αρνητική εικόνα της χώρας στις αγορές του εξωτερικού έχει προκαλέσει σημαντικές απώλειες - οι οποίες αποτυπώνονται, μεταξύ άλλων, στις μειωμένες διεθνείς αφίξεις στις αρχές του έτους.

Τελειώνοντας, η Περιφέρεια Κρήτης εμφάνισε ραγδαία τουριστική ανάπτυξη, η οποία σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδος συντελέστηκε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε η εθνική πολιτική που από τα τέλη της δεκαετίας του '70 ενθάρρυνε την τουριστική ανάπτυξη με σειρά οικονομικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν σε επιχειρήσεις για τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων. Ο ήλιος, η θάλασσα και οι

παραλίες αποδείχθηκαν οι πρώτοι ισχυροί πόλοι έλξης αλλοδαπών τουριστών για την Κρήτη, δημιουργώντας την εικόνα ενός προορισμού μαζικού τουρισμού. Είναι γεγονός ότι μέχρι σήμερα το σημαντικότερο ποσοτικά τμήμα της τουριστικής αγοράς στην Περιφέρεια Κρήτης αποτελεί ο τουρισμός διακοπών, ο οποίος βασίζεται στα 4s(sea, sun, sand, sex). Ωστόσο τα τελευταία χρόνια η αμφισβήτηση του μοντέλου του μαζικού τουρισμού και η αλλαγή των προτιμήσεων των τουριστών προς περισσότερο ενεργητικές διακοπές, συνέβαλλε στην αναζήτηση και στην σταδιακή ανάπτυξη νέων εναλλακτικών και περισσότερο ήπιων και ενεργητικών μορφών τουρισμού. Η τάση αυτή της ζήτησης αποτελεί μία νέα πραγματικότητα για τη διεθνή τουριστική προσφορά, η οποία για να την αντιμετωπίσει τείνει να εξειδικεύσει και να επεκτείνει τα τουριστικά προϊόντα και τις υπηρεσίες της.

Για την αντιμετώπιση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο αυτών των νέων συνθηκών η Περιφέρεια Κρήτης οφείλει να υιοθετήσει το σχέδιο της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης. Το μοντέλο αυτό βασίζεται στην εναρμόνιση των στρατηγικών στόχων και μέσων τουριστικής ανάπτυξης με βάση τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Περιφέρειας το οποίο λαμβάνει υπόψη, τους περιορισμούς (οικολογικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς κ.λ.π.) του τόπου υποδοχής με στόχο τη βιωσιμότητα και τη διατηρησιμότητα του τουριστικού προϊόντος (τουριστικών πόρων). Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θεωρούνται περιβαλλοντικά φιλικές και επομένως πιο βιώσιμες από τον μαζικό τουρισμό.

Η συγκροτημένη βιώσιμη ανάπτυξη με τη βοήθεια εργαλείων όπως αυτό της φέρουσας ικανότητας για τον τουρισμό, πρέπει να αποτελεί την κατευθυντήρια πολιτική, καθώς παράλληλα με την επιδιωκόμενη προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (προϋπόθεση ύπαρξης και ιδιαίτερα του τουρισμού) επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η συνέχιση και του περιβάλλοντος- Parpairis (1992)

Οι ανάγκες της σύγχρονης τουριστικής ζήτησης οδηγούν στην ανάπτυξη πολιτικών ενίσχυσης και προώθησης ενός πλέγματος εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αφορούν τον αγροτουρισμό, τον αθλητικό τουρισμό, τον πολιτιστικό, τον τουρισμό περιπέτειας κ.α.

Απέναντι στις νέες προκλήσεις και νέες απαιτήσεις, πρέπει να εφαρμοστεί μία πολιτική η οποία να εκτείνεται όχι μόνο στην Κρήτη αλλά και σε όλη τη χώρα, να σέβεται τον πολιτισμό και το περιβάλλον και να ενισχύει την οικονομική ανάπτυξη με έναν τρόπο βιώσιμο, ο οποίος αντέχει και στις αξίες και στην αισθητική και στον χρόνο. Μια πολιτική που χαρακτηρίζεται από

την πολυμορφία, την ποιότητα και τη βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος.

Η προσπάθεια διαφύλαξης του περιβάλλοντος, που έλκει και αναπτύσσει τον τουρισμό, δεν μπορεί παρά να αποτελεί αποκλειστική φροντίδα, συνεχή και επίμονη, προκειμένου να διασφαλιστεί η διάρκεια (βιώσιμη ανάπτυξη) και οι θετικές επιπτώσεις από τη διεύρυνσή του. Το βάρος κατά συνέπεια, εντοπίζεται στη διαμόρφωση σωστής πολιτικής διαχείρισης του τουριστικού προϊόντος, που να μεγιστοποιεί τις ωφέλειες και να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις, κάτι βέβαιο που η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη διασφαλίζει. Ανάμεσα στα χρήσιμα εργαλεία σχεδίασης της ζητούμενης πολιτικής για την Κρήτη αλλά και για την Ελλάδα, είναι η σε νέες κατευθύνσεις αναζήτηση των ποιοτικών και ποσοτικών παραμέτρων και συντελεστών που θα εμπλουτίσουν την εμπειρία (ντόπια και διεθνή) και θα υποβοηθήσουν τη λήψη αποφάσεων.

ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Οι απόψεις του κ. Αντώνη Μαρκάκη, **ιδιοκτήτη γραφείου** γενικού τουρισμού στο Ηράκλειο.

Επειδή η λειτουργία των γραφείων τουρισμού είναι σημαντική για κάθε είδος τουρισμού, θεωρήσαμε σκόπιμο να μιλήσουμε με τον κο. Αντώνη Μαρκάκη υπεύθυνο τουριστικού γραφείου στην πόλη του Ηρακλείου, απευθύνοντάς του σχετικές ερωτήσεις ώστε να τροφοδοτηθεί η σχετική συζήτηση. Οι πιο ενδιαφέρουσες από τις απόψεις του, καταγράφονται παρακάτω:

...Ασχολούμαστε με όλα τα είδη τουρισμού, από τα κλασσικά, να βγάλουμε εισιτήρια, να βρούμε ξενοδοχεία, μέχρι να εξυπηρετήσουμε και τα πιο περίεργα γούστα. Οι περισσότεροι τουρίστες έχουν συγκεκριμένες απαιτήσεις, θέλουν να κάνουν διακοπές χωρίς να κουραστούν και τελευταία δίνουν σημασία περισσότερη στο κόστος. Πολλοί είναι γεγονός ότι βολεύονται με ένα φτηνό πακέτο με όλα πληρωμένα μέσα στο ξενοδοχείο και έχουν λίγες απαιτήσεις έξω από αυτό..άντε να νοικιάσουν ένα αμάξι ή μμηχανάκι. Όμως τελευταία υπάρχουν αρκετοί που ζητούν διαφορετικά πράγματα. Μας γράφουν στο μέιλ μας για τις δυνατότητες να κάνουν σπορ τα πιο περίεργα, ρωτάνε για άλλες προσφορές όχι κλασικές, ρωτούν για την ιστορία, το περιβάλλον και εδώ που τα λέμε δεν μπορούμε πάντα να τους εξυπηρετήσουμε. Όταν μας ζητούν π.χ. να τους στείλουμε σε οργανωμένη Φάρμα στην Κρήτη για να μείνουν και να ασχοληθούν με τις αγροτικές δουλειές, δεν μπορούμε να βρούμε π.χ. μια τέτοια επιχείρηση που να καλύπτει αυτή την ανάγκη. Μόνο παραφερί. Όπως π.χ αγροτουριστικά καταλύματα, όπου αυτά μπορούν μέχρι ένα συγκεκριμένο βαθμό να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των τουριστών.

Γενικά αν εξαιρέσουμε όσους προέρχονται από τις πρώην ανατολικές χώρες που ακόμη ζητούν ένα δωμάτιο με μπάνιο και θάλασσα κοντά, αρκετοί από τις άλλες χώρες, Γάλλοι, Γερμανοί, θέλουν ποιοτικά πράγματα και κάπως διαφοροποιημένα. Τελευταία υπάρχει αρκετή ζήτηση για σπίτια στα χωριά, να χουνε βέβαια τις ανέσεις τους αλλά να μπορούν εκείνοι που πάνε εκεί να δουν την πραγματική ζωή της επαρχίας. Φαίνεται ότι πολλοί ξένοι αγοράζουν ή χτίζουν σπίτια εδώ για διακοπές περισσότερο καιρό και τα νοικιάζουν όταν φεύγουν.

Είμαστε μπερδεμένοι για το τι είναι εναλλακτικός τουρισμός, οικότουρισμός ή τέλος πάντων τι εννοεί ο καθένας όταν μιλάει για αυτά. Το γραφείο μας συχνά κάνει επιτόπου έρευνα για να δει κάποια πράγματα, γιατί μπορεί κάποιος να έχει χαρακτηρίσει την επιχείρησή του έτσι, αλλά δεν υπάρχει

πραγματική πιστοποίηση ούτε κάποιος φορέας που να είμαστε σίγουροι για την αξιοπιστία του, ότι δηλώσει ο καθένας αλλά αυτό δε φτάνει.

Νομίζω ότι χρειάζεται περισσότερο έλεγχος και συντονισμός, χρειάζεται ακόμη να ανοίξουμε νέες αγορές με νέες δραστηριότητες όχι μόνο ξενοδοχεία!!

Οι απόψεις αυτές που εκφράζονται δείχνουν την αντίληψη του θέματος από έναν υπεύθυνο γραφείου Τουρισμού, ο οποίος εκ των πραγμάτων έχει μια περισσότερο γενική άποψη επί του θέματος του τουρισμού και πόσο μάλλον του εναλλακτικού τουρισμού. Η συνεισφορά του στη συζήτηση έγκειται στο ότι πρόσθεσε το ζήτημα του ελέγχου και του συντονισμού σχετικά με το ποιος πιστοποιεί τις επιχειρήσεις εναλλακτικού τουρισμού, ένα ζήτημα φλέγον!

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι η Κρήτη γίνεται ολοένα και περισσότερο ο πρώτος τουριστικός προορισμός στην προτίμηση των τουριστών, είτε είναι αλλοδαποί ή ντόπιοι τουρίστες. Και αυτό λόγω του πλούσιου φυσικού κάλους που διαθέτει το νησί.(θάλασσα, βουνό, λίμνες κλπ)

Στην Κρήτη πέρα από το μοντέλο του μαζικού τουρισμού, μπορεί να αναπτυχθεί και ο εναλλακτικός, όπως: αγροτουρισμός-οικοτουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, γεωλογικός τουρισμός, αθλητικός, συνεδριακός, πολιτισμικός, θαλάσσιος, θρησκευτικός & αρχαιολογικός. Κάθε είδος εναλλακτικού τουρισμού αφορά συγκεκριμένους τουρίστες, με συγκεκριμένες απαιτήσεις, ανάγκες και εισοδήματα.

Στην Κρήτη υπάρχει μεγάλος αριθμός αγροτουριστικών καταλυμάτων όπου προσφέρουν μόνο τα βασικά. Δηλαδή, διαμονή, γευσιγνωσία & περίπατος. Επίσης, πολλά από τα αγροτουριστικά καταλύματα δεν είναι πιστοποιημένα και λειτουργούν βάση δικών τους κανόνων και οδηγιών.

Επειδή τα τελευταία χρόνια η Κρήτη γίνεται πόλος έλξης όλο και περισσότερο για τουρίστες που τους αφορά ο εναλλακτικός τουρισμός, πρέπει η Περιφέρεια Κρήτης να αναπτύσσει ένα συνεχές εξελισσόμενο μοντέλο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης, έτσι ώστε το τουριστικό προϊόν να είναι ανταγωνιστικό, διαχρονικό, μακρά βιώσιμο αλλά και να "διεξάγονται" τα διάφορα είδη εναλλακτικού τουρισμού με ομαλότητα, χωρίς επιβάρυνση προς το περιβάλλον αλλά και τη μετατροπή του σε μαζικό τουρισμό!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αβδελλή Θ., Προϋποθέσεις βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. στο
2. <http://www.oikologos.gr/News2005/0210.html>
3. Ακογλάνης Μ., ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού για την Κρήτη, ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο:2011
4. Αρτεμάκης Μ., Εναλλακτικές μορφές-Πράσινος τουρισμός στην
5. Κρήτη, στο: *ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ*, 1998
6. Βικιπαίδεια, Ορισμός του τουρισμού, <http://el.wikipedia.org>, κατηγορία: Τουρισμός
7. Κοκκώσης Χ και Τσάρτας Π, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα: 2001
8. Μαντζουράνη Κ. & Τζιφάκη Χ., ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: Επιπτώσεις-προοπτικές εξέλιξης του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα, ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο:2006
9. Παπακωνσταντή Δ., ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη, ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο: 2011
10. Π. Λύτρας, "Τουριστική Ψυχολογία", Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα:1993
11. Π. Λύτρας, "Τουριστική Κοινωνιολογία", Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα: 1987
12. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 2004 – 2010, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003
13. Σφακιανάκης Μ., "Εναλλακτικές μορφές τουρισμού", Εκδόσεις Έλλην 2000
14. Τερζάκης Δ. , «Αθλητικός Τουρισμός και Ευρωπαϊκή Αθλητική Πολιτική Σήμερα!» στο http://www.traveldailynews.gr/makeof.asp?central_id=1712&permanent_id=2, 16-9-2009
15. Τσάρτας, Π., Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα: 1993

Ιστοσελίδες

1. nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/tour/2011/KokolakiMarina/attached-document-1299658218-833531-31646/Kokolaki2011.pdf
2. traveldailynews.gr
3. www.chania-info.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=426&Itemid=142
4. www.chania-info.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=374&Itemid=133
5. www.cretanbeaches.com
6. www.cretan-history.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=37
7. www.ecocrete.gr
8. www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=10.02.2009,id=82958212
9. www.explorecrete.com/.../ecology-gr.html
10. www.freevox.gr/telika-ti-einai-agrototourismos/
11. www.touristnews.gr
12. www.traveldailynews.gr/makeof.asp?central_id=1712&permanent_id
13. www.uehr.panteion.gr/topos/gr/pdf/7_adriotis.pdf2